

**МЕТОДИЈА ДОЈЧИНОВСКИ
ФЕРДИНАНД ОЦАКОВ**

РАЗУЗНАВАЧКИ ОПЕРАЦИИ

д-р МЕТОДИЈА ДОЈЧИНОВСКИ
м-р ФЕРДИНАНД ОЦАКОВ

РАЗУЗНАВАЧКИ ОПЕРАЦИИ И
АСИМЕТРИЧНИ ЗАКАНИ

Скопје 2010 година

ЦПП

**На сите поранешни, сегашни и идни
припадници на Воената служба за
безбедност и разузнавање**

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	6
ВОВЕД	8

Глава 1

ОПШТО ЗА РАЗУЗНАВАЊЕТО	10
1. Општествена компонента на разузнавањето	11
2. Поим, принципи и цели на военото разузнавање	14
3. Етиолошки аспекти на военото разузнавање	24
4. За војните и разузнавањето.....	28
5. Военото разузнавање и специјалните единици	30

Глава 2

ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ И РАЗУЗНАВАЧКИТЕ ФУНКЦИИ

1. Разузнавањето во Европската унија.....	32
2. Разузнавањето во НАТО	33
3. Стандардизација на военото разузнавање	34
4. Нивоа на разузнавачки операции	37
5. РАЗУЗНАВАЧКИ ДИСЦИПЛИНИ	39
6. Човечко разузнавање ХУМИНТ”.....	40
7. Сигнално разузнавање „СИГИНТ”	45
7.1 Комуникациско разузнавање „КОМИНТ”	47
7.2 Електронско разузнавање „ЕЛИНТ”	48
7.3 Инструментално разузнавање „ФИСИНТ”	49
8. Сливовно разузнавање „ИМИНТ”	49
9. Разузнавање со мерење и забележување „МАСИНТ”.....	52
9.1 Електрооптичко разузнавање	53

9.2	Радарско разузнавање	53
9.3	Разузнавањето на радиофреквентните електромагнетни бранови.....	54
9.4	Радијациско разузнавање	54
9.5	Геофизичко разузнавање	54
9.6	Разузнавањето за нуклеарната радијација	54
9.7	Разузнавањето на градбата и материјалот	54
10	Разузнавање од отворени извори „ОСИНТ”	56
11	РАЗУЗНАВАЧКИ КОМПОНЕНТИ	61
12	Биографско разузнавање	67
13	Економско разузнавање	70
14	Научно-технолошко разузнавање	73
15	Разузнавање на транспортот и телекомуникациите	75
16	Разузнавање на географијата	81
17	Разузнавање на вооружените сили	86
18	Политичко разузнавање	91
19	Социолошко разузнавање	94
20	РАЗУЗНАВАЧКА ПОДГОТОВКА НА БОЈНО ПОЛЕ	97
20.1	Општо за разузнавањето и разузнавачката подготовка на бојното поле	98
20.2	Разузнавачката подготовка на бојното поле – поим, место и улога во воените операции	101
20.3	Фази на разузнавачка подготовка на бојното поле .	102
21	РАЗУЗНАВАЧКИ ЦИКЛУС	107
21.1	Поимно-теоретска определеност на разузнавачкиот циклус	107
21.2	Улога на разузнавачкиот циклус во подготовка на воените мисии	111

Глава 3

ВОЕНО КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ	117
1. Заштита на класифицираните информации	121
2. Одвркање на странските разузнавачки служби	123
3. Улогата на двојните агенти	125
4. Улогата на тројните агенти	127
5. Употреба на физички надзор	128

Глава 4

РАЗУЗНАВАЊЕТО И АСИМЕТРИЧНИТЕ ЗАКАНИ	130
1. Значењето на разузнавањето во борбата против тероризмот	133
2. Теории за разузнавачките операции и превентивното дејствување	135
3. Пред 11 септември	139
4. Разузнавањето и разузнавачките анализи и проценки	141
5. Разузнавањето и саботажата.....	143
6. Разузнавањето и организираниот криминал	146
7. Задачи на разузнавањето во борбата против организираниот криминал.....	149
8. Размена на разузнавачки информации	151
9. Соработка меѓу разузнавачките служби	154

Глава 5

ПЕРСПЕКТИВИ, МОДЕЛИ И МЕНАЦИРАЊЕ НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ	156
--	-----

Глава 6

ОСТВАРУВАЊЕ НА РАБОТИТЕ ВО ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ, КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ И БЕЗБЕДНОСТ.....	161
---	-----

1. Општи поставки на оперативното работање	161
2. Воено разузнавање	162
3. Воено контраразузнавање	171
4. Оперативно-технички средства и методи	178
5. Документација и евиденција	181
6. Воена безбедност	183

РЕЧНИК НА РАЗУЗНАВАЧКИ ТЕРМИНИ	185
--------------------------------------	-----

ЛИТЕРАТУРА	191
------------------	-----

CONTENTS

PREFACE.....	6
INTRODUCTION	8
Chapter 1	
INTELLIGENCE IN GENERAL	10
6. Community component of intelligence	11
7. Term, principles and objectives of military intelligence	14
8. Etiological aspects of military intelligence	24
9. Wars and intelligence.....	28
10. Military intelligence and special units	30
Chapter 2	
MILITARY INTELLIGENCE AND INTELLIGENCE FUNCTIONS	
8. Intelligence in European Union.....	32
9. Intelligence in NATO	33
10. Standardization of military intelligence.....	34
11. Levels of intelligence operations	37
12. INTELLIGENCE DISCIPLINES	39
13. Human intelligence „HUMINT”	40
14. Signals intelligence „SIGINT”	45
21.3 Communications intelligence „COMINT”	47
21.4 Electronic intelligence „ELINT”	48
7.3 Foreign instrumentation signals intelligence „FISINT”	49
22 Imagery intelligence „IMINT”	49
23 Measurement and signature intelligence „MASINT”.....	52
23.1 Electro-optical intelligence	53
23.2 Radar intelligence.....	53
23.3 Intelligence of radio frequent electromagnetic waves	54
23.4 Radiation intelligence.....	54

23.5	Geophysics intelligence.....	54
23.6	Nuclear radiation intelligence.....	54
23.7	Composition intelligence	54
24	Open sources intelligence „OSINT”	56
25	INTELLIGENCE COMPONENTS	61
26	Biographic intelligence	67
27	Economic intelligence	70
28	Scientific and technological intelligence	73
29	Transportation and telecommunications intelligence	75
30	Geography intelligence	81
31	Armed forces intelligence	86
32	Political intelligence.....	91
33	Sociological intelligence	94
34	INTELLIGENCE PREPARATION OF BATTLEFIELD	97
34.1	Generally on intelligence and intelligence preparation of battlefield	98
34.2	Intelligence preparation of battlefield– term, place and role in military operations	101
34.3	Phases of intelligence preparation of battlefield	102
35	INTELLIGENCE CYCLE	107
35.1	Term and theory determination of intelligence cycle.....	107
35.2	Role of intelligence cycle in preparation of military missions	111

Chapter 3

MILITARY COUNTERINTELLIGENCE	117
6. Classified information protection	121
7. Deterring foreign intelligence services	123
8. Double agents role.....	125

- 9. Triple agents role 127
- 10. Physical monitoring..... 128

Chapter 4

INTELLIGENCE AND ASYMMETRIC THREATS 130

- 10. Intelligence in fight against terrorism 133
- 11. Theories of intelligence operations and preventive acting 135
- 12. Before 11/9 139
- 13. Intelligence and intelligence analysis and assessments 141
- 14. Intelligence and sabotage.....143
- 15. Intelligence and organized crime.....146
- 16. Tasks of intelligence in countering organized crime 149
- 17. Exchange of classified information..... 151
- 18. Cooperation between intelligence services..... 154

Chapter 5

PROSPECTIVES, MODELS AND MANAGEMENT OF MILITARY INTELLIGENCE 156

Chapter 6

ACTING IN MILITARY INTELLIGENCE, COUNTERINTELLIGENCE AND SECURITY..... 161

- 7. Bases of operational work 161
- 8. Military intelligence 162
- 9. Military counterintelligence..... 171
- 10. Operational and technical means and methods 178
- 11. Documentation and evidence 181
- 12. Military security..... 183

INTELLIGENCE TERMS GLOSSARY	185
LITERATURE	191

ПРЕДГОВОР

Многумина ќе потврдат дека познавањето на противникот претставува половина од успехот на операцијата. Тоа особено важи за командантите и командирите на бојното поле, кои патот до успехот на бојното поле ги води преку чудесен свет на интелектуално совршенство, процес на интерактивни функции, поврзаност, поставеност и организираност, осознаен илјадници години пред откривањето на науките и научните дисциплини, усовершен во четвртата генерација војување, неопходен во опстанокот на човечштвото.

Современите искуства предупредуваат на познавањето и примената на општите поставки за осознавање на вистината, објективната реалност, заштитата на сопствената безбедност, животната околина, примена на принципите за колективна безбедност, следење на напорите на меѓународната заедница за воспоставување мир во светот.

Актуелноста на ерата во која живееме од безбедносните системи побарува заштита и насочување кон примена на нормите и стандардите во услови на создавање воени конфликти и регионални кризи, па дури и еколошки катастрофи.

Трудот „Разузнавачки операции“ е создаден како резултат на созревањето на моментот за давање основни знаења на професионалците во оваа дејност, кои својата кариера ја почнуваат или веќе ја трасираат со партиципирање во системот за безбедност и одбрана. Секако дека содржина во трудот можат да ја користат и раководните армиски и полициски структури при подготовките за изведување операции, истражувачите на оваа област, воените и цивилните дипломати, лицата во системот на менаџментот со кризи и заштитата и спасувањето, студентите, питомците на воената академија, слушателите на сродните високо-образовни институции, па дури и љубопитните читатели.

Што навистина претставува разузнавањето е прашање кое постојано создава дилеми меѓу професионалците. Дали тоа е само собирањето информации, дали е тоа анализата, обработката и изготвувањето разузнавачки производ, дали се тоа мерките и активностите на теренот, дали е тоа проценката изготвена врз основа на собраните информации? Сепак, разузнавањето претставува информација плус сè она што е неопходно за создавање

на разузнавачки производ, правовремено пласиран и целосно искористен.

Искуствата од примената на разузнавачките процедури, даваат јасен сигнал дека научените лекции треба максимално да се искористат во процесот на едукација, оспособување и усовршување, со што ќе претставуваат патоказ за трасирање на безбедна иднина.

Досегашните научни истражувања врз примената на поставките од теоријата и практиката на военото разузнавање во Армијата на Република Македонија се скромни, ограничени и лимитирани, што укажува на неопходноста за менување на пристапот кон науката, не дозволувајќи основните познавања да се добиваат од скрипти, од сознанија, да се позајмуваат, да се користи интернетот и друго. Со таков пристап ќе се избегнат размислувањата дека безбедноста на граѓаните ја придружуваат мистерии, недоверба, непознавање на сопствениот систем и недостаток на просперитет и перспектива за идните генерации.

Со објавувањето на овој труд се остварува и целта на авторите кон остварување на придобивката и приближување на основните теории за военото разузнавање до читателите, со што се надеваме дека ќе бидат задоволени барањата за основна литература и делумно осознавање на овој сегмент од одбраната.

Сигурни сме дека оваа монографија ќе даде силен импулс во понатамошните методолошки истражувања на исклучително актуелната разузнавачка проблематика во светот и кај нас, со што ќе стане препознатлива и целосно применлива како основа за отпочнување на научниот развој и збогатување на научниот фонд во правец на градењето на одбранбено-безбедносните перспективи на Република Македонија.

ВОВЕД

Настаните ширум светот повторно го отворија прашањето на местото и улогата на разузнавачките и безбедносните служби и нивниот делокруг на работа. Во услови кога меѓународната заедница е затечена од бранот насилства, дефинирани како асиметрични закани, потребата за разузнавачки информации стана императив на времето и неопходност од информираност, знаење, следење на одредени настани, појави и текови, воспоставување и одржување на безбедноста, па дури и превентивно дејствување и попречување на активностите на потенцијалните опасности.

Последните две децении Европа го одбележа демократскиот развој на современите општества во кои беше минимизирана воената компонента, со трансформирање и прилагодување на воените капацитети кон колективните безбедносни системи. Во тој контекст се прилагодуваа и разузнавачките капацитети кон новонастанатата состојба. Се појави потребата за редефинирање на разузнавачката дејност, особено военото разузнавање, како основа за разузнавачка поддршка при спроведувањето на воените операции на армиските сили.

Се укажа потреба дејноста на воените разузнавачки служби да се ориентира кон создавање неопходен број квалитетни информации потребни за изведување на операции, во процесот на донесување правилни одлуки на тактичко, оперативно и стратешко рамниште. Притоа, нивото, обемот и квалитетот на информациите, мораа да ги задоволат приоритетните потреби и барања за остварување на задачите на командите, на единиците, на борбените состави, па дури и на националните и безбедносните интереси на државата.

Согледувајќи ги опасностите од неконвенционалните закани, современите воени разузнавачки системи извршија трансформации, при што разузнавачката дејност е поделена во разузнавачки дисциплини според изворот на информации. На тој начин се создадоа разузнавачките дисциплини ХУМИНТ, ОСИНТ, МАСИНТ, ИМИНТ и други, во чии рамки си го најдоа местото сите разузнавачки елементи кои партиципираат во разузнавањето (специјализираните разузнавачки единици, Г-2, А-2, С-2 секциите, извидувачките единици, единиците за врска и електронско војување, беспилотните летала и други).

Денес, функционирањето на современите военоразузнавачки служби е детерминирано од законите кон одбранбените капацитети, особено при изведување заеднички мисии. Земјите членки на НАТО на неколкуте самити одржани по експанзијата на меѓународниот тероризам, се согласиле дека размената на разузнавачки информации и раното предупредување се приоритетни во превентивното дејствување. Во тој контекст, воено разузнавачките сегменти отпочнаа да применуваат согледување, анализирање и проценување на потенцијалните закани од различни аспекти, меѓу кои и со користење на разузнавачките компоненти, детерминирани како разузнавање на биографијата, на економијата, на научно-технолошкиот развој, на транспортот и телекомуникациите, на географијата, политиката и социологијата, во однос на оперативното и стратешкото разузнавање. Речиси да не постои разузнавачки брифинг или извештај кој не ги опфаќа дел или сите од набројаните елементи за изготвување разузнавачки проценки.

Делокругот на работа на военото разузнавање се проширува во зависност од настаните, процесите, законите, влијанието на појавите и друго. Особено значајно е да се истакне дека безбедносната функција на военото разузнавање се насочува кон превентивното дејствување од законите од тероризам, организиран криминал, саботажи, диверзии, шпионажи и слично, а на кои се подложни командите, установите, единиците и останатите воени капацитети. Разработувањето на ваквите закани во трудот, укажува на потребата од поставување на безбедносно-разузнавачките капацитети во функција на одбраната и заштитата на силите, што е определбата на Република Македонија за поддршка на напорите на меѓународната заедница во воспоставувањето и одржувањето на мирот.

За целосно спроведување на разузнавачките функции потребно е соодветно, навремено и квалитетно менаџирање со рапосложивите сили, средства и капацитети. Затоа е неопходно дефинирање на подрачјата на спроведување на разузнавањето, при што мора да се спомене улогата на националната разузнавачка ќелија, користењето на беспилотните летала, размената на разузнавачки информации, соработката со воените аташеа и партнерските служби, едукацијата и усовршувањето на персоналот, користењето на научените лекции и друго.

На крај, не треба да се заборави дека моделите на организација, поставеност и функционирање на военото разузнавање треба да ги следат безбедносните предизвици, при што

искуствата од современите разузнавачки служби укажуваат дека структурите во овој сегмент треба да се брзо прилагодливи и подложни на чести трансформации.

Искрено се надеваме дека оваа библиографска единица на познавачите на материјата ќе им даде основа и поттик за понатамошни истражувања на полето на военото разузнавање и безбедност и помош при дооформување на искуствата стекнати во текот на вршењето на службата, додека за колегите кои почнуваат да се запознават со оваа област, како и за љубопитните читатели ќе биде придонес во разбирањето на основите на военото разузнавање.

Од авторите

Глава 1

ОПШТО ЗА РАЗУЗНАВАЊЕТО

Развојот на современите општества од почетокот на 21 век и глобалното поврзување на светот, ја минимизираа воената компонента, со тоа што армиите се намалија, се модернизираа, се професионализираа. Безбедносно-разузнавачките служби се трансформираа согласно националните безбедносни стратегии, економскиот и социјалниот развој, безбедносните прилики и учеството во колективните безбедносни системи. Државите, во рамките на меѓународните институции, се усогласија околу потребата за заштита на планетата и населението. Светот го обременува потребата од спротивставување на асиметричните закани, со што општествата формираа нови институции за рано откривање на закани, вршење стратегиски анализи и проценки, менаџмент со кризи, заштита и спасување.

Терминот разузнавање се претстави како императив на времето, кој најчесто се поврзува со активности на државните институции, а сè повеќе го употребуваат и приватни мегакомпаниии, банкарски институции, меѓународни претставништва и бизнис-групации, а во одредени региони на светот каде политичко-безбедносната состојба е нестабилна и паравоените формации, бунтовнички групи, криминално-терористички банди и организации и други.

Разузнавачката дејност денес претставува примарна потреба за поседување на потребниот степен на информираност, знаење, следење на одредени настани, појави и текови, осознавање на плановите и активностите на потенцијалниот конкурент (противник), па дури и потреба за дејствување во правец на создавање на услови за развој на сопствениот потенцијал.

Разузнавањето во државите ја детерминира потребата за остварување на врските помеѓу политички, економски, културен, научен, спортски и друг аспект. Дури и спроведувањето на соодветна политика кон друга земја, бара неопходност од познавање на состојбата во сферите за кои се определува интересот. Примери за истражување на информациите можат да се најдат насекаде, особено во општествено-политичките релации меѓу земјите. Во современиот

демократски свет, покрај функционирањето на колективните системи, секоја заедница одделно ќе настојува да ги осознава плановите, намерите, податоците и информациите за активностите на спротивната страна. Активиран е принципот на самозаштита и превентивно делување.

Информациите за потенцијалниот противник, заканата, загрозувањето или други опасности, било да се работи за дејствување од надвор или од внатре, треба да ги обезбеди соодветна (специјализирана) разузнавачка или безбедносна служба, како инструмент на државата. Капацитетите на разузнавачката служба треба да обезбедат неопходен број квалитетни информации за државното раководство, безбедносните институции и сегменти на општеството, донесувачите на одлуки и останатите субјекти на оперативно и тактичко рамниште (вклучувајќи ги и командите на единиците во зоните на одговорност), врз основа на кои ќе се преземаат понатамошни активности, почнувајќи од заштитата на интегритетот, обезбедување на општествените институции и капацитети, објекти и лица, поддршка на напорите за воспоставување на светскиот мир, заштита на границите, па се до изведување на воено-безбедносни операции.

Тоа значи дека нивото, обемот и квалитетот на информациите со кои располага една разузнавачка служба, со целокупните свои инсталации во земјата и надвор од неа, мора да ги задоволи потребите и барањата неопходни за остварување на националните интереси и карактерот на општеството.

ОПШТЕСТВЕНАТА КОМПОНЕНТА НА РАЗУЗНАВАЊЕТО

Ако се обидеме научно да ги детерминираме општествените карактеристики на разузнавањето, ќе согледаме дека суштината на дефинирање на поставките се детерминирани и во начинот на употреба на терминот, зависно од областа во која разузнавањето како термин се користи. Со оглед на тоа дека НАТО-алијансата го користи англискиот јазик во службена комуникација, земјите-членки на Алијансата вршат компаративно-условни прифаќања на термините во своите национални армии. Така, на пример, во англискиот јазик, преводот на зборот „**intelligence**” ги има следните значенија: разбирање, интелигенција, разум, вест, известување и слично, но употребувајќи го за воено-безбедносни потреби,

значењето на овој термин претставува уште и „разузнавање”, „разузнавачка служба”, „извидување”.

Дека терминот „разузнавање” има и проширено општествено значење докажува фактот што во светската теорија истиот се употребува самостојно и со додавки, за што основното значење се менува и станува определено за одредена дејност, специјалност на одредено лице, предмет, објект, активност и слично. Така, на пример, кога ќе се спојат зборовите „**intelligence map**” се добива разузнавачка карта, карта со потребните податоци за населението или мапа која обезбедува одреден вид податоци за потребите на одредена дејност, „**intelligence photography**” претставува фотографија која обезбедува одредени информации, слики, симболи, визуелен распоред на бараните предмети обезбедени на хартија или екран, разузнавачка фотографија и слично, „**intelligence registry**” означува регистар на информации, разузнавачки регистар и слично.

Општественоста на терминот разузнавање се остварува и во секојдневниот живот, во приватноста и во индивидуалноста на луѓето, во јавното мнение, во меѓународната практика, земајќи предвид дека постои потреба од нивно информирање, следење на политичко-економските, правно-социјалните, здравствените и други текови на општеството и развојот на човечштвото. Во таа смисла научното толкување на „разузнавањето” добива различна димензија и истата се однесува на неопходноста за користење на принципот „потреба за знаење”.

„Разузнавањето” се јавува како фактор на развојот, креативноста, создавањето, одржувањето, однесувањето, мотивираноста, различноста и други аспекти на општественото функционирање. Разузнавањето како потреба за приватност и индивидуалност, претставува и особина на човекот или развивање на чувството за информираност, реалност, доживување на околината, комуникација со надворешниот свет, опстанок, поддршка во општествениот и политичкиот живот и слично.

Особено значајна е релацијата и односот помеѓу разузнавањето и безбедноста, две неразделни функции во општествено-социјалниот развој на модерниот свет.

Процесот на доаѓање до неопходни разузнавачки информации е прецизно определен зависно од сферата на дејствување и интерес, со примена и користење на неопходни начини (методи) на работа и со максимална безбедност за интергритетот и достоинството на персоналот.

Потсетувајќи дека безбедносната функција на државата и општеството се поврзани со потребата за добивање информации, неопходноста од мерки и активности во тој правец логично ги трасираат патиштата за развој на организиран соодветно оспособен и специјализиран сервис на државата и граѓаните.

Потребата за разузнавање во функција на безбедноста може да се согледа во интерактивниот однос, поврзаност и процес помеѓу овие два феномена. Голем број експерти поставуваат дефиниции за безбедноста, кои на соодветен начин имплицираат на потребата од превентивно делување за кое се неопходни информации. Во општествениот процес, сè повеќе се афирмира значењето на функциите и поврзаноста помеѓу безбедноста и разузнавањето, како организирани активности на два логични феномена и составни делови на општествените појави и функционирањето на човештвото.

Истражувајќи го разузнавањето како општествена категорија се забележува неговото устројување во рамките на системско-структуралната поставеност на државната хиерархија, во која постои неопходност за правно воспоставување и прилагодување на рамнотежата помеѓу општеството и државното уредување.

Поучени од искуствата во почетокот на 21-от век, создадени како резултат на промената на природата на државите, влијанието на глобалните откритија, нарушување на светскиот мир и безбедност, економските кризи, како и глобалната војна против тероризмот, практиката апелира дека непостоењето на соодветна формално-правна регулатива за функционирање на разузнавачко-безбедносните служби и несоработување на регионално и на глобално рамниште, најчесто предизвикува нарушување на континуитетот, дезориентација и непостоење на механизми за следење и спротивставување на заканите на современиот свет, особено појавата на „современиот“ тероризам.

Сепак, општествено-политичките односи и безбедноста го определуваат потребното адаптирање на системот кон условите и состојбите на живеење. Поседувањето на силата на разузнавањето од аспект на бројки, техника, можности, ефикасност и слично, не може квалитетивно да се изрази и одрази врз релациите во општеството, а притоа да биде прескокната нормативно-правната компонента. Потребниот баланс се добива само доколку човечкиот потенцијал се доведе на потребното рамниште и се постават норми, задачи, цели и правила во однесувањето. Иако човекот ги создава системите, истите може и да ги менува и прилагодува.

Интероперабилноста во вршењето на задачите, може да се наруши доколку линијата на кодексот на однесувањето ја помине црвената линија. Разузнавањето претставува систем на вертикална и хоризонтална хиерархија, формирана како кула од карти, која доколку се наруши во било кој поглед, може да доведе до катастрофални последици по државата и општеството.

Со оглед на тоа дека правната компонента на разузнавањето во голем дел на земји е регулирана на различен начин, значајно е да се потенцира дека за непречено функционирање потребно е да се прилагоди на националните интереси, стратемиските определби на државите, нивните перспективи, државни уредувања, политичко-економски процеси и развој, како и улогата и влијанието на безбедносните служби и органи во општеството.

Република Македонија ги следи напорите на меѓународната заедница во спроведување на активностите за воспоставување и одржување на мирот во кризните региони на Југоисточна Европа и Блискиот Исток со испраќање на воени контингенти. Остварувањето на целите на НАТО помеѓу другото, се спроведуваат, поддржуваат и применуваат согласно заклучоците од самитите на НАТО во 2002, 2004 и 2006 година, каде во завршните документи на истите вградени се задачи за размена на разузнавачки информации во борбата против тероризмот и соработка на безбедносен план помеѓу земјите-членки на НАТО, ПЗМ и земјите поддржувачи. Иако во вид на заклучоци, пораките на НАТО се применуваат со релевантна тежина во однос на формално-правните акти донесени од Алијансата како и националните законодавства на „членките“ и „партнерите“.

За потсетување, земјите-членки на Алијансата последните правни рамки за дејствување ги донесоа врз основа на „Стратемскиот концепт на Алијансата“ објавен во 1999 година. Во таа смисла Секторот за разузнавање на НАТО секојдневно обезбедува стратемски разузнавачки информации за генералниот секретар, Северноатланскиот совет/Комитет за планирање на одбраната, Воениот комитет и други тела на НАТО, како што се елементите на Меѓународниот воен штаб, Политичкиот комитет и Центарот за пролиферација на оружјето за масовно уништување. Независна разузнавачка функција или капацитет не постои.

Во некои од државите-членки на НАТО, разузнавачката дејност, освен со законските прописи, се регулира, дополнува или менува со т.н „извршни наредби“ од овластени авторитети, зависно од неопходните активности и потребите за разузнавачки

информации или расположливите разузнавачки инсталации распоредени на територијата или надвор од неа.

Во најголем дел, сите правни акти, правила и прописи за употреба на воените разузнавачки машинерии низ светот, се прилагодени на поддршката на главните мисии на армиите, било активностите да се изведуваат локално, регионално или пак, за заштита на светскиот мир и поредок.

Сепак, општествената функција на разузнавањето претставува императив на времето во кое системите не смеат да импровизираат, кризата на професионализмот е недозволена, стручноста треба да ја замени подобноста, а вистинските приказни да се заменат со вистински резултати.

ПОИМ, ПРИНЦИПИ И ЦЕЛИ НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ

Во научната литература постои широк спектар на сфаќања кои го дефинираат поимот воено разузнавање. Најчесто, определувањето на дефиницијата содржи специфичности кои се делумно различни од разузнавањето во цивилната сфера и од таму се смета дека военото разузнавање претставува специјализирано дејствување на органи и служби за потребите на воените команди, штабови и единици при изведувањето на воени операции.

Многу од истражувањата не ја опфаќаат суштината на воено-разузнавачката дејност, за што се смета дека функциите на военото разузнавање би требало да се лимитираат во рамки на воените капацитети а собирањето на информации да се врши во координација и размена на истите со цивилните структури.

Заради подобро разбирање на поимот разузнавање, издвојуваме неколку дефиниции со цел експлицитно да ја согледаме улогата и значењето:

Разузнавањето е дефинирано како продукт од собрани, проценувани, анализирани, интегрирани и интерпретирани расположливи информации, кои се однесуваат на една или повеќе

страни, науки или области на делување што претставува потенцијал на военото планирање и дејствување¹,

Разузнавањето претставува организирана активност на општествена група, движење, партија и дел од државниот апарат, насочена кон прибирање тајни податоци и информации од потенцијален или актуелен противник од воен, политички, економски и културен карактер, со цел реализирање на сопствените витални интереси²,

Голем број теоретичари стојат зад дефинирањето на разузнавањето како „продукт на собирање, проценување, анализирање, интегрирање и толкување (прилагодување на потребите) на сите корисни информации со цел проценување на еден или повеќе аспекти во областите на дејствувањето, кои се неопходно или потенцијално значајни за планирањето”³,

Ако тие настани се случуваат надвор од земјата, а се сврзани со намерите, целите, активностите и однесувањето на другите земји, тогаш може да се каже дека обезбедувањето информации за овие настани претставува разузнавање⁴. Со разузнавањето се обезбедуваат податоци, информации и вести за некои важни настани.

Ваквиот начин на дефинирањето на поимот „разузнавање”, претставува логичен производ од поголем број неопходно преземени оперативно – тактички и аналитичко – истражувачки мерки, дејствија и методи, на патот на добивање на финална (употреблива) разузнавачка информација. Разузнавањето претставува процес на обединување на податоци и информации за настаните во другите земји кои можат да имаат влијание врз одредена земја.

Обидите за дефинирање на военото разузнавање укажуваат на значајот на воено-разузнавачкиот сегмент во остварување на безбедноста и одбраната и завземање на неговото вистинско место во научната теорија и пракса.

Военото разузнавање претставува продукт изведен од „обработка на информации“ врз основ на проценката за загрозеност од надворешен фактор, непријателство или потенцијални непријателски сили или елементи како и простор на актуелни или

---

¹ Митко Котовчевски, Современи разузнавачки служби, Македонска цивилизација, 2002, стр.41

² Томе Батковски, Разузнавачка, безбедносна, контраразузнавачка тактика, Јофи скен 2008, стр. 17

³ Jeffrey T. Richelson „The U.S. Intelligence Community”, 1989 str. 1

⁴ Д-р Алекса Стаменковски „Основи на разузнавањето” 1999 стр.17

потенцијални операции. Според ова, военото разузнавање претставува комплексен процес на собирање, обработка, анализирање и експлоатација на информациите во рамките на безбедносно – разузнавачките структури⁵.

Имајќи предвид дека военото разузнавање ги користи и научните методи, военото разузнавање може да се дефинира и како збир на оперативни-тактички мерки и активности при спроведување на делокругот на работа, кои се однесуваат на согледување, правовремено собирање, анализа, обработка и доставување на корисни разузнавачки информации, со цел заштита на воените капацитети и планирање, подготовки и реализирање на воените операции.

Военото разузнавање треба да претставува составен дел на сервисната поддршка за обезбедување услови за планирање и спроведување воени операции, како и откривање, идентификување и попречување активности насочени кон безбедносниот систем и одбраната. Воедно, разузнавањето за потребите на одбраната треба да обезбеди економична, флексибилна и постојана активност која гарантира точност, навременост, безбедност, доверливост и менаџмент на информациите, како и заштита на сопствените капацитети и изворите на информации.

Сервисната поддршка на одбранбените системи, военото разузнавање треба да ја реализира во соработка, координација и заедничко дејствување со специјализираните безбедносни институции на национално рамниште и со сродни разузнавачки воени служби на партнерски земји и земјите-членки на НАТО⁶.

Военото разузнавање (анг. Military intelligence), кое ги користи и кратенките „intel“, „MI“ и „milint“, претставува специфична воена служба која користи разузнавачки дисциплини за собирање информации со цел информирање на командантите и авторитетите во процесот на донесување одлуки. Ова се постигнува со обезбедување анализа на податоци добиени од широк спектар на извори.

Областите на студија може да опфаќаат оперативно опкружување, непријателски, неутрални или пријателски сили, цивилно население во области на борбени операции и други пошироки области на интерес.

---

⁵ Методија Дојчиновски, Современо воено разузнавање, Соларис принт 2009 стр 36

⁶ М. Дојчиновски, Современо воено разузнавање, Соларис принт, Скопје 2009

Секоја земја во светот го користи сопственото воено разузнавање со цел да биде побезбедна и подготвена за битка. Военото разузнавање се спроведува преку вешти професионалци кои работата на терен и во канцеларии за прибирање на кохезивни, корисни информации за поддршка на вооружените сили. Повеќето разузнавачи директно се регрутираат од армиските служби и секоја служба има своја разузнавачка бранша иако може да соработуваат и разузнавачи од други бранши.⁷

Како во мирновремени, така и во услови на војна, военото разузнавање претставува особено важен дел на безбедносниот систем на државата. Разузнавачите минуваат низ специјална обука за да можат квалитетно да ги извршуваат своите задачи. Тие можат да изберат да работат на подрачјето на собирањето необработени податоци, или пак да учествуваат во нивната обработка/анализа и натамошно проследување до надлежните авторитети

Вработените во аналитичкиот дел на военото разузнавање се негова исклучително важна компонента (на военото разузнавање), од причина што се филтрираат преку комуникации од други нации и анализирање на странски весници, радио, телевизија и други материјали со цел да се добие јасна претстава. Други припадници на военото разузнавање вака добиенот материјал го сведуваат/трансформираат во брифинг што може да се прочита и разбере.

Специфично за разузнавањето е што неговите припадници поседуваат безбедносни сертификати од различен степен, така што само дел од нив го поседуваат оној највисокиот, државна тајна, кој овозможува пристап до сите можни информации, без оглед на нивниот степен. Повеќето разузнавачи имаат безбедносен сертификат со понизок степен, од причина што работат на конкретни, специфични прашања. Во случај тие да бидат регрутирани да работат како двојни агенти (каде бенефитот би бил поголем кај странската разузнавачка служба), тие ќе бидат во можност да отстапат само помал дел од определена целина на информации, така да и штетата од отекувањето на класифицираните информации би била помала. Ваквиот тип изолација на персоналот (кога сите вработени не располагаат со сите класифицирани информации, пред сè од безбедносни причини) е карактеристичен за разузнавачките служби, а особено за воените разузнавачки служби, кои работат со особено осетливи информации (т.е. класифицирани информации)

---

⁷ www.wiswgeek.com/what-is-military-intelligence.htm

како што се движењето на воените единици и плановите за употреба на Армијата.

Со оглед на тоа дека во текот на работата може да се случи и сиот персонал на одредена организациона единица во военото разузнавање да поседуваат безбедносен сертификат од највисок или релативно висок степен (државна тајна т.е. строго доверливо), од безбеденосни причини, раководителите, односно раководните лица на таа организациона единица, согласно добро познатиот принцип „потребно е да знае“ или на англиски “need to know”, можат со свои интерни наредби, по своја проценка, да го ограничат пристапот до одредена класифицирана информација. Дури и тогаш кога станува збор за лица кои имаат безбедносен сертификат од ист степен и припаѓаат на иста организациона единица на военото разузнавање/контраразузнавање.

Работата на разузнавачките служби се карактеризира со висок степен на организирано, исклучително добро координирано и континуирано работење. Следствено на тоа, спротивставувањето на разузнавачките служби, односно нивното делување, побарува широко ангажирање на сите структури, стручни и посебно стручни органи кои поседуваат овластувања да применуваат методи и средства за работа на разузнавачко-безбедносни служби⁸

При планирањето на мерките и активностите за спротивставување на делувањето на странските разузнавачки служби, потребно е да се настојува да се спречат или минимизираат (намалат) ефектите во оние области кои најмногу ја загрозуваат безбедноста на земјата, Од тие причини можат да се преземаат следните мерки:

- персонално, материјално и професионално оспособување на разузнавачко-контраразузнавачките служби;
- континуирано изучување и следење на методологијата на работа на странските разузнавачки служби;
- оневозможување на разузнавачката дејност на дипломатско-конзуларните претставништва, воено-дипломатските претставништва и странските меѓународни организации;
- вршење пробиви во странските разузнавачки служби;
- спроведување квалитетна контраразузнавачка заштита на објектите од посебно значење на земјата;

---

⁸ Д-р Љубомир Стајиќ, д-р Радослав Гаќиновиќ, Увод у студије безбедности, Библиотека Стручна книга, Београд 2007, стр. 360

- заштита на тајноста на документите, објектите и слично;
- енергично спротивставување на сите разузнавачки дејности во земјата;
- уредување и контролирање на реоните и објектите кои се од значење за безбедноста;
- следење, откривање и спречување на дејностите на „подржувачите“ на странските разузнавачки служби во земјата;
- организирање стручна помош на останатите структури на општеството на полето на спротивставувањето на активностите на странските разузнавачки служби;
- координација на сите безбедносно-разузнавачки служби;
- преземање на други мерки и активности, во зависност од конкретната ситуација и методологијата на работата на разузнавачката служба.⁹

Секако дека наведените мерки се само дел од мерките кои се користат на полето на спротивставувањето на странските разузнавачки служби, а која мерка ќе се користи и кога, зависи од конкретната ситуација и конкретниот случај.

Реализирањето на военото разузнавање не би можело да се замисли без примената на одредени принципи (начела), значајни при користењето на разузнавачките дисциплини, разузнавачките компоненти, методите и средствата во военото разузнавање, како и познавањето и искуството во користење на техниката. Суштината на военото разузнавање е разузнавачка подготовка на воените мисии на територијата на Република Македонија и во странство, со цел преземање превентивни и правовремени мерки и активности, подготовки, опремување и соодветен одговор на заканите детерминирани како резултат на целосните анализи и проценки на разузнавачкиот материјал.

Военото разузнавање во однос на останатите сегменти на остварување на безбедносно-одбранбените функции, прави разлики кои суштински се однесуваат на определбата за остварување на поставените цели. Како такви се употребуваат следните принципи¹⁰:

Правовременост. Реализирањето на задачите по основ на времето претставува основна придобивка за извршување квалитетни подготовки и навремени насоки, за избегнување изненадувања и создавање ефикасни услови за спроведување на мисиите.

⁹ Љубомир Стајиќ, Др Радослав Гакиновиќ, ...стр. 360-361

¹⁰ DIA, JMITC „National intelligence Course“ – Textbook, 2000.

Разузнавањето мора да биде корисно и прифатливо во време во кое може да се постигне вистинско ефектуирање. Првовременоста претставува активирање на потребните механизми, веднаш по добивањето информации, сознанија или конкретни податоци. Успешноста е обратно пропорционална со правовременоста, односно, времето помеѓу оперативните сознанија до извршување на активноста. Непосредното преземање соодветни мерки и дејствија, може да доведе до целосно разоткривање на активноста на противникот, негово идентификување, спроведување контра мерки за заштита, негово фаќање, уништување и друго. Со брзото дејствување постојат големи можности околу навременото попречување и преземање соодветни мерки за заштита на единиците, командите, установите, како и создавање услови за енергично спротивставување. Задоцнетото добивање информации и преземање соодветни мерки и активности, може да го уништи успехот на планирањето на операциите на сопствените сили. Времето може да биде најдобар сојузник, но и непријател на службите за безбедност и разузнавање.

Објективност. Разузнавањето мора да биде одвоено, не создадено врз основа на склоп на интереси, ослободено од притисоци, разни влијанија и реално поставено. Само со помош на правилно поставена и организирана разузнавачка дејност, се доаѓа до информации кои ќе ја детерминираат вистината за активностите на предметот на истражувањето. Разузнавачката постапка мора да е спроведена објективно, вистинито. Секој податок повеќе може да доведе до тешки последици. Интерпретацијата на добиените информации, како и нивната обработка, треба да бидат резултат на проверени процедури, постапки и реализирани од искусни оперативси. Подкарактеристика на објективноста е непристрасноста, која треба да се согледува без никакви предрасуди, потценување и преценување. Праксата на необјективност доаѓа од пријателството, користољубието, противуслугите, симпатиите, антипатичноста и слични причини.

Корисност. Разузнавањето кое се изготвува за потребите на спроведувањето на операциите, се добива во форма на извештаи, проценки, согледувања, предлози и други начини и мора да биде корисно за понатамошна анализа. Суштината на овој принцип, произлегува од принципот објективност, заради што поврзаноста е во функција на изготвување на материјал соодветен на постоечката состојба, услови, закана и слично. Корисноста на разузнавањето е резултат на успехот на операцијата или мисијата, а произлегува од

спроведувањето на стандардните оперативни и безбедносни процедури предвидени за „создавање на разузнавањето“.

Комплетност. Командантите, штабовите и единиците мора да добијат комплетно разузнавање за да ги прилагодат нивните одговорности и да ги комплетираат нивните мисии. Комплетна разузнавачка информација претставува обработен и целосно корисен материјал, кој во процесот на спроведување на мисиите ќе доведе до успех. Од друга страна, секој недовршен, некомплетен или „нашминкан“ разузнавачки извештај, особено во процесот на разузнавачка подготовка на бојното поле, може да предизвика обратен ефект врз резултатите на мисијата, плановите на повисоките нивоа на командување и последици на оперативни или стратешко рамниште.

Точност. Разузнавањето мора да биде коректно, фактичко и да ја претставува ситуацијата онака како навистина постои. Точното во разузнавањето претставува збир на повеќе начела (принципи), но за да биде една разузнавачка информација точна, таа мора да биде потврдена од повеќе извори. Школската порака укажува на тоа дека „доколку информацијата се потврди од два или повеќе извори, таа треба да е точна“. Ниту ова правило понекогаш не мора да се покаже како доследно, доколку, елементите во разузнавачката информација не содржат вистинитост и целосно да одговараат на опишувањето на стварноста, појавата, настанот, податоците за лицата, состојбата и слично.

Релевантност. Разузнавањето мора да обезбеди разбирање на ситуацијата, да ги дефинира задачите кои ги комплетираат целите и намерите за спроведување на мисиите, како и планот, извршувањето и проценката на операциите. Релевантноста треба да обезбеди функционално и економично поставување на елементите, учесниците, факторите на спроведување на активностите, со цел моделирање на реална интерактивност, остварување на можностите, ангажирање на расположливите капацитети и создавање на модели на остварување на поставените цели. Разузнавачката дејност остварува релевантност врз основа на постоењето услови, можности, способност, соодветност, компетентност, доследност, авторитетност и други карактеристики.

Расположливост. Разузнавачките организации мора да располагаат со одговор за постојните и веројатни разузнавачки барања за спроведување операции на сите рамништа. Распожливоста се обезбедува со степенот на ефикасност на ангажирањето, опременоста на службата, оперативната поставеност

на организацијата, покриеноста на капацитетите, базата на податоците, оперативните процедури за остварување на брзи, ефикасни, навремени и точни разузнавачки извештаи, со соработката и координацијата со останатите безбедносни структури и партнерските служби.

Практиката покажува дека различни разузнавачки служби користат различни извори на информации, со самото тоа и различни начела на работа. Професорот д-р Митко Котовчевски во однос на специфичноста во работата ги наведува начелата: сеопфатност во работата, непрекинатоство во работата, целта ги оправдува средствата, инфилтрација, објективност и проверка, правовременост, тајност во работата, планирање на задачите, централизација на работата и раководење, релативна самостојност на разузнавачките органи, специјализација во работата, тимска работа, оригиналност во постапките, градирање-подредување на задачите¹¹.

Еден од основоположниците на криминалистичката школа на просторите на Балканот, проф. д-р Владимир Водинелиќ, во однос на спроведувањето на постапките за обезбедување на потребните информации со кои се обезбедуваат доказите и виноста на судските процеси и постапки, дефинирал начела, за кои сметаме дека се во корелација со работата и спроведувањето на разузнавачката дејност, а се однесуваат на сразмерноста при извршување на работите, методичност и планирање на постапките, критичен пристап, оперативност, темелност, единствено раководење со активностите, координираност и соработка, економичност, чување на службена тајна и начелото на хуманизам¹². Ова укажува на тоа дека не само разузнавачко-безбедносните постапки, туку и секоја човекова активност применува одредени правила на однесување, без чија помош човековата активност не би дала никакви резултати.

Примената на принципите во безбедносно-разузнавачките служби, ја спроведува персонал со строго дефинирани карактеристики. Како особено значајни за успехот во реализирање на мисијата, разузнавачкиот персонал би требало да ги поседува следните карактеристики¹³:

- Разузнавачкиот персонал мора да биде оспособен за вршење на должноста на која е поставен, да биде во

---

¹¹ Митко Котовчевски, Современи разузнавачки служби, Македонска цивилизација, 2001

¹² Владимир Водинелиќ, Криминалистичка тактика 1, ЦОК БОС – Скопје, 1995

¹³ Antony Calabrese, MI Deputy, presentataion, „G2 Functions”, 2002

состојба да ги проценува, апсорбира, анализира и спроведува сите специфичности кои се поставени како разузнавачки барања или потреби на претпоставените **(комјетентности)**, да биде запознаен со обврските и задачите на припадниците на организационата единица во која припаѓа и да соработува со сите, да комуницира и координира хоризонтално и вертикално по хиерархија во рамките на неговата воена единица, сродни и партнерски служби.

- Разузнавачкиот персонал мора да биде способен за предвидување, толкување и разграничување на барањата да обезбеди доволен број информации кои ќе послужат за правилно донесување одлука од страна за извршување мисија **(иницијатива и толкување)**, да ги познава намерите на претпоставените по можност и за две нивоа повисоко, да ја користи предноста од која било можност за исполнување на задачата и за секоја нова информација да го информира претпоставениот.
- Разузнавачкиот персонал постапува соодветно на решенијата за појавените проблеми, анализирање на наметнати и поставени прашања од безбедносно-разузнавачки карактер со креативно и критичко размислување и приод кон истите **(креативност)**, почитување на мислењата на останатиот персонал и вкрстување на идеите, особено при решавањето на сложени задачи, давање на препораки на командантите за можните текови и развој на дејства.
- Разузнавачкиот персонал мора да поседува високо ниво на аспирација и зрелост на личноста, за да „постапува“ правилно со поставените задачи, да не доведува до непотребно зголемување на обврските, да поседува способност за прилагодување на променливите потреби и желби на претпоставените **(флексибилност)**, особено при поставувањето на приоритети со квалитетно спровување на истите во кусо време.
- Разузнавачкиот персонал мора да е доверлив и дисциплиниран, карактеристика која е императив за успешно извршување на задачите **(доверба)**. Искажувањето на доверба е тешко, макотрпно, со докажувачки елементи, а пред сè е резултат на

изградениот однос помеѓу претпоставениот и потчинетиот.

- Она што претпоставениот не може да го добие по редовен пат или процедура, овозможува разузнавачкиот персонал на претпоставениот да му го отстапи со давање мислење, препорака, анализа, извештај и слично (*лојалносѝ*). Грешките се создаваат доколку разузнавачкиот персонал го информира претпоставениот со она што претпоставениот сака да го слушне. Лојалноста претставува и морална храброст да се искажат и добри и лоши вести. Во природата на разузнавачкиот персонал е тој да биде лојален кон секој припадник на армијата, кон одлуките на командантот, кон добиените информации, кон доверливоста на документите и слично.

„Разузнавачот” (оперативниот работник, офицерот од Г-2, С-2 секцијата, цртачот на карти, аналитичарот, претпоставениот, потчинетиот, возачот, деловодителот и останатиот персонал), мора да биде тимски играч. Без плански, организирано и координирано ангажирање, во соработка со останатите елементи од разузнавањето, резултатот може да изостане, а последиците да бидат огромни. Активноста од делокругот на разузнавањето не може да заврши одеднаш, може да нема завршница или во текот на преземање на активностите да има пропусти заради кои ќе биде донесен погрешен предлог, анализа, процена, извештај и слично. Тимскиот играч треба да се прилагоди во непозната (новосоздадена) средина, да создаде круг на соработници, да предлага и учествува во создавањето на продуктот и да дава забелешки за истиот. Во донесувањето на одлуките мора да учествува исто како да се работи за сопственото добро.

Да се биде ефикасен во военото разузнавање значи дека треба да се биде добар „менаџер”. Разузнавачкиот персонал, зависно од нивото и задачите мора да поседува способност за управување со времето и ресурсите, планирањето на активностите, нивната ефикасна реализација, управувањето со задолженијата, средствата, па на крајот и со парите. Управувањето со воените операции е тешка и одговорна задача и таа му припаѓа подеднакво на целиот персонал¹⁴.

---

¹⁴ Методија Дојчиновски, Современо воено разузнавање, Соларис Принт, Скопје 2009

Разузнавачкиот персонал мора да биде обучен за ефективна комуникација. Ораторската способност се стекнува во текот на одминување на вертикалните и хоризонталните нивоа на функционирање и учествување во несметано функционирање на секциите од најниско до највисоко. За да се постигне ефектот во комуникацијата потребно е да се применуваат вербални, писмени, сликовни и визуелни методи на искажување.

Со ефикасната комуникација, идеите и намерите треба да се преточуваат во вистина, реалност и остварливост. Техниките на брифирање и придобивање на „аудиториумот“ треба да имаат способност за пренесување на најсложените информации за истите да можат да се разберат. Познавањето на странските јазици, симболи и ознаки на предмети, цели, единици, зони на одговорност, познавањето на „јазикот“ на воената (разузнавачката) терминологија, исто така претставува основа за ефикасна комуникација.

Со примена на карактеристиките на припадниците на воената служба за разузнавање, се добива комплетна „самостојноста“ личност, а низ извршувањето на задачите, постапките, мерките и активностите и постигнувањето на резултатите, способностите и можностите на воената служба за разузнавање.

Во процесот на остварување на работите од делокругот на военото разузнавање, во основа, целите се детерминираат согласно законските, подзаконските и останатите формално-правни акти, разузнавачките барања поставени од страна на државно-воените авторитети, мисиите на армиските сили, улогата и задачите на воено-разузнавачките сегменти во командите, единиците и установите, како и обврските дефинирани во стратегиските документи на безбедносните колективни системи.

Военото разузнавање е создадено за обезбедување разузнавачки информации низ процесот на собирање, обработка, интегрирање, анализирање, проценување, толкување и доставување на продукти за потенцијалниот противник или заканата, потребни на донесувачките на одлуки за правовремено преземање мерки и активности.

Обезбедувањето потребни информации на командантите на воените операции, идентификацијата и детерминирањето на потребите од разузнавање, изработка на планови за извршување на операциите, преземањето мерки за заштита на операциите со избегнување на измама и изненадување, како и проценка на

ефектите на операциите, претставуваат императив на секоја воена разузнавачка служба.

Точното и навремено разузнавање може да им овозможи на тактичките единици заземање на значајни позиции во однос на непријателот.

Во воената практика, разузнавањето од повеќе причини е координирано и централизирано. Една од причините е спроведување на разузнавачката дејност од еден центар, плански и организирано имајќи ги предвид начелата на економичност, навременост, рационалност, ефикасност и слично. Таквиот начин на спроведување на военото разузнавање е наречен „здружено воено разузнавање“, во воената терминологија познато како J-2¹⁵. Најчесто „здруженото разузнавање“ претставува менаџирање на военото разузнавање на стратегиско или оперативно рамниште и неговите цели се однесуваат на¹⁶:

- разузнавачка поддршка на здружените вооружени сили заради оформување на сликата за состојбата на потенцијалниот противник;
- давање предлози, препораки и советувања од делот на разузнавањето, на воените команданти, за дефинирање на мисијата согласно на националната безбедносна политика и поддршката на воените цели;
- обезбедување на потребното количество разузнавање, неопходно за развој, планирање и извршување операции, согласно приоритетните разузнавачки барања и потреби;
- давање поддршка при безбедноста на операциите, притоа избегнувајќи ги измамата и изненадувањето;
- обезбедување услови во текот на подготовките и спроведувањето на операциите, комуникациските и разузнавачките системи да користат мерки за измама и одвраќање на активностите на потенцијалниот противник;
- учество во работата на штабот и давање асистенции за проценки и утврдување на резултатите од изведените операции.

Воените авторитети го користат разузнавањето за да можат подобро да ја испланираат операцијата во зоните на интерес и

---

¹⁵ J-2 – joint 2 (здружено разузнавање и заштита на сили)

¹⁶ АЈП 2-0

операции, да го согледаат просторот на војувањето и целокупното опкружување и влијание врз активностите на теренот. Од друга страна, разузнавачките информации овозможуваат преземање активности за заштита на сопствените капацитети и нивно посфикасно прилагодување на просторот.

ЕТИОЛОШКИ АСПЕКТИ НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ

Научната литература укажува на тоа дека военото разузнавање е старо колку и човештвото. Постојат различни извори на податоци околу кои и во денешно време истражувачите на оваа материја, не можат да се усогласат околу истражувачките аспекти (кога, каде) и причините за појавата на военото разузнавање. Ако се изостават сознанијата дека луѓето во првобитната заедница барале храна и неопходни средства за живот, многу се движеле и собирале информации за можностите за преживување, информациите кои им биле неопходни на владетелите за изведување воени активности, несомнено спаѓаат во почетоците на воената разузнавачката дејност, со оглед на тоа дека во операциите биле користени воени активности, тактики, техники на војувања, методи на изненадувања, најразлично вооружување (средства за напад) и друго.

Освен за воените активности, разузнавањето во најстарите времиња и општествени уедувања било користено и за спротивставување со внатрешните ривали во остварување на борбата за власт. Основни носители на разузнавачката активност во робовладетелското општество биле војсководителите назначени од владетелите.

Процесот на развојот на разузнавањето во историјата на човештвото, се развивало паралелно со настаните, промените и развојот на државите и општествата. Военото разузнавање го применувале големите војсководители Александар Македонски (343-325) и Ханибал, кои за остварување на плановите на војувањето и поразување, испраќале шпиони за собирање информации и откривање на тајните на противникот¹⁷. Во овој период не може да

---

¹⁷ Митко Котовчевски, Современи разузнавачки служби, македонска цивилизација, Скопје, 2002

се говори за организирано воено разузнавање, туку спроведување на разузнавачки активности со ангажирање на поединци.

Докази дека „разузнавањето“ е многу старо, има уште од пред илјадници години. Военото разузнавање започнало да се изучува, создава и користи со подготовките за изведување на воените операции. Едни од најстарите кажувања за вештините на разузнавањето, му се припишани на кинескиот генерал Сун Цу¹⁸, кој напишал „да се игнорира познавањето на состојбата на непријателот, претставува возвишување на нехуманост“¹⁹. Во овој контекст тој потенцира дека „трошењето време за разузнавање (за проучување на непријателот) е обратно пропорционално на потребното време за реализирање на операцијата“.

Според друг извор, првата пишана трага е пронајдена покрај реката Еуфрат во Сирија, околу 2000 години пред н.е., која содржела шпионски извештај за преземање одбрана од неочекуван напад²⁰.

Во 17 век за време на владеењето на Луј XIV, било формирано воено-политичко разузнавачко биро. Разузнавачките активности биле насочени кон дворите на монарсите бидејќи концентрацијата на воената и политичката моќ таму била најголема, заради донесувањето на стратешки воено-политички одлуки. Подоцна разузнавачки организации биле формирани во Англија и во Германија, со цел собирање воени и политички информации за дестабилизирање на странски држави.

Во периодот на феудализмот и капитализмот разузнавањето се здобива со значителни димензии. Разузнавачките елементи масовно се појавуваат во вооружените сили, што означува потврдување на сознанијата дека сепак, военото разузнавање има примат во развојот на светската разузнавачка дејност.

Се смета дека дури во текот на 20-от век, разузнавачките служби го заземаат своето вистинско место и се формираат како дел од државните апарати, потчинети на државно-политичкиот врв. Примери за тоа се формирањето на силни воено разузнавачки служби и органи во периодот на втората светска војна од страна на Германија, Италија и Јапонија, во рамки на државната администрација, националните (политичките) партии и организации. Некои примери од историјата тоа го потврдуваат. Познатиот

---

¹⁸ Sun Tzu (circa 500 BC)

¹⁹ James Clavell „The Art of War“, New York 1983, str.77

²⁰ Томе Батковски, Разузнавачка, безбедносна и контраразузнавачка тактика, Соларис принт, 1 Скопје 2008, стр.15

разузнавач Зорге, кој како германски дипломатски претставник во Јапонија бил соработник на советското разузнавање, му испратил на Сталин навремена информација за точното време на нападот на Германија врз СССР, но овој, од до денес непознати причини целосно ја игнорирал. Нападот на Германија врз СССР се случил на 22 јуни 1941, како што претходно и најавил Зорге, но за жал, неговата информација, иако навремено доставена, не била искористена за започнување соодветни подготовки и преземање соодветни мерки и активности за одбрана на земјата. Трагедијата да биде поголема, Јапонците го уапсиле Зорге, Сталин негирал дека е тој соработник на советското разузнавање, што резултирало со тој да биде осуден на смрт од јапонските власти.

Трагична жртва на својата професија секако е Ели Коен , агент на израелската разузнавачка служба Мосад, кој успеал да се инфилтрира во владеачкиот апарат на Сирија и дури бил најсериозен кандидат за иден заменик-министер за одбрана на таа земја, пред да биде откриен од сириското контразузнавање и осуден на смрт. Благодарение на информациите кои израелското разузнавање ги добило во текот на успешната работа на Коен како нивен агент во Сирија, Израел без поголеми проблеми ја поразил сириската војска во една од изралско-арапските војни.

И Коен и Зорге на земјите за чии интереси работеле, им доставиле информации за нешто што допрва следи, за нешто што во иднина требало да им овозможи на армиите на нивните земји успешно да ги изведат своите дејства. Значи успешно работеле на полето на превенцијата, која и во денешно време претставува еден од првите принципи на разузнавањето.

Идеите за формирање на современи национални воено-разузнавачки организации природно воскреснаа по Втората светска војна, како служби на државните апарати, со исклучително брз напредок во делот на опремувањето, обуката, организациската поставеност и функционирање, прилагодени на новонастанатата состојба и разнишаниот светски поредок.

Меѓу првите воено-разузнавачки агенции во светот кои до денес заземаат значајно место во разузнавачко-безбедносните заедници се Воената разузнавачка агенција (ДИА)²¹, формирана во 1961 година, во составот на Министерството за одбрана на САД; Военоразузнавачката служба (ДИС)²², формирана во 1964 година во

---

²¹ Defence Intelligence Agency (DIA)

²² Defence Intelligence staff (DIS)

рамки на Министерството за одбрана на Велика Британија; Военоразузнавачката управа (ДРМ)²³ формирана во 1992 година во состав на Министерството за одбрана на Република Франција; Главната разузнавачка управа (ГРУ)²⁴ формирана во 1942 година во рамки на Генералштабот на Советскиот Сојуз, денешна Руска Федерација; Воениот дел од Сојузничката разузнавачка служба БНД²⁵, формиран во 1956 година во состав на Владата на Сојузна Република Германија, Военоразузнавачката служба „СИСМИ“²⁶, формирана 1977 година во рамките на Министерството за одбрана на Република Италија и други.

На Балканскиот Полуостров, развојот на разузнавачките служби го следи историјата на народите и државите, кои крајот на 20-от и почетокот на 21-от век го дочекаа со огромни превирања, етнички конфликти, трансформации на општествените уредувања, транзиционите проблеми. Психолошката трауматизираност, национализмот и стереотипите од минатото, воскреснаа со грозоморна омраза, етничко чистење, желба за реваншизам, појава на геноцид, хуманитарна катастрофа, иселувања, разни форми на тероризам, воени злосторства и друго, го направија своето со што ги забавија процесите на создавањето современи разузнавачки системи, наменети за поддршка на воените мисии.

Така, Воената разузнавачка служба (ШИУ)²⁷, е формирана во 2003 година во рамките на Министерството за одбрана на Република Албанија; Секторот за разузнавачко-безбедносни работи во Министерството за одбрана на Босна и Херцеговина, е формиран со „Законот за разузнавачко-безбедносна агенција на БиХ“ во 2002 година; Воената разузнавачка служба „Воена информација“, е формирана во пресрет на зачленувањето на Република Бугарија во НАТО, во рамките на Министерството за одбрана; Военоразузнавачката служба (АЛФА ДИО)²⁸, е формирана во 1986 година, со повеќекратни трансформации во рамките на Генералштабот на грчката армија; Генералниот директорат за информации во одбраната (ДГИА)²⁹, формиран во 2001 година во рамките на Министерството за одбрана на Република Романија;

---

²³ Direction du Renseignement Militaire (DRM)

²⁴ Главное разведывательное управление (ГРУ)

²⁵ Bundesnachrichtendienst (BND)

²⁶ Servizio per la informazioni e la sicurezza militare (SISMI)

²⁷ Sherbimi Informativ Ustarake (SIU)

²⁸ Alfa Dio, A/2

²⁹ Directia Generala de Informatii a Apararii (DGIA)

Воено разузнавачката служба (ОВС)³⁰, формирана во 1994/2002 година, во состав на Министерството за одбрана на Република Словенија; Воено разузнавачката агенција (ВОА)³¹, формирана во 2006 година во состав на Министерството за одбрана на Република Србија; Воената безбедносно- разузнавачка агенција (ВСОА)³², формирана во 2006 година во рамките на Министерството за одбрана на Република Хрватска; Воената безбедносно-разузнавачка служба (ВСБиР)³³, формирана во 2004 година, во рамките на Министерството за одбрана на Република Македонија.

Значајно е да се напомене дека сите наведени военоразузнавачки служби, всушност се формирани и функционираат како континуитет произлезен од претходни организациско-формациски структури во нивните земји или на нивните територии, а во текот на развојот и осовременувањето ги менувале називите, моделите, бројната состојба, намената и целите, начинот на функционирање и слично³⁴.

ЗА ВОЈНИТЕ И РАЗУЗНАВАЊЕТО

Таканаречената четврта генерација војување, на современиот свет му создаде многу предизвици. Но, пред воопшто да се разгледаат особеностите на најновата генерација на војување, неопходно е да се согледаат некои од карактеристиките на претходните генерации на војување.

Дарвиновата теорија³⁵ која официјално се однесува на еволуцијата (развојот) на живиот свет, меѓу кои е и војната, низ историјата постојано еволуирала, пропорционално со развојот и напредокот на човековото општество. Причината за толку блиската поврзаност меѓу човекот и војната и не треба да се објаснува дополнително, имајќи предвид дека војната како општествен феномен е својствена само за луѓето и ниту за едно друго живо суштество, што и не е за гордеење, човекот е единственото живо суштество кое убива друг човек од чисто задоволство, од асолютно себични цели, а не заради сопственото

³⁰ Obvescevalno-varnostna sluzbo (VSO)

³¹ Војно обавештајна агенција (ВОА)

³² Војна сигурносно-обавештајна агенција (ВСОА)

³³ Воена служба за безбедност и разузнавање (ВСБиР)

³⁴ Наведените датуми за формирањето на воено-разузнавачките служби, се последните промени врз основ на кои продолжуваат да функционираат

³⁵ www.apsu.edu/oconnort/4200/4200lect02.htm

преживување/опстанок, односно за обезбедување храна, како што тоа го прават сите други животни.

Согласно пристапот на Hammes³⁶, во историјата на војните/војувањето, постојат следниве четири периоди:

1. Првата генерација војување е таков вид војување карактеристичен за времето на Наполеон, во првата половина на 19.век, кога војниците на бојното поле биле распоредени во линии и редови, при што патриотизмот бил главниот двигател во стремежите на луѓето да и донесат на својата татковина победа во војната/војните во која/кои учествувале.
2. Втората генерација војување е карактеристична за двете светски војни кои го одбележаа 20-от век. Овде е карактеристично што земјите кои ги започнаа овие две војни извршувајќи стриктно одбранбени дејства (наспроти офанзивните на противникот), на крајот беа тие што победија(во двете војни), пред се благодарение на фактот што нивните економии беа неспоредливо помоќни од економиите на противникот, а истото важи и за нивната понадмоќна огнена моќ.
3. Третата генерација војување, е објаснета преку „blitzkrieg” акциите за време на Втората светска војна и опфаќа проекција на сила и брзи маневарски способности на големи далечини, за елиминирање на непријателската команда и контрола, и претежно се заснова на пропаганда за намалување на желбата за борба кај непријателот.
4. Четвртата генерација војување е вид кој се фокусира длабоко во непријателската заднина, како развиена форма на бунтовништва, кои ги користат сите расположиви мрежи – политички, економски, социјални, меѓународни организации, медиуми, интернет и јавно мислење во светот – со цел да се прикажат непријателските цели недостижни или премногу скапи.

Тероризмот, без сомнение, го зазема централното место во групата на асиметричните закани. Не само Соединетите

---

³⁶ www.apsu.edu/oconnort/4200/4200lect02.htm

Американски Држави, кои се неприкосновени лидери на меѓународната коалиција во борбата против тероризмот, туку и други земји (меѓу кои е и Република Македонија, благодарение на искуството од 2001), се соочија со тактиката на терористите/бунтовниците, кои сакајќи да го победат надмоќниот противник воопшто не се двоумеа пред себе, во првите борбени редови да ги ставаат своите жени и деца, како и да ја практикуваат класичната тактика на бунтовниците на Мао³⁷:

- *Di jin, wo tui (Кога непријателот најредува, ние се ѓовлекуваме).*
- *Di jiu, wo goa (Кога непријателот се одмара, ние го вознемируваме).*
- *Di pi, wo da (Кога непријателот се заморува, ние најаѓаме).*
- *Di tui, wo jui (Кога непријателот се ѓовлекува, ние го ѓроѓонуваме)³⁸.*

Асиметричното војување е начин објективно послабиот да му се спротивстави на далеку посилниот противник/непријател. Во денешно време, во ерата на „четвртата генерација војување“, апсолутно фрустрирачки влијае сознанието дека носителите на асиметричните закани, на подолг временски период, воопшто немаат потреба да бидат победници во судирот или војната што ја водат со своите противници и непријатели. Тие едноставно треба само да бидат доволно трпеливи и што е можно подолго да опстојат на целта што однапред ја определиле, се додека нивниот противник, немајќи друг избор, вознемирен од опцијата и понатаму да се соочува со неизвесноста која се обезбедува со ваквото војување, не се согласи да ги исполни условите и со тоа ја отстрани (барем во догледно време) причината за постоењето на заканата.

Во стратегиско-доктринарните документи на повеќето земји во светот, без разлика дали станува збор за некоја суперсила, регионална сила, или едноставно држава која гради свои одбранбени капацитети, чија задача би била одбрана на границите и севкупноста на територијата на сопствената земја, децидно е наведено дека победник во војната е онаа завојувана страна чии што пешадиски сили ќе успеат да ја окупираат територијата на противникот. Со други зборови, победник во војната е оној чии вооружени сили во целост ќе имаат контрола врз копнениот простор.

³⁷ www.apsu.edu/oconnort/4200/4200lect02.htm

³⁸ www.apsu.edu/oconnort/4200/4200lect02.htm

ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ И СПЕЦИЈАЛНИТЕ ЕДИНИЦИ

Во голем број армии во светот, специјалните единици се воени формации кои се во состав на военоразузнавачките служби. Причината е двојна и се подразбира самата по себе, поради фактот што и разузнавачите (сесно воени или цивилни) и припадниците на специјалните единици претставуваат елитен, специјално селектиран, одбран, обучен и специјално опремен дел на вооружените сили (армијата), кои имаат специјални задачи и надлежности.

Припадниците на военото разузнавање и припадниците на специјалните единици ги сочинуваат организационите единици кои се употребуваат во мир и во војна. Предодредени се меѓусебно да соработуваат и постојано да се надополнуваат, а најдобра потврда за тоа е фактот што „специјалците“ воопшто не можат да се надеваат на успех во извршувањето на своите активности, без да располагаат со добри, проверени, точни и навремени разузнавачки информации. Меѓу големиот број задачи за кои е апсолутно невозможно да бидат реализирани без соработка меѓу военото разузнавање и специјалните единици, можат да се набројат следниве:

- **Спречување на пролиферацијата**— оваа задача во себе содржи спречување, односно „борба“ против ширењето, односно недозволената трговија на оружје за масовно уништување (ОМУ), при што специјалните единици, благодарение на информациите обезбедени од военото разузнавање “влегуваат во трага” на местата каде е складирано или се развива нуклеарно, хемиско или биолошко оружје, при што вршат уништување или конфискација на истото, со што ја спречуваат нивната натамошна дистрибуција.
- **Противтероризмот** - оваа мисија вклучува (соодветен) одговор на терористичките закани преку извршување на противтерористички операции или некој друг (соодветен) начин за решавање на ситуацијата.
- **Специјално извидување** - тајни или прикриени мисии за спроведување на активности за извидување во странски земји.

- **Психолошки операции** - мисии во кои се мешаат вести, забава, информации и принуда за зацврстување на позитивни ставови помеѓу воени и невоени сили.
- **Неконвенционално војување** - термин кој се употребува за долотрајното герилско војување.
- **Коалициска поддршка** - мисии кои ја помагаат интеграцијата на коалициските партнери.
- **Борбено пребарување и спасување** - опасни/ризични мисии со цел да се откријат и спасат соборците кои се наоѓаат во заднината на непријателот, каде се наоѓаат по рушењето на нивните воздухоплови.
- **Мировни операции** - учество во операции за мировен мониторинг или помош за посредување помеѓу завојувани страни.
- **Спасување на заложници** – оваа е специјална мисија за ослободување на лица земени како заложници.
- **Урбано војување, воени операции во урбана средина.**

За најголем дел од специфичните разузнавачко-воени операции, карактеристично е дека активностите зависат од квалитетот на разузнавачките информации, соработката помеѓу разузнавачко-безбедносните служби, координацијата помеѓу партнерските сегменти наменети за спроведување специјални операции, како и одлуките и согласноста на воено-политичките елити во донесувањето одлуки за ангажирање на воениот и безбедносниот потенцијал.

Глава 2

РАЗУЗНАВАЊЕТО И РАЗУЗНАВАЧКИТЕ ФУНКЦИИ

РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Разузнавањето во Европската унија (ЕУ), заради брзата промена на настаните, глобалните промени, напорите за справување со тероризмот, пролиферацијата со оружјето за масовно уништување, појавата на организираниот криминал, хуманитарните катастрофи и друго, се повеќе добива на значење. Заради формулирањето на политика на безбедност, членките на ЕУ развиваат заедничко чувство за тревога, заедничка перцепција за заканите и заедничка проценка на заканите. Постојаната разузнавачка соработка се применува поддржувајќи ги политиките на безбедносната средина.

Заради се поголемиот вид закани, ЕУ има потреба од различни видови агенции за создавање (собирање) и размена на разузнавачки информации. Распределбата на одговорностите ја следи инструменталната и географската логика, идентификувана во пет полиња на акција: воено, правда, цивилни и хуманитарни работи, економија, политичко-дипломатско поле³⁹.

Поделбата во рамките на структурите на ЕУ прави разграничување помеѓу внатрешната и надворешната функција на Унијата, нагласувајќи ја одговорноста на националните држави за сите безбедносни прашања. Во спротивставувањето на заканите Унијата е лимитирана во поддршката и асистенцијата на националните авторитети.

За да ги исполни задачите од петте полиња на акција, се смета дека ЕУ може да има потреба од воена, контраразузнавачка, криминалистичка и надворешна разузнавачка поддршка. Во рамките

---

³⁹ Трајан Гоцевски, Оливер Бакрески Стојан Славески, Лидија Георгиева, „Интересите на Република Македонија во градењето на европската безбедност“, Филозофски факултет, 2008

на Воениот штаб на ЕУ постои разузнавачко одделение каде се врши размена на разузнавачки информации. Персоналот составува документи во вид на извештаи и анализи базирани на националното разузнавање. Од задачите на оваа скромна организациска структура можат да се набројат: следењето и развојот на воените капацитети, можности и контролата врз нив, проценки за идните чекори во правец на користење на воена сила, планирање во услови на отпочнување на криза, разузнавачка поддршка на активностите и мисиите кои се спроведуваат во тек, размена на информации, соработка и координација со оперативната команда и други.

Како проблем, кој покрај институциите на ЕУ ги оптоварува и останатите безбедносни колективни системи, може да се потенцира методологијата и начините на собирање и експлоатација (користење) на разузнавачките информации. Особено симптоматично е користењето на резултатите од разузнавачките дисциплини (СИГИНТ, ИМИНТ), за кои ексклузивно право за нивно користење во моментот имаат водечките воени сили, односно суперсилите присутни во воздушниот простор, користењето на сателитските и навигационите уреди, како и разузнавачките (шпионските) и беспилотните летала.

Покрај размената на разузнавачки информации од страна на разузнавачките агенции, во ЕУ е развиен пристапот кон размена и користење на информации од институциите на европскиот систем, како што се Заедничкиот ситуационен центар кој изведува надворешно разузнавање, Политичкиот и безбедносен комитет, Органот за политичко планирање и рано предупредување, Европол и други.

Во однос на перспективите и предизвиците за зајакнување на капацитетите на ЕУ во однос на разузнавачката поддршка, може да се нагласи неопходноста од создавање на „Европска разузнавачка комуникациска мрежа“, како и назначување на „висок национален авторитет за разузнавање“, со што би се развила соработката, комуникацијата и ефикасноста во работата.

РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО НАТО

Разузнавањето во НАТО како мисија се спроведува преку националните разузнавачки агенции на земјите-членки и командантите на здружените единици на НАТО, распоредени ширум светот. Обезбедувањето на стратегиски разузнавачки информации се врши во рамките на меѓународниот воен штаб, односно Секторот за разузнавање, кој секојдневно ги информира генералниот секретар, Северноатлантскиот совет/Комитет за планирање на одбраната, Воениот комитет, Политичкиот комитет и Центарот за пролиферација на оружјето за масовно уништување. Не постои независна разузнавачка функција или капацитет. Секторот за разузнавање во НАТО дејствува како координативно тело, при што врши собирање, проценка и доставување на разузнавачки информации до конзументите во седиштето на НАТО и организациските единици кои ги користат неговите производи (командите, единиците, агенциите, земјите)⁴⁰.

Овој орган раководи и го координира изготвувањето и распоредувањето на стратегиските разузнавачки проценки во НАТО, документите поврзани со разузнавачката политика, изработката на разузнавачки документи, изготвување и ажурирање на базите на податоци и поддршка на разузнавачкиот персонал. Во рамки на надлежностите на Секторот за разузнавање спаѓаат и задачите од делокругот на стратегиското предупредување и кризен менаџмент и одржување координација и соработка со други тела и органи на НАТО и национални субјекти, кои вршат специјализирани разузнавачки активности.

Секторот за разузнавање во НАТО ги информира телата на Алијансата, му дава поддршка на Воениот комитет, обезбедува разузнавачка основа и изведува широк спектар задачи во поддршка на одбранбените и политичките функции.

При функционирањето и спроведувањето на задачите од својот делокруг, Секторот за разузнавање на НАТО, воспоставува координација и соработка со останатите сегменти како што се Секторот за соработка и регионална безбедност, Секторот за логистика, вооружување и ресурси, Кризниот центар на НАТО, Секторот за операции и други сегменти.

---

⁴⁰ НАТО, Прирачник за НАТО, Брисел 2001

СТАНДАРДИЗАЦИЈА НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ

Влезот на Република Македонија во НАТО е условен и со стандардизирање на процедурите, опремата, техниката, прифаќањето на постоечките НАТО-стандарди применливи во Армијата на Република Македонија и примена на истите за време на спроведување на задачите во зоните на одговорност на територијата на Република Македонија или во рамки на учеството во меѓународните мисии во странство.

Говорејќи за успешноста на поставеноста и функционирањето на една воена разузнавачка структура, не би можеле да потврдиме или негираме дали таа е успешна или не, доколку не бидеме сигурни во степенот и доследноста при користењето на стандардизирани оперативни процедури во разузнавањето.

Што претставуваат стандардните оперативни процедури во разузнавањето? Како термин „Стандардизирани оперативни процедури“ во меѓународната практика е релативно нов, но е масовно во употреба по започнувањето на периодот на асиметричните закани и глобалниот тероризам, значи во почетокот на 21-от век, како и со започнувањето на приемот во НАТО на нови членки. Стандардизацијата во земјите-членки на НАТО ја спроведува „Организацијата на НАТО за стандардизација“, чија улога е да ја зголеми интероперабилноста и да придонесе кон капацитетот на силите на сојузниците заеднички да се обучуваат, да вежбаат и да дејствуваат на еден ефикасен начин, а кога е тоа можно и со силите од земјите партнери и од други земји во спроведувањето на задачите.

Можеби ќе биде појасно ако напоменеме дека „процедурите“ претставуваат севкупност од прифатени норми и правила со кои се регулира организацијата на работа, од наједноставните па сè до најсложените активности. Но, стандардизираниите (меѓународните) процедури ги користат поголем број земји. Тие не се правни норми и не содржат формулирани одредби за тоа што е дозволено а што забрането⁴¹. Тие напосто нудат формула (модел, идеја) за пристап и „оперирање“ во определена област, како што е на пример, воената.

---

⁴¹ Душан Бојчев, „Дипломатски речник“, Скопје 1998 стр.210

Конкретно, стандардизирањето претставува воспоставување на потребните нивоа на компатибилност, размена или единство во спроведувањето на операциите, безбедносните процедури, користењето на материјално-техничките средства, техниката, администрацијата и друго⁴². Според политиката на НАТО, од септември 2000 година и земјите партнери активно се вклучија во активностите на Комитетот на НАТО за стандардизација.

Секој род, „вид“⁴³ или служба во рамките на воените структури за своите потреби пропишува мерки и активности, безбедносни процедури, постапки, изготвува правила за работа, дополнувања и анекси и регулира дејствија со кои во рамките на нивниот делокруг се спроведува основата за функционирање и поставеност на системот.

Така, стандардните оперативни процедури би претставувале изработка и спроведување на мерки, активности и безбедносни постапки со цел ефикасно реализирање на функциите на военото разузнавање на сите нивоа, регулирање на начинот на поврзување и размената на разузнавачки информации според значењето на изворите на информации, пропишување на процедури за реализирање на разузнавачките барања и потреби и други прашања, кои во процесот на реализирање на современото воено разузнавање е потребно да се регулираат во однос на дејствијата од страна на персоналот, материјално-техничките средства и останатите капацитети.

Со оглед на тоа дека Република Македонија сè уште не е членка на НАТО-алијансата, пристапот до стандардизираниите разузнавачки оперативни процедури е отежнат, односно воено-разузнавачката служба што поскоро е принудена да обезбеди стандардизирање на постапките во секоја сфера на военото разузнавање до целосно прилагодување на истите до стандардите на НАТО.

Тоа значи дека за различни потреби, сегменти, ангажирања, услови на операционализација на одредени ресурси и слично, потребно е да се одредат мерките, активностите и обврските на персоналот и средствата за несмената функционирање и извршување на своите обврски.

---

⁴² Биро за информации и прес на НАТО, „Прирачник за НАТО“, Брисел, 2001 стр.339

⁴³ Различни армии користат различни видови воени сили зависно од геостратегиската положба: копнени сили, поморски сили, воздушни сили и слично.

Практично, доколку постои потреба за собирање на разузнавачки информации, со стандардизираните разузнавачки оперативни процедури би требало да се обезбеди следното⁴⁴:

- на кој начин се врши собирањето на информациите;
- кој состав (број и профил) е ангажиран на собирањето информации;
- користење на материјално-технички средства и техника;
- ограничувања во текот на задачата;
- начин на доставување и обработка на информациите;
- изработката на разузнавачките продукти;
- останато.

Од друга страна, доколку се работи за изработка на дневни производи на разузнавачката секција за продукција во текот на денот, зависно од мисијата потребно е да обезбедува:

- дневен извештај од 24-часовното собирање информации;
- утрински брифинзи за претпоставените авторитети;
- извештај по потреба и барање;
- пополнување на разузнавачките матрици;
- обележување на значајни забелешки на карта;
- пополнување на базата на информации;
- изработка на проценки за одредени безбедносни појави;
- останато.

Секоја од земјите при извршувањето на сопствените мисии за потребите на државата на која припаѓаат изготвува соодветни процедури регулирани со правила и прописи, во кои постапките детално се разработуваат, а резултатите од ангажирањето можат да зависат само од непредвидени влијанија, пропусти во процедурите, нестручност во работата, лошо функционирање на стандардната опрема или процедури или пак застареност на средствата кои се користат во мисијата.

Секако дека заради пристапувањето кон и воспоставувањето односи за функционирањето на безбедносните колективи, земјите-членки понудуваат најповолни услови, начини и процедури за што поуспешно прифаќање на стандардите на одредени безбедносни процедури, здружените безбедносни колекти при формирање на

---

⁴⁴ NATO HQ Skopje, examp., „SOP”, 2003

привремени состави и ангажирање во мировни или воени мисии, релативно брзо се прилагодуваат кон новонастанатите услови.

Значајно е да се наведе потребата за изготвување, прилагодување и прифаќање на стандардизираните оперативни процедури во разузнавањето, но тие не би можеле да се спроведат доколку не се изготвени и усвоени постоечките стандарди предвидени за оваа материја кои се применуваат во земјите членки на НАТО.

Во рамки на Алијансата постои Комитет за стандардизација (NCS⁴⁵), кој има за цел хармонизација на стандардизацијата помеѓу НАТО и националните тела, како и промовирање поврзаност меѓу нив на полето на стандардизацијата.

Штабната група за стандардизација при НАТО (NSSG), е подредена на Комитетот на НАТО, со цел стандардизација на процедурите и координација на активностите за стандардизација. Ја подготвува документацијата при формулирање на потребите за стандардизација од страна на стратегиските команди. Вклучува претставници од стратегиските команди и штабови, кои даваат овластувања за изготвување Договори за стандардизација (STANAGs)⁴⁶ и сојузнички публикации (Aps)⁴⁷.

Агенцијата на НАТО за стандардизација (NSA)⁴⁸ е тело составено од Северноатланскиот совет со воен и цивилен штаб, со цел воспоставување процедури, функции за извршување во врска со стандардизацијата и други прашања во областа на стандардизацијата⁴⁹. Ги поддржува здружените одбори на родовите, од каде се одредуваат задачи за оперативна стандардизација, вклучувајќи ја и доктрината. Одговорни се за развојот на оперативната и процедуралната стандардизација.

---

⁴⁵ NCS - NATO Comunity of standardization, NATO prira~nik, Brisel 2001, str.340

⁴⁶ Standardisations agreement

⁴⁷ Allaed publications

⁴⁸ NATO standardization agency

⁴⁹ NSA@hq.nato.int

НИВОА НА РАЗУЗНАВАЧКИ ОПЕРАЦИИ

Целите на современото воено разузнавање се дефинирани согласно нивоата на разузнавање и се поделени на стратегиско, на оперативно и на тактичко ниво.

Стратегиското ниво на разузнавање се користи за развој на националната безбедносна стратегијата и политиката, следење на меѓународната ситуација, подготвување на воени планови за ангажирање, одредување на стратегиските вооружени системи и барања на воените структури, како и водењето на стратегиски операции.

Стратегиското ниво на военото разузнавање се фокусира на:

- политичките, економските, технолошките и воените индикатори и предупредувања;
- тероризмот како глобална опасност;
- утврдување на непријателските способности;
- проценката на потенцијални и идни активности на непријателот;
- опасности и закани кои влијаат врз националната безбедност и општите интереси.

Стратегиското разузнавање во зоната на операции вклучува одредување кога, каде и каков вид закани непријателот ќе развие и раководи, вклучувајќи ја и кампањата за реализирање на стратегиските здружени операции. Стратегиските разузнавачки информации се собираат од различни извори, и вклучуваат информации од воената, политичката, одбранбената, безбедносната, економската, надворешната политика и други сфери. Во рамки на државите, агенциите разменуваат стратегиски разузнавачки информации помеѓусебе.

Оперативното ниво на разузнавање се фокусира на воените способности и цели на непријателот како и неговиот потенцијал. Се интересира за непријателските случувања на просторите на операции, со одредување кога, каде и со колкава опасност непријателот ќе ја спроведе кампањата. Претежно се користи од воените команданти на здружено рамниште. Податоците за областа во која може да се одвива операцијата, се собираат заедно со специфичните информации кои ја прават разликата помеѓу победата или поразот.

Цели на оперативното ниво на разузнавање се:

- поддршка во сите фази на воените операции од развивањето на единиците до враќање на единиците во своите бази;
- да обезбедува разузнавање потребно за комплетирање на стратегиските цели од зоните на операции (зони на одговорност) или зоните во непосредна близина;
- планирање и управување со активностите, кампањите и позначајните операции на пониско ниво.

Тактичкото ниво на разузнавање се користи од страна на командантите за планирање и управување со помали битки во состав на здружените оперативни состави или самостојно. Тактичкото ниво на разузнавање е најзначајно бидејќи се реализира во директен допир со силите на потенцијалниот непријател. Тактичкото разузнавање е продолжување на оперативното разузнавање со фокус на фактори кои можат да влијаат на тактиката на бојното поле. Тоа претставува типично собирање информации од страна на командирите на бојното поле додека операциите се изведуваат⁵⁰.

Како цели на тактичкото разузнавање можат да се издвојат следните:

- локациите на непријателските сили и вооружените системи;
- тактичката способност за совладување на бојните полиња со маневри;
- идентификување и проценување на непријателските способности, цели и осетливост и колку тоа може да се искористи на теренот;
- идентификување кога, каде и колкава закана, противникот ќе искаже на тактичкото рамниште на операции;
- обезбедување информации на командантите за опасните закани по нивните сили од терористи, саботери, бунтовници, странско разузнавачко дејствување и друго;
- утврдување на заканите кои се очекуваат во зоната на изведување на борбените дејства, различни од воените операции;

---

⁵⁰ www.wiswgeek.com/what-is-military-intelligence.htm

- идентификување и проценка на непријателските способности, намери и осетливост, толку добро колку што се познава средината во која се војува.

РАЗУЗНАВАЧКИ ДИСЦИПЛИНИ

Во рамките на военото разузнавање, се повеќе се употребува терминот „разузнавачки дисциплини”, што, всушност, претставува начин со помош на кој се собираат информации, по што истите во пропишана стандардна оперативна процедура се трансформираат во разузнавачки производ. Некои теоретичари наместо терминот „разузнавачки дисциплини”, ги користат термините „начини на собирање на информации”, „извори на разузнавачки информации”, а во практиката може да се најдат и други асоцирачки зборови.

Научно гледано зборот „дисциплина” во англискиот јазик меѓу другото се користи како гранка во науката, стручно гледиште, насочување во истражувањето, специфичен начин на добивање резултати, професија, струка и слично. Дисциплината како наука има свои методи, сопствени и унифицирани карактеристики, препознатливост, лимитираност и соодветно место во рамки на научната сфера. Од тие причини, во современите военоразузнавачки системи, дефинирањето, функционирањето и основите на разузнавачките процеси се одвива во рамките на детерминирањето на разузнавачките дисциплини.

Воспоставувањето на разузнавачките дисциплини зависи од повеќе фактори меѓу кои анализите и проценките за неопходен систем на воено разузнавање, главната мисија на разузнавачките елементи, оспособеноста на персоналот, опременоста на капацитетите, финансиската поддршка, воспоставениот процес на разузнавање, поставеноста и функционирање на моделите на разузнавање и други.

Тоа е исклучително значајно за да се избегне „стапицата“ за потпирање само врз еден извор. Наместо да се користат сите извори за добивање информација, користењето на специјализираните разузнавачки дисциплини ќе обезбеди поголема веројатност, точност и подобар пристап кон решавањето на разузнавачките барања⁵¹.

---

⁵¹ Употребата на застарениот агентурен модел за доаѓање до разузнавачки податоци за распосредот на силите на потенцијалниот непријател во одредена зона, за чие

Имајќи ги предвид досегашните искуства и извршеното истражување, резултатите укажуваат на тоа дека различни разузнавачки системи користат различни разузнавачки дисциплини, меѓу кои можат да се набројат следните: **IMINT** - разузнавање со слики, карти, **LASINT** – ласерско разузнавање, **FOTINT** – фотографско разузнавање, **NUKINT** – нуклеарно разузнавање, **KR** – контраразузнавање, **RADINT** – радарско разузнавање, **TELINT** - теламетриско разузнавање, **KOMINT** – комуникациско разузнавање, **ELINT** – електрооптичко разузнавање, **FISINT** – разузнавање со помош на сигнали од странски уреди, **MEDINT** – медицинско разузнавање, **SIGINT** – сигнално разузнавање, **RINT** – радиолошко разузнавање, **OSINT** – разузнавање од отворени извори, **GEOFISINT** – геофизичко разузнавање, **MASINT** - разузнавање со мерење и обележување, **TEHINT** – техничко разузнавање, **MATINT** – материјално разузнавање, **BIOINT** – биолошко разузнавање, **HEINT**- хемиско разузнавање, **ELINT** – разузнавање со помош на електронски уреди, **SOCINT** – социолошко разузнавање, **ARMINT** – армиско разузнавање, **HUMINT** – разузнавање со помош на луѓе, **EKOINT** – економско разузнавање, **GEOINT** гео-просторно разузнавање, **FININT** - финансиско – економско разузнавање.

Различноста на примената на разузнавачките дисциплини претставува различност на карактеристиките на современите разузнавачки системи, при што влијанијата за нивно создавање би можеле да се согледаат во геостратегиската положба на државите, општетсвено-политичкиот систем, мултиетничкиот карактер, финансиската состојба, локалното, регионалното и глобалното влијание, степенот на развој на државните институции, влијанието на транзиционите проблеми и многу други карактеристики.

Сепак, во денешно време, современите разузнавачки системи заради факторите „време“, „простор“, „економска оправданост“, „неопходност“ и „рационалност“, користат дел од наведените разузнавачки дисциплини. Како особено значајни и перманентно применувани во организациско-формациските структури, се користат следните: **HUMINT** – **human intelligence**, **SIGINT** – **signal**

реализирање на задачата требаше да се искористат неколку денови или месеци, со денешниот развој на технологијата (користењето на беспилотните летала), времето за доаѓање до бараниот податок се намалува за неколку пати, при што добивањето слики од теренот е забрзано, операциите се изведуваат со следење на состојбата во реално време, координатите се добиваат со огромна прецизност, единиците во допир се безбедни, разузнавачките елементи имаат сигурни и квалитетни информации и слично.

intelligence, IMINT – imagery intelligence, MASINT – measurement and signature intelligence, OSINT – open source intelligence.

„ЧОВЕЧКО РАЗУЗНАВАЊЕ“, HUMINT – human intelligence

Разузнавањето со користење на човечкиот фактор или „ХУМИНТ“, е разузнавачка дисциплина за собирање информации каде луѓето се користат двострано и тоа: како собирачи на информации и како извори на информации. Ова е една од најстарите разузнавачки дисциплини. Оваа (не)техничка дисциплина во воената историја била масовно користена, се додека не е утврдено дека истата го губи кредибилитетот, ограничено се користи, и притоа се случуваат се повеќе неуспеси во спроведувањето на воените операции.

Од друга страна, како разузнавачка дисциплина, ХУМИНТ се уште масовно се применува од страна на странските армии, но со модифицирани модели. Како позитивен пример за користење на ХУМИНТ⁵²-операциите во современата историја за оваа разузнавачка дисциплина е употребата за време на кризата, а потоа и војната на „Фокландските острови“, кога во разговор со двајца пензионирани наставници кои биле на островите, британската разузнавачка служба добила квалитетни информации за состојбата со патиштата, теренот, објектите, населеноста и другите аспекти, кои подоцна биле искористени како разузнавачки податоци, исклучително корисни за воената операција помеѓу британската и аргентинската војска.

ХУМИНТ-разузнавачката дисциплина, покрај информациите за состојбата на окружувањето, може да даде корисни информации и за способностите и целите на непријателот, како и за индикаторите за кои понатамошното собирање на информации е неопходно.

Во разузнавачката практика правило е ХУМИНТ да користи јавни (отворени) и тајни (прикриени) методи. Јавното собирање на информациите се обезбедува преку планско и организирано ангажирање на постојниот персонал; со користење на целокупниот човечки фактор, кој на кој било начин е ангажиран или стои на располагање, или со користење на информациите објавувани преку средствата за јавно информирање (пишуваниите часописи, медиумите,

---

⁵² National Intelligence Course (NIK) Textbook, DIA 2000 str.10-1

весниците, јавните настапи, трибините, истражувањата на поединци, организации и слично). Овие активности се менаџираат и спроведуваат со коректно, професионално, одговорно и чесно однесување на персоналот.

Собирањето информации со користењето на човечкиот фактор е чувствително, особено за изворот на информацијата, посредникот или за примачот на информацијата. Односот на релација извор – оперативен работник може да доведе до забуна или конфузија, заради квалитетот на информацијата. Доколку во текот на нејзината обработка се утврди дека резултатот од информацијата која се добива има „оперативно значење“, може да биде класифицирана⁵³ или степенувана, зависно од оперативната „тежина“ и значај, со што истата станува употреблива (корисна), за органите за разузнавање и заштита на единиците во воените единици при изведувањето на воените операции, и како таква правило е истата да се отстапи на нивно користење.

Од друга страна, прикриеното собирање на информации, бара дополнителна заштита, безбедност и способност за тајно вршење на задачите. Тајноста и конспиративноста мора да бидат загарантирани на начин кој ќе обезбеди регулирање на обврските на инволвираните страни во овој „бизнис“⁵⁴.

Во практиката, често се случува при прикриено собирање на информации, да се користат различни идентитети во однос на оригиналниот, прифаќање на комерцијална соработка, водење на живот во специфични услови, прилагодување кон карактеристиките на различни средини, менување на навиките, изучување и постапување според традицијата итн. Златно правило при прикриеното собирање на информации, е дејствијата кои се преземаат да бидат прикриени, тајни, неочигледни во однос на намерата на мисијата.

Вообичаено е во земјите-членки на НАТО-алијансата, на одделни разузнавачко-безбедносни агенции да им се даваат во надлежност за користење различни разузнавачки дисциплини на национално ниво, со цел разузнавањето на стратегиско рамниште да биде координирано и контролирано. Надлежната разузнавачка агенција на која и се „доделува“ разузнавачка дисциплина, е задолжена за изработка и реализација на програмата на разузнавање

---

⁵³ Да се одреди вистинитоста и точноста

⁵⁴ Симболично објаснување за мотивираност, координација, комуникација, патриотизам, финансиска корист, желба за докажување, двостран интерес и друго

(било таа да е отворена или прикриена) со користење на соодветни методи и средства за работа. Како на пример, во Разузнавачката заедница на САД носител на ХУМИНТ е Централната разузнавачка агенција (ЦИА), во разузнавачката заедница на Германија БНД, МИ-6 во Велика Британија, ЕИП во Грција, МОСАД во Израел, ШИШ во Албанија итн.

Но не треба да се исклучи дека можностите и потребите на користењето на оваа разузнавачка дисциплина се ексклузивно право само на разузнавачките агенции кои се „лидери“ во националните разузнавачки заедници. Потребата за информации кои се остваруваат според начинот „човек на човек“, создаваат можност за инволвирање на целата разузнавачка заедница во собирањето на информации и податоци за потребите на разузнавањето. Ваквиот приод се однесува само на информациите до кои може да се дојде во мирновремени услови, услови на стабилна безбедност и со сили и средства кои не бараат специфично користење.

Современите воени разузнавачки служби во текот на разузнавачката подготовка на бојното поле, најчесто ХУМИНТ-от го реализираат преку користење на⁵⁵:

- LRSUs⁵⁶ - единиците за набљудување на голема далечина;
- CI⁵⁷ - контраразузнавачките тимови позиционирани во длабочина на бојното поле и зоната на операции и
- тимовите за испрашување кои можат да бидат придоддени во единиците од ранг баталјон и повисоки.

Метод на дејствување на ХУМИНТ како најсраспространета разузнавачка дисциплина, може да биде и испрашувањето на воените заробеници и други лица со тенденција на фокусирање на детектирањето на HVT⁵⁸ - високо проценетите цели и HPT – високо приоритетните цели на потенцијалниот противник⁵⁹.

Разузнавачките процедури предвидуваат лицата одговорни за собирање на информации по пат на испрашување на припадници на потенцијалниот противник, претходно да добиваат прашања од

---

⁵⁵ HQ, Department of Army „Intelligence officer’s Handbook” FM 34-8-2, 1988, F-20

⁵⁶ LRSUs - Long –Range Surveillance Unit

⁵⁷ CI - Counter Intelligence

⁵⁸ HVT - High – Value Target

⁵⁹ HPT - High – Priority Target

приоритетен разузнавачки интерес и барања од страна на командантите на единиците распоредени или одговорни за зоните на одговорност на единиците.

Со определувањето на барањата за високо приоритетните цели, „собирачите на информации“, оперативното ангажирање го насочуваат и фокусираат кон локациите на целите за време на собирањето информации пред и за време на развојот на ситуацијата и настаните, како и по завршување на целокупната операција.

Единиците за набљудување на голема далечина вршат разузнавање со користење на човечкиот фактор. Тие можат да добијат задача за одредување на присутноста или отсутноста на потенцијални закани во NAIs⁶⁰ - одредените зони на интерес, развиени за време на вршење на процесот за разузнавачка подготовка на бојното поле. На овој персонал (тимови) им се дава значајна поддршка во процесот на одредување на потенцијалните цели.

Информациите добиени од единиците за набљудување на големи далечини, можат да бидат реални или слични до реалната ситуација и времето, и имаат значајна улога во непосредното ангажирање на единиците.

Со обврска за постојана подготвеност и обезбедување на потребните барања за разузнавачки информации, единиците за набљудување на големи далечини можат да бидат планирани пред операцијата и користени во согласност со нивната доктрина (длабочина на ангажирање, селекција на цели, вклучување на техники на разузнавање и слично).

Начинот на ангажирање на овие единици зависи од многу фактори, пред сè локацијата (зоната) и пристапот до истата каде тие треба да ја извршат својата мисија, тактиката и техниката на постапување, средствата и методите кои можат да се применат, начинот на известување и пренесување на информациите, безбедноста на персоналот и друго.

Доколку за време на операцијата на разузнавачките елементи дојде до откривање на конспиративноста на задачата или понатамошното ангажирање претставува опасност за персоналот, потребно е да постои разработен и извежбан план за нивно извлекување, со ангажирање на силите за специјални операции.

---

⁶⁰ Named Areas of Interest

За разлика од единиците за набљудување на големи далечини, задача на контраразузнувачките тимови е со користење на разузнавањето со помош на човечкиот фактор да го детектираат „одбранбеното разузнавање” - субверзијата, шпионажата и терористичките закани кон сопствените и „пријателските сили”⁶¹, а во соработка со локалното население, јавни служби, претставници на месни заедници, претпријатија и слично, за собирање податоци, информации, предмети и докази од разузнувачки интерес.

Со оглед на тоа дека ХУМИНТ-разузнавањето е карактеристично по тоа што изворите на сознанија и сознанијата можат да се најдат на најразлични и непредвидливи локации, а целта на собирањето информации е потенцијалниот непријател, неговите капацитети, вооружување, организациско – формациска поставеност и други потребни параметри, препорачливо би било сите тие информации да се слеваат на едно место, во еден центар каде обработката на материјалите ќе даде корисен финален производ.

Оваа разузнувачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁶²:

ПРЕДНОСТИ за користењето на ХУМИНТ:

- обезбедување на употребливи информации за потребите и барањата на командантите на единиците;
- навремено брзо и ефикасно доаѓање до информации за целите, плановите, проценките за операциите на непријателот, можните закани по суштинските елементи во сопствениот распореди и други;
- потврдување и документирање на разузнувачките сознанија (податоци);
- релативно ефтина разузнувачка дисциплина;
- независност во користењето на потребни ресурси.

---

⁶¹ Единиците во непосредна близина, оние кои содејствуваат во операцијата или придоданите единици, кои не се од составот на единицата, која е одговорна за операцијата.

⁶² DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook”, 2001, p.V-III-1

ОГРАНИЧЕНОСТИ за користење на ХУМИНТ:

- информациите зависат од изворите;
- изворите зависат од проодноста на патиштата, времето, населеноста и мотивацијата;
- ограничување во средствата за врски, оперативните можности и вршење на мисијата во различни услови;
- опасност од ненавременни информации;
- влијание на човечки и други фактори;
- отежнато воспоставување на контактите и воздржување од давање информација.

За собирањето информации неопходно е познавањето на дневно – актуелните збиднувања како што се политичката, економската, безбедносната, културната и други сфери, во зоната на интерес и зоната на изведувањето на операциите⁶³.

„СИГНАЛНО РАЗУЗНАВАЊЕ“ SIGINT - signals intelligence

Еден од првите теоретичари на оваа проблематика, Дејвид Кан, објаснува дека и „Светото писмо“ кое било напишано од криви хиероглифи на една надгробна плоча пред околу 4000 години пред нашата ера, го предизвикало раѓањето на криптологијата како наука.

Првите почетоци на криптологијата се регистрирани со започнувањето на учењето за тајното пишување, а најголемото достигнување се случило со соединување на двете во една, криптографијата (трансформација на едноставен текст во код) и криптоанализата (трансформација на кодот во обичен текст од лице кое го нема клучот за декодирање или не го познава системот).

Раните воени и дипломатски пораки често биле транспортирани, вклучувајќи начини истите да бидат обезбедени од фаќање (откривање) и публикување. Тие методи користеле тајни мастила, специјални печати и пломби, скриени текстови и друго.

Во 1835 година Самуел Морс го измисли телеграфот, правејќи неизбежно разузнавањето да се „наметне“ во светот на електронските комуникации. Начинот на пренесувањето на информациите со помош на телеграфот бил испробан и масовно

---

⁶³ Д-р Владимир Кривокапиќ „Криминалистика – Тактика 1“, Белград 1996, стр.218

користен во Мексиканската војна, а посебно распространет за време на Граѓанската војна во САД исклучиво за воени цели.

Примерите низ историјата покажуваат дека два фактора влијаеле за телеграфијата да биде отежната за користење: прво, непријателските телеграфски линии кои поминувале преку териториите на завојуваните страни, правејќи го шифрирањето опасно заради можноста од прислушкување на звукот од пораките и второ, системите за шифрирање биле доволно софистицирани и добро заштитени правејќи го дешифрирањето речиси невозможно.

Безжичната телеграфија и радиото во почетокот на 20-от век ги подобрија комуникациите, а одржувањето на сигналот беше олеснет, што всушност претставуваше раѓање на СИГИНТ-от.

Многу брзо светот го одбележаа повеќе настани во сферата на СИГИНТ-от. Воените сили на Британија први го експлоатираа СИГИНТ-от во 1914 година – првиот ден по започнувањето на Првата светска војна, откако ги пресекоа германските трансатлантски кабли, присилувајќи ги германските трупи да ги користат комуникациските системи на наклонетите (пријателски) или неутрални земји. Од друга страна, британската разузнавачка служба МИ-6 беше невознемирена, сè додека и нејзините пораки не беа прекинати и прочитани веднаш по нивното дешифрирање.

Никој не очекувал дека војната ќе се развлече до 1917 година. Германските сили се надевале на брза победа. Притоа нерестриktivното војување под вода продолжило со силен интензитет, водено од целта за прекинување на виталната британска поддршка. Германскиот министер за надворешни работи, Цимерман бил убеден дека тоа ќе ја попречи американската помош во бродови. Со цел да обезбеди неутралност на САД во војната помеѓу Германија и Британија, Цимерман испратил телеграма во Мексико со намера САД да бидат задржани (ангажирани) на нивната хемисфера и исклучени од војната⁶⁴.

---

⁶⁴ „Ние испланиравме да започнеме на 1 февруари, со ограничена употреба на морнарицата. Ќе настојуваме САД да останат неутрални. Во случај што да не успее, му предлагаме на Мексико за здружување со нас на следната основа: Учесничко заедно во војна, ќе донесе мир за двете земји, бојата финансиска поддршка и разбирање на наша страна дека Мексико е заинтересирано за изгубените територии во Тексас, Ново Мексико и Аризона. Повикајте ја Јапонија во исто време за договор помеѓу неа и нас“

- потпис: Цимерман

Британците фатената германска порака не ја соопштиле на САД, чувствувајќи дека САД веднаш ќе ѝ објават војна на Германија, како и поради заробувањето на еден од бродовите на американската морнарица. Откако тоа не се случило Британците испратиле порака до американската амбасада и дале дозвола за користење на информацијата, сè додека изворот на информацијата не бил откриен. Бил известен претседателот на САД, кој дозволил објавување на информацијата во новините. Од едномесечното јавно мислење во САД, извлечена е поука дека „*помошта го прави својот сигурен за демократијата*“.

Ова е еден од примерите како комуникациите во разузнавањето биле користени со значајни позитивни и негативни консеквенци. Искуствата од војните говорат дека многу пати триумфот во комуникациите е резултат на комуникациските пропусти на непријателот.

Што претставува „СИГИНТ“⁶⁵?

Разузнавањето со користење на сигналите од електронските уреди, кои се користат како средства за комуникација (СИГИНТ), претставува „производ“ од препречување и експлоатација на надворешните електромагнетни емисии.

Видот информација која е производ на СИГИНТ, може да содржи бројки и распоред на воениот потенцијал на непријателот, трупи, локации и движења, планови, способности и друго. Од времето на користење на СИГИНТ-разузнавањето, зависи колку истото ќе се користи и за барање активни цели. Осетливоста од измама во форма на фалсификувани пораки, радиоврски и друго, го прават СИГИНТ една од најчувствителните и позначајни разузнавачки дисциплини.

СИГИНТ разликува три компоненти кои го детерминираат: Комуникациско разузнавање (COMINT), Електронско разузнавање (ELINT) и Разузнавање на сигнали од надворешни (други) instrumenti (FISINT).

---

⁶⁵ Signals Intelligence

„COMINT“ 66 - Разузнавање на сигналите (КОМИНТ)

КОМИНТ се дефинира како разузнавање на информација која потекнува од туѓи комуникациски системи (за нас непознати), наменети за одредени корисници. Воените разузнавачки организации, фокусираат најмногу напори на КОМИНТ, со пасивно следење на непријателските комуникации. Фаќањето на врските најчесто е следено од тактичките аналитичари, а информацијата ја отстапуваат на претпоставениот орган или командантот со цел да создадат соодветна замисла за спроведување на мисијата. Наместо да се прекине врската на непријателот, често е покорисно да се следи комуникацијата така што сигналот може да биде користен за повеќе намени⁶⁷ и обезбедување дополнително разузнавање. Највообичаен вид на непријателска комуникација која се сака да се следи е „гласот“.

Гласовните комуникации се од огромно значење за испраќањето наредби, извештаи и други информации и, најчесто, тие се наоѓаат на најнискиот степен во војничката хиерархија на непријателот (на тактичко рамниште). Гласовните комуникации можат да обезбедат изобилство на информации, особено во жестината на битката, кога непосредната заштита на информациите може да биде откриена. Системите за комуникација кои се користат со пренесување на говор во пониските ешелони, се со послаба сила и краток опсег. Тешкотијата на нивната експлоатација е во тоа дека сигналот мора да биде во близина на боиштето или воздушниот простор каде е обезбедена оптичка видливост.

Покрај гласовното пренесување на комуникацијата, друг вид сигнал значаен за разузнавањето на средствата за комуникација е Морзеовата азбука⁶⁸. Многу странски армии сè уште ја користат Морзеовата азбука. Овој начин на комуникација е едноставен, сигурен и има висок степен на отпорност на мешање и попречување. Нејзината голема мана е бавноста. Обично системот на Морзеовата азбука има поголем опсег и осетливост отколку гласот и успехот може да биде прекинат и од соседната „пријателска“ територија. Операторот мора да биде оспособен за користење и интерпретирање на Морзеовата азбука.

---

⁶⁶ Communications Intelligence

⁶⁷ Изработка на проценки на распоредот на потенцијалниот противник, следење на неговите активности, планирање и употреба на воени сили и средства, ангажирање на разузнавачките органи и слично

⁶⁸ Morse cod

Радиотелепринтерот е друг тип на сигнал кој се среќава во сообраќајот на врските. Радиотелепринтерот вообичаено се користи на повисоко рамниште и за поголеми дистанци. Слично како Морзевата азбука, радиотелепринтерската комуникација може да биде „фатена“ на поголеми растојанија во однос на местото од каде е испратена. Широката примена на радиотелепринтерот значи дека експлоатацијата бара компатибилен приемник и опрема за дешифрирање.

Мултиканалниот радиотелеграф е друг вид сигнал кој се користи во воспоставување на комуникациите. Може да остварува комуникација со повеќе корисници во исто време. Каналите можат да се мешаат на тој начин што еден канал може да се користи за трансмисија на гласовен сигнал, а на друг трансмисија на телепринтерот. „Мултиканалот“ обично се користи во услови кога постои оптичка видливост и може да биде прислушкуван од позиција во близина на боиштето.

Тактичките единици, исто така, користат надземни водови, метод на пренесување на комуникациите, различен од гласот, телепринтерот или друг сигнал. Доколку системот нема радиомрежа, пресекувањето на линиите бара физички пристап до поврзувачките кабли. Заради таа ограниченост, површинските водови нудат висок степен на заштита и издржливост на прекинување (уништување). По дефиниција, слушањето на надземните водови претставува „КОМИНТ“⁶⁹.

Пример на успешно користење на КОМИНТ е регистриран за време на војната на Средниот Исток во 1973 година. Египќаните, користејќи го КОМИНТ-от се обидоа да го збунат израелското повлекување од заземената позиција на Бар Левата линија. Повлекувањето на израелските војници било договорено и пренесено кодирано, на тој начин што по истрелувањето на зелена ракета, воениот персонал требал да се прифати со возила и оклопни транспортери и да се повлече на безбедна територија. Согласно преземените активности, Египќаните, успеале да дојдат до информацијата. Зелена ракета била истрелана, но од египетска страна. Кога израелскиот командант видел што се случило, тој го предупредил главниот штаб дека истреланите две ракети ги демаркираа нивните позиции. Давајќи точна локација, упатените оклопни возила успешно ја извлекле израелската единица.

---

⁶⁹ 1Lt Timothy J. Eveleigh „Book of Redings” – Defense Intelligence College, 1992

„**ELINT**“⁷⁰ - електронско разузнавање (ЕЛИНТ)

Една од компонентите на разузначката дисциплина СИГИНТ е ЕЛИНТ. Електронското разузнавање е разузнавање на информациите, кои потекнуваат од странски, некомуникациски средства, како што е електромагнетната радијација, ослободена од нуклеарни или радиоактивни извори.

Постојат два вида ЕЛИНТ и тоа: оперативно електронско разузнавање и техничко електронско разузнавање. „**OPELINT**“ - оперативното електронско разузнавање ги обработува воведувањето, распоредувањето, движењето, користењето, тактиката и други карактеристики на познатите странски (надворешни) некомуникациски емитувачи и нивните поврзани системи. ОПЕЛИНТ е заинтересиран за тоа „како тие системи се користени и користат за обезбедување индикатори и предупредувања на непосредни активности. Од друга страна „**TECHELINT**“ - техничкото електронско разузнавање е процес кој ги пресретнува и анализира информациите со цел одредување на видот на емитерот, неговата функција, способноста, осетливоста и техничките карактеристики.

„**FISINT**“⁷¹ – разузнавање на сигнали од странски инструменти (ФИСИНТ)

ФИСИНТ-от претставува собирање на разузнавачки информации кои потекнуваат од параметрите на опремата, карактеристиките на набљудувањето и контролните системи како што се далечинските мерачи, радиоактивните двогледи, командните врски и унифицирани воени сигнали.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁷²:

ПРЕДНОСТИ за користење на СИГИНТ:

- пасивна активност;
- не може да се регистрира во појасот во кој се регистрираат целите;
- безбедно разузнавање;

---

⁷⁰ Electronic Intelligence

⁷¹ Foreign Instrumentation Signals Intelligence

⁷² DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-4

- може да ги утврдува намерите на одредени цели.

ОГРАНИЧЕНОСТИ за користење на СИГИНТ:

- барањето на активни цели е отежнато;
- постои чувствителност (ранливост) на маскирање и измама;
- потребно време за соодветен процес и анализа.

Исто така, зависноста од исклучително скапа опрема и материјално-технички средства, како резултат на напредната технологија, која не може да си ја дозволи просечна или слабо развиена разузнавачка служба. Најголем дел од современите воени служби за разузнавање, СИГИНТ го применуваат вршејќи ги редовните активности на специјализираните единици за врски и електронско извидување и разузнавање. Ефикасноста на оваа разузнавачка дисциплина е поголема доколку истата се користи наменски, при подготовки на воените единици за реализирање на сопствените задачи, особено при разузнавачката подготовка на бојното поле.

„РАЗУЗНАВАЊЕ СО ПОМОШ НА СЛИКИ” IMINT – Imagery Intelligence

Разузнавањето со изработка на слики, фотографии, албуми, филмови, проекција на состојба во природата, соработка со телевизии и слично, претставува делокруг на разузнавачката дисциплина ИМИНТ.

Уште во најраните војни, воените команданти сакале да бидат способни „да го видат следниот рид“. Тие кои што стоеле на набљудувачниците позиционирани на одредени височини, можеле да видат со сопствени очи што спротивната страна работи и можеле да ги сконцентрираат силите на непријателските слаби точки и често да наредат одлучувачки напад.

Откривањето на телескопот во 17-от век и понатамошниот развој на оптичките уреди дава поквалитетен поглед на бојното поле. И покрај тоа, сè уште беше непознато што работи непријателот зад највисокиот рид. Човек на коњ и со тактики за „извидување” го реализираше военото разузнавање, со цел да му асистира на командантот за време на битката, но информациите не

беа секогаш точни или навремени за да обезбедат корисно одлучување.

Исклучително, употребата на авион и камера можеа да обезбедат времено и точно извидување. Балонот како средство за извидување беше употребен прв и тоа од страна на француската армија, за насочување на артилеријата против Австријците во борбата кај Флерис, за време на Француската револуција во 1794 година. Во 1858, Гашпар Феликс Трначон, кој во 1855 година, прв ја патентира идејата за користење на воздушните фотографии за правење карти и набљудување, ја произведе првата аеро фотографија.⁷³

Експериментите со изработка на аерофотографиите продолжија следните 50-тина години, до кулминацијата со изработка на првата фотографија од авион во 1908 година. Но, аерофотографиите сè уште беа новина. Се до Првата светска војна аерофотографиите не беа користени, односно додека не беше воспоставена разузнавачката дисциплина.

Наспроти многуте тешкотии и опасни обиди за здружување со воздушното извидување, изработката на фотографии на земја функционираше редовно, според потребите на службите, како составен дел од разузнавачкиот делокруг.

По откривањето и изработката на фотографијата, укажувана е потребата за „сликовната интерпретација”. Ефектите користени од обработената сликовна информација, беа демонстрирани за време на Втората светска војна. Во Втората светска војна речиси 80% од разузнавањето потекнувало од аерофотографиите, заради оддалеченоста на фронтите и ефикасноста на воздушните извидувања и создавања фотографии.

Камерите на авионите или сателитите можат да собираат информации за областите кои се исто така непристапни. Тие се користени за изработка на топографски (воени) карти, за обележување на просторите, кои се сушни или опустошени, како и за одредување на веројатните предели за рудна експлоатација.

Во 20-от и 21-от век снимањата и фотографирањето од воздух е далекусежно модифицирано и развиено со можности за следење и откривање (детектирање) и поддршка на метеоролошките карактеристики на природата како значаен фактор на изведувањето

---

⁷³ William S.Liptak, „Strategic Intelligence Operations: Imagery Intelligence”, Defense Intelligence College, str.1-3

на воените операции во фазите на подготовка, одредување на време, локации, правци на дејства како и спроведување на воените планови⁷⁴. Во делокругот на овие служби спаѓа и појавата и следењето на воздушните циклони, ураганите, бурите тектонските пореметувања и слично.

Пристапноста на теренот (проодност, густина на пошуменост, вид на вегетација, квалитет на патиштата, состав на земјиштето и други) се значајни карактеристики неопходни при изработката на воените проценки. Фотографијата и снимката претставуваат непроменлив запис на деталите од полето на разгледување преку сензорот кој обезбедува објективно издание на целта преку сликовно издание, без разлика што објектот на извидување може да биде многу далеку.

Сликата е непристрасна и репродуктивна. Таа може да биде проучувана и изучувана за различни цели од различни конзумери (корисници). Може да биде и компарирана детал по детал со други слики од истиот простор, за да обезбеди „споредувачко разбирање“.

Сликата (фотографијата) може да биде користена како карта за географски цели и да обезбеди крајбрежни и гранични информации, вклучувајќи ја и состојбата со дното и пристапот на бреговите. Понекогаш може да обезбеди информации за длабочината на водата, но тоа не може да биде потврдено, особено контурата на дното и составот на материјалот.

Сликите и фотографиите можат да обезбедат неограничен број информации и детали за копнените сили, способноста (отпорноста) на трупите, и користењето на карактеристиките на теренот, што може да помогне за одредување на нејзината издржливост за тешки возила, различни видови на тактика и друго.

Но, секогаш не е се така лесно, постојат и други карактеристики кои мора да се познаваат. Интерпретаторот на сликите не може секогаш да ги забележи деталите.

На пример, иако висината и ширината на сидот може да бидат утврдени со помош на фотографија, информацијата за тоа дали некои и колку камења од сидот се испаднати, мора да даде набљудувачот (извидувачот) од терен. Интерпретаторот, кој изведува заклучок преку поврзување на карактеристиките, може да

---

⁷⁴ Геометеоролошките органи (секции) ги развиваат најголем дел на воено-разузнавачки служби.

изведе детали кои не можат да се забележат на сликата. На пример, големината на зрното на песокот од плажата може да биде проценето со компарација од други видливи предмети на сликата.

Разузнавањето со слики не може секогаш да даде одговор на бараните прашања. Тоа е лимитирано од способноста и искуството на интерпретаторот на фотографиите. Ресурсите за изработка на фотографнии (слики) се ограничени и не можат да бидат фокусирани само во зоната на интерес.

Целосното заокружување на програмата за набљудување и следење на состојбите во зоните на одговорност со помош на сателити, шпионски, како и беспилотни летата, одредени земји сè уште ја немаат развиено, а некои предводат. „NIMA“⁷⁵ (Националната агенција за правење на слики и карти) на САД е една од водечките агенции, формирана во 1996 година, која во својот делокруг ги вклучува активностите и програмата за развој на ИМИНТ. Оваа агенција е задолжена не само за обезбедување на „сликовното разузнавање“, туку и поддршка од воздух во реално време. НИМА – агенцијата е спој на „таленти“ и ресурси на повеќе разузнавачки суборганизации, која го експлоатира развојот на оптичката, картографијата, компјутерското работење, користењето на фотограметричката опрема, сликите и телекомуникациите за потребите на воените и цивилните конзумери.

Разузнавачката дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁷⁶:

ПРЕДНОСТИ:

- покривање на широка територија;
- вршење на компаративни анализи;
- постојано објективно регистрирање;
- изведување на заклучоци за нивото на активностите.

ОГРАНИЧЕНОСТИ:

- зависност од времето и светлото;
- чувствителност на маскирање и измама;
- ограничени анализи.

---

⁷⁵ The National Imagery and Mapping Agency, одговорна за: изработка на слики, снимки, карти, и друг снимен материјал, ги координира задачите врзано за собирањето и изработката на материјалите, ја спроведува процедурата за собирање на видео материјалите, дистрибуирање на резултатите од собраниот материјал.

⁷⁶ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-3

Сепак, употребата на ИМИНТ-от како разузнавачка дисциплина претставува императив во спроведувањето на активностите, особено карактеристични за периодот на подготовка за извршување мисии и разузнавачката подготовка на бојното поле.

Различноста и посебностите во користењето на геовоздушниот простор, бара високотехнолошка опременост, иновации, следење на врвната оптоелектронска револуција и реструктурирање во од на „потребата за знаење“, дефинирана од страна на донесувачите на одлуки.

„РАЗУЗНАВАЊЕ СО МЕРЕЊЕ И ЗАБЕЛЕЖУВАЊЕ“

MASINT – Measurement and Signature Intelligence

МАСИНТ е технички добиено разузнавање со утврдување, лоцирање, откривање, идентификување и опишување на унифицирани карактеристики на фиксирани и динамични извори на цели.

МАСИНТ-от го вклучува научното и техничкото разузнавање добиено од квалитативни и квантитативни анализи на состојби, просторни и бранови должини, зависни времени модуляции, плазми и хидромагнетни податоци, собрани со користење на МАСИНТ – сензори, со цел за идентификување на издвоените забелешки на изворите.

Разузнавањето со мерење и забележување претежно се реализира со посебно насочени технички детектори и процеси, експлоатирани од продукциската инфраструктура на оваа разузнавачка дисциплина. Покрај тоа, ова разузнавање потекнува од дополнителната обработка и експлоатација на податоците собрани од детекторите на други дисциплини за собирање информации.

„Мерењето“ опфатено во МАСИНТ-от, упатува на податоци собрани во согласност со добиените прецизни параметри, како што се големина, тежина, оддалеченост, длабочина и друго. МАСИНТ-техниките можат да утврдат параметри кои не се директно мерливи (способни за утврдување на карактеристиките) со помош на сензор. Од друга страна „забележувањето“ упатува на покажувањето на податоци за различните карактеристики на поединечните случувања, составните делови од техничката опрема или за самиот објект. Некои примери на забележување на податоците ги вклучуваат

амплитудите на повратните сигнали на радарите или фреквенциите кои целта ги продуцира во вид на акустични бранови.

Разузнавањето со мерење и забележување развива широка група на блиски дисциплини чиј интерес на истражување се материјалната градба, геофизиката (сеизмичката и акустичната), електрооптиката и нуклеарната радиација⁷⁷.

ELECTRO-OPTICAL INTELLIGENCE - Електрооптичкото разузнавање претставува собирање, обработка, експлоатација и анализа на емитуваната или рефлектираната енергија (ултравиолетова, визуелна и инфрацрвена) на електромагнетниот дијапазон со помош на оптичка опрема. Оваа разузнавачка субдисциплина може да обезбедува детални информации за радиациониот интензитет, динамичкото движење, дијапазонските и просторните карактеристики и композитот на материјалот на предметите. Собирањето на електрооптичките податоци обезбедуваат широка употреба за различни воени, цивилни, економски и природни потреби.

Податоците можат да бидат собирани од мноштво оптички чувствителни уреди, како што се радиометрите, спектрометрите, ласерите или ласерските радари. Дисциплините на МАСИНТ не го вклучуваат собирањето, обработката, интерпретацијата и анализите на сликовните продукти (ИМИНТ), телекомуникациите (КОМИНТ), електронското разузнавање (ЕЛИНТ), ниту сигналите на странските инструменти (ФИСИНТ).

RADAR INTELLIGENCE - Разузнавањето со помош на радар претставува собирање, обработка, експлоатација и анализи на радарската енергија рефлектирана од целите или предметите. РАДИНТ⁷⁸ обезбедува информации за поврзаните радарски уреди, локација, прецизни мерни карактеристики на компонентите, радарските рефлексии и апсорбцијата на карактеристиките на динамичките цели и предмети.

RADIO FREQUENCY/ELECTRO-MAGNETIC PULSE INTELLIGENCE – Разузнавањето на радиофреквентните електромагнетни бранови претставува собирање, обработка и експлоатација на радиофреквентни електромагнетни емисии поврзани со нуклеарно тестирање или други високоенергетски настани со цел одредување на нивото на јачина, оперативните

---

⁷⁷ „Glossary of Intelligence Terms” (Defence Intelligence College), DIA Publication Control 1979

⁷⁸ Radar Intelligence

карактеристики и забележувања на напредната технологија на оружјето, силата или современите системи.

Радијациското разузнавање⁷⁹ (**RINT**), е интегрирано и специјализирано за употреба во повеќенаменското **МАСИНТ** собирање, обработување и експлоатација на субдисциплините и техниките против ненасочените радијациски извори кои се користат од страна на цивилни и воени единици, извори на сила, вооружени системи, електронски системи, разна машинерија, опрема или инструменти. Тие техники можат да бидат корисни во детектирањето, по трагата и надгледувањето на разни активности од интерес.

GEOPHYSICAL INTELLIGENCE – Геофизичкото разузнавање претставува собирање, обработка, експлоатација и анализи на емитувани и рефлектирани звуци, притисок на бранови или вибрации во атмосферата познато како акустично разузнавање⁸⁰, во водата⁸¹ или на земјината површина⁸². Акустичките и сеизмичките сензори можат да бидат драгоцени во детектирањето на целите, нивна класификација, мерење на перформансите на авионите и бродовите, детектирање на тестирањето на оружјето и поголемите воени раздвижувања и собирање на податоци за природата и животната средина.

NUCLEAR RADIATION INTELLIGENCE – Разузнавањето за нуклеарната радијација претставува собирање на информации кои потекнуваат од нуклеарни радијации и физички феномени поврзани со нуклеарното оружје, процеси, материјали, опрема или капацитети. Нуклеарното набљудување вклучува детектирање на радијацијата, идентификација и карактеризирање на изворите и случувањата. Податоците се експлоатираат како резултати на нуклеарното забележување на оружјата или материјалите.

MATERIALS INTELLIGENCE – Разузнавањето на градбата и материјалот, претставува физичко собирање, обработка и експлоатација на анализи на атмосферски трасирани елементи: гасови, течности и тврди честички на отпадоци или урнатини (остатоци). Ова разузнавање има специфична примена при изучување на карактеристиките од нуклеарното, хемиското и биолошкото војување, военото и цивилното производство,

---

⁷⁹ Radiation Intelligence

⁸⁰ „ACOUSTINT”

⁸¹ „ACINT”

⁸² „SEISMICINT”

еколошките и проблемите во опкружувањето. Податоците можат да бидат добиени од разни воздушни, поморски или копнени колектори или развиени станици способни за детектирање на НХБ материјалите во природата.

МАСИНТ-от често е присутен на научната и техничката разузнавачка сцена, а има учество и во многу други сфери на разузнавачко анализирање. МАСИНТ – детекторите обезбедуваат важни разузнавачки информации за поддршка на надгледувањето и контролата врз законите, детерминирање на оружјето, производството на материјали, утврдување на карактеристиките за поддршка на сила, како и забележувањето на спецификите на бродовите, авионите и балистичките ракети.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничувања⁸³:

ПРЕДНОСТИ:

- сензорите и приемниците можат да ги обележат бараните цели на дисплеите и да ги дешифрираат добиените информации;
- субјективизмот е намален;
- голема прецизност во обработката на информациите;
- добивање на унифицирани информации;
- автоматска идентификација на цели.

СЛАБОСТИ:

- квалитетот на информациите зависи од извешбаноста на персоналот;
- потребна е високо софистицирана опрема и техника;
- неопходна е активност на целите;
- лимитираност на сензорите и уредите;
- скапи материјали, техника и имплементација.

Поставувањето барања и потреби за современо разузнавање (мисии) со користење на МАСИНТ-от, претставува подготвеност за инвестирање во значајни технолошки проекти кои се однесуваат на подобрување на ефикасноста на формациско-технолошката инфраструктура, подобрување на перформансите на техничките уреди, софтвери, хардвери, преносни системи, како и врвна

---

⁸³ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-3

обученост на придружниот персонал. МАСИНТ-от претставува разузнавачка дисциплина без која информациите би биле непотполни, непотврдени, задоцнети па дури и несоодветни на разузнавачката ситуација.

Иако не се целосно опишани предностите и слабостите на разузнавачките дисциплини, во најголем процент нивната реализација ќе зависи од разузнавачката поставеност, организација и функционирање на воената структура. Односот помеѓу силите и средствата за изведување операции и способностите и капацитетите на разузнавањето, треба да одговараат на реалните можности, барања и потреби за разузнавачко обезбедување неопходно за донесување вистински одлуки за употреба на воените единици.

„РАЗУЗНАВАЊЕ ОД ОТВОРЕНИ ИЗВОРИ” OSINT – Open Source Intelligence

Разузнавањето од отворените извори може да се дефинира како отворено користење на информации, исто како и другите неklasифицирани информации кои имаат лимитиран јавен пристап или дистрибуција. Разузнавањето од отворени извори е резултат на извршените анализи на изворите за јавно информирање во компарацијата со останатите извори. ОСИНТ како разузнавање не е ново, но од појавата на интернетот прерасна во значајна поддршка на други разузнавачки извори.

Со оглед на тоа дека разузнавањето од отворени извори стана значаен фактор во разузнавачките служби, во американската разузнавачка заедница по формирањето на Централната информативна агенција во 1947 година, одговорноста за оваа дисциплина на разузнавањето била поделена помеѓу Владата на САД, Министерството за одбрана и Министерството за трговија, а одвоен елемент бил специјализиран и функционирал во ЦИА. Денес „Канцеларијата за програма на отворените извори на разузнавачката заедница на САД” ги координира активностите во разузнавачката заедница.

Информациите кои се добиваат од отворените извори имаат критичка улога во спротивставувањето на изобилството и во разбирањето на транснационалниот криминал и тероризам, посебно неговата финансиска компонента.

Отворените извори можат брзо да ги ориентираат аналитичарите и конзументите и корисни се за предупредувањето на можните барања за собирањето информации. Аналитичарите не мораат да сметаат на ексклузивност во обелоденувањето на изворите, бидејќи многумина се мотивирани од разноликост на програми за работа (потсетници) неповрзани со точно, објективно известување.

Заклучоците се базираат на ексклузивното користење на отворените извори кои рапортираат убедливо, но недоразбраната (лажната) или искривенената информација, може да биде смислена забуна за професионалниот разузнавачки аналитичар. Подеднакво опасен резултат може да дојде и од потпирањето на широкото поле на отворените класифицирани извори кои можат да го залажат аналитичарот да прифати широка интерпретација на случувањата.

Периодот од 10-тина години наназад претставува револуција на експанзијата на разузнавачките информации од отворени извори. Отворените извори претставуваат предизвик и за НАТО, особено при спроведувањето на операциите водени токму од оваа организација. Драматичните промени на стратемиско рамниште, доведоа до откривање на ефекти кои ја насочуваат НАТО - алијансата да ја спроведува и планира нејзината програма⁸⁴. Една од најосетливите зони на дејствување на секоја воена заедница е собирањето, анализите и доставувањето на разузнавачките информации.

Карактеристика на разузнавачките структури на НАТО е примарното поврзување на разузнавањата помеѓу земјите - членки на Алијансата заради лимитирачките способности, посебно во „мирно време“. Како такво, военото разузнавање од отворени извори налага оперативни процедури неопходно класифицирани и проверувани, но не се исклучува користењето на неклассифицирани информации, користењето на услугите на отворените извори, па дури ни комерцијалните слики, снимки, проекции и слично.

Во вакви околности разузнавачките заедници особено внимание посветуваат на разузнавачките способности, а „очите“ се фрлени врз корисноста на материјалот пласиран од отворените извори. Покрај ова, способноста доаѓа до израз при утврдување на значајот на информациите означени како „неклассифицирани“, односно достапни за секој.

---

⁸⁴ Defence intelligence and security school, Comm. Patrick Tyrrell UK, „The challenge for NATO“, 2002,

Говорејќи за разузнавачките способности на информациите од отворени извори, мора да се нагласи улогата на разузнавачките аналитичари, кои способноста за поврзување и споредувањето на објавените информации ја потврдуваат или отфрлаат и учествуваат во донесувањето на „корисна разузнавачка информација“. Разбирањето на неklasифицираните информации, може да ја изостри или избледее сликата за настанот. Тоа може да го наруши пристапот до изворот на информации, кој детерминиран како „отворен извор“ може да биде значаен.

Дел од експертите, информациите од отворени извори ги нарекуваат „сива литература“⁸⁵. Според нив, сивата литература, несметајќи ги медиумите, не е лимитирана и може да опфати и истражувачки, економски и технички извештаи, извештаи од патувања, пишувани материјали, материјали од дискусии, неофицијални владини документи, записници, студии, дисертации, писма, прегледи и слично. Посакувани информации можат да се добијат и од научни, политички, социолошко-економски и воени дисциплини.

Во организациите кои во најголем број генерираат „сива литература“ би можеле да се класифицираат: лабораториите и институтите за истражување, владините институции, приватните издавачки куќи, здруженија и претпријатија, трговски асоцијации/унии, академии и други. Отворените информации можат да се добијат и од дневни часописи, радија, телефизии, книги, фотографии и други извори, но со задолжителна разузнавачка обработка или користење на стандардизирани оперативни процедури.

Она што е различно во однос на периодот од пред десетина години, а што претставува и предизвик на разузнавачкото делување во целост, е можноста истражувањата на информации од отворени извори да се вршат по електронски пат. Милиони текстови секојдневно се појавуваат на „World Wide Web – WWW“ – мрежата, што претставува „работа во секунди“ и поттикнување на квантитативната и квалитативната популарност на разузнавањето од отворени извори.

Оваа разузнавачка дисциплина ја карактеризираат следните предности и ограничености⁸⁶:

ПРЕДНОСТИ:

---

⁸⁵ Eliot A. Jardines „Open source publishing“ JMITC, DIA, <http://www.osint.org>.

⁸⁶ DIA, „Intelligence Analyst Course Textbook“, 2001, p.V-III-4

- намалување на финансиските трошоци;
- голема корисност на информациите;
- навременост;
- објективност;
- потврдување на информациите;
- и друго.

ОГРАНИЧУВАЊА:

- добивање дезинформации;
- непотврдување на информациите;
- скриени и површни дневни настани;
- и слично.

Како разузнавачка дисциплина ОСИНТ зазема сè позначајно место во рамките на разузнавачките заедници. Да се добие информација понекогаш не е потребен посебен план за ангажирање, бидејќи информациите се насекаде околу нас. Иако современото разузнавање е зафатено со ерата на модерната технологија, разузнавачките заедници не се одлучуваат за напуштање на оваа исклучително значајна гранка.

Вештите разузнавачи, оперативните работници и тајните агенти, кои не зависат од никого и од ништо, ОСИНТ го сметаат за основа на поставеноста и функционирањето на современото разузнавање, користејќи го во најзначајните периоди пред и за време на настанување на економски, индустриски и финансиски кризи, за време на етничките конфликти, во фазите на изведување на воените и мировните операции и слично.

Сепак, ОСИНТ официјално претставува разузнавачка дисциплина. Како една од повеќето без кои разузнавачкиот систем не би можел да биде целосно заокружен, најдобра варијанта е оваа разузнавачка дисциплина да се користи заедно со останатите, односно со меѓусебно надополнување разузнавачкиот систем да ги опфати сите безбедносно-разузнавачки процедури предвидени за постапки и активности во процесот на собирање, обработка, анализирање и доставување на информациите од интерес за подготовка и изведување на воените мисии.

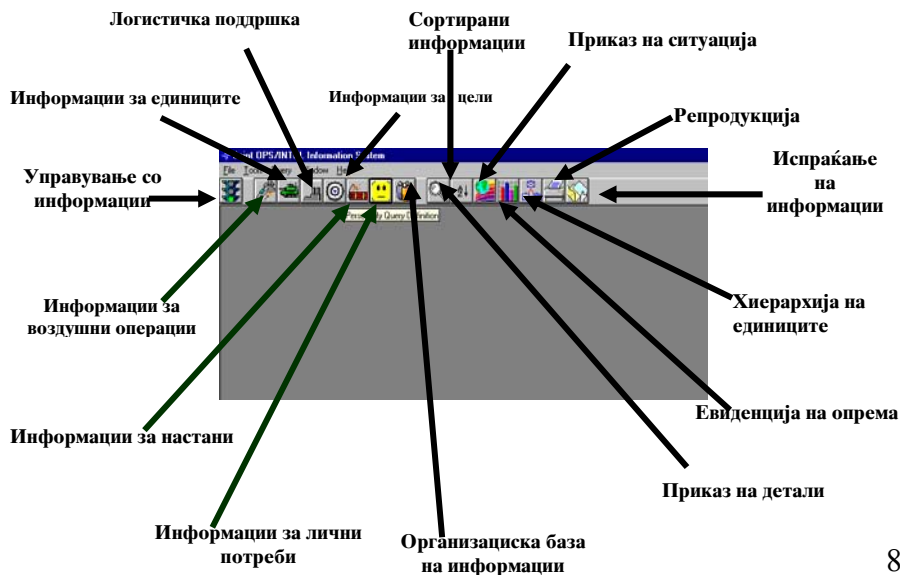
Реализирањето на разузнавачките дисциплини, особено ОСИНТ-от, начелно, може да се спроведува на квалитетен или релативно достигнат степен на развој, од страна на повеќе или помалку обучен персонал, со корисни и софистицирани или задоволителни и просечни материјално - технички средства, но од

современото разузнавање и разузнавачките дисциплини не може никако да се одвои ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА.

Без спроведување на стандардизираните оперативни процедури предвидени за воспоставување и употреба на информатичката технологија, не би можело да се спроведат ни мерките и активностите предвидени во секоја од разузнавачките дисциплини, компоненти, во разузнавачкиот циклус, користењето на беспилотните летала, па дури ни користењето на информациите од отворени извори. Информатичката технологија за воени потреби ја сочинуваат најмалку два сегмента: локалната комуникациска мрежа (ЛКМ) и географскиот информациски систем (ГИС). Се поставува прашањето зошто без овие два значајни елемента функционирањето на современа разузнавачка служба не би можело да се замисли и која е суштинската нераздвојнот помеѓу нив и разузнавањето.

Локалната комуникациска мрежа претставува широк спектар на поврзување на основни технички средства во кои би можеле да се вбројат компјутерите, скенерите, принтерите, серверите, комуникациските медиуми, мрежни адаптери, користење на топографски уреди, уреди за пристап до протокуларни процедури и операции, средства и технички уреди за формати за трансмисија на информации, пристап до уреди со кодирани информации и можност за нивна трансмисија и слично.

Прилагодувањето кон секоја локална комуникациска мрежа предвидува поседување и употреба на „софтвер“, „хардвер“ и способност за размена на информации на ресурсите кои го користат наведениот систем на комуникација.

Целта на софистицираното користење на софтвери е да се обезбеди непречено функционирање на разузнавачките аналитичари и останатиот персонал, на брз, квалитетен и едноставен начин, да ги обезбеди информациите и да изработи разузнавачки продукти за потребата на раководењето и командувањето.

Проектираниот модел на шемата, користејќи софистициран софтвер експлицитно ни прикажува што е неопходно и како би требало информациите да се користат. Демонстрираниот вид и број информации би требало да се резултат на темелно вршење на поставените задачи, односно истите да се формираат зависно од потребите и барањата на претпоставените команди и команданти. Врз основа на истите, разузнавачкиот персонал може за релативно кратко време да формира слика, шема, извештај, проценка која ќе содржи поголем број информации.

Зависно од развојот на настаните и приливот на информации во базата, крајните продукти ќе бидат значително поквалитетни и збогатени со дополнителни сознанија. Вака воспоставениот начин на комуникација овозможува брз проток на информации во локалната комуникациска мрежа со корисниците по „вертикала“ и „хоризонтала“.

ЛКМ, покрај тоа што експлоатира значаен број техничко-технолошки информатички и електронски средства, сепак мора да биде поврзана во систем (конфигурација) кој ќе обезбеди истата да се поврзе пошироко во просторот, во зоната на одговорност на воените единици, на локално, регионално и глобално рамниште.

За таа цел ЛКМ мора да обезбедува испраќање и примање на електронски пораки (E-mail), репродукција, размена и копирање на материјали, размена на електронски разузнавачки информации, користење на ГПС⁸⁷, можност за користење на интернет (7/24)⁸⁸, видеопродукција, користење и размена на видео материјали, телеконференциска комуникација и слично.

Современите воени разузнавачки служби на земјите - членки на НАТО разликуваат три вида мрежна комуникација кои се однесуваат на⁸⁹:

1. локалната комуникациска мрежа;
2. метрополитска комуникациска мрежа⁹⁰;

---

⁸⁷ GPS – Global positioning system

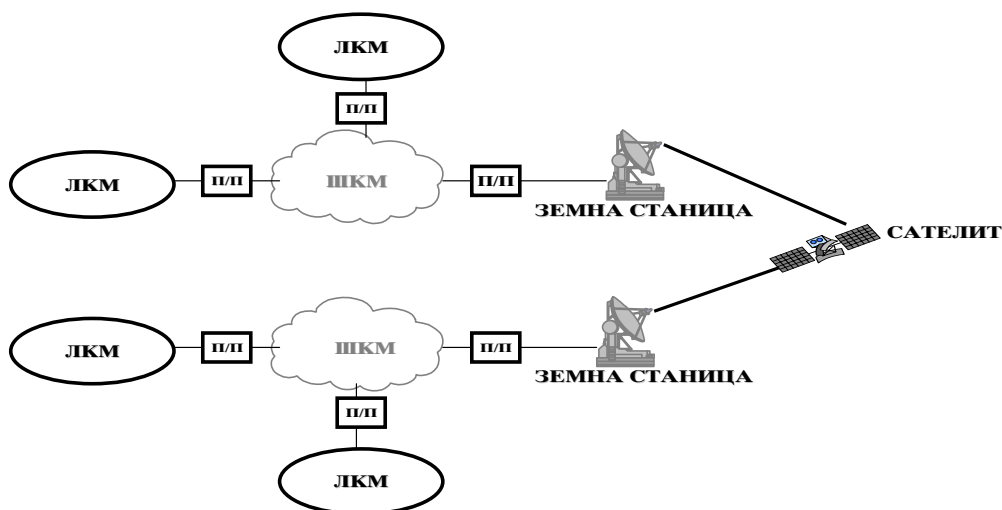
⁸⁸ Седум дена во неделата по 24 часа - непрекинато

⁸⁹ Murat Komesli, „LAN & GIS“, presen. 2002, sl.8

3. широка комуникациска мрежа.

Клучните разлики помеѓу овие три комуникациски мрежи во најголем дел се однесуваат на должината на дистанцата од воспоставувањето на комуникациската мрежа, што значи од неколку километри во локалната, до поврзување во мрежна комуникација на повеќе региони и континенти во широката комуникациска мрежа, или локалната мрежа е една организација или агенција, додека во широката мрежа се инволвирани повеќе организации или меѓународна организација како што е НАТО.

ТИПИЧЕН СИСТЕМ НА ШИРОКО ПОВРЗАНА КОМУНИКАЦИСКА МРЕЖА

Врската помеѓу наведените три компоненти на комуникациска мрежа може да биде комбиниран т.е. кабелско-оптички, но за технологија од врвна и приоритетна потреба како што е разузнавањето и разузнавачките потреби и барања на воените команданти неопходно е користењето на безжичната технологија на пренос на сигналот поддржана со скремблерска⁹¹ или друга заштита. Од тие причини пожелно е да се користи сигнал кој пренесува звук со помош на инфраред или ласерски сноп или зрак, со што ќе се

⁹⁰ „Metropolitan” – зонска, епархиска, велеградска и слично.

⁹¹ Изобличен, нејасен, шуштечки во вид на пречки

обезбеди пренесување на информатичките информации помеѓу формациските комјутери без поврзување со кабли.

РАЗУЗНАВАЧКИ КОМПОНЕНТИ

За да биде јасно потенцирано нивото на обработка на материјалот во трудот, а земајќи ги предвид стратегиските разузнавачки компоненти, авторот смета дека е потребно да се даде коментар на соодносот помеѓу „безбедносната стратегија” и функцијата на разузнавањето.

Не завлегувајќи подлабоко во истражување на терминот, значењето и посебноста околу дефинирањето, најкратко би прифатиле дека „СТРАТЕГИЈАТА”, претставува систем на научни знаења и практични вештини за комплексна употреба на вкупната национална моќ на една држава, поради постигнување на определена политичка, економска или воена цел⁹².

Смислата, содржината и суштината на стратегијата се различни од држава до држава и се во корелација со севкупната национална моќ на секоја држава, нејзините национални интереси и цели.

Во зависност од тоа на што се однесува, стратегијата би можела да биде политичка, воена, економска, но и блоковска, национална, нуклеарна, глобална, поморска и други видови⁹³. Некои од теоретичарите во светот⁹⁴ се поинтензивно ја истражуваат „терористичката стратегија”, именувана според целите на терористичките активности.

Се смета дека безбедносната стратегијата претставува водечки императив на воената вештина.

Иако е претпоставка дека ваквото тврдење е прифатено во повеќето национални стратегии на „западните демократии”, не смее да се отфрли фактот дека утврдувањето на целите на безбедносната национална стратегија зависи од повеќе фактори, меѓу кои од политичкиот систем и уредување, економската моќ на државата, надворешната политика, одбраната, учеството во колективните системи и слично. Како пример би можеле да ги посочиме целите на

⁹² Душан Бојчев „Дипломатски речник”, Скопје 1998 стр.338/339

⁹³ Влада на РМ, „Национална стратегија за интегрирано гранично управување”, декември 2003

⁹⁴ Kenneth A. Duncan, „The Method To Their Madness” present. GSM 2003

„Националната безбедносна стратегија на САД”⁹⁵, кои се однесуваат на:

- заштита на човечкото достоинство;
- проширување на Алијансата за поразување на глобалниот тероризам и ангажирање за превенција на нападите против САД и нејзините партнери;
- работа со другите на решавање на регионалните конфликти;
- превенција на непријателите од закани кон САД и нејзините партнери од оружјето за масовно уништување;
- отпочнување на новата ера на глобалниот економски раст преку слободни маркети и трговија;
- ширење на развојот на отворените и градење на демократска инфраструктура;
- развој на договори за соработка со главните центри на глобалната моќ;
- трансформација на американските безбедносни безбедносни институции и достигнување на предизвиците и можностите на 21-от век.

Еквивалент на Националната безбедносна стратегија на САД е Националната концепција за безбедност и одбрана на РМ, која претставува стратегиска определба и цел на Република Македонија. Националната концепција за безбедност и одбрана е документ кој има огромно значење во заокружувањето и дефинирањето на безбедносната политика на Република Македонија. Како таков тој ги определува ставовите и ги искажува погледите на Република Македонија за⁹⁶:

- нејзините национални интереси;
- безбедносното опкружување;
- политиката на националната безбедност;
- одбраната и менаџментот со кризи, со акцент на оптимализацијата на безбедносните ресурси, организацијата и насоките за зголемување на можностите и подготвеноста на Република Македонија за одговор на предизвиците, ризиците и опасностите по безбедноста на земјата.

---

⁹⁵ „The National Security Strategy of the United States of America”, септември 2002 г. стр.1, издадена од канцеларијата на Претседателот на САД Џорџ Буш

⁹⁶ „Национална концепција за безбедност и одбрана”, јуни 2003, донесена од Собранието на Република Македонија

Од извршената компарација помеѓу напред наведените документи од национален безбедносен интерес за САД и РМ, можно е да се заклучи дека правците на идентификување на безбедносните ризици се јасен предизвик за разузнавачко-безбедносните системи на двете земји.

Респектирајќи ја „Националната концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија” како еден од појдовните правци за создавање ефикасна одбрана, сметам дека при моделирањето на основите на безбедносно-разузнавачкиот систем на државата значајно место треба да заземаат поставките од точките кои се однесуваат на „безбедносните можности” и „безбедносните ризици и опасности”.

Суштинскиот акцент на утврдувањето на безбедносните можности на Република Македонија претставуваат совладувањето на предизвиците кои можат суштински да им нанесат штета на националните интереси на Република Македонија.

Замислениот или проектираниот воен разузнавачки модел, не смее да ги занемари безбедносните можности на државата кои се однесуваат на⁹⁷:

- партиципацијата во ширењето на мирот и стабилноста во регионот и во Европа;
- вклучување во меѓународните глобални, политички, економски, социјални и други текови;
- партиципација и интеграција во Евроатланските безбедносни структури;
- унапредување и развој на добрососедските односи и политички и економски напредок;
- доизградување и унапредување на демократските основи на државата;
- достигнување на правична и соодветна застапеност на сите етнички заедници во органите на државната власт;
- доизградување на јавната администрација;
- создавање услови за функционирање на пазарната економија и унапредување на условите за живот;
- унапредување на научната, научно-технолошката, информатичката и инфраструктурната основа на државата;

---

⁹⁷ „Национална концепција за безбедност и одбрана”, Собрание на РМ, 2003, стр.15

- користење на економските и останатите сопствени ресурси во функција на безбедноста и одбраната.

Не коментирајќи ги условите кои го диктираат темпото на развој и спроведување на одбранбените капацитети на државата, можеме да заклучиме дека идеалниот модел на воено разузнавање треба да е компромисен, прилагодлив, рационален и пред сè функционален.

Тој зависи од многу индикатори кои ја детерминираат безбедноста и безбедносната состојба меѓу кои и безбедносните ризици и опасности.

Современ модел на воено разузнавање во светот не постои. Но кажано со филозофски жаргон, „современото” би требало да ги следи неопходните текови и трендови. Иако конвенционалните војни се минато, потенцијалните ризици и опасности кои се дел од современиот начин на живеење, не се исклучени. Ризиците и опасностите кои би можеле обратно пропорционално да дејствуваат врз остварувањето на безбедносната улога и одржувањето на мирот и стабилноста во Република Македонија претставуваат:

- можните манифестации на екстремно однесување и нетрпеливост;
- активностите поврзани со глобалниот тероризам, организираниот криминал, трговијата со оружје, дрога, луѓе и бело робје, материјалите за двојна употреба, како и последиците од оружјето за масовно уништување;
- неконтролирано поседување на големо количество илегално оружје;
- транзиционите проблеми со митото, корупцијата, рекетирањата, уцените, убиствата и слично;
- дејствувањето на странските разузнавачки служби кон РМ;
- судир на интереси на стратегиски прашања кои ја зафаќаат и РМ;
- елементарни и други природни непогоди и катастрофи;
- компјутерскиот криминал, пиратството и злоупотребувањето на службената положба во делот на деловните, службените и податоците од државен интерес.

За жал, вака постојните индикатори кои негативно влијаат врз општествениот развој и тековите на Република Македонија, создаваат негативни импликации и на функциите на одбраната. Од тие причини приодот кон воспоставувањето на современ разузнавачко-безбедносен систем мора да ги опфати разузнавачките безбедносни процедури предвидени во веќе проверените разузнавачки заедници и колективните разузнавачко-безбедносни заедници.

Од напред изнесеното, се изведува заклучок дека функциите на военото разузнавање и поставеност, не би можеле да се детерминираат, до крај да се конципираат и развијат без следење на светските текови, како на локално, регионално така и на глобално рамниште, кои ги карактеризираат брзи и динамични промени кои често носат со себе непредвидливи ризици и опасности по безбедноста на државата. Следењето на трендот на глобализација на светот, од друга страна доведе до продлабочување на јазот помеѓу богатите и сиромашните, а како последица на тоа се случи интернационализацијата на криминалот и меѓународниот тероризам.

Главна црта на оформувањето на европската ориентираност и безбедност претставува воспоставување на координирани активности, соработка, одржување на стабилноста, превенцијата и давањето насоки за општествена преобразба кон зачленувањето во ЕУ, НАТО и останатите меѓународни структури.

Пристапот кон европска безбедност за националните воено-разузнавачки системи, претставува предизвик за воспоставување на разузнавачки области (делокруг) или компоненти, кој ќе ја поддржи Националната безбедносна стратегија.

Со оглед на предметот на истражувањето на оваа глава и опасноста за излегување од рамките на воената проблематика која спроведува воено стратемиско разузнавање, неопходно е да се подвлече дека основа за функционирање на современите разузнавачки системи претставува изработката на „проценките од висок ризик“, со помош на кои се гради дел од внатрешната безбедносна политика на државата. Таквите проценки се изготвуваат со помош на стратемиските разузнавачки компоненти, прифатени од најголем дел современи разузнавачки системи.

Примената на стратемиските разузнавачки компоненти е врв на разузнавачките операции во сферата на военото стратемиско разузнавање. Историски гледано, потребата за специфични видови на информации биле барани уште за време на втората светска војна.

Истражувајќи како да се дојде до вистинската поделба на разузнавањето и да се воспостави редот и класификацијата, разузнавачките аналитичари утврдиле дека најцелисходно ќе биде за секоја врста на информација да се детерминира посебно разузнавање.

Постојат неограничен број разузнавачки аспекти и средини кои претставуваат интерес и потреба за информации во рамки на современото воено разузнавање. Подолу во рамки на истражуваниот модел, истите ќе бидат само назначени (поттикнати) со цел за нивно понатамошно детерминирање како „приоритетни разузнавачки потреби и барања на военото разузнавање”.

Се поставува дилемата за суштината на разузнавањето:

Дали примената на разузнавањето е неопходно за собирање информации за идентифицирање непријател или дали со активностите и делокругот на разузнавањето е потребно потврдување на веќе постоечки информации?

Доколку јасно се дефинираат разузнавачките компоненти и интересот на разузнавачките служби за нивна употреба во периодот на подготовка на воените единици за реализирање на своите мисии, ќе се дојде до одговорот на дилемата. Всушност современото воено разузнавање би требало да одговори на двете поставени прашања поставени од авторите. Клучот за спроведување на современо воено разузнавање се крие во организацијата и поставеноста на службата согласно нејзините функции.

Така, на пример, за да се добијат доволно информации за непријателските сили и да се донесе вистинска одлука за реализирање на поставената мисија, потребно е воената разузнавачка служба, како и органите и секциите потчинети во поставената хиерархија, покрај останатото да се ангажираат и на стратегиските разузнавачки компоненти, како алтернативни визии за согледување и проценување на идните случувања кои во најголем дел создаваат конфликтни состојби⁹⁸.

Како резултат на спроведените истражувања на авторот, мисијата на воената разузнавачка служба, како и разузнавачките барања и потреби кои се неопходни за донесување воени одлуки, разузнавачките компоненти би можеле да се класифицираат по следното:

---

⁹⁸ Nick Pratt, „Small Wars”, GSMC 2003

- **B** – биографско разузнавање;
- **E** – економско разузнавање;
- **S&T** – научно и технолошко разузнавање;
- **T** – разузнавање за транспортот и телекомуникациите;
- **M** – разузнавање за воената географија;
- **A** – разузнавање за вооружените армиски сили;
- **P** – разузнавање за политичкиот систем;
- **S** – разузнавање за социолошките аспекти.

Ваквото подредување на стратегиските разузнавачки компоненти не е случајно. Доколку внимателно се прочитаат почетните обележани букви одозгора – надолу, ќе се добијат два англиски збора „**BEST MAPS**”, што во превод би значело „најдобри планови”⁹⁹.

Секако дека навлегувајќи во суштината на поимот, логички забележуваме дека изговорот и пишувањето на истиот е даден во множина, но вистинската симболика на зборовите укажуваат на термини кои современото воено разузнавање ги користи при изработката на проценки на висок ризик. Впрочем, ваков пристап кон употребата и изборот на разузнавачки компоненти користат најголемиот дел на членките на НАТО, вклучувајќи ја и военоразузнавачката агенција на САД. Оттука, унифицираноста на користењето на разузнавачките механизми, искажани во овој дел од трудот, експлицитно ја оправдуваат улогата на НАТО како колективен безбедносен систем.

Секоја од наведените компоненти има за цел да изврши потполно разузнавање на организацијата, функционирањето, можностите, предностите и слабостите на дадениот сегмент, влијанието на воениот потенцијал, аспекти на моќноста, издржливоста, осетливоста, ранливоста, обезбедувањето, поддршката, нивото на опременост, обученост, компатибилност, развојот и остварувањето на националните стратегиски интереси, безбедносните капацитети, вклученост на популацијата во одбрамбениот сегмент, економски, социјални и други карактеристики.

Разузнавачките компоненти би можеле да се користат за истражувањето на сознанијата за поединци, групи и групации, при истражувањето и проценките за противничките сили, нивниот

---

⁹⁹ Во англискиот јазик зборот „map” има повеќе значенија и може да се преведе уште и како: карта и цртеж.

потенцијал и можности, за држави, региони, етнички групи, предмети, појави, закани, процеси, последици, настани, проценки за идни конфликти и слично¹⁰⁰.

Како за пример, во трудот ќе биде разјаснета употребата и користењето на разузнавачките компоненти при истражувањето на информациите за лица, што не значи дека не би можеле да се користат за кој било „објект на интерес“ неведен во претходниот пасос.

БИОГРАФСКО РАЗУЗНАВАЊЕ **Biographic Intelligence**

Биографското разузнавање е фокусирано на собирање податоци и информации, како и истражување на сознанијата за лица - објекти на оперативен интерес, на кои им се придава особено внимание заради „одредена причина“ или се моментално или потенцијално значајни.

Значајноста на ваквите информации се од корист за донесувањето ефикасни одлуки на стратегиско рамниште. Поседувањето биографски информации, претставува лимитирано навлегување во сферата на „приватноста“, односно изучување на карактерот на личноста, неговите способности, врски и контакти со лица, групи, организации со екстреман, криминален, националистички, терористички или друг предзнак, со цел преземање соодветни мерки и активности за негово онеспособување, попречување или во краен случај оневозможување (минимизирање) во намерите за извршување на поставените цели и последиците кои од идејата на „маневарот“ можат да настанат.

Разузнавачите кои ги истражуваат информациите на оваа разузнавачка компонента, учествуваат во изработката и користењето на соодветни досиеја на голем број странски личности, изработка на биографски резимеа за странски воени или политички лидери, членови на наркотрговски и терористички организации, како и изработката на биографски студии за други разузнавачки извештаи.

На овој дел на разузнавањето останува обврска и за собирање информации за лицата кои се или претставуваат потенцијално

---

¹⁰⁰ За сите термин заедно - „објекти на оперативен интерес“

значајни, како што се личности од сферата на општествено-политичкиот, економскиот, техничко-технолошкиот, бизнис - елитата, кои се инволвирани во сомнителни, валкани бизниси и организиран криминал, нарко-босови, припадници на криминални подземја, членови на паравоени формации, лица и организации ставени на црните листи на САД и ЕУ и други¹⁰¹, за кои разузнавачот¹⁰² би требало да селектира што претставува опасност (закана) и како можат да се пронајдат можните извори на информации. Во ситуација на постоење на огромна количина информации, мора да се одберат и извлечат неопходниот број потребен за изработка на квалитетна проценка.

Одредени разузнавачки проценки можат да дадат значајни сознанија за понатамошно делување или активности, доколку бидат операционализирани поставките предвидени со „биографското разузнавање“.

На пример со користење на биографското разузнавање, може да се процени дали успешниот револуционерен лидер на одредена земја, влада или организација, може да биде пријател или непријател на земјата која се интересира за него.

Проценките со користење на биографското разузнавање можат да се користат во билатералните односи на две земји, две спротивставени страни, во застапувањето на одредени интереси, при подготовки за воени активности, мисии и слично, кога располагањето со информации дава значајни предуслови за инволвирање во која било од наведените активности.

Како поткрепа на ова, доколку дојде до преговори помеѓу две спротивставени страни, според располагањето со информации за биографијата на лицата преговарачи од спротивната страна, може да се процени и понатамошниот правец на дејствувањето на спротивната страна. Значи, дека располагањето со информации за „активностите во минатото“¹⁰³, претставува значаен придонес на биографското разузнавање.

---

¹⁰¹ Неопходно е оперативното истражување да исфрли сознанија за активности насочени кон и против одбраната, државата, мирот и безбедноста, Инсталациите и капацитетите на АРМ или претставниците и претставништвата на меѓународната заедница, странските мисии и мисиите на НАТО и ЕУ во РМ

¹⁰² Под терминот „разузнавач“, авторите ги сметаат сите припадници на воено-разузнавачката служба (оперативецот, разузнавачкиот аналитичар и слично).

¹⁰³ „Background“ – термин кој во англискиот јазик се користи за потеклото, активностите во минатото, информации за кариерата на одредено лице и слично.

Особено карактеристично за биографското разузнавање на одредени личности и организации ширум светските пространства, претставува „обезбедувањето“ биографски слики, шеми и најразлични извештаи. По утврдувањето на објектот на интерес, оперативниот план би требало да содржи истражувања и собирање информации за животниот пат на поединците.

Не смее да се заборави на „темната страна на значајните информации“, односно информациите до кои не е дојдено или не постојат можности до нив да се дојде. Во вакви околности разузнавањето на биографијата предвидува соработка помеѓу пријателските разузнавачки служби со цел размена на информации.

Доколку активностите кои се преземаат во текот на користењето на оваа разузнавачка компонента не дадат очекувани резултати, неопходна е планска и организирана примена на методите предвидени за употреба на останатите разузнавачки компоненти на стратемиското воено разузнавање, како на пример разузнавањето на социологијата во која оперативниот интерес за ангажирање на предметот ќе даде приближно очекувани проценки.

Биографското разузнавање може да се претстави како графички приказ на тоа „кој знае кого“, што дозволува поврзување на врските помеѓу луѓето и организациите. Доколку би сакале да ја истражине финансиската состојба на одредено лице инволвирано во активности на криминално-терористичка организација, аналитичкиот процес би изгледал според дадениот приказ.

Во проекцијата на поврзувачкиот процес, оперативниот работник или носителот на активностите кој стои како претставник на военоразузнавачката служба, не би смеел да се задоволи со нивото на информации доколку постојат сфери кои не се доистражени во истражувачкиот процес. Тој мора да ги земе предвид и сите други околности (тези и хипотези), кои произлегуваат како резултат на оперативното ангажирање или размената на информации.

ЕКОНОМСКО РАЗУЗНАВАЊЕ

Economic Intelligence

Дефинирањето на поимот економија содржи повеќе значења меѓу кои штедење, стопанисување, домаќинско однесување и слично. Меѓутоа, економијата како наука претставува учење за производството, дистрибуцијата и користењето на природните богатства, материјалните добра за задоволување на човечките потреби и желбите. Таа ги анализира производните фактори и нивното користење во процесот на произведување на добрата, кои на луѓето им се потребни и од кои луѓето зависат.

Економските фокусирања не само на домашното производство, туку и на меѓународните трговски релации, посебно каде што постои огромно соперништво за светските извори, претставуваат голема причина за меѓународни конфликти.

Економското разузнавање се фокусира на капацитетите и можностите на природните и човечките извори, а посебно на функционирањето на националните економии и економски релации помеѓу земјите. Како пример може да се неведе дека дури и САД како една од најмоќните економски сили во светот, поврзана со речиси сите економски центри, понекогаш е изложена на удар во надворешната политика и активности врзани за развојот и економијата.

Од друга страна, изучувањето на надворешната економија на земјите кои претставуваат потенцијален непријател, е значајна задача на стратешкото разузнавање. Економскиот потенцијал претставува еден од најдобрите показатели (критериуми) на националните стратешки капацитети и националната способност за поседување на модерно вооружување.

Секоја нација најмалку по еднаш обезбедува воспоставување или изградба на вооружениот систем. Историите на нациите и економијата го определуваат нивниот пат на развој. Во втората половина на 20-от век, САД често користеа економско оружје, како што е „бојкотот и ембаргото“ против Ирак и Иран.¹⁰⁴ Одредени вооружувања не можат и не смеат да бидат прифатени или ефективно користени без адекватно разузнавање на економијата¹⁰⁵.

---

¹⁰⁴ Foreign Affairs, „Economic Sanction and the Iran Experience“, Fall 1981, p.247-265

¹⁰⁵ Walter Laquer, „A World of Secrets“ : The Uses and Limits of Intelligence, New York 1985

Политичките планери економското разузнавање би можеле да го користат за три значајни цели:

1. Да се изврши проценка на големината и значајот на воените или други закани за самите себе или за одредена заедница (сојуз) на локално, регионално или на светско ниво. Нацијата може да ги поддржува само оние операции кои воено и економски се оправдани и се во рамките на поднесувањето од страна на целокупниот систем. Екстра трошоците на модерното војување, покрај учество на населението и економските можности, бараат искористување на целосните економски потенцијали на државата.

Цената на чинење на активностите врзани со разузнавањето, ангажирањето на одредени безбедносни структури, како и изведувањето на воените операции, не може прецизно да се одреди. Постојаниот натпревар помеѓу цивилниот и воениот сектор секогаш бара значајни редукации во економијата или значајно зголемување на производството на двата сектора.

Објективната оценка на зголемувањето или евентуалните идни закани е потребна за политичките планери да ја проценат потребната големина на одбрана на националните интереси.

2. Да се обезбедат индикации и предупредувања за целите на потенцијалниот непријател. Кај поголемите национални интереси постои поширок опсег за можни акции. На пример, напорите за зголемување на борбената готовност на армијата на една држава, може да не претставува претпоставка за постоење на план за воена агресија.
3. Да се проценат можните закани и опасности за целата надворешна економија во текот на неколку години нанапред. Во овој дел потребно е политичките планери да изготват јасни правци на развој на воената техника и опремување кое ќе се базира на економијата на нацијата до постигнување на поставените национални цели, но без предизвикувања на непријателства.

Економското војување може да се појави во многу форми, почнувајќи од дипломатски барања, па сè до потполна деструкција на други економски национални интереси. Вообичаено, тоа содржи создавање на непријателски економски односи. Историјата на користењето на економските санкции, сугерира дека тие се неефективни. Тоа исто така придонесува заради воведувањето на

санкции кон одредена земја, да дојде до нарушување на економските односи помеѓу повеќе земји, со што се случува економска неоправданост и намалување на економската размена и профит.

Ако „економските оружја” се користени за да се дојде до целта, потребно е да се познаваат јаките и слабите точки на националните економии и (или) меѓународните економски релации¹⁰⁶.

Целосното изучување на економското разузнавање како значајна разузнавачка компонента од која зависат политичките, социјалните, финансиските, воените и други гранки, не е можно без дефинирање на факторите на „економскиот потенцијал” и „економската мобилизација”.

Односите помеѓу економската и воената компонента се тесни, но аналитичарите мора да знаат повеќе за капацитетот на економијата. Тие мора да знаат што може да се произведува, што мора да се купи и каде и што е осетливо. За да се оствари тоа, разузнавачкиот економски аналитичар би требало да ги проучува и истражува не само основните статистички податоци на функционирање на националната економија на земјата потенцијален противник, туку и рудните богатства кои произведуваат минерали и факторите кои ги претвораат суровите материјали во финален производ.

Употребувањето сировини и материјали од странство е важен фактор. Ваквото обезбедување на сировини и материјали, кои во мир може да бидат значајни, за време на војна може да биде прекинато. Значи, проценувањето мора да ги содржи можностите од прекинување на обезбедувањето на суров материјал.

Степенот, начинот и можноста на кои националните индустриски капацитети можат да бидат прилагодени од мирновремена во воена состојба или услови на користење, се поврзани со поставеноста на економската политика во текот на мирновремениот поредок. Слободната трговија е фокусирана на економските добра кои ги користат консумерите а кои можат лесно да се адаптираат во воени услови и за воени цели.

---

¹⁰⁶ Nan S. Milward, „War, Economy and Society” 1939-1945, University of California Press, 1977, p.294-328

Од друга страна постојат општества каде економијата е развиена на тој начин за и во воени услови да може да функционира непречено¹⁰⁷.

Високо развиените земји кои би сакале да имаат „примат“ и влијание на глобално рамниште, дел од економијата за потребите на армиите ја подготвуваат до тој степен да истата може да одговори на барањата во услови на изведување на борбени операции. Овој факт ја создава неопходноста за познавањето на потенцијалната воена економија од страна на воените аналитичари. Во светот на високата технологија односите помеѓу цивилната и воената технологија и производство се голема нужност.

Практиката покажува дека истражувањата и експериментите во употребата на технолошката и електроничката индустрија најнапред се користат од страна на воените консумери, а потоа од страна на цивилните структури.

Како пример може да се наведе употребата на високата сателитска технологија, која покрај користењето во заштита на интересите на земјината цивилизација, географски и телекомуникациски истражувања, користена е пред се за воени цели. Ова докажува дека сепак прилагодувањето на економските производи за воени потреби претставува користење на „повеќеенаменска технологија“, која може брзо да се трансформира за потребите на воените планери.

Економската технологија за воени потреби би можела да опфати најмалку четири неопходни сегменти¹⁰⁸:

1. Целиот работноспособен човечки потенцијал мора да биде користен како припадници на воените сили и истовремено да се обезбедат доволен број работници за производство на воен материјал и значајни цивилни добра.
2. Суровиот материјал мора да биде контролиран со цел да обезбеди воено производство, адекватно на воените потреби.
3. Контролираните цени во финансирањето на војните активности, се користат за одржување стабилност во економската сфера.

---

¹⁰⁷ Се претпоставува дека постојат земји од поранешниот Советски Сојуз каде сè уште економијата е контролирана и прилагодена за воени прилики.

¹⁰⁸ Defence Intelligence agency, „National Intelligence Course (NIK)” Textbook, 2000 p.5-9

4. Рационализацијата на цивилните добра (имот, стока) е императив за обезбедување продуктивност и истакнување на моралот кај цивилното население.

„Економското разузнавање” мора да биде точно, правовремено и ефикасно. За многу земји, собирањето на информациите не е проблем бидејќи економските текови регуларно се објавуваат со детални извештаи во јавноста, што претставува олеснително следење и обезбедување на потребниот „оперативен материјал”. Покрај ова, Светската банка, Меѓународниот монетарен фонд, Организацијата на Обединетите нации и многу други приватни институции објавуваат голем број информации.

Сепак, некои од земјите се „резервирани” во однос на објавување на економските податоци, особено ако е во прашање развој и технологија од хемиската, нуклеарната, атомската и друга програма. Во тој случај се случува објавуваните економски податоци да се ретки, дефицитарни, недоволни, често стари, а понекогаш неточни. Доколку се процени дека податоците се користат во непријателски цели, објавувањето може да биде целосно прекинато или податоците внимателно селектирани и заштитувани, како на пример интересирањето за информации на одредени активности во военото производство.

Во однос на изворите на економското разузнавање, заради селектирање на природата на објавувните економски информации во некои земји, извештаите на луѓето се најзначајните извори за пополнувањето на разузнавачките празнини.

Зависно од потребите, оспособеноста, потенцијалот, економската моќ и други карактеристики на современите разузнавачки служби, во собирањето информации од економската сфера се користат најразлични извори, меѓу кои странски радио-дифузни мрежи, комерцијални контакти и средби и тајни извори.

Изворите се ефективни на различни степени, зависно од тоа за кого прашањата се адресирани. Како најточни извори претставуваат информациите интерпретирани и коментирани од приврзаниците и официјалните одговорни лица.

НАУЧНО И ТЕХНОЛОШКО РАЗУЗНАВАЊЕ Scientific and Technical Intelligence

Научното и технолошкото разузнавање претставува истражување на научните и техничките капацитети и активности на странските нации. Како што настануваа пософистицираните системи, се зголеми значењето на нивното познавање за воените науки, нивните истражувања и развојни програми во паралелните научни установи на странските земји, како и деталните проценки за нивно формирање, откривање и иновации.

Истражувањата на воените капацитети и развојните програми се особено интересни за воените аналитичари и претставуваат водечки елемент за изготвувањето проценки за идните активности на армиите, менување на природата на дејствувањето на бојните полиња и обезбедувањето „престиж“ во услови на глобализација на светот, трансформација на регионите, менување на однесувањето на религиите, стабилизација на „новите режими“, револуцијата на вооружувањето, етничките конфликти и слично.

Квалитетните научни истражувања се секогаш поврзани со поседувањето софистицирани научни установи во кои постојат услови за квалитетна, квалитативна научно-воспитна и истражувачка дејност. Јавното мислење кон науката е круцијално за креирањето на критичниот став на луѓето кои се инволвирани во научноистражувачката дејност.

Добро поткрепена историја на иновирања и откривања е најдобар индикатор (показател) на проценката на активностите за блиската иднина. Посебно место во воената технологија и индустрија зазема иновирањето на новото оружје и опремата. Разузнавачкиот аналитичар, истражувајќи ја научно - технолошката компонента, мора да врши проценка на новото оружје и опремата на странските вооружени сили, кое заслужува темелно проучување. Внимателниот процес на истражувањето се обидува да го утврди точниот датум на реализација на одреден проект – интерес на разузнавањето, додека анализите на истражувањето ги утврдуваат потенцијалите (можностите) и карактеристиките на новите вооружени системи.

Самата наука и технологија се обидуваат да не останат ограничено осознани и проучени. Претпазливо изведувани набљудувања во сите сфери каде има потенцијално врска со новите технологии, претставуваат значајно менување на воениот пејсаж. Во

истражувањето на неистраженото и научното, технолошкиот аналитичар не смее да ги заборави (запостави) резервите и застарените капацитети, особено во хемиската индустрија. Вештачката обработка и производство на супстанции од природата или нивните алтернативи, им овозможуваа на земјите да започнуваат војни, иако имаа недостатокот на материјал означен како неопходен.

Употребата на генетичкиот инженеринг, кој се користи во економијата за одржувањето на воените капацитети, исто така е предмет на истражувања и проценки на научно-технолошките разузнавачки аналитичари.

Националните разузнавачки служби се корисни за набљудување и следење на финалните фази на тестирањето на вооружените системи, но со проценки од послаб интензитет тие учествуваат и во истражувањето за време на производството на вооружениот систем. Отворените извори на разузнавање, особено собирањето и користењето на стручно – едукативни материјали, претставуваат значаен извор на податоци за оваа компонента на разузнавање. Аналитичарот, инволвиран во научното разузнавање, би требало да ги опсервира активностите на обучените „теренци“ од воените истражувања, врз основа на добиените податоци за постоење на нови информации и сознанија.

Воениот аналитичар мора да ја разбере бирократијата на истражувањето во оние земји кои почнуваат со истражување или онаму каде истражувањето е во која било фаза од формирањето на производот. Тоа вклучува идентификување на главните истражувања и развојот на организациите, меѓусебните врски и координацијата помеѓу организациите, производите кои се изработуваат, обезбедувањето на финансиски и други средства, контролата врз проектите и слично.

Како извор на информации и следење на економските текови можат да се користат и државните академии за наука кои објавуваат и издаваат специјални стручни списанија и нивните автори чие релевантно истражување претставува тренд. Содржините во техничките списанија овозможуваат воочување и следење на проблематиката и современоста на истражувањата.

Странските универзитети, посебно оние со препознатливи научни програми можат да понудат визија за понатамошен развој во поголем број на научни сфери. Различните видови на науки нагласуваат дека со нивните наставни програми може да

придонесуваат за драгоценни информации во однос на резултатите од истражувањата за кои државата е заинтересирана.

Од друга страна приватните истражувачки капацитети имаат исто така значајно место во научното и техничкото истражување. Без разлика на големината, овој сегмент од државата би можел да биде предмет на интерес на разузнавачките аналитичари, од причина што односите на нивните производни капацитети, нивното значење и видот на истражување, можат значително да го подобруваат производството во делот на воената технологија или за воени цели.

Други позначајни сегменти во научно-технолошкиот процес кои заслужуваат внимание на воените разузнавачи би биле следните:

- увоз на материјали или опрема за специфични видови на научно истражувачки проекти;
- конструирање или развивање капацитети за специфични видови научно истражување;
- невообичаени безбедносни препораки во делот на научните и техничките области;
- зголемување на наградите, иницијативите и мотивираноста за одреден вид научници или работници;
- формирање на работилници, мини-претпријатија, фабрики и слично, кои со помош на странски или домашни инвестирања користат материјали и технологии за нивно производство, наменети за актуелизираните двојни стандарди;
- друго.

На крајот на краиштата дури и информациите за местото на живеење на научниците, инженерите, конструкторите, технолозите, односно објектите на интерес на оперативните работници од оваа сфера, може да обезбедат индикации за видот на истражувањето и специфичните инсталации (според регионите, индустриските капацитети, географските карактеристики и слично).

На пример, ако во населено место во близина на армиски полигон за гаѓање, се досели на времено живеење инженер (експерт) за користење на нуклеарно, хемиско или биолошко оружје, може да се процени дека на полигонот ќе се вршат проеки и испитувања на проекти или оружје за масовно уништување. Понатаму, контактите и размената на посетите помеѓу научниците може да даде одговор на прашањето „Кој работи, каде и што” и слично. Ваквиот пристап би требало да претставува императив за

аналитичките секции во процесот на вршење проценки, одредување задачи на теренските работници и давање предлози за донесување вистински одлуки при изведувањето на воените операции.

РАЗУЗНАВАЊЕ НА ТРАНСПОРТОТ И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИТЕ

Transportation and Telecommunications Intelligence

Разузнавањето на транспортот (превезувањето) се фокусира на капацитетите и операциите на странските транспортни системи, вклучувајќи ги железниците, подводните кабли, автопатите, водните текови способни за користење од страна на војската, цевководите (посебно за пертолеум и плин), пристаништата, трговското поморство и авијацијата.

Разузнавањето на телекомуникациите се фокусира на капацитетите и операциите на цивилните и статичните воени комуникациски системи на странските земји, вклучувајќи го радиото, телевизиската, телефоните, телеграфот, подводните кабли и поврзаните комуникациски медиуми. Примарна цел е да се детерминираат способностите и ограниченостите (слабостите) на системите и опремата која е на користење.

Големината и софистицираноста на овие системи, вообичаено се поврзани со економскиот развој на национално рамниште. Поразвиените и водечки економски земји во светот располагаат со системи кои се поголеми, покомплексни, во поголем број, по флексибилни, меѓусебно поврзани и дополнително отпорни. Софистицираноста и меѓусебната поврзаност можат да бидат ослабени и времено прекинати, но флексибилноста и отпорноста можат да ја намалат осетливоста.

Келијските комуникациски системи и светски раширената компјутерската мрежа (достапна и прифатена речиси во целиот свет заради распространетоста и помалите трошоци за меѓусебно комуницирање), кои се главно децентрализирани, направија „бум“ со исклучително малата осетливост на конвенционално прекинување или пропаѓање во однос на постојните технички системи.

Вообичаено, распространетоста, добрата интегрираност на транспортот и телекомуникациските системи се помалку осетливи на напад од конвенционални средства. Конфликтите во информатичката ера може да учествуваат со разни манипулации во

информатичките процеси и секојдневни комуникации повеќе отколку можноста за прекинувања на воспоставените електронски правци.

Особено е значајно да се потенцира на врската помеѓу транспортниот систем и телекомуникациите. Телекомуникациските системи директно не можат да влијаат врз физичкото одвивање и реализацијата на транспортот, но затоа посредно со „манипулации“¹⁰⁹ врз комуникацискиот и информатичкиот систем, можат да доведат до збрка во реализацијата на планираните активности, доколку тоа е неопходно.

Добро интегрираната транспортна мрежа бара повеќе од квалитетно поврзување на регионалната мрежа. Како за пример во железничката мрежа, мерните инструменти, капацитетот на носивоста и оперативните техники мора да бидат поврзани во еден совршен систем. Крајната осетливост на транспортниот систем е сведена на способноста за користење алтернативни средства, како што е внатрешниот воден сообраќај. Истиот проблем можно е да се појави и кај телекомуникациите, кога е потребна алтернатива или преспојување на телекомуникациските патишта и мрежи, кога од воени оштетувања истите се нарушени или прекинати.

Разузнавачкиот аналитичар би ја проценувал ефективноста на транспортниот и телекомуникацискиот систем од воена перспектива. За време на војна, воените барања ќе бидат наметнати над домашните барања. Ако вообичаените домашни барања го попречуваат реализирањето на воената кампања, воените барања ќе бидат приоритетни, што ќе значи приближување и потпирање на воените операции кон цивилната економија. Високиот капацитет, суфицитот и масовната интеграција се значајни аспекти, ако националниот транспортен и телекомуникациски систем ги апсорбира моменталните удари од воените оштетувања и дополнителните потреби (барања).

Познато е дека системите за транспорт и телекомуникации тежнеат кон географско поедноставување. Најголемите телекомуникациски правци најразлично ги следат основните примери на пренесувачките системи, бидејќи историски гледано телекомуникациите го следат развојот на транспортните системи, локациите на најголемите градови се поставени на патиштата преку кои водат транспортните и телекомуникациските системи и

---

¹⁰⁹ „Манипулација” – ракува, управува, фалсификува, се инволвира, смета, деструктивно влијае

пристапот до телекомуникациските инсталации вообичаено бара поставување долж поголемите патни правци.

Најголеми исклучоци од основните начела за распоредување на транспортната и телекомуникациската инфраструктура се вршат во радио и телефонските микробранови релејни системи, за кои не е неопходно да бидат поставувени долж главните патни правци.

На планинскиот терен посебните релетитори можат да бидат поставени и на поголеми височини, на оддалеченост и од повеќе километри. Линиите на сигналните радиорелејни системи имаат за цел да се поставуваат преку природни предели, избегнувајќи ги највисоките планини и избегнувајќи ги кружните патишта.

Телекомуникациите имаат зголемен капацитет на пренесувачки системи, почнувајќи од обезбедување на поедноставно планирање, координација сè до контрола на системите на бродовите. Контролните линии долж железничките пруги можат да обезбедат дополнителни комуникациски услуги за воени потреби.

Наведените фактори можат да претставуваат основа за размислување и поттик за интерес на разузнавачките аналитичари на полето на транспортот и телекомуникациите.

Поставките изведени во претходните пасоси можат да помогнат и во изнаоѓање на методологијата на детерминирање на количеството потребни разузнавачки податоци, но сепак покрај сè потребно е да се наведат одредени конкретни параметри кои од аспект на военото истражување квалитативно се неопходни.

Трансјорџирање

Железнички ѝравци. Индустриската економија на секоја земја зависи од добро воспоставените и ефикасни железнички комуникации. Географскиот распоред, големината и продуктивноста на железничките мрежи на територијата на една држава, се од особено значење на националната економија и воениот потенцијал. Раширениот железнички потенцијал е индикатор, не секогаш, на степенот на развиена економија. Изградбата на железничката мрежа без економска оправданост и дуплирање на капацитетите, може да го отсликува стратегискиот воено планирање.

Железничкиот сообраќај се одвива планирано, со мрежно анализирање, што претставува битен сегмент за проценката на потенцијалот на луѓе и стока (како и останати средства од интерес на разузнавањето), во војна и мир, значајно за одредување на чувствителноста на интересирањето. Овие размислување наведуваат

на фокусирање на слабостите и ранливоста на одредени елементи во системот, вклучувајќи ги надвозниците, мостовите тунелите, стовариштата, депоата, контролните капацитети и слично.

Покрај наведените податоци, од корист би биле и правците на протегање на пругите, должината, карактеристиките на мрежата, повеќекратното користење од страна на превозните средства, кривините и градбата, условите на самите пруги, нивното одржување, поврзувањата со споредни мрежи, возниот парк, ремонтните капацитети, класифицирање на пристапните места и станиците, горивото, логистичката поддршка и други.

Автомобилниот пат. Степенот на развој на економијата и добро интегрираните и распространети правци со развиена автопатска мрежа претставуваат синоним за државата. Во многу развиени држави во светот патните комуникации и интензитетот врз нив се различни поради сиромашната патна мрежа и слабиот квалитет на патиштата.

За изработка на реална проценка на автопатната мрежа во една држава, потребно е да се изврши согледување на двата вида патишта: главните (автопатиштата) и споредните патишта кои водат до нив. Неопходно при разузнавањето за проодноста е собирањето на податоците за големината и сообраќајните можности, површината и моменталната состојба на градбата на патиштата, ефектите за време на вода, сонце, снег и мраз, карактеристики на конструкцијата на патиштата, мостовите, тунелите, раскрсниците, поврзувања за исклучувања и вклучувања на патиштата и друго.

Зголемена потреба од разузнавачките аналитичари особено при ангажирањето на трупи за мултинационални операции во странски земји беше пронаоѓањето на соодветна документација, карти и разни прилози околу изградбата на патната мрежа и останата инфраструктура. Бараните оперативни податоци вклучуваа интерес за бројот и видот на возила кои можат да се движат по патиштата, поправани делници на автопатите, критични делови на патиштата и други, како што е на примерможноста за обезбедување и транспорт на гориво.

Истражувањето на протокот на сообраќај упатува на изведување заклучок за подготвување и преземањето на потребни мерки во случај на неопходни активности на автопатните мрежи.

Водени правци на територијата. Иако оперативноста се реализира со смалена брзина, водените правци обезбедуваат користење на голема можност за пренесување и транспорт на

одредени капацитети и надоврзување на железничкиот и патниот сообраќај. Се случува да водната мрежа може да биде релативно незначајна за мирновремената економија, но затоа по пат на воден транспорт за време на воена криза или извршување на воени операции, да бидат вршени стратески транспорти за потребите на армијата.

Карактеристични разузнавачки податоци значајни за воените аналитичари би биле капацитетот, бројот и големината на бродовите кои можат да се користат, длабочината на водениот потенцијал особено каналите, лоцирањето на пристапните делови, затварањето и канилите, мостовите, пристаништата и способноста и успешноста во спречување на замрзнувањето во текот на зимскиот период.

Воздушен транспорт. Иако воздушниот транспорт компариран со копнениот транспорт има лимитирачки транспортни способности, истиот станува значително важен поради неговата брзина, зголемување на капацитетот на млаз на авионите и менување на природата на војните. Во развиените земји, особено оние со голема територија и сиромашна копнена инфраструктура и транспортен систем, воздушниот транспорт обезбедува значајно место во рамки на националните транспортни капацитети. Според тоа, истражувањето на полето на воздушниот транспорт би претставувало висок приоритет во списокот на разузнавачки податоци во обезбедувањето на неборбена евакуација, хуманитерни и мировни операции.

Комерцијалната авијација може да биде користена од страна на армијата во време на војна. Бараните податоци вклучуваат познавање на организацијата, персоналот, воздушната и копнената опрема, капацитетите за поправки и ремоти на воздушните компании и навигациските и други системи и капацитети на аеродромите.

Цевководи. Цевководите претставуваат ефективни средства за пренесување на огромен материјал на големи далечини. Транспортираните материјали вклучуваат петролејски продукти, природен гас, хемикалии, вода, па дури и јаглен во растворена форма. Поради потребата од постојан транспорт на материјали, цевководите имаат капацитет да пренесуваат огромни количини. Понекогаш истите се поставени и наг напристапен или тешкопрооден терен. Цевководите се извонредно ранливи и погодни за саботажа, но најчесто се маскирани под земја или со вегетација. Должината, дијаметарот, капацитетот, видот, транспортираниот

материјал, локацијата и видот на пумпните станици се барани разузнавачки податоци.

Поморски транспорт. Бродовите транспортираат околу 90% од светската трговија. Земјите кои немаат соодветни капацитети за транспорт зависат од светските транспортни флоти, кои можат да откажат „подготвеност“ за давање помош во случај на војна. Од друга страна, поседувањето морски трговски капацитети би можело да има важна улога во евентуалната помош за време на војна. Способноста за помош од страна на трговските бродови зависи од бројот и големината на бродовите, квалитетот на посадите, модернизацијата на бродовите, капацитетите за поправки и ремонт, можноста за пловење во светски рамки, и патиштата и пристаништата кои ги поминува и во кои застанува.

Пристаништа и луки. За време на војна пристаништата и луките добиваат на значај поради потребата за напаѓање на воените сили со пристанување и за поддршка на копнените, поморските и воздушните офанзивы.

Главните пристанишни карактеристики значајни за изведување на разузнавачки проценки, особено во разузнавачката подготовка на бојното поле би биле: локацијата, видот на заштита, длабочината на водата, каналите, хидрографските услови, магацинските капацитети, видот и големината на пристапните сидови и насипи, носивоста на капацитетите за подолг и пократок период, број на кранови и средства за подигнување, способност за поддршка во логистика и гориво и просторот за поправка и веќе постојните капацитети.

Телекомуникации. Телекомуникациите се средства за пренесување на информации преку електромагнетен спектар. Секоја придобивка од спектарот може да се користи со употреба на најобичен радиоапарат, преку оптичка видливост, со инфрацрвени и ултравиолетови зраци. Теоретски алфа, бета, гама или космичките зраци можат, исто така, да бидат користени. Најобични средства на телекомуникациска емисија, кои се користат се радиото и телевизорот, телефонот и телеграфот и во поновата историја на човештвото и компјутерската комуникација, приватните сателитски станици, келијските телефони и хемиско-биолошките радио апарати.

Обичен телефонски повик може да вклучи неколку видови комуникациски капацитети. Како за пример, големата далечина на повикот може да патува преку подземни коаксиални кабли, надземни

линии, микробранови релејни предаватели, подводни кабли, и сите со сопствени репетиторски станици. Комплексните носечки свртници, транспарентни за корисниците, понекогаш можат да имаат технички проблеми, но всушност намалувањето на ранливоста на системот се надминува со алтернативни маршрути (наведени погоре во текстот) и со способност за избегнување на штета. Од тие причини во светот на модерната технологија се повеќе се изведуваат операции кои во моментот на реализирање функционираат со две, три или повеќе видови на комуникација.

Модерните општества имаат голема зависност од телекомуникациските услуги за потребите на владите и владините консумери, индустријата, транспортот, агрокултурата, едукацијата и трговијата, со што општествениот живот не ќе може да функционира доколку комуникациите бидат отфрлени.

Телекомуникациското разузнавање би требало да собира податоци за сите домашни и меѓународни цивилни капацитети, вклучувајќи ги сателитските комуникациски системи. Поврзувањето со опкружувањето на земјите и електронското војување (уфрлувањето, контраприслушкувањето и залажувачките способности) се особено значајни. Подетално, тоа би можело да вклучи и користење на информатичко доктринарно војување (ако постои), утврдување на локациите на опремата, патиштата, капацитетите, техничките карактеристики, слабостите и осетливоста, можноста за поправки, ремонт и логистичка поддршка, како и користење на постапки во услови на воена и мирновремена состојба.

За среќа, многу од податоците употребени во телекомуникациските системи се користени од отворени извори и објавувани во стручните технички часописи.

РАЗУЗНАВАЊЕ НА ВОЕНАТА ГЕОГРАФИЈА **Military Geography Intelligence**

Военогеографското разузнавање претставува истражување и проценување на сите аспекти на надворешната средина, кои можат да влијаат врз воените операции. Ова разузнавање се грижи за позициите, големината, формата, границите, времето, климатските услови, теренот, канализацијата, вегетацијата, површинската конфигурација и природните и вештачките препреки. Воената

географија често е основа за градење на останатите разузнавачки активности.

Географијата и воените операции

Како еден од првите и најважни принципи во работењето, воено разузнавачкиот аналитичар (географичар) мора да ги процени можните ефекти и влијанија на географските карактеристики во зоната на воените операции. Анализите на значајните географски карактеристики помагаат да се детерминираат стратегиските точки и нивните природни патишта. Тие карактеристики помеѓу другите вклучуваат и економски центри (за транспорт, производство, рударство и резервните капацитети), политички фокусираните точки (центрите каде се донесуваат политички одлуки), социолошките собиралишта (концентрирање на популацијата), воените бази, поврзаните помошни капацитети и зоните на движење. Осетливоста и одбранбеноста на воените објекти е детерминирана од преценувањето на следните фактори:

- ***локацијата, големината, формата и границите;***
- ***бреговите и местата за расоварање;***
- ***времето и климата;***
- ***топографијата;***
- ***урбаниите средини;***
- ***воено географските региони;***
- ***стратешките зони, пристијалој и внатрешната ѝ мрежа.***

Локацијата, големината, формата и границите.

Локацијата претставува судбина за голем број земји во светот, во зависност од концентрација на потребните светски ресурси, почнувајќи од трговските патишта кои водат од еден кон друг крај на светот, центри и урбани средини од големо значење, геостратешката поставеност, разни бенефицирани придобивки (излез на море, езера, поседување природни богатства и слично), па сè до опкружувањето за кое локацијата е релативно или апсолутно добра. Кон ова се поставува прашањето за искористување на ресурсите на локално, регионално или на светско рамниште.

Територијално затворените или ограничено пристапните земји можат да бидат релативно непристапни од копно или од вода, но пристапни од воздух (островските земји).

Физичката големина на земјата или регионот може да биде значајна кога се проценуваат останатите значајни фактори. Малите земји со густо населена популација може да бидат моќно развиени и

со згустната транспортна мрежа. Но, големите земји, кај кои концентрацијата на живеењето, индустријата, економијата, технологијата и развивањето на конкуренцијата се одвиваат во строго лоцирани региони, може да се поистоветат, исто како и малите земји, што значи дека за изведувањето на воените операции, самите тие ќе мора да имаат многу поголем капацитет и концентрација на воена сила и техника за да може операциите успешно да се изведуваат.

Огромното пространство на копно, во денешно време не обезбедува доволна заштита против модерните и високо технолошки опремените армии. Одбраната целосно претставува функција и е повеќе отстапена на воените капацитети отколку на територијалните принципи на заштита на државата.

Но, со појавата на асиметричните форми на тероризмот во 21 век и нападите врз државни институции¹¹⁰, сè повеќе се применуваат нови форми на вооружено дејство, што претставува предизвик за разузнавачките служби, особено воените служби, со цел навремено попречување на активностите насочени кон одбраната на територијата и воените капацитети на сопствените територии и во странство¹¹¹.

Формата на територијата (геостратегиските карактеристики на земјиштето), во комбинација со топографските карактеристики, може да има исклучително влијание врз воените операции. Компактните и помали форми се полесни за организирање на одбрана отколку подолгите и пошироките. Подеднакво важно е да се зачува идејата за „ефективна национална територија“. Пространствата надвор од ефективните национални територии се изолирани, сиромашни и ретко населени, економски непродуктивни и политички неинволвирани. Формата, големината и локацијата на државните ефективни национални територии (прифаќајќи дека државите содржат неразвиени простори) се исто така значајни за контрола на просторот во границите.

Должината и локацијата на границите се поврзани со географските карактеристики и можно повредување за време на преземањето на воените операции. Тркалезните форми на државите имаат особено позитивно значење и придобивки за одбраната на

---

¹¹⁰ Користење на бомбашки и самоубиствени напади, ракети кои се исфрлаат од рачни ракетни фрлачки, убиства, атентати, и користење на оружје за масовно уништување (хуклеарни, хемиски, биолошки и радиолошки супстанции).

¹¹¹ Во рамки на мултинационални операции, на воени вежби, при службени посети, во состав на воените претставништва и амбасади во странство и слично.

териториите. Повеќето од државите имаат несиметрични форми, што во однос на одбраната, претставува ангажирање на воените сили и средства зависно од потребите и проценките.

Исто така, физичките карактеристики, како што се планинските врвови и реките претставуваат природни фортификациски препреки кои се поедноставни и поповолни и одат во прилог на искористување на истите за организирање на одбрана, отколку правите линии преку рамнините. Лесната идентификација на границите и граничните линии се особени значајни за воздушните операции. Поврзувањето на територијата на непријателот со територијата на пријателска земја, во услови на „искршена“ и „несиметрична“ гранична линија, би можело да доведе до грешки при користењето на воените сили како што се артилеријата, авијацијата и слично, а со тоа да се предизвикаат сериозни нарушувања во меѓународните односи и релации.

Бреговите и местата за растоварување. Планерите на амфибиските операции мораат да имаат точни податоци за да можат да планираат и изведуваат воени операции на бреговите (плажите) и местата предвидени и оспособени за растоварување на водените десанти. Амфибиските напади на територијата на противникот можат да го менуваат местото или пристапувањето на брегот во почетната фаза на кампањата. Бараните податоци за плажите и местата каде е можно десантирањето вклучуваат податоци за: локациите (места кои се за користење и места кои би можеле да бидат резервна варијанта или, пак, места кои би можеле да се користат во случај на нужда), блиски водени пристапи (вклучувајќи ги препреките), податоците за плимата и осеката (височина и време), брегова должина и широчина, угорнини и удолинни на бреговите, како и подводните падови и стрмнини, градбата и сообраќајот, природата на боковите и заднината на теренот (утврдување на излезите).

Разузнавањето на бреговите, исто така вклучува вештачки карактеристики како што се крајбрежни патишта, железници, аеродроми, пристаништа и населени места. Поврзувањето на природата со вештачките физички карактеристики кои влијаат на воените операции би бил предмет на истражување на разузнавачките органи и служби во услови кога мисиите предвидуваат изведување операции со десантирање (приземјување) на воените сили од водени површини.

Време и клима. Кога се користи терминот време во разузнавањето, се мисли на моменталните локални метеоролошките

услови, додека терминот клима се користи во поширока смисла за детерминирање на временските аспекти по место, време, период, влажност и слично. Температурата, врнежите, влажноста, ветерот и маглата, можат да влијаат врз изведувањето на воените операции толку негативно, како што и кондицијата на единиците, карактеристиките на опремата, резервите или извидувањето, ако истите не се преземаат соодветно на карактеристиките на воените операции. Посебните временски феномени, како што се тајфуните, торнадата, орканите и други, можат да бидат проблем ако не се предупредува навремено и не се изготвуваат соодветни предупредувања, следења и превентиви.

Топографија. Топографијата, теренот, вегетацијата и одводните канали, сите со иста важност, го детерминираат движењето и сообраќајот на влажни терени, што претставува значајна карактеристика за успешното извршување на операциите. Карактеристиките на теренот имаат силен допир со мобилноста и одредувањето на тоа како воените единици ќе се развиваат и адаптираат со опремата и тактиката на непознатиот простор. Покрај ова, анализирањето мора да вклучува и податоци какви што се надморската височина на теренот, рељефот, нагорнините, надолнините, падовите, одводните канали каде капацитетот на вода може да го попречи движењето на возилата и совладувањето на просторот и други, со тоа што воените команданти и планерите на операциите можат да ги лоцираат препреките кои за време на копноното движење можат да претставуваат потенцијална пречка и опасност. Покрај ова, треба да се имаат податоци за патиштата преку кои може да се оствари предност при напредување или дополнување со свежи сили, средства или логистика.

Карактеристиките на водените акумулации и текови ги вклучуваат податоците за езерата, реките (вклучувајќи ги пресушените корита), потоците, мочуриштата и клисурите, како и вештачките препреки, како што се водените канали. Исто така, при истражувањето на споменативе топографски објекти потребно е да се имаат податоци за сезонските длабочини на водените површини, за моменталните ширини, должини, и карактеристиките на дното на водените објекти, условите при мрзнење, наносите и крајбрежната вегетација. Воените сили користат големи количини вода, при што податоците за питкоста, заразеноста, заматеноста, минералниот состав и сезонското снабдување со вода се значајни за проценките.

Информациите за водите како, и тлото на кое тие се простираат можат да бидат значајни во текот на изготвувањето на

разузнавачките проценки за изведување на операции. Опишувањето, фотографиите и производите добиени од теренското собирање на информации можат да бидат од голема корист. Деталите на разузнавачкиот интерес вклучуваат познавање на: брзината на водените текови, карактеристики на површинските материјали и како тие би влијаеле врз конструираните патишта, воздушните правци, воените позиции, рововите и минските полиња, способноста за конструирање на потребни градби и движењето низ територијата.

Вегетацијата може да влијае помалку или повеќе на движењето на трупите и опремата, маскирањето од копнени и воздушни набљудувања, погодноста за изведување на хеликоптерски или други воздушни операции и други активности. Главните карактеристики вклучуваат собирање информации за висината, состојбата на теренот, дијаметарот на растителниот свет, видот, опасноста од поврзаноста на подземниот состав на вегетацијата (корените) и сезоните на растење.

Населени места. По зголемувањето на процентот на населеност во урбаните средини и миграцијата на населението од руралните подрачја во цивилизираните, борбата за живот ја игра главната улога за опстанок на секој поединец, секое семејство или етничка група. Од друга страна, паралелно со миграцијата на населението се стеснува просторот во урбаните средини, настануваат одредени демографски пореметувања на наталитетот, се зголемува опасноста од опстанок, економските перспективи се смалуваат, стандардите ја менуваат својата вредност, а животот станува ризичен, се поопасен.

Заканите од разни видови екстремно дејствување па и користење на одредени урбани и терористички активности за заплашување и попречување на процесот на развивање на човековата свест и постоење, доведоа до тоа да разузнавачко-безбедносните служби потполно ја преземаат улогата на примат во обезбедувањето информации за правовремено спротивставување на опасностите од истребување, уништување, одумирање и поделба на одредени држави, нации, региони и слично.

Барањата на разузнавањето, во однос на населените места се однесуваат на идентификување на најзначајните делови на населените места како и детали за карактеристиките на нивните урбани аспекти. Урбаното географско разузнавање вклучува собирање информации кои се однесуваат на:

- користење на земјишниот просторот (индустриско, комерцијално, административно, за делови од населените места или користење за рекреација;
- транспортот во градовите и пристапот од надвор (автопатите и улиците, зоните кои се пренаселени и пренатрпани со различен сообраќај, патиштата наменети за автобусите, главните мостови, тунели и раскрсници, пристаништата, аеродромите, хелокоптерските места за слетување и авионските писти и примарните и секундарните патишта, кои ги поврзуваат значајните локации);
- искористувањето на врските, вклучувајќи ги поврзувањата со местата кои се лоцирани надвор од урбаните средини како што се радио и телевизиските станици, телефонските и телеграфските преносници, сателитските предаватели, електрични централи, главните електрични водови, складиштата за нафта, масло и нафтени деривати, сервисни работилници, постројки за филтрирање на вода, главните водни канали и објекти за користење на водата;
- популацијата која живее во населените места, градовите (распоред на населението, начин на живеење, стапка на пораст на населението, миграција, старост, пол, етничка припадност и друго).

Военогеографски региони. Военогеографските региони се простори (места), во кои природните услови се погодни за изведување воени операции и активности на поголеми пространства. Одредувањето (обележувањето) на овие региони бара не само разбирање на природните фактори, туку и целосно менаџирање со воените активности, операции и ресурси. Големината на военогеографските региони не дозволува создавање на поголем број тренинг-центри, бази, стрелишта, полигони за обука и зависи од општествено-економските можности и проценки за потребите од воената компонента и потребата за одбрана на територијата. Географската комплексност е повеќе значајна бидејќи таа мора да се дотера и за користење и за уништување. Притоа, мора да се внимава военогеографските региони да се одржуваат и уредуваат.

Стратејски места, пристапни правци, меѓународни патишта. Прашање на национална способност, претставуваат капацитетите и осетливоста кон идентификување и изработка на проценка на фокусираните места од стратегиско значење, пристапните правци и меѓународните патишта. Дополнувањето на тие проценки и спроведувањето на стратегијата претставува императив за развој на секоја држава, особено за поврзување со

инфраструктура за пристап движење кон внатрешноста на територијата. Додека државните стратегиски места можат да се менуваат многу бавно, конструкцијата и вложувањето на транспортниот систем е многу по брз и бара константно надлегување и контрола¹¹².

РАЗУЗНАВАЊЕ ЗА ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ **Armed forces Intelligence**

Разузнавањето за вооружените сили го интегрира изучувањето на организираниите копнени, поморски и воздушни сили на армиите на странските земји. Тоа вклучува вршење на проценки за актуелниот потенцијал и можности на армиските единици, како и потенцијалните воени сили (оние кои се планира да се развијат во одреден период).

Под терминот национални армиски сили се подразбира одржување на воениот, потенцијал кој ќе може да ја следи и да ја достигне политиката на актуелната влада во рамките на совоите надлежности. Откако постојат економските, политичките и психолошките инструменти кои се применувани за време на војна и мир, нивниот балансиран развој, интегрирање и примена се инструмент на националните способности за постигнување на нивните стратегиски цели¹¹³.

Потполната национална воена сила резултира од комбинацијата на воените, географските, економските, социјалните и политичките фактори. Барајќи одговорност само од националните армиски сили, не може да се комплетира сликата за нејзините стратегиски способности или слабости (осетливост). Економските ресурси, политичките механизми, едукацијата и здравјето на нејзините граѓани и националните цели, претставуваат значајни фактори во детерминирање на способноста на нацијата за дејствување и спротивставување на меѓународното влијание со користење на мирољубиви или насилни средства.

Проценувањето на функционирањето на армиските сили треба да се гледа низ призмата на согледувањето на национално создадените услови во кои воените единици можат да функционираат. Особено значајно за утврдување на националната

---

¹¹² Defence Intelligence Agency, „National Intelligence Course” –Textbook, p. 5-11

¹¹³ James F.Dunnigan, „How to make War”, New York 1983

моќ е критичкото изедначување на фактот дека во постигнувањето на политичките цели треба да учествуваат и воените сили.

Воената национална моќ со демонстрирана неподготвеност за употреба, може во даден момент да се претстави како „тигар на хартија“, што нема долго да трае. Таа репутација, исто така, може да доведе до разлики и забуна кај разузнавачките аналитичари на странските армии.

Елементите на сите други социјални компоненти во државата се вклучени во изградувањето и одржувањето на воената моќ. На пример, воената тешка опрема и техника зависи од економската способност со што за кој било продукт од опремата потребно е создавање приход за плаќање на тој продукт. Од друга страна, продуктивните капацитети на економијата зависат од нејзините ресурси и научните и технолошките способности. Вообичаено е, функцијата на човечките ресурси и економската политика да можат да ја промовираат или да ја сокријат технологијата на развој на општеството и неговите капацитети.

Од друга страна, политичката и културната филозофија на нацијата и нејзиниот меѓународен контекст влијае врз вредноста на понудениот развој на војската.

Политичкиот статус на националните вооружени сили мора да биде вреднуван во зависност од деталите на организацијата, персонализацијата и вооружувањето. Факторите на влијание на статусот на вооружените сили вклучуваат уставна и правна основа за нивна егзистенција, степен на кој војската влијае врз остварувањето на политичките цели и одлуки, воените традиции на нацијата и односот на граѓаните спрема војската. Ова се значајни карактеристики за прифаќање и разбирање на секое воено формирање.

Тоа значи дека разузнавањето на воените сили во рамки на предметот на разузнавањето, сè повеќе прифаќа учење за копнените, поморските и воздушните сили на странските армии. Националните воени сили на различни земји претставуваат национални средства за истакнување на политиката на сила. Откако економските, политичките и психолошките аспекти се прифатени како инструменти за користење во војна и мир, тие балансираат со нивниот развој, интеграција и учество во националните обиди за постигнување на нивните стратемиски цели.

Потполната национална сила резултира од комбинацијата на воениот, географскиот, економскиот, социјалниот и политичкиот

фактор. Утврдувањето на способноста само на воените сили, не може да претставува релевантна и комплетна слика за нејзините стратемиски способности или слабости. Економските ресурси, политичката зрелост, едукацијата, здравјето на нејзините припадници, како и националните цели, исто така се значајни во детерминирањето на способноста на нацијата за решавање на состојбите и влијанието со мирни или воени средства.

Покрај наведеното, и елементи на други компоненти влијаат во развојот и одржувањето на воената сила. На пример, воената тешка опрема, зависи од економската способност за една употреба на одредени воени средства или од силата на приходите и финансиските можности за купување и одржување на воените средства во понатамошниот период. Продуктивните способности на економијата зависат од нејзините потренцијали, но и од научните и технолошките способности. Напредокот и развојот на армискиот потенцијат е директно пропорционален со политичката и културната филозофија на нацијата и нејзината интернационална ориентација, што влијае врз количината напор кој се посветува во овој правец.

Еден од значајните аспекти за целосно изучување на стратемиските компоненти е организацијата и администрацијата на „потенцијалниот непријател”.

Тоа претставува постоење на обврска на воените разузнавачки компоненти за истражување на структурата и ефикасноста во функционирањето на армискиот состав, посебно реализација на командувањето и контролата од страна на министерот за одбрана, началникот на Генералштабот, Генералштабот и другите високи воени авторитети.

Особено значајна е воената поделба на организацијата на воениот потенцијал во една држава, внатрешните и надворешните воени бази, локациите на главните штабови, тренинг центри, стратемиски складишта и воени инсталации, кои мора да бидат идентификувани, опишани и точно лоцирани. Комуникациските системи во процесот на разузнавање се вклучени со изучувањето за безбедносните процедури за користење, за капацитетите, за изобилството на користење.

Во однос на административната контрола, разузнавачките компоненти го проучуваат финансиското, имотното и управувањето со човечкиот потенцијал, дисциплината и моралот, како и воените публикации, забелешките, записите и друго.

Конечно, разузнавачкиот аналитичар мора да е оспособен да разликува кои се значајните карактеристики на разузнавачката проблематика.

Воениот потенцијал, исто така, зазема значајно место во разузнавачките анализи. Значаен е од тие причини што бројката на активниот и резервниот воен потенцијал влегува во националната стратегија за одбрана и ја отсликува можноста на државата за спротивставување на евентуалната закана. Како пример, „националната стратегија“ може да дозволи или да забрани или, пак, да изврши рестрикција за ангажирање на жените, одредени групи на расна, верска или етничка основа или нелојален потенцијал, кои во даден момент би можеле да бидат неефикасни.

Кај воениот потенцијал значајни се сознанијата за регрутацијата, професионализацијата и доброволното ангажирање, како и стандардите на физичката и менталната способност.

Наредбата за борба е примарен базен документ, еден од предметите за употреба на одредени видови разузнавање на воените сили. Тоа вклучува идентификација, можност, командна структура и распоред на персоналот, единиците и опремата на странските воени сили. Кога сето тоа е правилно интегрирано со разузнавањето на организацијата, тактиката и просторот на операции, се добива јасна слика за способноста за водење операции.

Најголем број „наредби за изведување операции“ претставуваат компјутеризирани податоци. Понекогаш примероци од наредбите се принтаат заради тоа што секој нема пристап до компјутерскиот систем. Компјутерскиот систем овозможува потреба од дневно ажурирање на податоците за настаните на тереното, особено во зоната на одговорност, видот на единиците или опремата, степенот на подготвеност или друга корисна структура.

Значи, аналитичарот мора да ги нотира сите промени во видот на единиците и како и техниката која се користи. Бидејќи сите безбедносни препораки од државите би требало да се изучуваат темелно, посебно во време на војна или во услови на ограничена мобилизација на персоналот и единиците, истражувањето на наредбите за операции се најразлични кога тоа е најпотребно. Понекогаш за време на војна или мобилизација повеќето од единиците ја менуваат својата локација и состав.

Целата странска воена структура ќе биде вреднувана според квалитетот, издржливоста и ефектите. Комплексноста на структурата на воениот персонал бара врвна квалификација. Секоја

разузнавачка служба би требало да има паралелна структура за следење на активностите на спротивната разузнавачка служба. Техничката проценка обезбедува информација за перформансите на странските вооружени системи потребни за одредување на странските способности. Дополнително, техничкото разузнавање го истражува развојот на тактиките на совладување или противмерките кон странското вооружување и тактиката.

Сѝрукѝураѝа вклучува истражување на физичките карактеристики, поддршката, операциите и помошта кон потенцијалниот непријател или противничките воени сили. Најголемиот дел на софистицираната техничка опрема денес, се произведува во неколку развиени земји, па така армиите се принудени да ги вклопуваат или прилагодуваат техничките уреди. Од друга страна, техничките изведби на одредени извори можат да бидат склопувани и произведувани во соседни земји или во регионот, па може да се случи развојот во воената техника да биде значително забележлив. Современоста во тренирањето, стратегијата и тактиката може да ја зголемува воената ефективност, што може да резултира со успех на бојното поле.

Лоѝсѝикаѝа се согледува врз основа на можноста за движење, евакуација и поддршка на воените сили. Сите операции, согласно нивната големина мора да бидат планирани внимателно. Од тие причини разузнавачките аналитичари мора да ги проценуваат логистичките проблеми со кои се среќаваат странските вооружени сили и користат методи за доаѓање до бараните податоци.

Потребно е да се знае дека најголемиот број податоците, како за останатите сфери на непријателските сили, така и за логистиката, можат да се најдат во разузнавачките публикации. Изнесувањето на детални информации може да се најде во енциклопедиското разузнавање, составувано од разузнавачки специјалисти (аналитичари) од областа на економијата, географијата, транспортот или телекомуникациите.

Економското разузнавање ги вклучува производствените капацитети, способноста за мобилизирање на цивилните во воени капацитети и изворите и резервите со гориво.

Географското разузнавање обезбедува информации за теренот, времето, климата и податоци за распоредот на населеноста.

Разузнавањето на транспортните услуги е многу важен извор на податоци за логистичкиот планер, вклучувајќи го железничкиот сообраќај (возниот парк, капацитетот на железничките пруги,

депоата за свртување на локомотивите, резервите на горива и потребите), автопатите (локациите, протегање, капацитет на автопатите и останатите патни правци во различни временски услови, можности за користење од различни видови возила, карактеристики на тесните грла како што се мостовите, тунелите, надвозниците), пристаништата (локација, капацитет и копнен пристап), воздушниот транспорт (карактеристики и локации на аеродромите, како и бројот на летала) и други видови транспорт.

Претпоставките на групирање и начинот на подготовките за акција се од пресудно значење. Преку внимателно планирање често се случува движењето на воениот потенцијал и поддршката да може да се очекува токму преку користење на постојната транспортна мрежа. Предупредувачкото разузнавање е значајно за детерминирање на копнениот правец на дејство.

Националната сигурност и одбраната на една држава се тесно поврзани со нејзините геостратегиски капацитети и положба. Добрата природна одбрана, што на пример претставуваат границите со вода, планини, пустини и густе шуми, би требало да бидат максимално искористени во стратегијата, со оглед на тоа што земјите, кои имаат рамничарски предели и квалитетни линии на комуникација во еден или повеќе правци, ќе имаат потреба за слабориан одбранбен систем.

Од друга страна, географскиот амбиент потребно е да се познава за да може да се постави одбранбениот потенцијал, фортификациските вештачки и природни запречувања и оружјето на секоја од локациите, како и отпорноста и слабостите на целокупниот систем.

Разузнавањето на воените сили е тешка задача, која бара способности и знаење далеку во заднината на потенцијалниот непријател, за секоја личност, единица, орган, средство.

Одделите на специјализираните аналитички истражувачи ги обработуваат, анализираат и интегрираат сите можни податоци од секој аспект на воените сили, како што се наредувањата за борба, командувањето и контролата врз единиците, вооружувањето, обуката и персоналот, доктрината на војување, запречувањето и одбраната. Друг вид специјалисти, кои имаат воена кариера, а немаат допирна точка со деталните воени истражувања, ги ценат стратегиските импликации на тие извештаи.

Изнесените аспекти на потребата од современо воено разузнавање, претставуваат само дел од широката основа за

истражувања и развој на полето на огромниот број на разузнавачки подрачја, актуелни настани, стратегиски интереси и на крајот на краиштата, потребата за национална стратегија, зависна од креаторите на воените и политичките одлуки.

ПОЛИТИЧКО РАЗУЗНАВАЊЕ **Political Intelligence**

Меѓународното влијание на државите е детерминирано од нивните цели и политичка ориентација, нивното раководство, стабилност, економска моќ, популацијата, физичките ресурси, воената сила, меѓународната трговска позиција, отпорноста и обврската на нејзините сојузници¹¹⁴.

Политичкото разузнавање почнува со познавање на историјата на државата и внатрешната политика. Се поставуваат голем број прашања меѓу кои покарактеристични се следните: Како е распореден политичкиот потенцијал? Дали е тоа демократија, олигархија или диктаторство? Кои се изворите на политичката моќ? Дали е авторитетна основата на правниот устав и волјата на луѓето, политичкиот магнетизам, способностите и компетентноста на водачите или претставува демонстрирање на брутална сила?

Поставените прашања претставуваат важни правци на истражување на современото воено разузнавање со цел развивање на разбирањето на различните култури, особено источната култура, вредностите, верувањата, приоритетите и политичките процеси.

Познавањето на процесот со кој се донесуваат одлуки во политичките институции на една држава е значајно за да се разбере на кој начин се донесуваат одлуките и како тие се спроведуваат и дали донесувањето на истите е критично за предвидувањето на политичко одлучување. Формалниот и неформалниот одлучувачки процес влијае врз доделувањето на одговорности, лични и професионалните биографии и мотивираноста на лидерите, механизмите за донесување на одлуки и информациите врз основ на кои политичките претставници постапуваат.

Во некои земји, институциите кои на прв поглед изгледа дека функционираат според западните стандарди, може, всушност, да функционираат на сосема различен начин. На пример, цивилната и

---

¹¹⁴ Alfred C.Maurer „Intelligence Policy and legitimate Process” 1985 Ch.1-4.

воената бирократија може да не биде неутрален застапувач на политиката, но затоа можат да функционираат целосно за остварување на нивните сопствени интереси.

Се случува армиите да можат да функционираат како политички партии, како економски институции или администратори, подобри отколку претставниците на државната власт. Парламентите можат да имаат одреден вид развојна или, пак, почесна улога, спротивно на законодавната улога.

Разузнавачките аналитичари инволвирани во истражувањето на политичката компонента на разузнавањето мора да се оспособени за одвојување на разликите помеѓу политичкиот систем кој моментално функционира од патот на кој тој систем би требало да функционира.

Соодветното политичко разузнавање обезбедува индикатори за правецот на дејствувањето на странските нации (држави, влади). Постојаниот пад и тек на политичката моќ, бара константно надгледување на измените во институциите, персоналот и процедурите.

Карактеристика на секоја разузнавачка служба би требало да претставува анализирањето на сериозноста на речиси сите државни институции, агенции, организации и делови од администрацијата инволвирани во националната политика. Во таа смисла, честото разместување на персоналот претставува знак дека постои сериозно непочитување на основните принципи на разузнавањето, водењето на значајните сегменти, сериозниот пристап кон решавање на проблемите и слично.

Принципи на владеењето. Политичката компонента на разузнавањето отпочнува со анализи на формалната политичка структура и процедурите на странската држава. Тие анализи го вклучуваат уставот, правниот систем, правата и одговорностите на законодавната, судската и извршната гранка и религиозните и цивилните права на населението. Преку анализирањето и истражувањето може да се дојде и до длабочината и присуството на духот на националната свест на уставните и правните принципи.

Владини активности. Анализите за работата на владите се детерминирани од нивната ефикасност, интегрираност и стабилност. Широкиот спектар на неефикасност и корупција, посебно ако владата е новоформирана, може да биде индикација за опасност од нејзина смена. Продолжената неефикасност и корупција од друга страна може да иницира рамнодушност или неспособност за

ефектуирање на смената. Рестрикциите во избирачкиот процес и на другите човекови права можат да значат дека владата станала плашлива на цивилни акции, односно не постои спремност за менување на демократските процеси во корист на населението. Внимателниот разузнавачки аналитичар ќе ги подели формите (начините) од материјата со која е соочен, за пронаоѓање и изработка на проценка на дејствување на политичкиот систем во блиска иднина.

Надворешна политика. Откако нациите се разликуваат по целите и средствата, навните надворешни политики можат да ги опфатат нивните локални соседи или пошироко. Секоја нација, било да е мала или голема, насочувајќи и понудувајќи ги своите национални интереси, мора да ги проценува и согледува и интересите на другите нации со цел да ја насочи политиката кон избегнување на конфликти. Тоа е одговорност на разузнавачките аналитичари да ги детерминираат интересите на секоја нација проценети како „витални“ за нејзината безбедност. Културните проценки и интереси на аналитичарите нема да ги замрачат резултатите.

Надворешното политичко разузнавање е резултат на собирање и користење на различни извори. Најзначајно и актуелно на сцената е собирањето информации од страна на дипломатскиот и воениот потенцијал. Другите извори вклучуваат податоци собирани од техничките извори за разузнавање, официјалните соопштенија на странските влади, медиумите, анкетирање на јавното мислење, меѓународните бизнис релации и работата академските истражувачи.

Политичките партии. Националните политички пејсажи се градат на тој начин што ретко се случува една политичка партија да може да направи влада без притоа да формира коалиција. Затоа, зависно од земјата, аналитичарот мора да ги детерминира интересите, платформите, степенот на јавната поддршка, финансиската основа и персонализацијата на секоја политичка партија. Посебен интерес на партиите, респектирајќи ја работната сила и капацитети, религијата, етничките групи или, пак, индустријата претставува изучување на поврзувањето на интересите на групата застапени од нивни претставници.

Притисок на групите. Со мал број исклучоци, најмногу земји во светот имаат притисок од одредени видови на притисок од страна на формални и неформални групи. Примерите ги вклучуваат политичките партии, разни асоцијации, религиозни или етнички

организации, работнички унии дури и декларирани илегални организации (на пример, забранети политички партии). Разузнавачкиот аналитичар мора да ги идентификува групите кои вршат притисок, нивните цели, методи, моќ, извори на обезбедување и нивните водачи. Групите кои вршат притисок може да имаат меѓународна поврзаност, а во одредени случаи можат да бидат „контролирани од надвор“.

Зголемувањето на вниманието започнува директно од нетрадиционалните групи за притисок, како што се терористите, трговците со наркотици и другите криминални организации. Поради нивниот мал број, нивните потреби за дејствување тајно, нивната способност за подмитување на службени лица и брзото и постојано адаптирање на владините мерки, тие се наоѓаат помеѓу различни ентитети од кои се обезбедуваат со добро известување. Нивната зголемена опасност врз светската заедница бара постојана зголемена будност¹¹⁵.

Гласачкиџе ѓроцедури. Во демократските држави изборите се многу значајни и претставуваат пат по кој националните прашања се дебатираат. Дополнително за разузнавачкиот аналитичар, партиите и нивната политика би можеле да се проценуваат дали избирачките процеси се слободни и фер и многу важно, има ли измени во предизборните програми од историска гледна точка.

Субверзивни активностџи. Во многу земји тајните организации и герилските групи се обидуваат да ја уништат владата. Овие организации преземаат активности во тајност, со што разузнавачките активности на официјалните разузнавачки служби стануваат се потешки. Анализите можат да бидат лимитирани со необезбедување на доволно информации. Разузнавањето на субверзивните активности и движења содржат информации за големината, карактерот на припадниците на групите, здружување на организациите, главни претставници, финансирање, методи на дејство и слично.

---

¹¹⁵ Во светот постојат случаи доколку домицилната разузнавачка служба не е во состојба да дојде до потребни податоци од круцијален значај, тоа за неа да може да го изврши посовремена странска служба на двострано задоволство.

СОЦИОЛОШКО РАЗУЗНАВАЊЕ

Sociological Intelligence

Социологијата претставува учење на луѓето за начинот на организирање на нивните животи и вклучените групи во општеството, нивниот состав, организација, цели и навики и улогата на поединецот во општеството и неговите институции. Социологијата се разликува од психологијата по тоа што се фокусира на групното однесување (однесувањето на групата), додека психологијата е сконцентрирана на индивидуалните однесувања. Секоја држава се разгледува како посебен ентитет, со унифицирана култура (историја, јазик, вредност и сфаќања).

Однесувањето на групата се истражува внимателно преку оценување од страна на социјалните установи, социјалното раслојување и мобилноста, религијата, фолклорот, националните традиции и со брзината и реакцијата на менување. Особено значајни се факторите кои влијаат на социјалната стабилност, како што се правецот на социјалната количина на информации, влијанието и авторитетот.

За стратегиските разузнавачки цели, социолошките фактори би можеле да се изучуваат во рамки на шест поголеми правци:

- популацијата, вклучувајќи ги локацијата, зголемувањето на порастот на населението, возраста, полната структура, работната сила, воениот човечки потенцијал и миграцијата;
- социјалните карактеристики, вклучувајќи ги етничката припадност, расната определеност, раслојувањето на населението, формалните и неформалните организации и социјалното раздвижување;
- јавното мислење, вклучувајќи ги прифаќањо на владата и меѓународната позиција;
- едукацијата, каде може да се вклучат воспитно-образовните вештини, трошењето на едукацијата, односите помеѓу едукацијата и останатите социјални и политички карактеристики;
- религијата, вклучувајќи ги учеството на религиозните групи во владиниот процес на одлучување, како и постојниот конфликт помеѓу религиозните групи;
- јавните услуги и здравството, вклучувајќи ги владиниот и неформалниот јавен систем, начинот на организирање на здравствената грижа и општото здравје на популацијата.

Популацијата, човечката сила и работната.

Демографското разузнавање, користејќи ги податоците од пописот и прегледот, ги опишува големината, дистрибуцијата и карактеристиките, вклучувајќи го односот во промената на популацијата. За среќа, најголем број земји правилно располагаат и ги контролираат бројките од пописот и јавно изнесените податоци. Како резултат на тоа, собирањето на податоците презентира мал број проблеми, што може да резултира со различна интерпретација.

Многубројните неklasифицирани публикации ги истражуваат демографските трендови, така што и разузнавачката заедница учествува во тие области. Наместо тоа, напорите се концентрирани на поврзувањето помеѓу популациските фактори и економијата, политиката, војската и социјалните карактеристики. На пример, ако популацијата во една држава расте за три проценти годишно, економијата мора да поднесе три посто годишен раст само во одржувањето на рамномерното обезбедување на приход. Како што податоците од економијата треба да бидат важни, тие ќе се рефлектираат и на државниот воен потенцијал, политичката моќ и политичка стабилност.

Карактеристиките на луѓето. Карактеристиките кои доведуваат до национално единство или национална дезинтеграција се многу значајни. Бројот и користењето на јазиците и пристрасноста за асоцирање кон нив, социјалната трансформација, разните тенденции и трендови во таа композиција, како и големината на социјалните групи, претставуваат предмет на истражување на разузнавачките аналитичари. Кога на социјалните ќе се додадат економските и географските проблеми, менувањето на политичката нестабилност се зголемува.

Јавно мислење. Јавното мислење¹¹⁶ претставува изразување на ставовите на популацијата кои се однесуваат на прашања од национален интерес. Искажувањето на мислењето може да варира од тесна едногласност, па сè до широки разлики на мислењето во широк спектар. Вниманието може да биде свртено и од малубројно, издвоено малцинско мислење, посебно од групите способни да вршат притисок врз владата и владините институции, преку нивните организации, политичка или економска моќ, паравоените ресурси, личните контакти или поврзувања. Напристрасниот аналитичар мора да го избегне невнимателното приоѓање кон учесниците. На

---

¹¹⁶Мислења, погледи, ставови на поголема група луѓе, заедница, нација или народ, за определени внатрешни или надворешни прашања или акции

пример, изнесување на коректни мислења на една или друга страна, може да биде индикатор на губење на објективноста од друга страна.

Додека тоа е значајно за безбедносното разузнавање на јавното мислење, важно е исто така да се одреди степенот на кој вештиот пропагандист би можел да го пренасочи мислењето. На пример, во тоталитарните општества, владата може да користи медиуми за директно влијание врз јавното мислење во рамки на масовни движења, а понекогаш и за време на војна.

Тоа може да биде значајно за истражување на главните претставници на националните медиуми. Тоа секогаш се покажува како паметна идеја за преиспитување на медиумските производи, било да се од новинарите, радиото, телевизијата, часописите, филмовите или образовните институции. Анализирајќи ги медиумите содржината препознава факти, слични на истакнувањето на националните цели, политичките отстапувања и совршеното разбирање на гео-политичката ситуација е најдобар правец на одредување на претпоставките и проценките.

Едукација. Националните напори насочени кон едукацијата, се едно од најсилните средства за постигнување економскиот раст. Но, едукацијата може да биде и меч со две општрици. Од една страна можно е да постои јака врска помеѓу едукацијата и економскиот развој, а од друга страна може да има голем процент на невработеност на наједуцираните поединци во општеството.

Разузнавачкиот аналитичар би требало да се сконцентрира на општите карактеристики на образованието и на квалитетот на сите нивоа на образование од основно преку средно до високо образование. Податоците би се собирале за образовно-воспитното ниво помеѓу различни компоненти во општеството, бројот на студенти кои студираат во странство, распространетоста и прифатеноста на изучување на странските јазици и наставните предмети кои се изучуваат.

Религија. Разузнавачките аналитичари би требало да чувствуваат потреба за разбирање на влијанието на религијата и нејзиниот потенцијал, со цел за нејзино успешно истражување и контролирање. Исто така, значајно е да се разберат различните религии кои поттикнуваат воени и етнички конфликти кои се движат од прославувањето на обичаите па сè до поттикнување на

омраза. Особено значајно во аналитичките истражувања е да се детектира поврзаноста помеѓу религијата и револуцијата¹¹⁷.

Податоците кои би се собирале би требало да се однесуваат на големината и брзината на растењето или опаѓањето на различните религии во земјата, положбата на религиозните организации блиски до владата и начинот на владината комуникација и договарање со религиозните организации. Познавањето помеѓу релииите и владите, како и соработката или конфронтациите, може да биде корисно за предвидување и проценки на стабилноста.

Јавниот живот и благосостојбата. Општата состојба се проценува со параметри кои се однесуваат на: здравјето на популацијата, организирањето и спроведувањето на здравствениот систем, функционирањето на јавниот сектор и услуги, животниот стандард и услови во кои се живее, социјалното обезбедување и останатите социјални проблеми кои имаат негативно одраз на националната отпорност и издржливост. Специфичните проблеми ги вклучуваат и раширеноста и значајот на разведените бракови и фамилии, разурнатите домови, сиромаштијата, дрогата, криминалот, како и општеството и институциите кои ги решаваат проблемите.

Животната перспектива и очекувања се најзначајни мерки за здравјето на луѓето, што е клучно за животот на нацијата и нејзините луѓе. Тоа влијае врз индустрискиот потенцијал на земјата и степенот на кој земјата би можела да ја поднесе суровоста на војната. Состојбата на здравјето на популацијата и асанацијата пред потенцијалниот непријател би требало да се земаат предвид во периодот на планирањето на операциите.

Големиот број поставки за разузнавачките компоненти изнесени во оваа глава, како основа за спроведување на квалитетно разузнавање на современа воена разузнавачка служба, само ја потврдуваат тезата за потребата од квалитетен и ефикасен персонал распореден и опремен во соодветна организациско-функционална структура. Потребата за разузнавачки информации и начинот на доаѓање до нив, особено при подготовката на воените единици за извршување на мисиите, укажува на неопходноста и ширината на мисловниот процес на оперативните разузнавачки аналитичари и нивниот креативен потенцијал, заснован на долготрајни емпириско-истражувачки проекти.

---

¹¹⁷ Пошироко види: Dennis L. Thompson and Dov Ronen, „Etnicity, Politics and Development” 1986 p.179-194

РАЗУЗНАВАЧКА ПОДГОТОВКА НА БОЈНО ПОЛЕ

Првите години од 21-от век покажаа дека светот влегува во ерата на информациите, масовното користење на комуникациско-информациските системи, врвната технологија на управување од воздух, земја и море на огромни далечини, ера на менување на стратегиите на одбрана и безбедност. Паралелно со тоа се засилуваат напорите за поддршка на колективната безбедност на супериорните воени машинерии, токму од помалите и скромно развиени демократии. Република Македонија е една од нив. Таа ги следи напорите на меѓународната заедница за борба против тероризмот и зачувување на мирот и безбедноста на простори далеку од нејзината територија. На тој начин ги штити интересите и нејзината позиција во меѓународната заедница.

Самото учество на Република Македонија во плановите и активностите на Евроатланските безбедносни системи, означува цврста определба за прифаќање на западната ориентација, која има скапа цена. Присуството во мисиите далеку од територијата на Република Македонија претставува не само желба за докажување, туку способност за спроведување и одржување на безбедноста, искажување на хуманоста, ширење на пријателството, соработката со странските армии кои имаат пријателски или сојузнички предзнак, но од друга страна искажување на достигната зрелост, достоинство и храброст во изведувањето на задачите.

Спроведувањето на воените операции претставуваат обврска за Армијата на Република Македонија и нејзините декларирани и националните елементи за поддршка, кон спроведувањето на стандардите на НАТО. Иако се уште во фаза на воспоставување перспективен развој, разузнавачкиот сегмент на армијата е на добар пат да ги прифати и спроведе унифицираните модели на разузнавачка поддршка кои се користат во воените операции за безбедувањето на мирот. Еден од наведените системи кој се форсира како „императив” претставува разузнавачката подготовка на бојното поле.

Општо за разузнавањето и разузнавачката подготовка на бојното поле

Современото воено разузнавање претставува фактор на победа во битките. Тоа е предуслов за добро планирање и незаменлива алатка во вооружувањето на командантот. Веќе не се размислува за започнување на операција без обид да се откријат намерите и можностите на противникот. Предностите во технологијата ја зголемија можноста на командантите да видат што има од другата страна на хоризонтот, што има зад следниот рид. Тие овозможуваат да се создаде пристап до големо количество информации во секој момент на денот и ноќта.

Некои од информациите собрани и обработени во аналитички процес, може да се претворат во разузнавачка информација од која што може да се направи претпоставка и проценка за можностите на непријателот и неговите намери. Можноста за претпоставување е суштината на разузнавачката информација а нејзината точност и правовременост е она што е потреба на командантот. Разузнавачката информација не е шпекулација, која што од некаде доаѓа на памет, ниту, пак, измислен погодок базиран на субјективна природа предизвикан од случаен настан или појава. Еднаш собрана, информацијата е предмет во процесот на создавање на разузнавачки анализи во кој што човечкото расудување базирано на знаењата и искуствата ја игра главната улога.

Продуктот на разузнавачкиот процес се дистрибуира во право време и во лесно инкорпориран облик за оние на кои што им е потребна за да планираат или изведуваат операции. Размената на разузнавачки информации е клуч за успех во мултинационалните операции.

Од значење за секоја воена разузнавачка служба е обезбедувањето потребни информации на командантите за подготовка и изведување на воените операции, идентификување на разузнавачките барања, изработка на планови за извршување на операциите, преземањето мерки за заштита на операциите со избегнување на измама и изненадување и проценка на ефектите на операциите.

За потполно разбирање на современото воено разузнавање особено се значајни стратешкото и тактичното ниво на разузнавање. Современото воено разузнавање не би се развило до

тоа рамниште, доколку тоа не беа поставуваните барања на политичките и воените елити на водечките земји во светот. Распоредувањето воени трупи на териториите и пространствата на други држави и континенти, претставува највисока форма и предизвик за разузнавачко дејствување.

Покрај развојот на националната безбедносна стратегијата и политиката, следење на меѓународната ситуација, подготвување на воени планови за ангажирање, одредување на стратегиските вооружени системи и барања на воените структури, како и водењето на стратегиски операции, стратегиското разузнавање се фокусира на: сите значајни индикатори и предупредувања, асиметричните закани, пороците на 21-от век, воените способности на противникот и интересите на општеството. Оперативното рамниште на разузнавање претежно се користи за поддршката на воените операции, обезбедување разузнавање потребно за комплетирање на стратегиските цели од зоните на операции (зони на одговорност), планирање и управување со активностите, кампањите и позначајните операции на пониско ниво. Особено значајното тактичко рамниште е најзначајно бидејќи се реализира во директен допир со силите на потенцијалниот непријател. Точното и навремено разузнавање може да им овозможи на тактичките единици заземање на значајни позиции во однос на непријателот.

Линијата на разграничување помеѓу разузнавањето кое се применува за воени цели на бојните полиња и разузнавањето кое се користи за потребите на цивилниот свет, се повеќе бледи. По правило, военото разузнавање како карактеристично за изведувањето и давањето поддршка на воените мисии, претставува процес на овозможување на командантот на единицата и неговиот штаб доволен број на информации, со цел донесување вистинска одлука за употреба на воените капацитети. Дефиницијата за военото разузнавање би требала да ги детерминира основните параметри во кои воените операции се спроведуваат.

Најголем број дефиниции од каде јасно може да се согледа улогата на военото разузнавање во процесот на спроведување на воените операции засега се регистрирани во прирачниците (Field Manuals) и правилата на НАТО и земјите членки кои успеале во начело да ги дефинираат поставките и делокругот на работа на овој особено значаен сегмент за безбедноста, одбраната и изведувањето воени операции. Дури и во земјите членки на НАТО, дефинирањето и карактеристиките на военото разузнавање тешко се усогласува, во најголем дел заради различноста на семантиката – јазичното

изговарање и преведување, што во одреден сегмент може да изгуби од значајот и улогата.

Разузнавањето и разузнавачките активности е предмет на истражување на голем број теоретичари кои стојат зад дефинирањето на разузнавањето како „продукт на собирање, проценување, анализирање, интегрирање и толкување (прилагодување на потребите) на сите корисни информации со цел проценување на еден или повеќе аспекти во областите на дејствувањето, кои се неопходно или потенцијално значајни за планирањето”¹¹⁸.

Од друга страна, разузнавањето во најширока смисла, може да се дефинира како процес на обезбедување на податоци, сознанија и информации за настаните кои можат да имаат влијание и директно или индиректно да ја загрозат безбедноста на државата¹¹⁹. Според истиот извор военото разузнавање претставува собирање, обработка, проценување, анализа и користење на податоци за противникот, објектите за дејство, времето како метеоролошка појава и населението, со цел да се спречи евентуалното изненадување и да се донесе реална и правовремена одлука за дејство на сопствените сили и да се постигне ефикасно раководење со операцијата.

Според НАТО, терминот „разузнавање во воен контекст” претставува продукт добиен од информации за теренот (вклучувајќи ги водените површини), времето, активностите, способностите и намерите на актуелниот или потенцијалниот противник или било кои други сили со кои земјите на НАТО-Алијансата се чувствуваат загрозени¹²⁰. Ваквиот начин на размислување и постапување, им дава насоки на националните воени служби за трасирање на патот на поставеност и функционирање во рамки на своите армии, особено за поддршката и подготовката на воените контингенти за изведување операции.

Мноштво дефинирања на терминот воено разузнавање упатуваат на ангажирање на воените разузнавачки служби кон странските нации, непријатели или потенцијални непријателски сили или елементи, или пак зони на актуелни или потенцијални операции¹²¹. Сличности во дефинирањето на проблематиката на военото разузнавање може да се најдат во дефиницијата според која

---

¹¹⁸ Jeffrey T. Richelson „The U.S. Intelligence Community”, 1989 str. 1

¹¹⁹ Министерство за одбрана, Прирачник за работа на разузнавањето, контраразузнавањето и безбедноста во секциите Г-2, А-2, С-2, Скопје, 2006

¹²⁰ NATO, Intelligence doctrine, Military Agency for Standardization, AInTP-1(A), 1995

¹²¹ Tomas Eisenblater, Intelligence preparation of the battlefield, NATO, JCSE, Ankara, 2002

разузнавачка дејност претставува продукт од собрани, проценувани, анализирани, интегрирани и интерпретирани расположливи информации кои се однесуваат на една или повеќе страни, науки или области на делување што претставува потенцијал на военото планирање и дејствување¹²².

Земајќи ги предвид дефинирањата на поимот разузнавање, би можеле да укажеме на тоа дека военото разузнавање согласно поставените задачи во рамки на воените формации на армиите, презема мерки, постапки и активности на специјализирани органи, заради прибирање, обработка и користење на информации од страна на командантот на единицата и неговиот штаб, за донесување вистински одлуки за употреба на единиците.

Во фазата на разузнавачка подготовка на бојното поле, активностите на военото разузнавање се определуваат согласно приоритетните разузнавачки барања поставени од командантот на единицата. Во начело интерес на примената на военото разузнавање и не подалеку од тоа во процесот на изведување на воените операции, претставуваат елементите на бојното поле, како што е дефинирањето на зоната на одговорност, зоната на операции, зоната на интерес, распоредот на силите на потенцијалниот противник, уфрлените специјални сили, опременоста, вооружувањето, можностите, можните правци на дејство, можностите за изненадување, измамата на противникот и слично.

Карактеристика која по многу го карактеризира делокругот на военото разузнавање и разузнавачката подготовка на бојното поле е просторот на кој се изведуваат или се планира изведување на воените операции. Просторот претставува ограничена територија каде се изведуваат воени операции на која се дефинираат границите на бојното поле, се идентификуваат ефектите значајни за движење на воените трупи учесници во операциите, проценката на евентуалните закани и се правците на дејство на противникот. Ваквиот приод на планирање и дејствување на военото разузнавање ќе си најде го вистинското место и улога во разузнавачката подготовка на бојното поле.

Сепак, по терористичките напади на САД во 2001 година, експертите алармираат на потребата за дефинирање на бојното поле, кое во современи услови на живеење ги измести границите на дејствување и наместо воените дејствија да се спроведуваат во

---

¹²² Митко Котовчевски, Современи разузнавачки служби, Македонска цивилизација-Скопје, 2002

зоните на операции, такво нешто ќе се случува на мирнодопски локации или простори кои не се зафатени или подготвувани за воени активности.

Иако, разузнавачките служби прават обиди за навремено откривање, попречување и превентивно дејствување, заканите се се поприсутни, насекаде се околу нас, што може да се согледа од секојдневните недефинирани, неконвенционални, асиметрични закани и напади на сцената на глобалниот мир и безбедност.

Разузнавачката подготовка на бојното поле – поим, место и улога во воените операции

Разузнавачката подготовка на бојното поле претставува постојан процес за анализа на заканите во конкретен географски регион¹²³. Иако за прв пат употребен во армијата на САД, како процес масовно е прифатен од земјите-членки на НАТО за време на спроведување на воените операции, но го користат и голем број на земји-членки на ПЗМ. Во практиката, истиот е докажан, применлив и реален дури и за армии со помал капацитет и можности, а истиот во многу кус временски период ќе си го заземе потребното место и во командите и единиците на Армијата на Република Македонија.

Зошто разузнавачка подготовка на бојното поле? Разузнавачкиот процес претставува неопходност за командантите да можат да го разберат бојното поле. Тој им овозможува осознавање на состојбата на одредена географска површина, која пред употребата на воените сили и средства може да се анализира само според топографска карта или пак зависно од можностите и од воздух со користење беспилотни летала, извидувачки авиони и други воздухопловни средства. Со развивање на процесот на разузнавачка подготовка на бојното поле се разоткриваат способностите и слабите страни на противникот, се одредуваат неговите позиции на теренот, се врши проценка на потребните мерки и активности за совладување на просторот или пак, одбрана на сопствените позиции, се планира текот на изведувањето на борбените дејства, координацијата и соработката со пријателските сили и единиците наменети за поддршка и содејство и друго. Со овој процес се усогласуваат активностите на членовите на штабот во процесот на донесување на одлука и усогласување на оперативните системи за учество во изведување на операциите.

---

¹²³ HQ, Intelligence preparation of the battlefield, DoA, Washington, 1994

Добро организираната разузнавачка подготовка на бојното поле, покрај напред наведеното се спроведува и за да се намалат сите неповолности во однос на сопствените сили и средства во областа на борбени дејства. Активностите ја интегрираат и непријателската доктрина во простор и време како два основни фактора на војување. Во процесот на перманентното собирање информации за противникот и теренот, вклучени се и разузнавачките служби од повисоките рамништа, со што се потврдува строгиот централизиран модел на поставеност и функционирање на разузнавачките органи во армијата¹²⁴.

За правилно и ефикасно спроведување на процедурите на Разузнавачката подготовка на бојното поле, за подготовка на комплексните воени операции се почесто се користат и симулираните вежби во сала, специјализираните центри за симулации како и поставувањето на претпоставки за време на „воените игри“, кои се спроведуваат со цел за детерминирање на правците на ангажирање на сопствените сили и давање препораки на командантите донесување на одлуки¹²⁵. Ваквиот приод во подготовките за операции овозможува синхронизирање на активностите на штабот особено делот на разузнавачка подготовка на бојното поле во кој носител на активностите се офицерите за разузнавање од секциите Г-2, С-2, А-2, додека целиот персонал учествува соодветно на нивните задачи.

Како резултат од активностите на разузнавачката подготовка на бојното поле, работејќи групно, на штабот му се отвораат визиите за развој на операцијата, се вклучува во сите случувањата, ги дефинира условите и ресурсите барани и планирани за успешно изведување на операцијата, ги идентификува правците на дејствување (јаките и слабите страни), ги координира барањата за спроведување синхронизирано дејствување, ги детерминира точките на одлуката, се идентификуваат барањата за планирање и извршување на правците на дејствување, се планираат наредните активности, се изготвува динамика на севкупни активности и други значајни задачи.

---

¹²⁴ Слободан Цветковиќ, Тактиката како вештина, Борбени дејства на батаљон, Воена академија – Скопје, 2002

¹²⁵ HQ, FM 34-130, Intelligence preparation of the battlefield, Appendix A, DoA, Washington, 1994

Фази на разузнавачката подготовка на бојното поле

Процесот на разузнавачка подготовка на бојното поле е активност на разузнавачките органи, но многу од воените команданти ширум светот сугерираат во овој процес да биде вклучен целиот штаб¹²⁶. Потребата за навремена и точна информација, ќе овозможи планирање и спроведување на операцијата во континуитет сè до целосно реализирање на задачите и со минимален ризик. Разбирањето на борбениот оперативен систем создава можност за фокусирање врз специфичните барања неопходни за војување и победа.

Разузнавачката подготовка на бојното поле претставува основна методологија која дозволува проценката да биде прикажана графички. Тоа му придонесува на командантот за редуцирање на невозможното и менаџирање со ризиците. Доколку правилно се раководи, разузнавачката подготовка развива стратегија за поразување на потенцијалниот непријател или закана. Низ процесот на спроведување на разузнавањето користејќи ја разузнавачката подготовка на бојното поле резултатите треба да доведат до идентификување одредени сфери на поддршка, меѓу кои можат да се наведат: индикаторите и будноста, разузнавачката проценка, развојот на ситуацијата, утврдувањето на целите, проценка за можните штети на бојното поле, заштитата на силите и слично¹²⁷. Секоја од наведените сфери има свое место во фазите на разузнавачката подготовка, кои според редоследот на активностите се поделени на:

- дефинирање на условите на борбеното поле;
- опишување на ефектите на борбеното поле;
- проценка на опасноста (заканата);
- одредување на непријателските насоки на дејство;

Во првата фаза од процесот, С-2, Г-2, А-2¹²⁸ секциите вршат идентификување на значајните карактеристики на опкружувањето. Овие карактеристики можат да влијаат врз одлуките на командантот или во изведувањето на борбените дејства, дадени на располагање на сопствените сили или заканата. Тоа помага да се постават

---

¹²⁶ MG William W.Hartzog, The Commandments of Intelligence for Commanders, Fort Riley, 1992

¹²⁷ Tomas Eisenblater, Intelligence preparation of the battlefield, NATO, JCSE, Ankara, 2002

¹²⁸ Секции за разузнавање и заштита на силите во воените единици на НАТО. Истите се применуваат и во АРМ

географските граници на зоната на интерес (АИ)¹²⁹ која претставува можна просторија на движење и дејствување на силите и средствата, нивната распостранетост на теренот каде се изведуваат борбени дејства, па сè до територии кои се окупирани или ризични за спроведување на мисијата. За разузнавачките органи зоната на интерес претставува географскиот реон во кој се планираат и изведуваат разузнавачки операции. Наедно, тука се идентификуваат недостатокот на информации во општото разбирање на бојното поле, а служи и како насока за избор на видот на разузнавање и потребата за информации. Зоната на интерес ја одредува командантот зависно од информациите добиени од С-2 (секцијата за разузнавање и заштита на сили) или С-3 (секцијата за операции)¹³⁰.

Границите на зоната на интерес можат да се поставуваат и врз основа на проценката на заканата, како и можноста за префрлување на сили во зоната на изведување операции. Во предвид треба да се заемат географските локации на останатите активности или карактеристиките на опкружувањето кои можат да влијаат врз правецот на изведување на дејствија (ЦОА)¹³¹ или одлуките на командантот. Значајни се и сите идни задачи идентификувани за време на анализата на мисијата, како и одредување на нивните ефекти врз границите на зоната на интерес. На крајот потребно е да се земе предвид борбениот простор на командата како резултат на маневрот.

Во оваа фаза се идентификуваат границите и на зоната за операции (АО)¹³² на единицата и бојното поле. Зоната на операции претставува простор во кој командантот претендира да доминира над противникот или заканата. Границите се одредуваат со поставување на максималните способности на единицата да може да напаѓа цели, а при тоа да доминира врз проценетата закана. Способностите на командата во оваа смисла вклучуваат ангажирање на цели и средства со голем дострел од поддршката или повисоката команда, како и нејзините органски системи. Борбените простори вообичаено го вклучуваат целиот АО или најголемиот дел, како и области надвор од АО. Проценката на областа на борбениот простор на командантот може да биде детална исто колку и проценката на АО ако насоките или целта на командантот бараат од

---

¹²⁹ Area of interest

¹³⁰ HQ, FM 34-130, Intelligence preparation of the battlefield, Appendix A, DoA, Washington, 1994

¹³¹ Course of action

¹³² Area of interest

командата да планира, изведува и синхронизира операции на тој простор. Ова се прави дури и ако друга команда треба да изведува операции во таа област.

Значајот на дефинирањето на условите на бојното поле се надополнува и со други аспекти. Пред сè тоа се идентификувањето на количеството на (непознати) детали потребно за разузнавачката подготовка на бојното поле, проценката на постоечките бази на податоци, собирање податоци за изведување на наредните фази на процесот и слично¹³³.

Во втората фаза „Опишување на ефектите на бојното поле“ се проценуваат ефектите на просторот со кои границите на можностите на природните потенцијали и ограниченостите мора да се согледаат. Во оваа фаза се врши проценка и на потребните сили и средства кои би се вклучиле во наредните фази на разузнавачката подготовка на бојното поле. Еден од главните продукти на опишувањето на ефектите на бојното поле е анализирање на опкружувањето на бојното поле. Степенот на детали во анализата варира во зависност од областа на опкружувањето на бојното поле кое се проценува.

Вообичаено, проценката на зоната на операции е подетална отколку зоната на интерес. Во текот на работата фокусот на вниманието може да се менува за секоја област зависно од развојот на настаните. Анализата на условите на бојното поле најчесто се врши во однос на анализа на теренот, анализа на временските услови и анализа на други карактеристики. Сепак, во оваа фаза штабните органи вршат проценки на ефектите на потенцијалниот противник, можностите на сопствените сили и најверојатните насоки на дејство.

Анализата на теренот е процес во кој се изведуваат активности кои се однесуваат на извидувањето по карта, извидување на зоните на операции и интерес, проценка на воените аспекти на теренот и донесување заклучоци за сите можни ефекти од теренот. Заклучоците во врска со ефектите на теренот кои би требало да создадат проценка за ангажирање и употреба на силите и средствата, потребно треба да се насочени кон: зоната на операции, борбените позиции и распоред, патеките за инфилтрација и пристап, специфичните локации за поедини системи или средства и друго. До заклучоците за ефектите на теренот може да се дојде и преку следните два подчекори: анализа на теренот од воен аспект и проценка на ефектите од теренот врз воените операции. Анализата

---

¹³³ HQ, Intelligence officers handbook, DoA, Washington, 1998

на теренот од воен аспект се состои од проценка на набљудувањето и полињата на оган, можностите за заштита и прикривање, влијанието на препреките, определување на клучниот терен и проценка на патеките на пристап (ОКОКА)¹³⁴. Од друга страна проценката на ефектите од теренот врз воените операции се врши со определување на реоните за гаѓање, местата за заседи, борбените позиции, блиските и далечните цели, реоните за собирање и распоредување, поставувањето на набљудувачници, зони за слутување (воздушни десанти), истурени реони за дотур со залихи на гориво и други. Заклучоците од двете проценки значително влијаат врз работата на воените штабови во предлагањето и донесувањето на одлуката од страна на командантот.

И при анализата на временските услови, вообичено се користат два подчекори за изведување и тоа: анализирање на воените аспекти на временските услови и проценка на ефектите на временските услови врз воените операции. Во таа насока препорачливо е користењето на тимови за анализа на временските услови од повисоките команди и единици (доколку во организацијата и поставеноста не постојат такви).

Начелно, анализата на воените аспекти на временските услови би требало да ги содржи следните елементи: видливоста, ветровите, врнежите, облачноста, температурата и влажноста. Од друга страна проценката на ефектите на временските услови врз воените операции би требало да ги содржат критичните вредности на воените аспекти кои влијаат врз ефективностa на персоналот, специфичните типови на опрема и видовите на воени операции. И "други карактеристики" спаѓаат во аспектите на опкружувањето на бојното поле кои влијаат врз пријателските правци на напад или правците на напад на заканата, а кои не се вклучени во анализата на теренот или анализата на временските услови, а се однесуваат на разузнавачките компоненти значајни при реализирањето на функциите на воното разузнавање, во кои се опфатени собирањето и анализирањето информации за биографијата, економијата, социологијата, науката и технологијата, вооружените сили, политиката и други¹³⁵.

---

¹³⁴ ОСОКА – Observation and fields of fire, Cover and Concealment, Obstacles, Key terrain, Avenues of Approach, Satmo training mission, Staff course, TeControll, INC, 2000

¹³⁵ Методија Дојчиновски, Модел на поставеност и функционирање на военото разузнавање во Армијата на Република Македонија според стандардите на НАТО, докторска дисертација, Скопје, 2007

Проценката на заканата како следна фаза се врши со ажурирање или поставување на нови модели на закана, трансформирање на заканата во графички приказ, опишување на тактиката и опциите на закана со зборови, идентификување на високо проценетите цели и високо исплатливите цели и идентификување на способностите на заканата. Воените прирачници на НАТО, особено оние користени во вооружените сили на САД, укажуваат кон тоа да изработката на моделите на закана се базираат на т.н. вообичаени "доктринарни шеми" за организацијата, опремата, доктрината и тактиката на војување, техниката и процедурата (ТТП) на заканата и друго.

Моделите на заканата се резултат на деталното проучување на можностите на заканата. Во идеален случај, моделите на заканата би требало да се конструираат пред разместувањето и подготовките на силите и средствата за изведување на воени операции. Дури и откако ќе се отпочне со активности, неопходно е да се продолжи со проценување и ажурирање на нејзините модели ако е тоа потребно. Особено значајно е да се нагласи дека техниките на утврдување на моделите на закани претставуваат приоритет во оваа фаза. Како особено значајни би можеле да се издвојат следните техники: изработка на шема на маневар со главните борбени оперативни системи, изработка карти на настани на кои се означува како заканата би можела да влијае врз операцијата, изработка на документ или шема на пропратните елементи во борбените распореди, користењето на најразлични матрици за идентификување на носителите на закани и слично.

Одредувањето на очекуваните правци на напад на потенцијалниот противник е последна фаза во разузнавачката подготовка на бојното поле и претставува идентификација на најверојатната закана во однос на правците на нападот која би имала веројатно влијание врз сопствените сили и соседите. Најчесто поставувано прашање во оваа фаза е кој е начинот на одредување на насоките на дејство на потенцијалниот противник? Одговорот не е едноставен за командантот и штабот, но со правовремени и темелни мерки и активности би требало да се идентификуват сите или најверојатните цели на противникот како и посакуваната крајна цел, да се изврши реално проценување на секоја од поставените насоки (верзии) на дејство на потенцијалниот противник, разгледување на деталите во рамки на расположливото време, како и определување на почетните барања за собирање на разузнавачки информации и податоци.

Секоја насока на дејство мора да даде одговор на следните прашања: што, каде, како, кога, зошто, по што се создаваат очекуваните листи на цели со висока вредност и ризик, да се даде опис на тактиките и опциите и графичката шема на состојбата на теренот. Графичката шема на состојбата е особено значајна бидејќи со неа се влијае врз водењето во военото играње, се развиваат пријателските насоки на дејство, се ограничува или избегнува изненадувањето, се насочуваат поставените закани и се определуваат правци на дејство за успешно извршување на мисијата.

Откако се идентификувани сите потенцијални правци на заканата, прв предизвик е да се определи кој е оној што всушност ќе биде прифатен. Првичната потреба за разузнавачки податоци е дизајнирана со цел да помогне во одговарање на овој предизвик, по што се влегува во поставување на приоритетните разузнавачки барања на командантите на единиците за успешно извршување на операцијата.

РАЗУЗНАВАЧКИ ЦИКЛУС

Разузнавачкиот циклус е процес во кој информацијата се обработува во рамки на разузнавачко-безбедносните процедури определени во системот на функционирање на еден сегмент или како целина во разузнавачката служба¹³⁶. Разузнавачкиот циклус е основен модел од кој разузнавачките операции и активности се управувани и реализирани редоследно. Иако се подредени една по друга фаза во рамки на разузнавачкиот круг, сите аспекти на постапката би требало да се конкурентно координирани и извршувани во согласност со начелата на военото разузнавање¹³⁷.

Разузнавачкиот циклус посериозно го заземал своето место во процесот на разузнавањето во последните децении на 20-от век, кога целосно се развиени современите разузнавачки дисциплини. Основата за негова примена е во приоритетните разузнавачки барања на воените авторитети и потребата за донесување одлуки за спроведување воени операции¹³⁸. Неопходноста од негова примена е оправдана, и всушност процедурата со која се врши селекцијата на

---

¹³⁶ М-р Методија Дојчиновски, “Модел на поставеност и функционирање на военото разузнавање во Армијата на Република Македонија според стандардите на НАТО”, Докторска дисертација Скопје, 2007

¹³⁷ NATO, Allied Joint Publication, 2.0, NSA (JSB), 2003

¹³⁸ HQ, Intelligence officers handbook, FM 34-8-2, DoA, Washington, 1998

употреба на мерки, активности, сили и средства во процесот на разузнавањето, ја врши токму разузнавачкиот циклус. Во процесот на обработката на информацијата, преку разузнавачкиот циклус, не постојат точно одредени правила за тоа кои сервисни служби и во кој обем и времетраење ќе имаат задача да вршат процес со кој барањето и потребата на претпоставениот (органот кој одлучува и бара), ќе се претвори во потврдена, корисна и рационална информација за него и за штабот.

Поимно-теоретска определеност на разузнавачкиот циклус

Разузнавачкиот циклус претставува процес во кој информацијата е искористена за разузнавачки цели¹³⁹. Создавањето корисна информација зависи од многу елементи и нивоа во рамки на разузнавачкиот циклус, почнувајќи од оправданоста за собирање информации, па се до потврдување и обезбедување повратна информација. Клучната улога во разузнавачкиот циклус ја има и разузнавачката архитектура на службата која во целост доаѓа до израз, односно нејзината поставеност, хиерархијата и организациско-формациската структура со целата нејзина инфраструктура.

Суштината на разузнавачкиот циклус, всушност претставува уфрлување на почетни (индикативни) информации и податоци во т.н. барабан од кој започнува процес на пропишани постапувања, каде во одредено време и на посебно разработена безбедносна процедура се врши обработка на истите по квалитет, квантитет, капацитет на сознанијата и податоци, нивна анализа, начин на собирање и искористување, извори, конзумери, позитивни и негативни импликации, проверка, повратно информирање, следење на истите во наредните фази и слично.

Разузнавачкиот циклус не овозможува да се увериме во тоа дали објектот на интерес (потенцијалниот противник), било да е тоа поединец, воена единица, потенцијална закана и слично, е со висок степен на интелигенција, какви се биолошките, социолошките, економските и други карактеристики, кои се неговите желби, размислувања и слично, туку ни дава информации за резултатите од мерките, активностите, техничките средства како и софистицирана опрема, користени во работата на разузнавачките служби, без

---

¹³⁹ HQ, Combat Commanders handbook on intelligence, FM 34-8, DoD, 1992,

притоа да бидат повредени човечките чувства, интегритетот, достоинството, па дури и конспиративноста.

Индиректната информација во разузнавачкиот циклус е производ кој доаѓа од друго лице (извор) или преку други лица или извори. Податоците често се добиваат и преку одредени процеси или процедури на кои се подложени информациите пред тие да дојдат до разузнавачкиот аналитичар.

Улогата на разузнавачкиот циклус е да опфати доволен број процедури (постапки) неопходни еден разузнавачки податок било да е тоа неистинит, непотполн, непроверен, нерационален или непотврден, да даде информации или сознанија кои ќе бидат корисни или ќе дадат одговор на потребите и барањата на воените команданти, барателите на информации, или конзументите за детерминирање на заканата, опасноста, постоењето на празнини од информации и слично, со кои ќе може да се преземаат успешни активности за решавање на задачата, мисијата или проблемот и контрола и управување со истата. Со други зборови, разузнавачкиот циклус претставува процес на произведување на разузнавачки информации¹⁴⁰. Со согледување на реализацијата на поставеноста на претходно наведените поими, лесно може да се дојде до предметот на разузнавањето.

Специфичноста на мисијата на разузнавањето и произведувањето на разузнавачки продукти се огледа во операционализирањето на систем на планирани, координирани, строго селектирани и стандардизирани безбедносни процедури во поширока смисла, во кој местото и улогата на разузнавачкиот циклус е информациите задолжително поминат низ неопходниот број аналитичко-оперативни органи со што ќе станат супериорни, корисни, употребливи и потврдени.

Особено значајна фаза на разузнавачкиот циклус и покрај тоа што информацијата ќе го помине разузнавачкиот филтер е периодот во кој истата ќе биде користена. Обврска на разузнавачкиот циклус и неговите строги правила е информацијата по завршувањето на формалната процедура да се следи извесен период, сеж до нејзиното целосно искористување, односно до моментот кога нема да постои неопходност од нејзината содржина.

Резултатите од разузнавачките циклуси не препорачуваат, не сугерираат, не обезбедуваат, ниту ја создаваат политиката. Тие тоа

---

¹⁴⁰ Tomas Eisenblatter, Intelligence preparation of the battlefield, JCSE, Ankara, 2002

го прават доколку тоа се побара од нив. Сегментите во воените служби за разузнавање и заштита на силите во современите армии, популарно означувани и нарекувани како (Г-2, А-2, С-2)¹⁴¹ задолжително се вклучуваат во процесот наречен разузнавачки циклус.

Тие мора да ја познаваат претстојната мисија на единицата и намерата на командантот. Мисијата ја претставува сржта, јадрото на разузнавачкиот процес и пред се зависи од претходно добиените разузнавачки продукти од спроведените разузнавачки операции. Целата ориентираност на командантот кон мисијата, заснована е на аспектите на разузнавањето.

Разузнавачкиот циклус е фокусиран на командантските мисии и концепти на операции, а во практиката е развиен заради остварувањето на подобро разбирање и реализирање на барањата за разузнавачките активности. Активностите предвидени за секоја фаза поединечно, придонесуваат за директно помагање на командантите на единиците.

Секоја современа разузнавачка служба во текот на своето работење добива голем број информации. Информациите доаѓаат од различни извори, како и соработката помеѓу разузнавачките служби¹⁴². Често не тенденциозно, разузнавањето се доведува во корелација со одредени криминалистичко-методолошки постапки значајни за разузнавачкиот циклус. На пример, во периодот по завршувањето на етничкиот конфликт во Република Македонија до завршувањето на акцијата за предавање на нелегалното оружје на 15 декември 2003 година, регистриран е енормно голем број на нарушување на јавниот ред и мир, особено во поранешните кризни региони, што укажува на фактот дека користењето на оружјето и истрелите не се резултат на кривично дело кражба, силување, организирање прослави или натпревари во стрелаштво, туку разузнавачките аналитичари би требало јасно ги наведат на неколку заклучоци: постоењето на вооружени паравоени групи и поединци, неконтролирано поседување и користење на илегално оружје, нарушување на јавниот ред и мир, искажување непожелност кон безбедносните сили на РМ и слично.

---

¹⁴¹ Според стандардите на НАТО, командите и штабовите на органите во воените единици се класифицирани по редослед со доделени букви и бројки. На пример С-1 претставува секција задолжена за персонал, С-2 за разузнавање и заштита на силите, С-4 за логистика, и.т.н.

¹⁴² Митко Котовчевски, Современи разузнавачки служби, Македонска цивилизација, 2002, Скопје

За разузнавачкиот циклус од особено значење е поставувањето на претпоставки, проценки или верзии, односно прибирањето, проверувањето, потврдувањето или отфрлувањето на разузнавачките информации¹⁴³. Користењето и проверката на верзиите, аналогно би значело нивно проверување од разузнавачки аспект. Кога некоја информација (или почетен разузнавачки податок) ќе бидат „исфрлени“ или поставени, најнапред е потребно да се тежнее кон откривањето на заканите, ризиците и последиците кои можат да настанат. На пример, ако со користење на разузнавачката дисциплина ХУМИНТ се дојде до информација за влез на вооружена униформирана група на територијата на РМ од некоја соседна земја, веднаш е потребно да се изврши проценка и да се дадат претпоставки за можните нејзини цели и активности. Во таа смисла, активностите треба да се насочуват кон итно анализирање и проценување на: вистинитоста и проценката на изворите од кои се дадени сознанијата и анализа на дигиталните информации со оние во веќе постојната база на податоци и информации.

Ваквиот начин на решавање на проблемот треба да доведе до поставување на верзии (варијанти) или претпоставки за можните последици од информацијата и доколку сите мисловни операции се допираат, односно доколку ниту една меѓусебно не противречи, тогаш вистинитоста на сознанијата се веројатни. Проверката на почетните податоци (верзиите), претставува целокупност од мисловни и вистински активности насочени кон потврдување, односно отфрлување на настаните (фактите). Во рамки на обработката на фазите на разузнавачкиот циклус, клучно место имаат и разузнавачките дисциплини, кои на различни рамништа учествуваат со неопходен број на персонал, технички средства, простор, време и слично¹⁴⁴.

Вонпроцесните (оперативните) и процесните мерки, дејствија и активности се насочуваат и поврзуваат по пат на мисловен процес во разузнавачкиот циклус, користејќи ја неговата теорија и практика, како систем на потребни методи на работа на овластени службени лица.

Овој систем би требало да се користи согласно принципите на разузнавањето¹⁴⁵. Наедно, го користи правилото „неед то кноџ“¹⁴⁶,

---

¹⁴³ Водинелиќ, Криминалистика – Откривање и докажување, Том 1, ЦОКБОС Елисе Поповски – Марко – Скопје, 1985

¹⁴⁴ JMTC – DIA, National Intelligence Course Textbook, DoD, 2000

¹⁴⁵ Frederic M. Franks, Combat commanders handbook on intelligence, DoD, FM34-8, 1992

¹⁴⁶ Ангажирање зависно од „потребата за знаење“

што значи дека сите инволвирани лица во разузнавачкиот циклус, па дури и корисниците на информациите, треба да бидат информирани за активностите онолку колку што е неопходно да знаат за да можат да ги извршуваат своите поставени мисии.

Потребата за потврдување на вистинитоста на информациите влијае врз изборот на практични активности, нивната насоченост, содржината и потполноста на нивно извршување. Во тој однос на соединување на теоријата и практиката, проверувањето на информациите се исцрпува со целното и целисходно собирање на индикатори за носителите на потврдувањето на информацијата. Во од на вршење на практичните активности, се утврдуваат фактите и се потврдуваат или отфлуваат сознанијата и информациите.

Разузнавачкиот циклус претставува инструмент со кој се утврдува и отфрла постоење на информација од безбедносно – разузнавачки карактер. Информацијата претставува непроцесиран податок на секое опишување кое може да биде искористено за создавање на разузнавачки продукти или за разузнавачки потреби. Разузнавачката информација претставува образложена (оправдана, обработена) претпоставка во поглед на поедини групи на факти, кои имаат или мораат да имаат значење за разузнавањето, укажувајќи на постоење и објаснување на потеклото на тие факти, нивната меѓусебна врска и содржина, а притоа служејќи на целите на објективната вистина¹⁴⁷.

Основ за остварување на потполното разузнавање е логичкото мислење. Проверувањето и потврдувањето претставуваат логичен заклучок за врската меѓу фактите. Клучот на разузнавачкиот циклус лежи во „специфичностите и деталите“. Обработката на информациите, анализите и проверките претставуваат тежок мисловен процес, при што од еден обичен почетен податок се доаѓа до потврден настан.

Улогата на разузнавачкиот циклус во подготовката на воените мисии

Разузнавачкиот циклус претставува логичен и доследен процес на прибирање информации за потенцијалниот непријател и оперативната средина, правејќи ги корисни за разузнавањето и доставувајќи ги до оние кои треба да знаат. Во практиката е докажан и ги содржи следните фази: одредување на мисијата (задачата);

---

¹⁴⁷ Tomas Eisenblatter, Intelligence preparation of the battlefield, JCSE, Ankara, 2002

планирање, наредување и насочување; собирање на разузнавачки информации; обработка и користење на истите; создавање на финален производ на разузнавачките информации; доставување и интегрирање; враќање на информацијата и проценување на корисноста на истата¹⁴⁸.

Одредување на мисијата. Реализацијата на планот на разузнавачкиот процес е едноставна, воспоставена, докажана аналитичка техника. Општата мисија е одредена од највисоките изготвувачи на одлуки во државата, армијата или институцијата за која таа е наменета.

Разузнавањето во процесот на дефинирање на мисијата се вклучува непосредно, истото се прилагодува кон мисијата и ги иницира правците и учеството на разузнавањето во мисијата. Мисијата претставува срце на разузнавачкиот процес, затоа што без планска и организирана активност разузнавањето нема да ги даде очекуваните резултати.

Разузнавачкиот циклус претставува целосно ориентирање на мисијата на Командантот и концепт за тоа како операцијата би требало да се изведе. Секциите за разузнавање мора да ја знаат мисијата и намерата на командантот.

Особено значајна во процесот на реализирање на мисијата е синхронизацијата. Првиот разузнавач го планира и организира синхронизираното дејствување на разузнавачите во рамки на мисијата со целокупниот воен потенцијал во зоната на ангажирање. Не би смеело да се случуваат операции за кои разузнавачкиот персонал не е информиран и не ги знае, бидејќи последиците би можеле да бидат големи.

Паралелно со оценките на воените штабови, воедно и разузнавачките секции вршат разузнавачка проценка на потребните активности. Потребното ниво на разузнавање е разликата помеѓу веќе постојните информации и проценки и она што е потребно да се обезбеди со дополнително ангажирање до потполна реализација на мисијата.

Фазата на прием и проучување на мисијата трае доволно за одговорниот штаб да може да испланира, нареди, насочи и практично да го одбележи почетокот на разузнавачкиот циклус со конкретни активности од делокругот на разузнавањето.

---

¹⁴⁸ NATO, AINTP-1(A), Intelligence doctrine, MAS, 1995

Планирање, наредување и насочување. Насоки за вршење на своите функции, разузнавањето дефинира од барањата и потребите на донесувачите на одлуки, од стратегиско до тактичко рамниште, како и од „шефовите на разузнавачките организациски сегменти”. Во суштина, оваа фаза е многу значајна бидејќи го започнува практичниот дел од процесот.

Неколку од позначајните активности во планирањето, наредувањето и насочувањето на разузнавачкиот процес се: определување на персоналот и поддршка на барањата за комуницирање, определување на задачи и давање насоки, развој на план за собирање, оценка на корисноста на почетните информации, разработка на предметот на барањето за собирање и производство, определување на формите и времето на обезбедување на информациите, организирање на разузнавачките средства, координирање со активностите на разузнавачите во зоната на изведување активности и националните агенции за добивање на корисно разузнавање и други.

Фазата на планирање, наредување и насочување треба да даде јасно изработен план за реализирање на следната фаза (собирање и синхронизирање во собирањето на информации), со конкретизирање на потребните сили и средства, вградени во соодветна временска рамка.

Оваа фаза претставува поставување на претпоставки, верзии, барања на одговори на одделни прашања, како што се приоритетните критички разузнавачки потреби од страна на претпоставените (командантите), а се однесуваат на повеќе групации прашања меѓу кои: неопходноста за познавање на опкружувањето и условите каде се планираат операциите и непријателот на тој простор, познавањето на соседите и силите кои учествуваат во операцијата на наша страна (пријателските сили), што е тоа што претставува тајна и треба да се заштите од непријателот, односно недозволи негово осознавање.

Неопходните барања и потреби за информации неопходни за мисијата на единицата ќе бидат поставени во толкава мерка колку што на командантот и воениот штаб ќе им бидат доволни да го разберат бојното поле и непријателските сили. Специфичноста во оваа фаза е постојаното поставување на барања за информации за правците и намерите за изведување на активности на непријателот.

Како особено значајни прашања од приоритетна природа на која разузнавачките органи и служби мора да имаат одговор се следните:

- ШТО – командантите сакаат, преточено во разузнавачки барања?
- ЗОШТО – командантите тоа го бараат (прочистено заради донесување одлуки)?
- КОГА - командантите сакаат да го знаат бараното?
- КАКО – командантите го сакаат тоа, во каква форма (пишан материјал, факс, со курир, аналитички, изворно и слично)?

Давањето одговор на наведените прашања треба да овозможи донесување на проценки за ангажирање на воени сили и средства на одреден простор и потполно задоволување на приоритетните разузнавачки барања кои воените авторитети ги поставуваат во периодот на подготовки за спроведување на воени оперции. На тој начин ќе се определат насоките на дејство, што воедно ќе придонесе до реализирање на замислата на претпоставениот и елиминирање на заканата¹⁴⁹.

Собирање на разузнавачки информации. Собирањето податоци и информации ги вклучува неопходните средства и извори преку кои треба да се обезбедат бараните разузнавачки резултати. Колекторскиот менаџмент ги опфаќа сите начини на собирање на разузнавачките информации, сознанијата и податоците, вклучувајќи ги разузнавачките дисциплини, со нивните поддисциплини.

Во тој правец можат да се набројат некои од нив: фоторазузнавање, разузнавање на средствата за комуникација, електронско, радарско разузнавање, акустичко, оптичко, електрооптичко разузнавање, разузнавање со ИЦ-зраци, со ласерски зраци, нуклеарно - биолошко, хемиско, радиолошко разузнавање, техничко разузнавање, контраразузнавање и други.

Собирањето на информации претставува користење на изворите од страна на за тоа насочените лица, органи, институции и агенции заради доставување на истите до соодветниот орган за обработка од каде понатаму се користи во произведувањето на разузнавањето.

Како фаза на разузнавачкиот циклус, собирањето на разузнавачки податоци и информации, претставува и обезбедување

---

¹⁴⁹ HQ, Intelligence preparation of the battlefield”, DoA, FM 34-130, 1994

на корисни разузнавачки информации за противникот и давање на тие информации за натамошна обработка и користење.

Со процесот на собирање се раководи на сите нивоа на осознавање на информациите. До колку тоа е потребно, контролата врз разузнавачкиот циклус може да постави повторни задачи. Раководењето со собирањето на разузнавачки информации, треба да обезбеди постигнување на максимални ефекти во рамки на средствата, методите и изворите на собирање на информации. Секој план за собирање на разузнавачки информации потребно е да има своја оправданост, а тоа значи дека неговиот интензитет на работење ќе зависи од барањата за разузнавачки информации од страна на командантите.

Во суштина, раководењето со собирањето на разузнавачките информации се остварува со следење на следните принципи: рано откривање на заканите, односно идентификување на барањата за разузнавачки информации, определување на приоритети во собирањето на информации, мултидисциплинарен пристап во собирањето информации и определување на задачите на разузнавачките органи за собирање на информациите.

Заради ефикасно раководење со собирањето на разузнавачки информации, се формираат регистри (предмети или други помошни документи), и се врши секојдневно следење на резултатите од работата и ангажирањето на луѓето и техничките средства.

Откако ќе се утврди дека се обезбедени доволно информации, се врши проценка на истите, а доколку барањата се задоволени, разузнавачките информации се даваат на понатамошна обработка, односно упатување до конзументите на кои тие можат да им користат.

Целта на собирањето на разузнавачките информации треба да ги потврди или отфрли сферите или правците на дејствување на потенцијалниот непријател или заканите во процесот на изведување на елементите од разузнавачката подготовка на бојното поле. Процесуирањето на информациите треба да го пополни мозаикот во мислите на командантот и неговите барања.

Собирањето и менаџирањето со информациите претставува услов за успешна реализација на фазите на разузнавачкиот циклус кои следат, пред се обработката и произведувањето на продукти од информациите. Исто така, користењето на информации треба да доведе до изведување на правилно маневрирање и позиционирање на разузнавачките проценки.

Собирањето на информациите зависи од многу фактори меѓу кои: безбедноста, капацитетот, ризикот, средината, финансиските средства, користењето на материјално-техничките можности, мотивираноста, оспособеноста, индивидуалноста, правременоста и други. Заради задржувањето на нивото на трудот не би сакале наведените поими да ги разгледуваме посебно, заради нивната поврзаност со разузнавањето поединечно и заедно, кои се веќе објаснувани во поедини делови од трудот.

Во услови на живеење во ера на разузнавање, значајно место заземаат изворите на информации, за кои разузнавачките служби би требало да посветуваат посебно внимание, планирајќи ги во севкупните плански и организирани активности и содржини, како што се обучување и оспособување, нивно финансирање, грижа за нивната безбедност и статус во општеството, со формално-правно регулирање на нивните обврски. Со цел да се докаже дека на светот речиси во секој сегмент му се потребни информации, изворите на информации можат да бидат најразлични. Грубата поделеност би можеле да ја селектираме на контролирани, неконтролирани и случајни извори. За сите нив најважна карактеристика е информациите кои истите ги произведуваат да бидат точни, навремени и потполни. Но, момент за размислување за ефикасно реализирање на разузнавачкиот циклус претставува и навременото откривање, обезбедување (фиксирање) и пренесување на информациите создадени од изворите, кои е потребно да се подложат на понатамошна постапка во разузнавачкиот барабан.

Ако добиените разузнавачки информации не ги задоволат поставените барања, процесот на собирање на информации се повторува или со дополнителни ангажирања се врши негово докомплетирање.

Обработка и користење. Обработката и користењето на разузнавачките информации претставува фаза во која резултатите од работата (разузнавачките информации) се прават погодни за да можат да се користат од страна на аналитичарите за правење на завршни разузнавачки производи. Обработката на информациите опфаќа процес на нивно претворање во форма на графици, цртежи, фотографии, видеопроизводи, пишувани материјали, компјутерски записи и друго. Процесот на обработката и користењето на информациите може да се реализира преку експлоатирање на разузнавачките дисциплини и компоненти.

Создавање на разузнавачкиѝе информации. Изработката и дизајнирањето на финални разузнавачки производи претставува

процес во кој се интегрираат, проценуваат, анализираат и интерпретираат информациите обезбедени од еден или повеќе извори. Разузнавачките производи можат да бидат најразлични и се користат зависно од целта и намената. Во пракса се применуваат следните:

- предупредувачки, со кои се искажуваат непријателски активности;
- известувачки, за сите моментални состојби во одделните подрачја кои се од интерес и кои претставуваат разузнавачки интерес;
- општи, кои вклучуваат релевантни податоци, за политичките, економските и социјалните аспекти на странските армии, како и воени показатели за организираноста, активностите и способностите на вооружените сили, од интерес за следење;
- барани (посакувани) информации, обезбедени со анализа на сите извори со цел да се задоволат барањата на консумерите, со цел реализирање на оперативните активности;
- научни и технички, со кои се известува за достигнатото научно и техничко рамниште во свeрата на вооружувањето во земјите од интерес.

Доставување и интегрирање. Доставувањето на информациите претставува дистрибуирање (отстапување) на разузнавачките производи на корисниците, во форма која е разбирлива за нив и во време во кое тие треба да ги подготват и донеста неопходните одлуки. Доставувањето на разузнавачките информации до консумерите се врши на повеќе начини како што се: низ личен контакт, физичко доставување на пишувани материјали, магнетни ленти и дискови, видео ленти, факс пораки, извештаи, компјутерски бази на податоци и друго.

Во најголем дел државните органи во службената комуникација се должни да ги применуваат одредбите од Законот за безбедност на класифицирани информации со што на јасен начин се регулирани постапките околу начинот на изработка и доставување на службен материјал. И покрај тоа што различните ситуации, особено при вршењето на мисии на армиските единици надвор од територијата на РМ, создаваат специфичности во комуницирањето, формите на доставувањето на материјалите можат да бидат:

- говорни извештаи: лични, телефонски или видео извештаи, студии, анализи, оценки, проценки итн.;
- графички производи: карти, графикони, слики, видео ленти, филмови, слајдови, дигитални слики итн.;

- преку автоматска база на податоци и слично.

Повраќна информација и проценување на корисноста на исџајта. Разузнавачкиот процес завршува со враќање на корисната информација, таму од каде што тргнала. Доколку целта е постигната, тоа е знак дека информацијата била корисна, односно дека разузнавачките елементи работеле исправно. Доколку во текот на продукцијата дојде до застој или нема резултати од оправданата почетна оперативна проценка, треба да значи дека постои сериозен проблем.

Проблемот може да биде објективен или субјективен и тоа, доколку истиот постои во организациско-формациската поставеност и организираност на функционирањето на разузнавачкиот систем, лошо изведени разузнавачки активности, неподготвеноста или грешка на овластените службени лица или во високата подготвеност и способност на објектот под третман за измама на разузнавачкиот персонал или техничките средства.

Повторното користење на разузнавачките продукти секој разузнавачки систем го регулира засебно, зависно од поставеноста, структурата, опременоста, потребата, проценката а неговото практикување може да биде особено значајно за успешното функционирање на разузнавачкиот процес и менаџирање со мерките и активностите на безбедносен план или при реализирање на поставените мисии.

Глава 3

ВОЕНО КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ

Контраразузнавањето може да се дефинира како разузнавање за непријателски разузнавачки активности и капацитети за демаскирање на непријателски разузнавачки операции.

Контраразузнавањето претставува употреба на разузнавачките ресурси во насока на идентификација, надмудрување и неутрализација на разузнавачките капацитети на некоја странска земја или објект на интерес. Аспектот на контраразузнавањето е дизајниран за детектирање, уништување, неутрализирање, експлоатирање или превенирање на шпионажа преку идентификација, пенетрација, манипулација, измама и репресирање на поединци, групи или организации што вршат или се осомничени за вршење шпионажа. Наедно, тоа може да вклучи различни видови активности со цел да изврши превенција или неутрализирање на странското разузнавање кое е насочено против националните интереси. Делувањето на странското разузнавање може да се манифестира преку различни субверзивни активности, како што се шпионажа, саботажи, диверзии и сл.¹⁵⁰

Контраразузнавањето често е прикриено и организациски фрагментирано, доктринарно најмалку разјаснето, а правно и политички е најсензитивна разузнавачка активност. Со помош на информациите добиени од контраразузнавањето (во зависност дали е тоа цивилно или воено), се овозможува да се донесат релевантни одлуки во однос на организирање, спроведување или реализација на одредени безбедносни мерки.

Покрај ова овластување, кое всушност претставува заштита на разузнавањето а не обезбедување општа безбедност за надворешни организации, припадниците на разузнавачката заедница имаат само можност за насочување кога зборуваме за преземање безбедносни мерки во неразузнавачки организации.¹⁵¹

Дали е контраразузнавањето вид разузнавање, или можеби дури и поткомпонента на разузнавањето, имајќи предвид дека во рамките на многу разузнавачки служби (цивилни и воени),

¹⁵⁰ Активности дефинирани во U.S Federal Statute, Chapter 115, Title 18, U.S. Code

¹⁵¹ Ибид.

контраразузнавањето структурарно е поставено како организациона единица чиј шеф му е потчинет на раководителот на разузнавачката служба? Можеби одговорот би бил потврден доколку контраразузнавањето така би било поставено во сите разузнавачки земји во светот. Но, не е таков случајот. Напротив, во многу земји, контраразузнавачките служби функционираат сосема од одвоено од разузнавачките, или пак, постојат во рамките на една безбедносно-разузнавачка служба.

Обидувајќи се да го дефинираме прецизно контраразузнавањето, прво што можеме да заклучиме од самиот овој поим е тоа дека истото е антагонистички поставено во однос на разузнавањето. Со други зборови, противници на контраразузнавачите се противничките разузнавачи.

Разузнавачите, поради природата на своите надлежности, работат во насока на откривање на податоци, информации кои се однесуваат на потенцијалниот непријател, а тие можат да бидат од сферата на економијата, науката, политиката и слично. Оттука, воените разузнавачи за своја цел имаат да дојдат до податоци за вооружените сили/армиите на потенцијалните непријателски земји. Спротивно на тоа, воените контраразузнавачи имаат за цел на разузнавачите тоа да им го оневозможат, без разлика дали станува збор за заштита на класифицирани информации чиј сопственик е Министерството за одбрана, односно Армијата, заштита на припадниците, објектите на Министерството за одбрана или Армијата од разни саботажи, диверзии и слично.

Имајќи предвид дека разузнавањето претставува дејност која ја сочинуваат повеќе компоненти, меѓу кои и собирањето информации, а знаејќи дека и контраразузнавањето за своја компонента го има и собирањето информации, дали тоа значи дека и контраразузнавањето не е ништо друго туку вид разузнавање?

Се наметнуваат и други прашања. Силата на секоја армија не се состои само во квалитетот на оружјето, бројот и обученоста на војниците, нивната храброст и патриотизам. Силата на армијата се огледа и во однос на поседувањето информации кои се однесуваат на потенцијалниот противник, а се разбира и информации чие зачувување е од интерес за безбедноста на сопствената држава.

Разузнавањето е тоа кое за своја задача има собирање на информации кои на одреден начин претставуваат знаење и моќ. Од друга страна го имаме контраразузнавањето, кое за своја задача, меѓу другите, ја има заштитата на тие информаџи. Оттука, се

прашуваме, ако разузнавањето нè асоцира на информација, знаење (во сите нејзини фази, од моментот кога е обично сознание па сè додека не се трансформира во разузнавачка информација), а контраразузнавањето има задача да ги штити информациите од неовластено користење и пристап, дали можеме да констатираме дека контраразузнавањето штитејќи ја информацијата, воедно го штити и разузнавањето? Ако е одговорот да, дали повторно не се наметнува заклучокот дека контраразузнавањето, сеедно цивилно или воено, е вид разузнавање?

Мораме да разјасниме една работа, со тоа што ќе посочиме дека е неопходно да направиме дистинкција меѓу поимите контраразузнавачка информација (под која подразбираме одредено знаење) и контраразузнавачки мерки и активности и распоредување на персонал на овие должности.

И контраразузнавањето, како и разузнавањето, настојува преку мерки, активности и посебни постапки, да дојде до определени сознанија (информации), а кои се однесуваат на давање заштита на определена институција, или дури и државата во целост. Во случајов, военото контраразузнавање е еден вид колектор, обработувач, а потоа и дисеминатор на информации кои ќе овозможат зголемување на заштитата на безбедноста и персоналот, односно објектите на Министерството за одбрана и Армијата (во продолжение : МО).

Но, дали контраразузнавањето е и крајниот корисник на информациите, сознанијата, знаењата до кои ќе дојде изведувајќи ги своите активности. Се разбира дека не. Военото контраразузнавање е тоа кое е надлежно преку специфични мерки, активности и постапки да дојде до определени сознанија кои, во првата фаза, откако ќе бидат собрани, дополнително проверени (најидеално од најмалки три различни независни извора), а потоа и потврдени, ќе овозможат изработка на соодветна контраразузнавачка проценка во однос на загроеноста на персоналот и објектите на МО од определен вид закани.

Закани на кои военото контраразузнавање најмногу обраќа внимание се: можности за продор на странски разузнавачки служби, загроеност на персоналот и објектите на МО од саботажи, диверзии и сл. Не смее да се заборава дека под секојдневна опсервација е и сомнителното однесување на дел од персоналот на МО во однос на можноста некој од нив да биде регрутиран за соработник на странска разузнавачка служба.

Военото контраразузнавање, разбрано и како збир на активности, мерки, постапки, и како организациона единица (на Министерството за одбрана или Армијата, сеедно), не постои изолирано само за себе.

Севкупните активности на контраразузнавањето резултираат со продукција на сознанија, кои откако ќе станат релевантни преку натамошно нивно проширување и потврдување, не завршуваат во рамките на контраразузнавачката служба, односно само за нејзини потреби, туку исто како што е тоа случај и при работата на разузнавачките служби, за сработеното од нивна страна ги известуваат во вид на информации, извештаи, проценки, своите претпоставени, било по командна, било по стручна линија. Тие пак, решаваат на кој начин контраразузнавачката информација ќе биде ефектуирана во натамошниот период, што подетално ќе биде обработено во продолжение.

Во некои земји, освен истражната дејност, сеедно дали станува збор за спротивставување на странски разузнавачки служби, борба против организиран криминал, тероризам, саботажи, диверзии и слично, воените контраразузнавачи имаат овластување да вршат апсење, лишување од слобода на осомничените лица и нивно натамошно процесуирање до надлежните судски органи¹⁵². Тоа овластување се однесува на сите лица, без оглед на тоа дали се тие домашни или странски државјани, како и независно од тоа дали се вработени во Министерството за одбрана или не.

Во други земји, воените контраразузнавачи ги извршуваат своите овластувања за безбедносна/контраразузнавачка заштита на персоналот и објектите на МО само во рамките на објектите кои му припаѓаат на МО, а надвор од истите активностите ги спроведуваат со асистенција од овластените службени лица на Министерството за внатрешни работи. Воедно, при евентуалното апсење на осомничени лица, без оглед дали станува збор за домашни или странски државјани, дали се цивили или лица вработени во МО, поддршката на полициските сили е неопходна.

Како и да е, мора да се направи јасна диференцијација меѓу контраразузнавачките активности, мерки и постапки од една страна и контраразузнавачките информации од друга. И не само тоа, неопходно е да се направи и јасна дистинкција меѓу контраразузнавачките активности, од една страна и безбедносните

---

¹⁵² Kaveh Moravey, Gustavo Diaz, „Critical issues in contemporary counter-intelligence,” UNISCI Discussion papers, No 13, January 2007

мерки од друга, знаејќи дека безбедносните мерки по својата природа се одбранбени и се применуваат заради заштита од елементите (загрозувањата) во однос на кои контраразузнавањето собира и обработува информации¹⁵³.

Што го сочинува контраразузнавањето? Пред сè тоа е високо обучен и според специфични критериуми селектиран персонал.

Контраразузнавач не се станува преку ноќ. Не е доволна само желба за работа, туку висока мотивираност, докажување, квалитетна обука и се разбира, потребно искуство.

Во извршувањето на своите задачи контраразузнавачите користат специфични вештини и методи кои во комбинација со собраните контраразузнавачки информации, овозможуваат контраразузнавањето навистина да си ја оправда својата улога и своето постоење во целост.

Контраразузнавањето може да опфаќа офанзивни мерки, како што се операциите за залажување. Ваквите операции, како безбедносни мерки се функции на командување и менаџирање. Како што тактичкото разузнавање ги поддржува воените борбени операции, контраразузнавањето мора ги поддржува операциите на залажување¹⁵⁴. Првото нешто на што не асоцира поимот контраразузнавање е спротивставување и борба против непријателски, противнички разузнавачки служби, пред сè откривање на соработници на странското разузнавање во сопствените редови.

Од секогаш соработката со странските разузнавачки служби, а на штета на националните интереси на сопствената држава претставувало сериозно кривично дело. Со други зборови, истиот оној момент кога е откриен соработник на странска разузнавачка служба, всушност е откриено, детектирано (сериозно) кривично дело.

Во таков случај, пред контраразузнавањето се наметнуваат две опции.

- Првата е детектираниот шпион, во замена за непокренување обвинителен акт, да стапи во

---

¹⁵³ Dictionary of U.S. Military Terms of Joint Usage, Military Regulations, U.S. Army Regulation, pp.310-25, at www.fas.org/irp/doddir/army/ar310-25.pdf, pp.56

¹⁵⁴ Dear, Ian C.B. (1996): Sabotage&Subversion: Stories from the files of the OSS and SOE, Cassel Military Paperbacks.

соработнички однос со контраразузнавањето и да добие статус на т.н. двоен агент.

- Доколку контраразузнавањето одлучи дека нема или не може да има корист од ангажирањето на шпионот за свои потреби (како двоен агент), во таков случај силите за спроведување на законот (полицијата) го апсат детектираниот шпион и покренуваат обвинителен акт против него.

Клучна точка во овие рамки е тоа што контраразузнавачките организации не треба да имаат овластување за апсење. Ако сакаме да се придржуваме на доктринарните принципи, тогаш треба да ги одвојуваме контраразузнавачките организации од одговорност за спроведување на законот, вклучувајќи го и овластувањето за апсење. За да биде ефикасно, контраразузнавањето мора да користи сигнално и сликовно разузнавање за разоткривање на непријателски цели. Исто така, преку контраразузнавањето треба да се добијат податоци за капацитетите и таргетирањето на сигналното и сликовното разузнавање на непријателот. Овој сеопфатен пристап вообичаено се нарекува мултидисциплинарно контраразузнавање¹⁵⁵

Контраразузнавањето не е нешто што може да се објасни само во една реченица, само со една дефиниција, колку и да е сеопфатна таа.

ЗАШТИТА НА КЛАСИФИЦИРАНИТЕ ИНФОРМАЦИИ

Првото нешто што контраразузнавањето го има како задача е заштитата на класифицираните информации, бидејќи токму тие се она што е цел на ангажирање на непријателските разузнавачки служби. Како контраразузнавањето ја извршува оваа своја задача?

Пред сè, информациите се штитат преку таканаречената физичка безбедност, која овозможува заштита на класифицираните информации од пристапот на лица кои не се овластени да имаат пристап на истите. Овде се битни два моменти:

---

¹⁵⁵ Kaveh Moravej, Gustavo Diaz, str. 55, поврзано со: U.S. Department of Defense: Counter-intelligence (CI) Directive, No 5240.2, 22 May 1997, исто и "Counter-intelligence, Psy-war, and Unconventional Warfare" од : <http://faculty.ncwc.edu/toconnor/427/427lect09.htm>

- да се оневозможи пристапот на лица кои се припадници на странски разузнавачки служби до заштита на класифицираните информации;
- преку вршење на соодветни безбедносни проверки (англиски: vetting procedures), да се ангажира персонал, кој под никакви услови и влијанија, нема да биде принуден на соработнички однос со странска разузнавачка служба и со тоа да овозможи „отекување на класифицирани информации“.

Примарна цел на секоја контраразузнавачка служба е заштита на класифицираните информации чиј сопственик е институцијата во чии рамки функционира контраразузнавачката служба (во случајов, военото контраразузнавање за своја задача ја има заштитата на класифицираните информации чиј сопственик/изработувач е Министерството за одбрана, односно Армијата. Се подразбира дека военото контраразузнавање има обврска да ги штити и класифицираните информации кои по пат на размена ги има добиено од други безбедносно-разузнавачки служби кои функционираат во рамките на матичната држава, како и од странски партнерски служби, доколку во договорите кои ја регулираат меѓусебната соработка не е поинаку регулирано.

Селекцијата на персонал кој ќе работи во една таква институција како што е Министерството за одбрана (МО), односно Армијата воопшто не е едноставна работа. Во одредени случаи, персоналот кој ќе работи во МО не само што треба да има соодветно образование и определено искуство, потребни се и други ништо помалку важни атрибути (квалитети).

Но, обврските на персоналот одбран поради адекватното образование, искуство и/или некои други квалитети да ја има таа чест/привилегија да биде вработен во една таква институција каква што е Министерството за одбрана и Армијата, а кој воедно успешно поминал низ соодветна безбедносна проверка, не завршуваат тука. Не постои ништо вечно, па така и доколку се случи некој успешно да ги поминал безбедносните проверки по што се здобил со соодветно ниво на безбедносен сертификат, тоа не е гаранција дека во меѓувреме нема да бидат сменети условите кои кандидатот ги исполнил како услов за добивање на сертификатот. Со други зборови, луѓето се суштества склони кон „влијанија“, така што под одредени околности (извршен криминал, вршење одредени злоупотреби и слично), добиениот безбедносен сертификат,

институцијата која ги издава сертификатите¹⁵⁶, во определена процедура, истиот може и да го одземе.

Безбедносните проверки (Vetting procedures) не се ни најмалку лесна и едноставна работа. Не е едноставно при вршењето на безбедносните проверка, лицето кое ја врши истата да даде заклучок „за постоење или непостоење на безбедносен ризик“¹⁵⁷. Оценката за постоење или непостоење на безбедносен ризик, која се утврдува при вршењето на безбедносните проверки за определено лице, не претставува ништо друго туку проценка на надлежниот орган (по правило безбедносно-разузнавачка служба, сеедно цивилна или воена), дали постои или не постои безбедносен ризик, лицето да овозможи нарушување на безбедноста или отекување на класифицирани информации и истите да ги направи достапни на странските разузнавачки служби.

Со оглед дека истекувањето на класифицирани информации и овозможувањето истите да бидат достапни за странски разузнавачки служби претставуваат последици кои не можат да бидат санирани на никаков начин доколку се случат, можеме да констатираме дека безбедносните проверки низ кои задолжително мораат да поминат сите лица кои се вработуваат во Министерството за одбрана, односно Армијата, не претставуваат ништо друго туку еден вид превенција благодарение на која можноста странските разузнавачки служби (односно неовластени лица) да дојдат во посед на наши класифицирани информации би била сведена на (прифатлив) минимум.

Контраразузнавањето е процес кој е континуиран, што се потврдува со максимата „непријателот никогаш не спие“, која во времето на социјализмот во касарните на поранешната Југословенска Армија (ЈНА) на видно место беше истакнувана (на видно истакнати натписи) во близината на (фиксните) телефонските апарати.

Со фактот дека определено лице вработено во Министерството за одбрана станало сопственик на соодветен безбедносен сертификат, работата на контраразузнавањето не само

---

¹⁵⁶ Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации.

¹⁵⁷ Согласно Законот за класифицирани информации, класифицираните информации можат да бидат степенувани со: интерно, доверливо, строго доверливо и државна тајна, така што и сопствениците на безбедносни сертификати можат да имаат безбедносен сертификат со некој од наведените степени, со што и во зависност од степенот на безбедносен сертификат со кој лицата располагаат, ќе зависи кој ќе биде степенот на класифицирани информации до кој ќе имаат пристап.

што не е завршена, туку со сигурност може да се каже дека од тој момент допрва почнува. Во насока дека лицата вработени во МО и натаму нема да претставуваат безбедносен ризик за отекување на класифицираните информации, како дел на постојаната контраразузнавачка работа на военото контраразузнавање е постојаното следење, согласно законските надлежности, на однесувањето на персоналот на МО, во рамките на кое на одреден временски период (во зависност од траењето на безбедносниот сертификат, за сите лица кои го сочинуваат персоналот на МО, безбедносната проверка се повторува (обновува) во целост.

Мерките (за техничка заштита) претставуваат збир на технички напори да се детектира (евентуален) технички пробив на странска разузнавачка служба во објектите на одредена земја. Најпознати уреди за електронско аудиослушање секако се т.н. „бубачки“¹⁵⁸ Вообичаено се поставуваат и вклучуваат од добро обучени техничари (експерти) кои користат софистицирани електронски уреди и уреди со X-зраци. Една од мерките за техничка заштита е енкрипцијата на комуникации, која е често упоробувана алатка од страна на контраразузнавачките служби.

ОДВРАЌАЊЕ НА СТРАНСКИТЕ РАЗУЗНАВАЧКИ СЛУЖБИ

Една од главните функции на контраразузнавањето е со своето енергично работење да работи превентивно во однос на напорите на странските разузнавачки служби да дојдат до класифицираните информации со кои се располага, со што нема да се дозволи странските разузнавачи воопшто и да не се обидуваат на овој или оној начин да извршат разузнавачко присуство.

Неопходен дел на сите контраразузнавачки напори се добрите датотеки и размената на информации помеѓу агенциите. Базата на податоци е с`ржта на секоја контраразузнавачка програма, но поединечна најефикасна контраразузнавачка техника за

---

¹⁵⁸ Kaveh Moravey, Gustavo Diaz, str.59, преземено од Wetering, Frederick L. : “Counter-intelligence : The Broken Triad”, International Journal of Intelligence and counter-intelligence, No. 13 (2000), p.268

поттиснување на странска шпионажа е истерувањето или попречувањето на влез на сомнителни странски разузнавачи¹⁵⁹.

Во денешно време е познато дека повеќето разузнавачи кои делуваат во странство, својата дејност ја извршуваат „прикриени“ со дипломатски статус, како дел од персоналот на некое дипломатско-конзуларно претставништво на својата земја.

Практиката покажува дека ефикасен начин за оневозможување странски разузнавачи за кои контраразузнавањето се сомнева дека веќе предизвикале одредена штета со своето делување (или за кои постојат сериозно индиции дека ќе предизвикаат), претставува оневозможувањето на нивен влез во земјата така што нема да им биде издадена виза. Се наметнува прашањето зошто оваа „алатка“ не се користи почесто од страна на контраразузнавањето во соработка со другите институции надлежни за одбраната и безбедноста? Пред сè, поради фактот што такви постапки, како што се недавањето влезни визи на граѓани на одредена земја (која и да е причината), или пак, нивното прогласување за „*persona non grata*“ (со што засекогаш ќе им биде забранет влез во земјата, односно ќе бидат протерани од земјата), најчесто предизвикува реципроцитет од страна на земјата чии државјани се лицата на кои им бил забранет влез во земјата.

Собирањето контраразузнавачки информации за заштита на сопствените национални интереси е комплексна активност и никако не може да биде процес кој одредена контраразузнавачка служба е во состојба да го реализира само со сопствени сили (персонал) и средства. Во тој процес, неопходна е соработката, односно размената на информации, не само со останатите безбедносно-разузнавачки служби на национално ниво, туку и со странските сродни безбедносно-разузнавачки служби.

Имајќи предвид дека контраразузнавањето за свои извори на информации најчесто ги користи луѓето, во денешно време како причини за воспоставување соработка најчесто се користат финансиските, идеолошките или национал-патриотските причини (кои се на доброволна основа) и принудата или уценувањето.

Многу влади ги организираат своите контраразузнавачки служби одделно од нивните служби надлежни за собирање на разузнавачки информации (т.е. разузнавачки служби). Во повеќето

---

¹⁵⁹ Kaveh Moravej, Gustavo Diaz, ...str.59, преземено од : Richelson, Jeffrey T. (1999): The U.S. Intelligence Community, USA, Boulder, Westview

земји контраразузнавачката активност ја извршуваат повеќе агенции, од кои едната е доминантна во однос на другите. Вообичаено, во рамките на една земја постои контраразузнавачка служба која е организациона единица на повисоко позиционирана институција, која поседува сили за спроведување на законот (униформираниот дел на полицијата). Има и такви безбедносни служби (како британската МИ5), кои извршуваат контраразузнавачки активности, но немаат директно полициско овластување (сила за спроведување на законот), но затоа блиско соработуваат со британската единица за спроведување на законот наречена Специјална бранша (Special branch) која за нивни потреби врши апсења, потраги по потреница и сл.

Воените организации имаат свои контраразузнавачки сили, кои спроведуваат безбедносни операции во земјата и странство. Во зависност од земјата, може да има мешавина на цивилни и воени лица во странски операции. На пример: офанзивното контраразузнавање е мисија на американската национална тајна служба (ЦИА), додека дефанзивното контраразузнавање е мисија на американската дипломатска служба, Стејт департмент, која работи на безбедноста на персоналот и информациите кои се испраќаат во амбасадите и конзулатите на САД.¹⁶⁰

Контраразузнавањето ефикасно ќе им се спротивстави на странските разузнавачки служби доколку успешно ги изврши и следниве задачи и активности:

- точно да ги идентификува странските разузнавачи кои делуваат на територија на нивната земја, како и, што е уште поважно, да ги идентификува сопствените државјани кои се ставиле во служба на странска разузнавачка служба;
- да ги декриптира кодираните пораки, пред сè електронските;
- да успее да регрутира странски агенти кои располагаат со корисни информации;
- да успее да „создаде“ двојни агенти.¹⁶¹

---

¹⁶⁰ “Counterintelligence investigations”, www.state.gov/m/ds/terrorism/c8563.htm,

¹⁶¹ Kaveh Moravey, Gustavo Diaz, str. 61

Улогата на двојните агенти

Двојните агенти се разузнавачки оперативци кои настојуваат да шпионираат целна група или друга агенција, но во суштина се лојални на целната група.¹⁶² Под овој поим се подразбира и агент кој има за задача да ја стекне довербата на определена целна група (најчесто странска разузнавачка служба), со цел да се инкорпорира во неа (за да собира информации за нејзиното делување и истите ги доставува на својата матична разузнавачка или контраразузнавачка служба, и покрај тоа што технички и не е двоен агент, туку е „крт“.

Двојните агенти се користат од страна на разузнавачките, тајните служби така што се врши нивно инфилтрирање во конкурентските, непријателските разузнавачки служби¹⁶³, но тие можат да бидат и веќе лојални членови кои ќе се пријават на друга агенција доброволно или под принуда. Многу познати двојни агенти биле егзекутирани, затворени или јавно посрамотени откако биле откриени.

Една од примарните цели за постоењето на категоријата „двојни агенти“ е да се шират дезинформации. За да ги заштат агенциите и службите на кои двојниот агент всушност им е лојален, им даваат вистински, точни неklasифицирани информации за да ги проследат на непријателската разузнавачка служба, агенција (на која двојниот агент всушност и е „подметнат“), со цел да го дезинформираат, односно доведат во заблуда противникот. Ова помага да се измами предадената агенција, со уверливи приказни на агентот. Тактиката со „кртови“ често се превртува врз целната организација, На „кртот“ – двоен агент ќе му биде дадена вистинита-бескорисна информација од неговата матична група за да ја предаде на целната, група, за да ја стекне нивната доверба или да им го одвлече вниманието од истрагата.

---

¹⁶² Jessika Ellis, What is a double agent?, преземено од sajtot www.wisegeek.com/what-is-counterintelligence.htm

¹⁶³ Во категоријата „двојни агенти“ спаѓаат странски разузнавачи кои биле детектирани од страна на контраразузнавањето и кои потоа се согласило (вообичаено преку принуда или уцена, а најчесто за да ја избегнат затворската казна) да работат за контраразузнавањето или, контролирани извори кои се користат како мамки пред странски разузнавачи, често директно волонтирајќи за работа кај нив, со надеж дека офицерот ќе биде намамен и ќе се обиде да ја регрутира мамката.

При користењето двојни агенти, тајните служби преземаат сериозен ризик врз себе, бидејќи способноста на агентот да измами е нивна најдобра алатка и најлоша одговорност.

Работодавачите (тајните служби) никогаш целосно не им веруваат на (своите) двојните агенти, па затоа постојано ја надгледуваат нивната лојалност, односно сакаат навремено да ја откријата евентуалната нивна нелојалност. Од друга страна, некои агенти практикуваат да бидат и еден вид „платеници“, нудејќи ги за продавање класифицираните информации со кои располага на онаа тајна служба која за нив ќе понуди повеќе пари.

Меѓу најпознатите примери за двојни агенти во 20-от век се Полјакот Роман Чернијавски и Романецот Павел Хајдуцу.

Роман Чернијавски (Roman Czerniawski) познат и како Брутус, бил полски воен пилот кој во текот на Втората светска војна создал сојузничка шпионска мрежа во Франција. Тој бил уапсен од германската разузнавачка служба, по што му било понудено, доколку сака да му го поштедат животот, да стане нивен соработник (шпион). Брутус се согласил на понудата на Германците, но штом стигнал во Лондон за понудата на германското разузнавање веднаш ја известил британската безбедносна служба МИ5, па со нивна помош станал двоен агент на оваа британска тајна служба. На Германците им доставувал лажни информации, со кои успеал да им го одвлече вниманието од претстојната сојузничка инвазија на Нормандија.¹⁶⁴

Матеј Павел Хајдуцу бил романски шпион вмешан во високо софистицирана шема на двојни агенти. Откако добил задача да убие двајца романски писатели-дисиденти кои живееле во Париз, Хајдуцу за тоа ги известил надлежните француски авторитети. Француското разузнавање, користејќи го како двоен агент, му помогнало на Хајдуцу да изврши обид за атентат врз едниот дисидент, како и да изврши симулација за киднапирање на другиот. Француските власти веднаш потоа ја обвиниле Романија за „убиството“ на двајцата дисиденти, што му овозможиле на Хајдуцу да се врати во Романија и да си го пресели семејството од Романија во Франција. Откако Хајдуцу и неговото семејство биле на безбедно во Франција, француските власти ја објавиле вистината за овој инцидент.

---

¹⁶⁴ Jessika Ellis, What is a double agent? prezeno od sajtot www.wisegeek.com/what-is-counterintelligence.htm, na 28.02.2010

Улогата на тројните агенти

Тројниот агент е таков шпион кој ги користи сопствените разузнавачки врски за поддршка на целите на разузнавањето, додека е вграден и функционира во друга служба или агенција¹⁶⁵. Да се биде троен агент е екстремно опасно/ризично, така што откривањето дека некој е троен агент може да биде исклучително опасно по неговиот живот, или во најмала рака-катастрофално. Пред некоја агенција воопшто да се „нафати“ да соработува со некој агент, знаејќи дека е тој троен агент, исклучително внимателно ја проучува неговата биографија (background), и сложеноста на комуникацијата и контактите кои веќе ги има воспоставено.

За воопшто да можеме да сфатиме што е тоа троен агент, мораме претходно да сме „на чисто“ со тоа што претставуваат двојните агенти. Двојниот агент е некој кој што се преправа дека ја шпиунира Агенцијата А во корист на Агенцијата Б, додека всушност и е лојален на Агенцијата А. Двојниот агент доставува дезинформации до агенцијата Б, осигурувајќи се дека Агенцијата има некомплетни или неточни информации за другата агенција. Многу двојни агенти се преправаат дека се одметници и и приоѓаат на агенцијата Б со приказна за корисни информации за другата агенција, по наредба на контакти од Агенцијата А.

Тројниот агент е некој кој претендира да биде двоен агент, известувајќи ја агенцијата А дека нејзе и е лојален, додека всушност тој и е лојален на агенцијата Б. Преку комуникациските канали и врски кои се воспоставени и мониторирани од агенцијата А, двојниот агент доставува дезинформации на агенцијата Б колку да ја одржува својата позиција како двоен агент легитимна (во очите на лицата со кои контактира од агенцијата А), а воедно обезбедува валидни, точни и вистинити информации за потребите на агенцијата Б, преку потполно одделен и изолиран канал (преку кој контактира со агенцијата Б без знаење на агенцијата А). На овој начин тројниот агент повратно и натаму и доставува на агенцијата А информации за агенцијата Б, со што на агенцијата А и ги задоволува потребите за информации и на тој начин и го наметнува мнението дека сè уште и е лојален.

Ваквиот начин на шпионирање е екстремно комплексен и побарува успешно „вгнездување“ на агентот во непријателската

---

¹⁶⁵ www.wisegEEK.com/what-is-counterintelligence.htm

агенција, или да се изврши регрутирање на некој од спротивната агенција.

За да се заштитат безбедноста и идентитетот на тројниот агент, постојано мора да се преземаат исклучително важни чекори, зашто во некои случаи, информациите на агентот може да не бидат корисни затоа што може да доведат до изложување. Тие сепак, може да бидат од значење, обезбедувајќи проширена слика за активностите и плановите на спротивставената агенција.

Додека теоретски е возможно да се најдат повеќекратни агенти кои се познати, што всушност значи агенти кои имаат посложени мрежи на лојалност, ваквите агенти се сепак реткост. Многу контраразузнавачки агенции се разбирливо загрижени за лојалноста на нивните тројни агенти, бидејќи префрлувањето на лојалноста може да предизвика агентот да биде откриен. Од оваа причина тројните агенти често се под притисок од агенциите за кои се декларираат дека работат, за всушност да докажат дека се лојални.

УПОТРЕБА НА ФИЗИЧКИ НАДЗОР

Физичкиот надзор (мониторинг) е мерка која ја користат голем број контраразузнавачки служби ширум светот. Може да биде поделен во три подгрупи:

- статичен надзор;
- мобилен надзор;
- електронско и друго извидување.¹⁶⁶

Статичниот надзор е таков вид обсервација на одредено место, простор, објект, каде се очекува да поминат одредени сомнителни лица, а тоа може да биде дури и дипломатско претставништво на одредена, за чии службеници (се разбира, некои од нив, бидејќи сите лица вработени во Амбасадите не се занимаваат со разузнавачка дејност) контраразузнавањето располага со сериозни индиции дека се извршуваат разузнавачки активности.

Мобилниот надзор може да се извршува на повеќе начини: пешки, на велосипед, со моторно возило или воздухоплов¹⁶⁷. Овој вид надзор се извршува од две причини: прво, да ги одврати и обесхрабри лицата кои сакаат да извршат одредени шпионски активности и

¹⁶⁶ Kaveh Moravey, Gustavo Diaz, str.60-61

¹⁶⁷ ibid

второ, да овозможи апсење на лицата кои ќе се обидат да направат или ќе направат одреден шпионски акт.

Електронското и друго набљудување преку прислушување на телефон или со употреба на електронски прислушни уреди (бубачки) и други облици на набљудување, како на пример пресретнување на „информациите на пликото од пратката“, служи за попречување на странските разузнавачки офицери преку идентификација на нивните контакти и блокирање на нивните комуникации или нивно оневозможување да бидат преобратени во „двојни агенти“. Електронските уреди исто така помагаат и при мобилното набљудување со средства т.н. „радиофар“ коишто ја емитуваат локацијата на возилото или некое друго средство. Прислушувањето на телефоните и бубачките може да се користат и за други цели, покрај за откривање на контакти и следење на движењето на осомничени. Во поглед на попречување на шпионски активности, употребата на електронски и други уреди е ограничена и се очекува дека странските разузнавачки офицери ќе имаат реален контакт во земјата или пак ќе бидат контакт на непријателот.

Системот за безбедност ги содржи и мониторингот и оневозможувањето на странските разузнавачки служби да имаат каков било пристап до класифицираните информации (сеедно државни во целина или воени, односно оние кои се во сопственост на Министерството за одбрана, односно Армијата), додека контраразузнавањето имплицира употреба на канали за идентификација, збунување и фрустрирање на странските разузнавачки служби, кои се обидуваат да дојдат до тие класифицирани информации. Оттаму, контраразузнавањето, како активност насочена да им се спротивстави на странските разузнавачи (како и на своите сограѓани кои се ставиле во нивна служба, сеедно од која причина), не е ништо друго туку еден вид подкомпонента на безбедноста.

Глава 4

РАЗУЗНАВАЊЕТО И АСИМЕТРИЧНИТЕ ЗАКАНИ

Настаните од 11 септември 2001 година ја потврдија неопходноста за рекомпонирање на стратегиските пристапи кон асиметричните закани. Тие покажаа дека постојат цврсти релации меѓу терористичките групи и структурите на организираниот криминал. Во борбата против асиметричните закани (во кои централното место секако го зазема тероризмот), неопходно е воспоставување соработка и координација на национално, регионално и глобално рамниште. Во таа соработка, за кое ниво и да станува збор, разузнавањето секогаш има примарна и централна улога.

Тероризмот и организираниот криминал претставуваат најсерозна асиметрична закана за сите земји во светот. Тие не се закана која постои од сега или од пред неколку години. Тие се закана за опстанокот на човештвото стотици години наназад, но особено стануваат актуелни во почетокот на 21 век, од кога веќе ништо во меѓународните односи, а особено во однос на третирањето на тероризмот не е како порано.

Покрај останатите, разузнавањето претставува дејност која е збир на мерки, постапки и активности со цел собирање, обработка и анализа на информации кои се однесуваат за некоја појава, настан што е во рамките на надлежностите на разузнавачката служба. Специфичноста на дејноста ја игра одлучувачката улога во процесот на собирањето информации за постоењето димензиите на асиметричните закани.

Ниту една институција не е повеќе важна во антитероризмот, односно борбата против тероризмот, колку што е тоа случај со разузнавачките служби.

Во минатото најголема опасност по безбедноста на државите била класичната воена агресија од надвор, додека, денес тоа е дејствувањето на тероризмот. Причините за тоа се најразлични, но сè повеќе дефиниции укажуваат на политичките цели и карактеристики. Не се исклучува и проценката дека кога

терористите имаат заеднички интерес, не водат сметка дури ни за религијата, националноста или идеологијата.

Секако, најтешка област во рамките на разузнавањето е собирањето информации за идентитетот, целите, плановите и можеби најважно од сè, кои се слабите, односно најранливите точки на одредена терористичка организација, особено кога се работи за новото лице на тероризмот – самоубиствените напади.

Во денешно време, значајно е да се потенцира дека разузнавањето го оправдало своето постоење доколку успеало, благодарение на собраните информации, да спречи извршување на терористичкиот акт и со тоа да делува превентивно. Во областа на борбата против тероризмот, разузнавањето своите активности ги извршува значително потешко, во споредба со која било друга област.

Терористичките групи, односно организации, се специфични структури во кои се продира исклучително тешко. Разбирливо, кога ќе се земе во предвид колку е компликувана процедурата некој да ја стекне довербата на терористите и стане член на нивната група/организација.

Разузнавачкиот продор (инфилтрирањето) во структурите на одредена терористичка група е исклучително отежнат поради фактот што „терористичките групи се мали, единствени, дисциплинирани, фанатизирани, со висок степен на практикување на конспиративност, висок степен на безбедносна свест, култура и знаење.”¹⁶⁸ Дополнителна заштита на егзистирањето/функционирањето на терористичките групи им дава и фактот што при изработката на плановита за нивно ангажирање за содржината на истите се запознати само мал дел од командниот кадар на групата, со што се оневозможува некој кој не припаѓа на групата да ја дознае содржината на плановите. Кога ќе се земе предвид дека во некои случаи терористичките организации функционираат на ниво на тројки, при што членовите на една тројка не знаат за идентитетот на другата, заштитеноста на групата станува дополнително поголема. Што се добива со поделбата на терористичката група/организација на тројки, при што тројките не се познаваат меѓусебно? Едноставно, доколку член(овите) на една тројка бидат уапсени, тие нема да бидат во можност да им го кажат идентитетот на членовите на другите тројки на органите на редот.

---

¹⁶⁸ Митко Котовчевски, Борба против тероризмот, стр.168, „Македонска цивилизација“ Скопје, 2004

Во разузнавачките операции (кога е во прашање борбата против тероризмот) е неопходно да се реализираат следниве активности:

Фаза 1 : инфилтрирање на разузнавачката служба (сеедно дали е во прашање разузнавач или соработник на службата) во структурата на одредена терористичка група.

Фаза 2: откривање на плановите за дејствување на терористичките групи, идентитетот на членовите (на терористичката група), откривање на идентитетот на припадниците на државниот апарат кои се соработници на терористите.

Фаза 3: проследување на добиените информации до разузнавачката служба, нивна натамошна анализа и дистрибуција до надлежните авторитети во државата.

Заштитата на добиените разузнавачки информации мора да биде на исклучително високо ниво. Особено мора да се внимава максимално да се заштити идентитетот на „изворите“ на информациите, сеедно дали станува збор за разузнавач или соработник на разузнавачката служба. Причината е во исто време многу едноставна и многу важна: протекувањето на одредена разузнавачка информација, може да резултира со тешки последици по животите на луѓето и разузнавачката инфраструктура.

Без оглед дали станува збор за борба против тероризмот, организираниот криминал или спречување на пролиферацијата на оружјето за масовно уништување, неопходно е да се истакне дека ниту една земја во светот, без оглед на нејзината воено-политичка, па и разузнавачка моќ, не може самата успешно да делува против која било од современите закани.

Разузнавањето во борбата против тероризмот, никогаш не смее да биде во дефанзива. Успехот се гарантира со прибирањето на информациите (како прва задача на разузнавањето) и превентивното дејствување.

Активностите на разузнавачките служби треба да бидат чекор пред терористите, а тоа ќе се постигне доколку им се знаат намерите и целите. Еден од најефикасните начини за спротивставување на делувањето на терористичките организации и нивните планови е да се успее да се уфрли свој човек во нивните структури. Таквиот извор на информација, (од „прва рака“), може да обезбеди потребна информација која ќе биде точна и проверена, а доколку од „изворот“ ја добиеме и навремено, реално е да се очекува

успехот во борбата против тероризмот да биде реален¹⁶⁹. Неможноста разузнавачката служба да „уфрли“ свој човек во структурата на терористичката група, како почетна фаза од обидот таа терористичка група да се уништи, може како краен резултат да ги има следниве две последици:

Прво, (во случајов лошата варијанта) може да предизвика умртвување на активностите на разузнавачките служби, а следствено на тоа и опаѓање на моралот во службите и во агенциите¹⁷⁰.

Второ, нова тенденција во работата на разузнавачките служби претставува користењето на максимите „целта ги оправдува средствата“, „во војната е дозволено сè“, „што не може да се купи со пари, може да се купи со многу пари“, разузнавачките служби во неможноста да инфилтрираат свој соработник во структурите на терористичката група, во денешно време употребуваат нов начин за инфилтрација во терористичките редови¹⁷¹.

Парадоксот на минатото време е дека посилниот, кој од оваа или онаа причина, не е во можност да го порази објективно послабиот, прибегнува кон употреба на максимата „ако не можеш да го поразиш, придружи му се“. Но парадоксот на времето во кое живееме, но во нешто модификувана варијанта, претставува максимата: „ако не можеш да го победиш, тогаш-купи го!“¹⁷¹. Саметаме дека коментар не е потребен, од причина што не смее да се има верба во некој кој од наш непријател станал наш сојузник од финансиски причини.

---

¹⁶⁹ Фердинанд Оцаков, „Улогата на разузнавачките служби во борба против тероризмот и организираниот криминал“, магистерски труд, Скопје 2010

¹⁷⁰ Митко Котовчевски, Борба против тероризмот, Македонска цивилизација, Скопје, 2004

¹⁷¹ Вашингтон тајмс во октомври 2009 пренесе информацијата дека поради ескалацијата на судирите со бунтовничките (терористичките) групации во Авганистан (пред се талибанските вооружени групи и структурите на терористичките групи¹⁷¹ блиски со Ал Каида) американското разузнавање, сакајќи по принципот „раздели па владеј“ полесно и за пократок временски период да излезе на крај со од ден на ден се побројните противници, започна да применува нова тактика во борбата против нив. Имено, имајќи предвид дека од околу 15.000 Талибани само мал дел се мотивирани за борба од религиозни мотиви, а дури 70 проценти за нив земале пушка во рака од економски мотиви, за дневница која едвај преминува десетина долари, американското разузнавање, започнало на одредени талибански групи да им нуди пари доколку ја сменат страната.

ЗНАЧЕЊЕТО НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ

Тероризмот се манифестира преку напади врз припадници на армијата/полицијата, напади врз цивилни лица, напади на објекти на армијата, полицијата или „меки“ како што се болници, трговски центри, училишта, пазари, сообраќајници и слично.

Нецелисходно е што во потрагата по терористите масовно се вклучуваат воздухопловството, специјалните сили, дури и бројни пешадиски и оклопни единици. Се поставува прашањето за општествената оправданост за големи операции, па дури и доколку терористите бидат откриени и елиминирани или уапсени, од причина што не постои ништо што може да ги врати животите на жртвите од терористичкиот напад, особено ако се тоа недоволни цивили, а особено деца, како и направената материјална штета. Значи, потребно е нападот на терористите да биде спречен уште во планирачката фаза, односно императив е тој воопшто да не се случи.

Единствени кои се оспособени „да гледаат во иднината“, односно собирајќи информации да дојдат до сознанија благодарение на кои ќе се оневозможи извршувањето на терористичките активности, се токму разузнавачките служби.

Дали и колку разузнавачките служби ќе бидат ефикасни во извршувањето на својата превентивна функција во однос на борбата против тероризмот, зависи и од: „способноста за континуирано дејствување и солидно познавање на терористичките групи и поединци, нивните планови и цели, нивната политичка, економска и психолошка мотивираност и навика за лидерите/водството, членството, логистичките и финансиските можности (за нивните тајни сметки), нивните врски со другите домашни и меѓународни терористички организации, врските со државите кои го спонзорираат тероризмот, како и со структурите на меѓународниот организираниот криминал кои често пати се јавуваат во улога на нивни спонзори”¹⁷².

Како со разузнавањето да се дознае што планираат терористите? Тоа е круцијално прашање, на кое разузнавањето мора напорно секојдневно да работи, доколку сака да си го оправда

---

¹⁷² Митко Котовчевски, „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје 2004

постоењето, да си го оправда епитетот на „бескомпромисен бранител на националната безбедност на државата“.

Задачата за разузнавањето станува уште потешка кога мора да ги открие плановите на изведување на терористички напади на лица кои никогаш порано не биле инволвирани во каква и да било терористичка активност, па со самото тоа и разузнавачките служби воопшто ги немаат во сопствената база на податоци како потенцијални извршители на терористички дела. Тоа го отежнува нивното откривање.

Во разузнавачката теорија важи правилото дека разузнавањето не постои за тоа да ги открие извршителите на некој терористички чин, туку постои за тоа да ги открие лицата кои планираат и подготвуваат вршење терористички акти. Значи, делуваат превентивно. Но, колку и да се вложува во разузнавањето, со каков и да располагаме разузнавачки потенцијал и воедно со каква современа техника и да располагаме, едноставно не постои апсолутна разузнавачка контратерористичка заштита. Кога веќе знаеме дека е така, приоритет би требало да биде евентуалната штета, изразена во човечки жртви или материјална и финансиска штета, да се сведе на минимум.

Тероризмот како закана за националната безбедност на државата, не би требало да се споредува со која и да било друга закана. Секако дека борбата против тероризмот не е единствената задача за разузнавачката служба, за која и да земја станува збор. Но, затоа е сигурно дека е многу потешка за спротивставување споредено со која било друга закана која е во рамките на делокругот на работа.

Што е тоа што разузнавањето треба да го прави во однос на борбата против тероризмот? Што е тоа што политичките и воените авторитети, на кои разузнавачките служби им се потчинети за својата работа, го очекуваат од разузнавачите во напорите да се порази тероризмот?

Пред сè, потребно е да го откријат идентитетот на лицата кои партиципираат во определен терористички план. Секако, мора да се дознае и која е содржината, односно целта на тој план. За потсетување, примарна задача на разузнавањето е превенцијата, или поинаку кажано, да биде чекор понапред во однос на терористите и нивните планови, така што терористичките активности да останат желба на хартија, без воопшто да бидат реализирани.

Што е тоа што терористите во своите мрачни умови може да го планираат и што е тоа што разузнавачите треба да го спречат, за да бидат успешни во борбата против тероризмот?

Терористите се желни да предизвикаат страв, паника и со тоа да го привлечат вниманието на јавноста, не само на локално и регионално, туку и на глобално рамниште. За да го направат тоа, тие извршуваат терористички напад врз објект и/или лица. Се разбира, во голем број случаи, објектите, односно субјектите на нивниот напад не се оние на кои им се праќа одредена порака, односно барање, туку тоа се владини претставници или објекти на една или повеќе земји.

ТЕОРИИ ЗА РАЗУЗНАВАЧКИТЕ ОПЕРАЦИИ И ПРЕВЕНТИВНОТО ДЕЈСТВУВАЊЕ

Доколку е добиена разузнавачка информација дека се загрозува животите на едно или повеќе лица, неопходно е да се изврши нивно дополнително обезбедување, па дури, ако е потребно, и релоцирање.

Доколку е добиено сознание дека при организирање, односно изведување на определен масовен собир ќе биде изведен терористички напад, најдобро решение за спречување на несаканите последици е тој настан да биде одложен, или да биде организиран на друго место на кое надлежните институции ќе бидат во можност да обезбедат поголема безбедност на граѓаните.

Во случај на добиена информација дека ќе биде нападнат определен објект, секако дека е неопходно за заштита на објектот да бидат преземени дополнителни безбедносни мерки.

Постои голема веројатност дека терористите, кога ќе забележат дека објектот (или субјектот) на нивниот напад е дополнително обезбеден со средства и сили, ќе се откажат, или барем ќе го одложат на некое време тоа што го планирале. Во тој случај, благодарение на информациите кои разузнавачите ги доставиле до своите претпоставени и до другите надлежни институции, разузнавањето во целост го оправдало своето постоење и активности, ја постигнало целта во борбата против терористите. Во практиката, најуспешни се оние разузнавачки служби со чии што успешни акции е поразен тероризмот, а јавноста никогаш нема да дознае дека воопшто се случиле.

Активностите на терористите во фазата на планирањето, се исклучително конспиративни, за да можат да ги изненадат токму разузнавачките служби. Откако ќе успеат (ако успеат) да го извршат терористичкиот напад, терористите настојуваат максимално да го добијат вниманието на медиумите и воопшто не се двоумат набргу јавно да преземат одговорност за извршувањето на нападот, од причина што тие се „хранат“ од стравот на недоволните луѓе, како и од желбата да бидат во центарот на вниманието на целокупната јавност.

Од друга страна, разузнавачките служби во однос на борбата против терористите постојано се обидуваат да ја сочуваат конспиративноста.

Која е причината што и во случај да успеат да спречат одреден терористички напад, и да успеат да уапсат помал или поголем број припадници на одредена разузнавачка служба, разузнавачите не праќаат соопштенија до јавноста, како што тоа во случај на успех го прават терористите?

Секако, причини има многу, но во оваа прилика, ќе ја наведеме најважната: да не го доведат во опасност изворот на информацијата благодарение на која терористите не успеале во своите намери, или подобро кажано соработникот на разузнавачката служба кој е можеби и во редовите на терористичката организација.

Во таа насока, разузнавачките служби мораат да направат сè што е во нивна моќ, во рамките на нивните надлежности, да дојдат до информации кои се однесуваат за организирање и изведување терористички активности.

Имајќи предвид колку се затворени терористичките организации и колку е тешко да се изврши разузнавачки пробив во нивните редови (а со тоа и колку е тешко да се дојде до правовремена и точна разузнавачка информација која се однесува за извршување терористички напади), мораме да го прифатиме фактот дека разузнавачките информации не секогаш ќе ни бидат достапни. Ваквата констатација воопшто не е пријатна за припадниците на разузнавачките служби, а особено за нивните раководители, планери, стратегии, донесувачи на одлуки и друг персонал.

Не постојат средства, без оглед на тоа дали станува збор за пари или некаков друг вид материјални средства, кои вредат повеќе од животот на дури и само еден човек. Секој живот кој е спасен благодарение на успешното работење на разузнавачките служби е огромен поттик тие и натаму да не ги жалат сопствените парични и

материјални ресурси во остварувањето на круцијалната задача да дојдат до сознанија за планирање на евентуален терористички акт.

Во денешно време, кога меѓу државите има сè помалку војни од конвенционален тип, тероризмот е закана која претставува најголема опасност за безбедноста (а со тоа и животите) на цивилите. Борбата против тероризмот е приоритет над приоритетите во работата на разузнавачките служби.

Терористичките организации се специфичен тип на здружување на луѓето кои ги поврзува една однапред определена цел. Сеедно дали целта се базира на идеолошки, религиозни или етнички мотиви, терористичките организации се такви групи на луѓе во кои екстремно внимателно се внимава идентитетот на нивните членови по секоја цена да остане во најголема тајност. Од друга страна, поради спецификата и осетливоста на она што го работат и разузнавачките служби настојуваат максимално да ја заштитат тајноста на идентитетот на своите вработени и нивните семејства.

Логично е дека овие две структури (разузнавачките служби и терористичките организации) меѓусебно се сметаат за најголеми непријатели, без оглед на тоа за која земја или регион станува збор. Оттука и произлегува нивното постојано меѓусебно надмудрување. Она што како свој најголем придонес во борбата против тероризмот разузнавањето може да го направи, тоа е константната негова задача постојано да настојува да дојде до информации за индивидуални терористи, терористички лидери, ќелии и групи, со помош на кои би можеле да се попречат, поразат или уништи дејствувањето на терористичките организации. Од ваквите информации, иако значајни, а особено оние кои се однесуваат на имиња, адреси, телефонски броеви, сами по себе може, но и не мора на разузнавачките служби да им откријат дека е во тек постоење на одреден терористички заговор¹⁷³.

Погоре спомнавме дека терористите особено големо внимание посветуваат на конспиративноста на идентитетот на своите членови и соработници, но од определени причини сепак не можат да бидат целосно безбедни. И тие, како и сите други луѓе мораат да се движат, да се среќаваат и комуницираат со други луѓе. За тој нивен живот, за тоа нивно секојдневно делување, сакале или не, мораат да користат некаков идентитет, сеедно вистински или лажен. Терористичките организации, или поточно кажано нивните

---

¹⁷³ Audrey Kurth and James M. Ludes, *Napad na terorizmot, Elementi na grandiozna strategija, Razuznavawe*, str.117, Paul P.Pillar, Nampres, 2009

членови, се групи на луѓе кои се во постојано движење и кои едноставно кажано, не знаат, или не почитуваат граници. Впрочем, тоа е една од работите што терористите ги поврзува со криминалците кои исто така, не знаат за граници, сеедно дали, од една страна тие граници илегално ги минуваат или тоа го прават на граничните премини со патна исправа, било истата да е валидна или не.

Постојат многу видови информации кои можат да бидат собрани во текот на разузнавачката дејност, како целосни, делумни или само почетни. Дobar разузнавачки аналитичар и врз основа на такви нецелосни информации е во состојба да предвиди дали терористите нешто планираат или не. И покрај тоа што добиените разузнавачки информации понекогаш се нецелосни, во голем број случаи практиката покажала дека тие можат да бидат сосема доволни во насока на обезбедувањето докази кои се однесуваат за локациите и активностите на детектираните (осомничените) терористи. Таквите докази секако дека ќе овозможат потенцијалните терористи да бидат идентификувани, попречени, упасени, испрашувани, кривично гонети, па и депортирани. Резултатот на сето тоа е нанесување сериозен удар на функционирањето и опстојувањето на терористичките организации.

Од моментот кога некој терорист се наоѓа во рацете на надлежните државни органи (разузнавачките служби), во замислениот натпревар меѓу разузнавачите и терористите, топката е префрлена на полето на противникот или едноставно кажано предноста е на страната на разузнавачите. Фактот дека нивен член, соборец се наоѓа во рацете на нивните непријатели, внесува значителна доза на немир, несигурност, па дури и чувство на паника во нивните редови. Причината е мошне едноставна: од тој момент отчукува времето кога оние терористи што останале на слобода, започнуваат исплашено да размислуваат за тоа дали и што нивниот дотогашен член ќе им каже на противниците/непријателите во текот на испрашувањето.

Тоа е пред сè и главна причина зошто и во рамките на една терористичка организација сите терористи не се познаваат меѓусебно. Едноставно, во случај некој од нив да биде уапсен, доколку и им го открие на властите идентитетот на некој од неговите дотогашни соборци, бројната состојба може да биде намалена, но и со апсењето на неколкумина членови на организацијата, нема да биде доведено во прашање натамошното постоење, односно делување на терористичката организација.

На кој друг начин разузнавачите ќе го попречат делувањето на терористичките служби? Кои се ефектите кои можат да се постигнат со тоа што дел од членовите на некоја терористичка организација ќе бидат уапсени или убиени?

Како прво, со самото тоа што на овој или оној начин е нарушен кадровскиот потенцијал на одредена терористичка група, истата барем за некое време ќе биде оневозможена да изврши терористички напад, без оглед на тоа на каков начин би го извршила тој напад, како и без оглед на тоа каков вид цел тие планирале да нападат пред да им биде нарушена структурата.

Дополнителен ефект кој разузнавачите ќе успеат да го постигнат со тоа што уапсиле еден или повеќе членови на одредена терористичка група, е што тоа може многу лесно да придонесе да се создаде недоверба меѓу членовите на групата. Знаејќи колку е ригорозна процедурата некој да ја стекне довербата на терористите за да успее да стане член на нивната (терористичка) група, како и знаејќи колку се терористите внимателни кон сè што ги окружува, воопшто не треба да изненадува појавата на меѓусебна недоверба во случаи кога разузнавачките служби ќе успеат да извршат пробив во нивните редови, а што секако ќе биде очигледно тогаш кога некој од терористите ќе биде уапсен или убиен.

Придонесот кој разузнавањето може да го има во борбата против тероризмот, не е заслуга само на оперативците на разузнавачката служба и/или нивната соработничка мрежа, туку дека е исклучително важно (а некогаш дури и решавачко) она што ќе го сработат вработените во аналитичката компонента на разузнавачката служба. Кога ќе се земе предвид дека во аналитичкиот дел на разузнавањето обично се вработени најiskusните припадници на разузнавачката служба, кои се оспособени многу брзо да идентификуваат корисна и употреблива информација споредено со гласина, дезинформација и само делумно корисна информација, секако дека особено внимание треба да се посветува на продуктот на аналитичарите во вид на предлог-мерки/насоки за натамошно постапување во однос на добиената разузнавачка информација.

Како разузнавачките аналитичари можат да помогнат во однос на намалувањето на последиците од дејствата на терористите?

Американските разузнавачки аналитичари во 1996 година предвиделе, согласно добиените разузнавачки информации од своите оперативци, дека постои голем ризик за безбедноста на

припадниците на Армијата на САД кои се лоцирани во Саудиска Арабија¹⁷⁴. Согласно таквите нивните препораки, на американските вооружени сили им било наредено да ги зајакнат безбедносните мерки (преку поставување соодветни безбедносни препреки, безбедносни столбови, барикади и слично), со цел да го направат неостварлив или тешко изводлив евентуално планираниот терористички напад. Терористичкиот напад во организација на една исламистичка група по некое време сепак бил изведен со употреба на камион полнет со експлозив, при што загинале 19 американски војници. И покрај оваа загуба во човечки животи на американската војска, аналитичарите, според подоцна извршените прогнози, сепак одиграле значајна улога во овој случај. Од причина што доколку аналитичарите не предупредиле дека постои голема веројатност од извршување терористички напад врз воените капацитети на американските вооружени сили, немало да бидат воведени дополнителни безбедносни мерки на влезот во американската воена база, така што камионот-бомба ќе успеел подлабоко да навлезе во базата, со што бројката од 19 американски војници сигурно ќе била повеќекратно поголема.

Како поинаку разузнавањето може да го порази тероризмот? Кој друг може да биде корисник на разузнавачките информации кои се однесуваат за терористичките организации, освен претпоставените по командна линија во воените единици на кои разузнавачите им се потчинети или политичките авторитети кои директно или индиректно раководат со разузнавачките служби?

Во прв ред дипломатијата, која благодарение на информациите добиени од разузнавачите кои се однесуваат за тероризмот, има поголеми шанси да ги убеди другите земји, на билатерално или мултилатерално ниво-сеедно, за потребата од заедничко, меѓународно или глобално делување во борбата против тероризмот.

---

¹⁷⁴ Audrey Kurth and James M. Ludes, Napad na terorizmot, Elementi na grandiozna strategija, Razuznavawe, str.118, Paul P.Pillar, Nampres, 2009

ПРЕД 11 СЕПТЕМВРИ 2001 ГОДИНА

Секако дека и пред 11 септември, разузнавачките аналитичари од разните разузнавачки служби на Соединетите Американски Држави, благодарение на информациите кои ги добивале од колегите оперативци, при изработката на своите разузнавачки проценки, навестувале дека постои можност од изведување терористички напад од големи размери на територијата на САД. Непознатото во тие проценки доставувани до претпоставените, секако било тоа на каков начин терористите би ги извршиле тие напади. Никако не можеле со сигурност да предвидат дали тоа ќе биде биолошки, хемиски, па дури и нуклеарен напад со употреба на некоја тактичка нуклеарна бомба.

Неполна година по настаните од 11 септември во Њујорк и во Вашингтон, на 16 мај 2002 година, тогашната советничка за национална безбедност на претседателот на САД, Кондолиза Рајс, ќе изјави: „Мислам дека не постои човек кој можел да предвиди дека овие луѓе ќе киднапират авиони и истите ќе ги насочат во Светскиот трговски центар (во Њујорк) и Пентагон (во Вашингтон) и дека ќе ги искористат авионите како ракети“.

Од моментот на киднапирањето на наведените авиони, секако дека поминало време доволно за да биде алармирано военото воздухопловство, со цел военото воздухопловство (барем) да се обиде да ги спречи наведените воздухоплови во намерата да бидат употребени како ракети. Но, тоа што военото воздухопловството не било активирани, дали тоа значи дека никој не се посомневал, односно не можел да предвиди дека киднапираните авиони ќе завршат како ракети во Њујорк и во Вашингтон?! На тоа, всушност, мисли Кондолиза Рајс во својата изјава. За секоја земја, поточно за нејзината безбедност, аларманте случај е и само еден цивилен (патнички) воздухоплов да биде киднапиран, да не образложуваме каква закана е кога во исто време се киднапирани дури четири воздухоплови!!

Сè повеќе во терминологијата на многу науки се воведува терминот „научени лекции“, односно „lessons learned“. Едноставно, не постои предавање, курс, семинар во организација на НАТО или Армијата на САД, на кое на последниот слајд не е испишан овој термин. Зачуденоста е дотолку поголема кога се знае дека осум години пред фамозниот 11 септември, во 1993 година, украден лесен авион се сруши само неколку десетини метри од западната страна на

Белата куќа¹⁷⁵. Зарем фактот што веќе се случило во минатото киднапиран (во случајот украден) авион да биде искористен за напад на таков непроценливо важен објект како што е Белата куќа не ги асоцирал аналитичарите во разузнавачките служби на САД дека киднапирани авиони можат да бидат искористени за напад на стратегиски важни објекти и воедно симболи на моќта на единствената преостаната Супер сила (Светскиот Трговски Центар и Пентагон)?.

Два месеци пред 11 септември 2001 Белата куќа добива разузнавачки извештај во кој буквално пишува:¹⁷⁶ „Веруваме дека (Бин Ладен) ќе организира значителен терористички акт против интересите на САД и/или Израел во текот на наредните недели... Нападот ќе биде спектакуларен и дизајниран да предизвика масовни жртви и ќе биде насочен врз објекти или интереси на САД. Подготовките за нападот се извршени. Ќе биде извршен со мало или без никакво предупредување“.

Во 1970 година израелските вооружени сили урнале либиски патнички авион бидејќи се посомневале дека авионот, всушност, е летечка бомба во самоубиствена мисија. Нешто слично се случило и во 1994 година кога француските служби дознале за намерата киднапиран патнички авион да биде урнат врз Ајфеловата кула.

Се наметнува прашањето дали добрите разузнавачки аналитичари можеле да го предвидат тоа што се случи на 11 септември?

Значи, ги имаме следниве елементи. Безбедносните служби (во случајот специјалниот агент на ФБИ Кенет Вилијамс) го добиваат податокот дека лица кои се изразито непријателски расположени против нивната држава (во случајов САД) и кои се дури во блиски релации со Ал Каида посетуваат обука за управување со авиони. Информацијава во истиот момент го асоцира агентот дека Ал Каида е апсолутно способна да искористи авион за извршување на терористички напад. Резултат од ова одлично размислување на наведениот агент е апсење на лицето Zacharias Moussaoui, при што истрагата на виделина исфрла податоци дека навистина се планирало киднапирање на авиони. И покрај тоа, планот на терористите, сепак, се реализира во целост.

---

¹⁷⁵ Malcolm W.Nance, Terrorist Recognition Handbook, Second edition, str. 223

¹⁷⁶ Malcolm W.Nance, Terrorist Recognition Handbook....str 23

Прашањето е каде е грешката во разузнавачкиот процес? Информацијата за индикативно однесување на лица непријатели на државата е добиена на време. Потврдени се и сомневањата дека тие нешто планираат против интересите на државата во која престојуваат. Каде е грешката? Дали е доставена оваа информација до донесувачите на одлуки односно, политичарите? Веќе спомнавме дека разузнавачкиот извештај со информацијата дека луѓе блиски на Бин Ладен планираат напад врз интересите на САД и/или Израел завршил на масата во Белата куќа. За трагедијата да биде поголема, не само кога е во прашање настанот од 11 септември 2001, туку подлабоко анализирајќи ја работата што ја вршат сите разузнавачки служби во светот, проблемот е во тоа што во 21-от век разузнавањето како дејност на државите чија главна задача е да биде и очи и уши во однос на сè што се случува, како во рамките на државата, така и во однос на интересите на државата надвор од нејзините граници.

РАЗУЗНАВАЊЕТО И РАЗУЗНАВАЧКИТЕ АНАЛИЗИ И ПРОЦЕНКИ

Мора да се признае дека разузнавачко-аналитичката активност претставува премногу напорна и обемна обврска и одговорност во која, порано или подоцна, персоналот се соочува со некој од следниве три проблеми:

- аналитичарите на разузнавачката служба во кус временски период ќе добијат обемен материјал (писмени известувања, фотографии, аудио или видео снимки), но истите не можат да се дешифрираат или не се разбира јазикот на кој тој материјал е напишан, односно јазикот на кој се зборува на аудио и/или видео снимките;

- вториот проблем произлегува од претходниот, а се однесува на тоа дека поради недостиг на доволно квалитетен персонал, често се случува во определени случаи персоналот на разузнавачката служба (особено во случај на некоја непланирана, вонредна активност) да биде вонредно ангажиран да им помогне на колегите од другите оддели на службата. Во меѓувреме доаѓа разузнавачка информација (сеедно дали станува збор за пишан материјал, аудио и/или видео снимка), истиот токму тогаш нема кој да го преведе на разбирлив јазик (поради тоа што персоналот е ангажиран на друга,

вонредна активност, па истиот завршува во нечија фиока и се остава да се одработи откако наведената вонредна активност ќе се заврши;

- трет проблем, кој само се надополнува со претходните два, е неможност или неспособноста мноштвото добиени разузнавачки материјали да се подредат по приоритет. Не навлегуваме дали е тоа поради немање доволно искуство тоа да се направи или пак немањето доволно персонал (како во однос на нивен квантитет, така и на нивниот квалитет).

Сето погоре кажано е во насока да се одговори на прашањата: дали, кога, каде и кого или што ќе нападнаат терористите? Дали на тоа можеме со стопроцентна сигурност да одговориме, односно да ги знаеме одговорите на сите тие прашања? Се разбира дека не. До одговорот треба да се дојде.

Аналитиката во делот на разузнавањето чија задача е борбата против тероризмот е многу почувствителна област споредено со аналитиката на разузнавањето чиј предмет на интерес е некој друг вид закана, а причината е во тоа што успешноста на аналитичарите да предвидат извршување терористички напад не е ништо друго туку најефикасна можност истиот тој терористички напад да биде спречен.

Кога станува збор за аналитичкиот дел на разузнавањето, во однос на неговиот придонес во борбата против тероризмот, тоа главно е насочено да делува во следниве активности:¹⁷⁷

- Да ги идентификува постоечките терористичките закани во рамките на сопствената земја или таму каде што се лоцирани нивни државјани (дипломатски претставништва, припадници на сопствените вооружени сили во рамките на одредени воени/мировни мисии и слично).
- Навремено идентификување на индикаторите кои укажуваат дека претстои терористички напад врз интересите на сопствената или сојузничката држава.
- Навремено предвидување на случувања кои можат да се трансформираат во терористички напад.
- Навремено известување на надлежните авторитети дека претстои терористички напад, со цел да бидат преземени соодветни заштитни мерки.

За да можат наведените активности успешно да се спроведат, разузнавачите (разузнавачките служби) во борбата против

---

¹⁷⁷ Malcolm W. Nance, Terrorist Recognition Handbook, Second edition, str. 224-225

тероризмот, мора постојано да го извршуваат вечниот процес на собирање, анализа, изведување заклучоци, изработка на извештаи и одговори¹⁷⁸. Овој процес (CACRR) е дефиниран на следниот начин¹⁷⁹:

- собирање разузнавачки информации кои се однесуваат на тероризмот од сите расположиви извори;
- анализирање на (добиените) информации(те) и обработка (претворање) на индикаторите (показателите) во логичка низа, серија;
- изведување заклучоци во однос на тоа кои би биле следните активности на терористите;
- навремено проследување на изработеното известување по командна линија;
- изведување соодветен одговор во однос на детектираната терористичка закана, без оглед на тоа дали ќе бидат употребени противтерористички единици за елиминирање на терористите или ќе бидат употребени антитерористички мерки со кои ќе се зголеми безбедноста и заштитата на лицата и објектите од евентуален терористички напад.

И наместо заклучок, повторно ќе потенцираме дека основната функција или задача на разузнавањето е превенцијата, без оглед дали станува збор за борба против тероризмот, борба против организираниот криминал или собирање информации за каква било закана во однос на безбедноста, територијата, општествените добра, одбранбените мисии и друго. Разузнавањето никогаш стопроцентно нема да биде во можност да ги предвиди и со тоа да го спречи извршувањето на сите терористички напади. Целта да се биде во можност да се предвидат и попречат евентуалните терористички напади, во практиката ќе значи дека разузнавањето дефинитивно ја добило борбата против тероризмот, а такво нешто, барем во блиска иднина, ќе претставува проблем да стане реалност.

---

¹⁷⁸ Овој процес во терминологијата на американското разузнавање е познат како CACRR (collect, analyze, conclude, report and respond, или на македонски: собирање, анализа, заклучоци, извештаи и одговори)

¹⁷⁹ Ибид, страна 225

РАЗУЗНАВАЊЕТО И САБОТАЖАТА

Во денешно време, разузнавачките служби, особено оние на водечките светски сили, како продолжувачи на политиката на својата земја, не сакајќи интересите на сопствената држава во однос на другите земји да ги остваруваат по пат на војна, сè повеќе се обидуваат истото да го остваруваат по пат на субверзивно делување. Ќе додадеме дека разузнавачките служби се основната алка од која што во голема мерка зависи начинот на подготвување и организирање на тоа (субверзивно) делување. Секако дека методите кои разузнавачките служби ги применуваат при извршувањето на овие задачи се со висок степен на тајност и бруталност. Субверзивните методи на делување се спроведуваат низ следниве форми:

- Создавање и користење на кризи. Ова е таков метод со кој разузнавачките служби се обидуваат по вештачки пат да создадат криза (или да ја искористат веќе постоечката) во земјите во кои ја вршат субверзиваната дејност, а краен резултат на сето тоа може да биде државен удар или преминување во специјализирани активности.
- Субверзивната пропаганда, како метод на работа на разузнавачките служби ги содржи пропагандата и демонстрацијата на сила. Овој метод се манифестира преку следниве активности:
  - пласирање на вешто одбрани информации, вести, соопштувања и гласини;
  - организирање на дебати, собири, конференции со политичките истомисленици, растурање на списанија, весници, билтени и филмови со непријателска содржина;
  - влијаење на содржината на поедини информации и публикации кои се пренесуваат во јавноста, при што се користат стекнатите/изградените позиции во средствата за јавно информирање;
  - иницирање на одредени акции од позиција на сила (движење на вооружените сили кон државната граница, изведување на вежби и маневри, повреди на државната граница, воздушниот простор) и др¹⁸⁰.

---

¹⁸⁰ Др Љубомир Стајиќ, Др Радослав Гакиновиќ, Увод у студије безбедности, Библиотека Стручна книга, Београд 2007, стр.356-358

Со употреба на сите овие активности кои ја сочинуваат субверзиваната пропаганда се настојува да се предизвика недоверба и страв кај граѓаните, како и впечаток за постоење на огромно незадоволство.

- Тероризам. И покрај тоа што за тероризмот веќе стана збор во овој труд, во оваа прилика само ќе потсетиме дека како метод на субверзивно делување, разузнавачките го користат (тероризмот) во оние ситуации кога раководителите на разузнавачките служби ќе проценат дека преку него полесно ќе постигнат некои свои цели. Повторно ќе наведеме дека при употреба на терористички активности, нападите врз луѓе и одредени објекти/материјални добра главната цел, пред сè, е предизвикување масовен страв, несигурност, недоверба во постоечката власт на земјата која е цел на субверзивно делување.
- Саботажата, претставува вид субверзија која вклучува намерни, однапред промислени, планирани оштетувања. Како метод најчесто се користи во стопанските дејности на другите земји, со цел дел од економскиот систем на извесна земја да се доведе до пореметување или дури и распаѓање.

Саботажата вообичаено се манифестира преку:

- неизвршување на планираните работи на време,
- забавување на некој процес (производство, сообраќај и др.);
- нанесување загуби и градење (развивање) недоверба;
- извршување на однапред предвидени, планирани дејства со цел на посреден начин да се нанесе или предизвика штета, забуна и слично¹⁸¹.

Лицата кои извршуваат саботажни дејства, во случај да бидат откриени од надлежните институции, како изговор настојуваат да го наметнат мнението дека делото (саботажата) што го извршиле е поради невнимание.

Постојат повеќе различни форми на саботажа, но сите се дизајнирани за да попречат активност на некој начин, креирајќи хаос

---

¹⁸¹ Ибид, страна 358

и често генерирајќи економски проблеми за решавање на саботажата.

Многу луѓе не се запознаени со основите на овој збор, иако можеби ја знаат етимологијата, според која терминот произлегува од практика на фрлање на дрвени чевли познати како саботи „sabots” во работните машини. Иако звучи интересно ова, всушност, не е вистинито. Терминот саботажа, всушност, потекнува од францускиот збор саботер „saboteur”, кој означува тромаво одење, во контекст на дрвените чевли претходно споменати, и терминот всушност се употребува за да го опише запирањето и прекинувањето предизвикано со „саботажа“.¹⁸²

Една од најнепопуларните форми на саботажа е воената саботажа, во која саботерите пробиваат во одбраната на непријателот и пробуваат да ги попречат воените системи, воената стратегија, итн. Понекогаш воената саботажа доаѓа од внатре со бунтовници саботирајќи ја сопствената војска во обид да му помогнат на непријателот да се здобие со предност. Саботажата, исто така, може да има и политичка форма, во тој случај е примарно извршена во прецизни термини преку медиумите и коментари создадени за поткопување на спротивните политички кампањи.

Еколошката саботажа или екотажа е саботажа што се изведува со цел на некаков начин да и се помогне на околината. Екотажата типично опфаќа оштетување на опрема што се користи за активности што се сметаат за еколошки штетни. Во индустриската саботажа, саботерите пенетрираат во непријателски компании за да му наштетат на производството, често пред лансирање на нов производ. Индустриската саботажа може да се користи за собирање информации за проекти во прогрес и пред пласирање на нов производ со цел да се настани со конкурентски производ.

Бидејќи саботажата често опфаќа уништување на имоти, по природа е типично нелегална. Ако се докаже саботажата, прекршителите може да се соочат со висока казна, особено во случај на воена саботажа, што често се третира како предавство. Поблаги форми на саботажа може да се дизајнираат за да се пронајдат дупки во законот, особено во случај на политичка саботажа, која може да биде фрустрирачка за жртвите, бидејќи нема правен лек¹⁸³.

---

¹⁸² S.E.Smith, What is Sabotage? Prezemeno od sajtot www.wisegeek/what-is-counterintelligence.htm

¹⁸³ www.wisegeek/what-is-counterintelligence.htm

Употреба на специјализирани сили. Оваа форма на субверзивни активности разузнавачките служби ја применуваат тогаш кога за тоа ќе се создадат поволни меѓународни, а особено внатрешни услови во земјата која е цел на нападот. Употребата на специјализирани сили е најекстремна во рамките на подривачката дејност и има елементи на воена интервенција. Специјализираните сили се употребуваат само тогаш кога внатрешната состојба во конкретната земја е крајно нестабилна, со што и шансите за успех многукратно се зголемуваат. Припадниците на специјализираните сили се уфрлаат во нападнатата земја во улога на воени инструктори кои стануваат организатори, раководители и непосредни учесници во борбата.

Насилниот преврат се користи со цел една владејачка гарнитура да се замени со друга и е крајната цел на превратничката дејност на разузнавачките служби. Со посредство на влијателни и амбициозни „политички пријатели“ и нивното тајно организирање и вешто раководење, пучот-државниот удар се изведува на брз начин, ненадејно и едноставно, со што пошироката јавност се става пред свршен чин. Насилниот преврат има реални шанси за успех во оние земји каде што ситуацијата е крајно нестабилна.¹⁸⁴

РАЗУЗНАВАЊЕТО И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Сложените облици на организираниот криминал претставуваат закана за националната безбедност на секоја земја во светот, па и на Република Македонија. Причината за тоа е што финансиската и материјалната штета кои настануваат како последица на некој од облиците на организираниот криминал и нивното влијание врз опстојувањето на стопанските капацитети на државата кои ги претставуваат економските столбови битни за стопанската и економската стабилност на РМ, сериозно можат во исто време да ги нарушат и правниот систем и функционирањето на правната држава во целина.

Кога е во криза опстојувањето на големите стопански капацитети, а во исто време во потполност не функционира и полнењето на државната каса врз основа на царини, даноци и разни

---

¹⁸⁴ Др Љубомир Стајик, Др Радослав Гакиновиќ, Увод у студије безбедности, стр. 356-358

други давачки, и сето ова е последица на раширеноста на организираниот криминал, тогаш, нарушено е нормалното функционирање на државата. Штом нема полнење на буџетот на државата, нема пари за јавната администрација, за работниците во стопанството, за здравството, за образованието, нема пари за пензии, на чекор е криза во државата, за која апсолутно не се знае до каде ќе ескалира. Ова ни звучи познато, нели¹⁸⁵?

Како земја- кандидат за членство во Европската Унија и НАТО, Република Македонија има преземено многу обврски на полето на борбата не само против тероризмот, туку и против организираниот криминал. Доколку нашата земја докаже дека е подготвена успешно да се справува со овие две зла, а особено со организираниот криминал, толку поголема ќе биде нејзината подготвеност за конечно интегрирање во ЕУ и во НАТО.

Сето погоренаведено ја наметнува потребата разузнавачкиот апарат на државата, во својот делокруг на интерес да ги има сложените облици на организираниот криминал, кои е неопходно да се отстапат на Јавното обвинителство. И не само тоа. Се разбира дека разузнавачките служби во однос на борбата против организираниот криминал треба да соработуваат не само со други сродни и партнерски служби (како во земјата, така и пошироко), туку и со безбедносните државни институции како што се Министерството за внатрешни работи, Државниот инспекторат, Управата за јавни приходи, Царинската управа при Министерството за финансии и други.

Во однос на борбата против организираниот криминал, разузнавачките служби вообичаено најмногу внимание посветуваат на следниве негови облици:

- илегалната миграција;
- илегална трговија на оружје (особен интерес е она оружје кое во натамошна фаза се користи од страна на терористички групи и/или криминални банди);
- недозволена трговија со наркотици;
- корупција во рамките на јавната администрација (државниот апарат);

---

¹⁸⁵ Уште се свежи сеќавањата од кризата предизвикана од колапсот на пирамидалните штедилници во Албанија во средината на 1990-тите, економскиот колапс од истиот временски период во Бугарија кога поради недостиг од храна и греење во касарните војниците за време на викенд сите беа пуштани дома...За кризата настаната поради штедилниците „ТАТ“, „Лавци“ и уште многу други, и да не зборуваме.

- спрега на носители на јавни функции, државни службеници со структурите на организираниот криминал.

Како што разузнавањето има свои специфики кога станува збор за борбата против тероризмот, истото се однесува и во однос на борбата против организираниот криминал. За да може да се докаже дали некоја група луѓе се занимава со организиран криминал и за да можат тие групи да се изведат пред лицето на правдата, неопходно е да бидат обезбедени соодветни докази со кои би можела да се докаже нивната вина. Станува збор за спроведување на кривичната постапка, согласно Кривичниот законик.

Спроведувањето на законот овозможува примена на правила, цели, извори и методи, како и соодветни стандарди во поглед на квалитетот на информациите што се прибираат.¹⁸⁶ Со други зборови, институциите надлежни за спроведување на законот доаѓаат до соодветни информации, со цел истите да можат да покренат обвиненија кои ќе овозможат криминалците да бидат изведени пред судските органи, а потоа и испратени на издржување на соодветна затворска казна.

Долгогодишната практика во водењето на кривичните истраги, покажува дека сите истраги не можат да бидат решени со конвенционален метод на истрага, па поради тоа сè почесто се укажува на потребата од изведување на разузнавачка операција благодарение на која ќе може да се обезбедат потребните докази. Секако дека изведувањето на разузнавачки операции (активности) носи висок степен на ризик, но тие се неопходни доколку се сака криминалците да бидат лишени од слобода. Поинаку кажано, кога станува збор за борбата против организираниот криминал, „разузнавањето е откривање на она што е потребно да се знае во врска со криминалот, затоа што на одлучувачките фактори им се потребни сознанија кои се фокусирани на одлуките кои треба да ги донесат за целите на спроведување на законот, т.е. информации кои се точни и им го кажуваат тоа што треба да го знаат”.¹⁸⁷

Мерките и активностите за борба со организираниот криминал, се нешто слично како и спроведувањето на операциите за борба против тероризмот. Надлежните институции одговорни за работата на ова поле, проблемот нема да го решат едноставно на

---

¹⁸⁶ Доц. д-р Злате Димовски, Прирачник , Криминалистичко разузнавање, стр. 10-11, Графотранс-Скопје, 2007 година

¹⁸⁷ Ибид, стр.11

таков начин што против криминалот ќе се борат со апсење или дури и физичка ликвидација на криминалецо¹⁸⁸.

Со цел да се направи јасна дистинкција меѓу поимот разузнавање под кој во најопшта смисла подразбираме прибирање (собирање) на (разузнавачки) информации за воените, економските и политичките капацитети на друга држава, за некое политичко движење, терористичка, бунтовничка група, организација и/или слично и собирањето информации кои се однесуваат за активностите на одредена група (луѓе) која се занимава со организиран криминал, произлезена е потребата од идентификување (настанување) нов поим, криминалистичко разузнавање.

Криминалистичкото разузнавање претставува работење со поврзани и неповрзани веродостојни факти кои подвргнати на анализа, можат да го откријат планирањето, подготовката, извршителите, изведувањето и профитот на кој било вид илегална активност и се употребуваат за да се откријат, предвидат, забранат, дестабилизираат и контролираат активностите на организираниот криминал, а со цел самото криминалистичко разузнавање да влијае на организираниот криминал и да помогне во кривичното гонење на криминалните дела.¹⁸⁹

Со оглед на тоа дека веќе дефиниравме што се подразбира под поимите разузнавање и организиран криминал, во продолжение ќе се обидеме поблиску да ги детерминираме задачите на разузнавањето кога станува збор за борба против организираниот криминал.

---

¹⁸⁸ Се наметнува прашањето дали арапските (муслиманските) држави во кои е на сила шеријатскиот закон го имаат сузбиено криминалот со оглед на драконските казни кои предвидуваат отсекување на главите, каменување или отсекување на екстремитети? Истото прашање се однесува и на строгите казни кои се изрекуваат за организиран криминал, особено трговија со дрога во Кина или Тајланд, на пример? Одговорот е ист и на двете прашања: се разбира дека НЕ.

¹⁸⁹ Доц. Д-р Злате Димовски, Прирачник, Криминалистичко разузнавање, стр. 12-13

ЗАДАЧИ НА РАЗУЗНАВАЊЕТО ВО БОРБАТА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ¹⁹⁰

Современите разузнавачки служби постојано ги рedefинираат задачите во борбата против организираниот криминал. Теоретичарите во оваа област укажуваат на потребата од проверка, потврдување или отфрлање на секоја информација и нејзина потреба од стручна обработка на органите и службите. Балканското поднебје крие огромен број начини преку кои се спроведува организираниот криминал. Но само стручноста, координацијата и соработката на разузнавачките служби, може да дадат придонес во неговото елиминирање или минимизирање. Особено значаен е ланецот задачи кој во практиката е докажан, а се однесува на следните активности:

- прибирање на информации;
- пребарување низ добиените необработени податоци;
- составување на информациите и податоците;
- извлекување правилни заклучоци;
- пренесување на истите до раководството.

На прв поглед, во голема мерка наведените задачи на разузнавањето во однос на борбата против организираниот криминал воопшто не се разликуваат со задачите кои разузнавањето ги има во однос на другите видови закани како што се: воената агресија од странска земја, делување на странски разузнавачки служби, борбата против терористички/бунтовнички групи и слично. Обработувајќи ја улогата на разузнавањето во борбата против тероризмот утврдено е дека најважната тенденција во таа одговорна дејност е превенцијата или со други зборови кажано, главниот стремеж на разузнавачите е со своето делување, колку што може поефикасно да се спречи извршување на терористички акти/напади, или бројот на човечките жртви да се сведе на минимум.

Истата ситуација постои и кога станува збор за улогата на разузнавањето во борбата против организираниот криминал. Тенденцијата е во тоа државата олицетворена во разузнавачките служби активно да делува во борбата против двете современи зла, (тероризмот и организираниот криминал) на тој начин што ќе овозможува, благодарение на разузнавачките информации кои ќе

---

¹⁹⁰ Ибид, страна 15

бидат добиени, тероризмот и криминалот воопшто да не се случат или пак, нивните ефекти да бидат што е можно помали.

Колку и да е ефикасен разузнавачкиот апарат, колку и да се силни армиите и полициите, без оглед на тоа за која земја станува збор, одредени форми на тероризам и криминал имало и секогаш ќе има. Секако дека резултатите во борбата против терористите и криминалците ќе бидат неспоредливо послаби доколку се делува реактивно, или со други зборови, да се изведува реактивна истрага после настанување на последицата (се изврши терористички напад или криминално дело), кога постојат слаби изгледи да се обезбедат податоци кои ќе овозможат откривање, не само на извршителите, туку што е уште поважно, и на нивните наредбодавачи.

Кога зборуваме за борбата против организираниот криминал, разузнавачките информации кои се однесуваат на оние кои го организираат и за оние кои се директни негови извршители (членовите и припадниците на разни криминални банди), во прв ред од најголема корист им се на оние луѓе кои се наоѓаат секојдневно на првата борбена линија во борбата против организираниот криминал: полицијата.

Собирањето информации со користење на криминалистичкото разузнавање, својата главна, централна улога ја има поради секојдневната потреба од информации¹⁹¹. Собирањето на тие потребни информации е неопходно да се изведува преку соодветни легални методи (оперативно тактички и технички мерки и дејствија), по што ќе следи анализа на истите и нивна натамошна дистрибуција до сите оние на кои тие информации би им биле потребни, не само во дејноста за откривањето на извршителите на кривичните дела.

Кога се знае причината зошто е потребно криминалистичкото разузнавање, се наметнува и потребата од утврдување на целните групи кон кои овој вид разузнавачка дејност би била насочена. Тоа би биле следниве категории лица:

- лица, поединци или припадници на организирани криминални групи кои се или членови на истите, односно им припаѓаат или, пак, се поврзани со организации вклучени во најразлични криминални активности, како што се трговијата со луѓе,

---

¹⁹¹ Злате Димовски, „Криминалистичко разузнавање”, Факултет за безбедност Скопје стр. 15-16

- проституцијата, перењето пари, фалсификувањето пари, патни исправи, визи, трговијата со оружје и друго;
- припадници на организирани групи кои создаваат (предизвикуваат) нереди, уништуваат имот или насилство;
  - припадници на организирани групи кои вршат тероризам, поставување на експлозивни направи и киднапирање;
  - припадници на организирани групи кои преку примена на насилство прават кривични дела (кои се) насочени против животот и телото и против половата слобода и морал¹⁹².

Веќе наведовме дека една од главните цели на криминалистичкото разузнавање е со помош на добиените информации, да се даде поддршка во борбата против организираниот криминал.

РАЗМЕНА НА РАЗУЗНАВАЧКИ ИНФОРМАЦИИ

Разузнавачката дејност на воените разузнавачки служби се извршува согласно побарувањата/потребите на државните структури, а воедно и врз основа на севкупниот безбедносно-разузнавачки систем на државата. Не постои ниту една разузнавачка служба, сеедно воена или цивилна, без оглед на тоа за која земја станува збор, која е способна самостојно и целосно да ги оствари/реализира сите свои разузнавачки побарувања.

Од друга страна, поради природата и специфичноста на својата дејност, сосема е природно што во текот на своето работење разузнавачките служби добиваат одредени разузнавачки информации кои не се од интерес за нивното работење, односно реализацијата на нивните разузнавачки побарувања, но затоа се од интерес за други безбедносно-разузнавачки служби со кои конкретната разузнавачка служба има воспоставено соработка, сеедно дали станува збор за служби од истата или некоја друга земја.

Токму стратегиските компоненти на воените разузнавачки служби се оние кои се надлежни за остварување соработка со други

---

¹⁹² Ибид, страна 15-16

разузнавачко-безбедносни служби, како на национално, така и на меѓународно ниво.

Една од негативните тенденции кои одвреме-навреме се јавуваат во функционирањето на разузнавачките служби (сеедно цивилни или воени) е што во „борбата“ пред политичките авторитети да докажат дека дека токму тие се водечката разузнавачка служба во земјата која обезбедува најквалитетни разузнавачки информации, а со тоа и заслужува од буџетот на матичната држава да добие најголем процент од финансиските средства предвидени за севкупниот безбедносно-разузнавачки апарат на земјата (кого некогаш го сочинуваат и десетина, па и повеќе служби), честопати се случува да „сокријат“ одредена разузнавачка информација пред партнерските информации во сопствената држава.

Негативните импликации од ненавремената размена на разузнавачки информации со партнерските разузнавачки служби од сопствената држава најдобро се согледува преку се она што се случуваше околу настаните од 11 септември 2001 година.

Практиката разузнавачките служби меѓусебно да разменуваат информации воопшто не е нова појава. Државите-сојузнички отсекогаш ги споделувале разузнавачките информации. Размена на разузнавачките информации се врши и во рамките на спроведувањето на задачите во дипломатијата.¹⁹³

Историски гледано, мирновремени разменина информации не започнале сè до периодот на институционализирањето на разузнавањето во текот на 19.век. За првпат институционализирано (на ниво на разузнавачки служби) биле разменети разузнавачки информации меѓу британскиот и францускиот штаб за време на Првата светска војна, а поинтензивно во текот на 1916 година, кога британскиот и францускиот штаб кои биле сместени во Франција секојдневно меѓусебно разменуваале разузнавачки информации¹⁹⁴.

Во исто време, постоела интензивна соработка меѓу разузнавачките служби на Велика Британија и Царска Русија, која особено била развиена на подрачјето на СИГИНТ-от (сигналното разузнавање). Благодарение на размената на информации која Британците ја имале, како со Французите, така и со Русите, на

---

¹⁹³ Мајкл Херман, Моќта на разузнавањето во мир и во војна, Академски печат, Скопје, 2009, стр.225

¹⁹⁴ ибид

Британците им биле овозможено да забележат значителни успеси во борбата со непријателот.

Втората светска војна и периодот по неа донеле нови тенденции на полето на соработката, односно размената на информации меѓу разузнавачките служби.

Нацизмот/фашизмот, поточно кажано, заканата која тие ја претставувале за слободата на милиони луѓе, биле главниот мотивирачки фактор кој влијаел Сојузниците (пред се Американците и Британците) интензивно да соработуваат на полето на разузнавањето, што овозможило да се создадат исклучителни здрави основи за соработката на нивните разузнавачки служби во текот на Студента војна (од крајот на Втората светска војна па сè до денес).

Пандан на американско-британската соработка во текот на Студената војна (под чиј „чадор“ веќе биле и разузнавачките служби на останатите земји-членки на НАТО, меѓу кои и тогашна Западна Германија), и тоа мошне сериозен и ништо помалку силен, секако била „заедницата“ на разузнавачките служби на земјите-членки на Варшавскиот договор, предводени од (тогашниот) СССР.

Распаѓањето на Варшавскиот договор, обединувањето на Германија, како и распаѓањето на СССР на петнаесетина нови држави, недвосмислено покажува и докажува дека во таа тотална „војна“ меѓу двата блока, идеолошки спротивставени служби, Западот (предводен од ЦИА), остварил убедлива победа. Успехот е далеку поголем доколку се знае дека три од поранешните Советски Републики (балтичките држави Литванија, Летонија и Естонија), како и седум од поранешните членки на Варшавскиот договор¹⁹⁵ веќе се полноправни членки на НАТО.

Освен идеологијата, дополнителни две причини имале поттикнувачко влијание во однос на соработката во размената на разузнавачки информации. Тоа биле активностите на терористичките организации на глобално ниво, како и поддршката која Израел ја имал од страна на Соединетите Американски Држави¹⁹⁶.

---

¹⁹⁵ Унгарија, Романија, Чешка, Словачка, Полска, Романија и Бугарија

¹⁹⁶ Се наметнува прашањето дали Израел, опкружен од сите страни од држави кои се непријателски настроени кон него, воопшто ќе можеше да опстои како независна држава, доколку не развиеше извонредно силен разузнавачки апарат кој има добра соработка со десетици странски разузнавачки служби, особено од Западна Европа (не сметајќи ја и разузнавачката заедница на САД)? Или, ќе успееја ли тајните служби на Израел да им влезат во трагата на десетиците палестински терористи

Во сиот досегашен период, особено од крајот на Втората светска војна па сè до падот на Берлинскиот ѕид, државите во рамките на своите дипломатски претставништва во странство, испраќале свои разузнавачи, вообичаено на местото прв или втор секретар на Амбасадата. Тие во местото каде биле акредитирани, покрај тоа што собирале разузнавачки информации за земјата-домаќин, имале надлежност и да остваруваат контакти со претставници на други разузнавачки служби кои делувале на територијата на определената земја, и се разбира, со нив да вршат соодветна размена на информации.

Истото се однесува и за воените аташеа. Не само што ја претставуваат државата од која доаѓаат и нејзините институции, тие воедно извршуваат определени задачи и за потребите на военото разузнавање на сопствените земји. Во поголем број земји, воените аташеа и не се ништо друго туку воени разузнавачи упатени на „легален“ начин да разузнаваат, а една од нивните задачи е секако и размена на разузнавачки информации, како со разузнавачките служби на земјата на акредитација (особено воената), така и со претставниците на другите разузнавачки служби кои во истата таа земја имаат свои претставници.

11 септември 2001 година е ден за кој сите велат дека, по него, „веќе ништо не е повеќе како порано“. И пред овој трагичен датум разузнавачките служби соработувале меѓу себе, како на национално и регионално, така и на глобално ниво, а особено кога станува збор за борбата против тероризмот и организираниот криминал. Секако дека разузнавачите соработувале и меѓусебно разменуваале информации, и покрај тоа што и денес, дел од својата работа „љубоморно“ ја чуваат само и само за свои потреби.

Соработката меѓу разузнавачите е сè помалку еднократна, или „ad hoc“, а сè повеќе се базира врз меѓусебно потпишани договори/спогодби за размена на разузнавачки информации, особено кога станува збор за соработката меѓу безбедносно-разузнавачките служби на национално ниво.

Дваесет и првиот век покажува дека сè повеќе се намалува опасноста од избувнување војни од конвенционален тип, но од друга страна, загрижувачки размери зазема заканата која ја носат двете

(членови на терористичката група Црниот септември), доколку немаа(т) блиска соработка (размена на разузнавачки информации со разузнавачките служби на други земји)? Сосема веројатно, одговорот и на двете прашања, е НЕ.

најсериозни асиметрични закани-тероризмот и организираниот криминал.

Затоа и воопшто не треба да изненадува фактот што најголемиот број (разузнавачки) побарувања што една разузнавачка служба ги има кон друга при меѓусебните контакти, кога се договараат за размена на определени разузнавачки информации, се однесуваат токму за тероризмот и организираниот криминал, односно движењето, идентитетот, плановите на определени терористички и/или криминални организации.

СОРАБОТКАТА ПОМЕЃУ РАЗУЗНАВАЧКИТЕ СЛУЖБИ

Главната причина зошто разузнавачките служби соработуваат меѓу себе е мошне едноставна. Пред сè, ниту една разузнавачка служба не е во состојба, без оглед на тоа за која земја станува збор, да располага, односно да ги обезбеди сите (разузнавачки) информации кои и се потребни. Оттаму, сосема е логично што разузнавачките служби дури и на големите земји, инсистираат на соработка во областа на разузнавањето (поточно размената на разузнавачките информации) со своите колеги од (релативно) помалите и финансиски не толку моќните земји.

Причини за тоа има многу. Една од нив е секако и географијата во симбиоза со историјата. На што се мисли поточно? Една велесила, каква што се САД, па и гигантите како Велика Британија, Франција, Германија, Русија, Кина, располагаат со огромни финансиски ресурси, како и техничко-технолошки потенцијали (развиени со помош на силните економии). Не секогаш важи народната мудрост дека „една слика вреди повеќе од илјада зборови“, така што и совршена сателитска снимка не вреди многу доколку ја немате истата во комбинација со квалитетни разузнавачки информации. Или, со други зборови, СИГИНТ-от и ИМИНТОТ не вредат многу без квалитетен ХУМИНТ.

Која е улогата на географијата, а која на историјата? Мошне едноставна, а ќе објасниме преку следниов пример.

Земјите А и Б се соседни земји, но и покрај тоа, нивните односи се развиваат по принципот топло-ладно. Некогаш во минатото војувале меѓусебе, некогаш биле сојузници, а земјата Б понекогаш била и во улога на окупатор на земјата А. Поради

наведените факти, земјите А и Б меѓусебно мошне добро си ги познаваат внатрешните прилики и односи што им овозможува подобро од сите други земји во светот да предвидат како ќе се одвиваат/развијаат определени тенденции во едната и/или другата земја.

Паралелно со ова, земјата А гради добри односи со земјата В, односи кои овозможуваат релативна сигурност на нејзиното опстојување. Од друга страна земјата В има релативно лоши односи со земјата Б, така што дури неодамна била и во некој вид воен судир со неа. Од таа причина, постои голема недоверба меѓу земјите Б и В, така што постои интензивно разузнавачко надмудрување/пресметување меѓу нив.

И покрај тоа што земјата В има огромен квантитет на разузнавачки информации за земјата Б, сепак таа не е во состојба доволно добро да ги разбере случувањата, намерите и плановите на нејзините владеачки авторитети, па затоа нејзините разузнавачи бараат помош од разузнавачите на земјата А да им објасни што точно се случува во земјата Б, пред се поради фактот што земјите А и Б имаат некое свое заедничко минато, така што тоа на разузнавачите од земјата А им помага о подобро да го разберат менталитетот на луѓето на земјата Б, што е добра основа да дадат и одлична прогноза за следните чекори на случувањата во земјата Б.

Комшиите се некогаш многу поблиски и од роднините, бидејќи тие секогаш се до нив, додека другите доаѓаат и си заминуваат. Зошто тогаш земјата А соработува со земјата В (и покрај тоа што не и е директен сосед). Причина може да биде тоа што земјата Б интензивно на полето на разузнавањето соработува со земјата Г (која е, а може и да не е, нејзин директен сосед, но затоа е директен сосед со земјата А), а главната точка на соработката е како заедно да ја загрозат земјата А. Комбинации за вакви и/или слични ситуации има безброј.

Постојат многу дополнителни закани кои во денешно време ги мотивираат разузнавачките служби меѓусебно да разменуваат информации, а најважните се секако тероризмот и разните облици на организираниот криминал. Таа соработка, особено добро функционира на меѓународно ниво, кога станува збор за борбата против нарко-картелите¹⁹⁷. Вредна е за споменување

---

¹⁹⁷ Посебен таков случај е соработката на српската БИА (Безбедносно-информативна агенција) со американската ДЕА која придонесе надлежните институции да запленаат речиси три илјади килограми кокаин.

соработката на македонските безбедносно-разузнавачките служби со странски партнерски служби, а најкарактеристично е добро познатото откривање на големото количество кокаин скриено во кантите со поликолор.

Колку и да се блиски односите меѓу две држави на политички план, она што ќе се добие при размена на разузнавачки информации меѓу две разузнавачки служби од две (пријателски) земји, не смее секогаш стопроцентно и безрезервно да се земе дека со апсолутна сигурност е точно и веродостојно во целост. Од друга страна, постои посебен феномен дека секоја разузнавачка служба за себеси смета дека е најдобра и дека информациите кои таа во вид на разузнавачки информации (производи) ги дистрибуира до другите (партнерски) служби ги смета единствено за објективни, целосни, проверени и точни.

Што друго може да произлезе како ризик? Пред сè, секој нареден контакт, односно размена на разузнавачки информации со сродна, партнерска, странска разузнавачка служба, може да предизвика многу опасности и ризици, а во оваа прилика би ги споменале следниве:

- пробивање на разузнавањето од страна на некоја странска агенција или нејзините корисници;
- небрежно работење со материјалот и негово протекување во јавноста или негово намерно користење при размената со другите разузнавачки контакти.¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ Мајкл Херман, Моќта на разузнавањето во мир и во војна, Академски печат, Скопје, 2009, стр. 236-237

Глава 5

ПЕРСПЕКТИВИ, МОДЕЛИ И МЕНАЦИРАЊЕ НА ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ

Главните проекции и темелни основи на повеќето развиени безбедносни системи во глобални рамки се огледаат токму во правилната развиеност на разузнавачките служби како негов значаен сегмент, во кој сопственото место ќе го најде најголемиот дел од персоналот, поддржан со квалитетен аналитички елемент.

Силниот здружен аналитички елемент е потребен заради поедноставување на комуникацијата и соработката при изготвување на разузнавачки и безбедносни продукти. Изработката на квалитетни разузнавачки проценки, што е една од основните цели на разузнавањето, е невозможна доколку сите информации не се слеваат на едно место, а исто така на едно место треба да се врши и изработката на документите и нивното доставување до корисниците на овие информации.

Современиот модел и поставеност треба да отстрани секаква можност за некоординирање помеѓу организациските елементи во службата, особено што работата на службата треба да биде координирана од страна на експерти задолжени за стручната поставеност и спроведувањето на мисиите на службата, менаџментот, контролата, обуката и вежбите. За остварување на работите и обезбедување на потребните услови и спроведување на поставените задачи од делокругот на Воената служба за безбедност и разузнавање, неопходен е и силен елемент за административно-техничка поддршка.

Функционирањето на разузнавачко-безбедносните елементи во рамки на една целина, претставува логично поврзување на елементите за остварување на целите на воената безбедносно-разузнавачка служба.

Во практиката, се потврдува дека елементот безбедност може да содржи толку субелементи колку што е неопходно да се спроведуваат безбедносните функции во државните органи, Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија.

Како карактеристичен и неопходен за спроведување на безбедноста во МО и АРМ, безбедносниот елемент, потребно е да

воспостави и спроведе мерки и активности за персонална, административна, физичка, персонална и индустриска безбедност. Тоа ќе придонесе за подобрување на комуникацијата со членките на НАТО, ЕУ и партнерските служби при спроведување на одредбите од Законот за класифицирани информации¹⁹⁹. Безбедносниот елемент може да ги опфати и активностите кои се однесуваат на криминалните истраги и комуникациско-информацискиот систем, како два неразделни дела во воспоставувањето на безбедносната контрола.

Целосната перспектива на функционирањето и поставеноста на безбедносно-разузнавачкиот модел во одбраната во Република Македонија, треба да се проектира преку воспоставување на минимум неопходните сегменти за успешно спроведување на мисиите на Армијата на Република Македонија.

Клучниот сегмент во воената служба, разузнавањето, го има примат во однос на собирањето на разузнавачките информации со логично поврзување на разузнавачката и контраразузнавачката поддршка. Поддршката во разузнавачки информации неопходно е да се врши со сите расположиви средства, што би значело користење на сите ресурси на армиските сили.

Разузнавачката компонента опфаќа спроведување на разузнавачките дисциплини, со што се создава непосредна комуникација со Центарот за електронско извидување, единиците за врски во армијата, со воено-разузнавачки единици од АРМ на пониско рамниште, со извидувачките единици, со персоналот кој се ангажира на оперативни задачи во странство и други.

Перспективно, значајно место во проектираната организација на разузнавањето би требало да имаат воените аташеа, воените претставници кои се упатуваат по разни основи во странство, персонал упатен на курсеви, семинари, конгреси, разни форми на едукација, офицери за врски во воените мисии и други, преку кои собирањето на разузнавачки информации претставува императив и бенефит во изработката на разузнавачките проценки и анализи.

Во спроведувањето на разузнавањето, значајно место имаат и контактите и размената на информации со претставници од Европската унија, НАТО, ОБСЕ и други безбедносни организации, со што базите на разузнавачки информации постојано ќе се дополнуваат и ќе се врши размена на разузнавачки информации.

---

¹⁹⁹ Закон за класифицирани информации (Службен весник на РМ бр. 9/04)

Собирањето на разузнавачки информации, персоналот може да го врши преку конкретни воено-стручни содржини на билатерален план, а не се исклучува можноста за размена на информации и со претставници на странски воени формации и мисии под закрилата на НАТО и ОН, како што се КФОР, ИСАФ, СФОР и други.

Собирањето на разузнавачки информации се врши и со дефанзивно разузнавање (контраразузнавање), односно со преземање мерки и активности за откривање на носителите на разузнавачки информации.

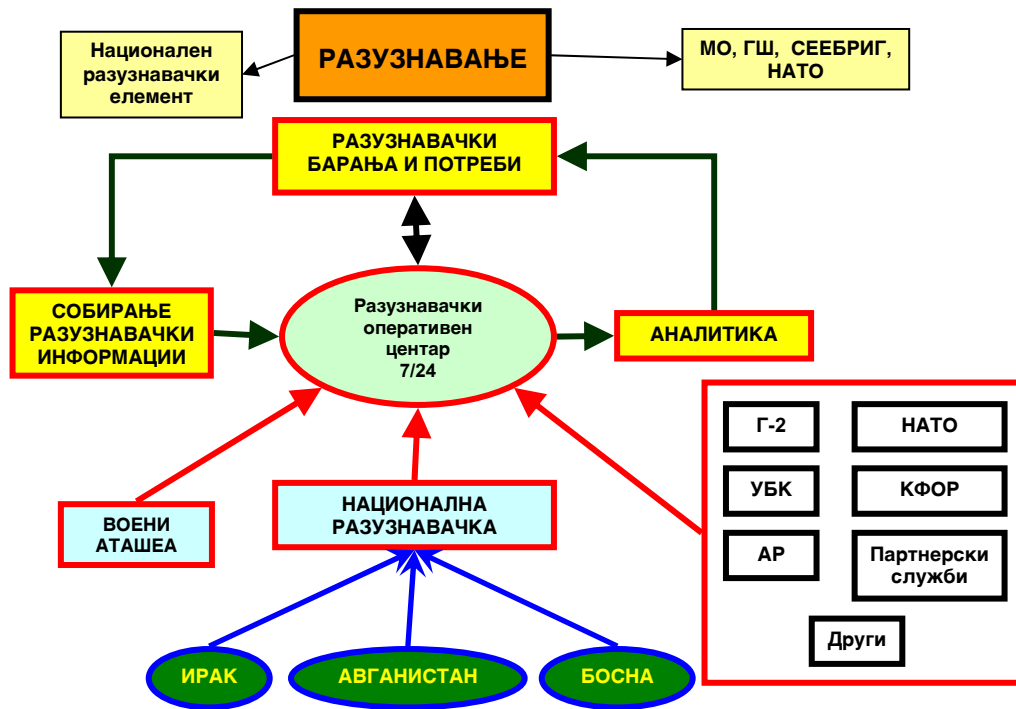
Контраразузнавачките активности би требало почесто да ги применуваат активностите за контраразузнавачка поддршка на воените мисии и спроведување на контраразузнавачки операции и истраги за откривање на носителите на дејството на странски разузнавачки служби кон воените капацитети на територијата на Република Македонија или за време на вршење воена мисија во странство. Сегментот на контраразузнавањето би можел да се ангажира на идентификување, попречување и спротивставување на носителите на разузнавачкото делување, како и превентивно дејствување кон носителите на активности поврзани со тероризам, шпионажа, диверзија, саботажа и потешки форми на криминал.

Специфичноста на ваквиот модел со спојување на разузнавањето со контраразузнавањето и сегментот безбедност, може да придонесе за „покривање” на обемиот делокруг на работа и поддршка на воените мисии на територијата на Република Македонија и во странство.

Добиените разузнавачки информации од активностите на елементите во воената служба за безбедност и разузнавање, би требало да се слеваат во аналитичкиот елемент, кој според поставеноста врши разузнавачка продукција и доставување на разузнавачките материјали со кои разузнавачките активности би добиле свој епилог, односно аналитиката ќе претставува спој помеѓу донесувачите на одлуки и разузнавачкиот персонал. Продуктот на аналитиката е информација дистрибуирана на право место и во право време. Способноста за собирање, производство и размена на разузнавачки информации, е клуч за успех во реализацијата на воените операции.

Покрај веќе наведените сегменти на моделот на воено разузнавање, менаџирањето и практичната примена на разузнавачкиот сегмент во воената служба за безбедност и разузнавање, целосно ја операционализираат и следните елементи:

елемент за одредување на разузнавачките барања и потреби, националната разузнавачка ќелија и разузнавачкиот оперативен центар.

Од шематскиот приказ може да се види логичната поврзаност на елементите во една целина. Елементот за одредување на разузнавачките барања и потреби е иницијалниот дел на разузнавачката дејност, воедно и почеток на разузнавачкиот циклус, односно истиот ги определува задачите за разузнавачките органи. Најчесто, задачите се однесуваат на собирањето на разузнавачки информации, согласно поставеноста и организацијата, која треба да ги опфати разузнавачките дисциплини и компоненти²⁰⁰.

Националната разузнавачка ќелија е обврска од поновата практика на земјите-членки на НАТО, со задачи за собирање и размена на разузнавачки информации надвор од територијата на државата за потребите на упатените контингенти или за други

²⁰⁰ Методија Дојчиновски, „Современи разузнавачки служби“, Соларис Принт, Скопје 2009.

државни интереси. Таа претставува врска помеѓу воено-разузнавачкиот сегмент во државата и националниот контингент упатен во мисија надвор од границите. Може да е во составот или близина на распоредувањето на воениот контингент, а не се исклучува можноста доколку околностите тоа го бараат да биде поставена и на друга локација²⁰¹. Составот на персоналот може да го сочинуваат припадници на една или на повеќе разузнавачко-безбедносни служби, зависно од потребите, можностите и специфичностите на овој привремен орган.

Разузнавачкиот оперативен центар е елемент каде што 24 часа во текот на седум дена во неделата се примаат, селектираат и врши првична обработка на разузнавачките информации. Овој центар практично претставува дежурна служба, која со дневните настани од делокругот на разузнавањето ги запознава надлежните авторитети во воената служба за безбедност и разузнавање. Во задачите на овој елемент од разузнавањето би се назначила и неопходноста од координација на информациите, односно размена или обезбедување на потребните информации за воените контингенти во мисиите надвор од територијата на Република Македонија.

Покрај ова, разузнавачкиот оперативен центар според потребите воспоставува дневна комуникација, координација и соработка на размена на разузнавачки информации и со разузнавачко-безбедносните служби на национално рамниште, партнерските служби на земјите членки на НАТО, воените аташеа на Република Македонија во странство и други претставништва и мисии.

Со ваквиот распоред и менаџмент на елементите, би можело да се придонесе во подобрување на поставеноста и организацијата на спроведувањето на системот на военото разузнавање проектиран за капацитетите на Република Македонија за учество во меѓународни мисии, особено во партиципирање со воени контингенти, како што во моментот претставува поддршката и напорите на меѓународната заедница во воспоставување на мир во критичните региони на светот.

Менаџментот со разузнавачки информации е особено значаен на национално рамниште. Една од перспективите на размена на информациите би претставувало учеството на ВСБиР во

---

²⁰¹ Како соодветни за тоа се воените претставништва, амбасадите, други службени органи и слично.

Национален разузнавачки елемент, низ кој ќе се врши значајно надополнување со безбедносни и разузнавачки информации добиени од зоните на одговорност и зоните на интерес на распоредените воени единици на територијата на Република Македонија и од учеството во меѓународните мисии, информации добиени и разменети од разузнавачко-безбедносните служби на национално рамниште и други.

Протокот на информации би требало да обезбеди размена на информации низ безбедносна процедура која ќе ги реализира фазите на издавање задачи и насочување, собирање на разузнавачки информации, обработка, анализа и изработка на разузнавачки продукти, доставување на разузнавачките информации до предвидените корисници, како и проверување на вистинитоста на информациите, односно потврдување на нивната оправданост при примена за време на операциите. Резултатите од нивното создавање би требало да ги користат, пред се, конзументите за кои тие се наменети, Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија, но огромен придонес можат да дадат и за останатите сегменти од општеството.

Со примената на вакви перцепции за идните перспективи и менаџирање со военото разузнавање во Република Македонија, евроатлантските безбедносни системи на овој начин ќе добијат уште една компатибилна воена разузнавачка служба со параметри за рамноправно учество во мултинационалните операции ширум светот, додека Република Македонија ќе изгради посакувана, ефективна, рационална и современа воена служба за безбедност и разузнавање, која ќе ѝ помогне во достигнувањето на стандардите за прием и членство во Европската унија и во НАТО.

Глава 6

ОСТВАРУВАЊЕ НА РАБОТИТЕ ВО ВОЕНОТО РАЗУЗНАВАЊЕ, КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ И БЕЗБЕДНОСТ

Во желба да се воспостави целосен и правилен систем на разузнавањето во одбраната, како резултат на извршеното истражување направено во рамки на безбедносно-разузнавачката заедница во Република Македонија, како и долгогодишното искуство стекнато во работата на разузнавачко-безбедносните служби и стручното усовршување надградено при посети, школување, соработка и координација со партнерските служби, научната теорија стекната во странски земји и високо-образовни институции, авторите на овој труд на експертската јавност им нудат систем на мерки и активности на разузнавачките, контраразузнавачките и безбедносните органи во одбраната, со цел посериозно анализирање, согледување и евентуално вметнување на истите во подзаконски акт.

Укажувањата, поставките, принципите, начините и специфичностите од делокругот на разузнавањето, контраразузнавањето и безбедноста во одбраната, можат да помогнат за определување нов правец во одбранбено-безбедносниот сегмент, прилагоден на евроатланската ориентација и потврдувањето на напорите на Република Македонија за борбата против тероризмот.

Покрај основите на разузнавачката материја, овие поставки со сигурност ќе дадат можност за пополнување на сите недоречености, нејаснотии и прецизно насочување на персоналот на ефикасно спроведување на разузнавачката дејност вклучувајќи ги елементите контраразузнавање и безбедност.

Круцијалното значење е во идентификувањето и детерминирањето на мерките и активностите на ОСЛ во одбраната, во најголем дел симболизирајќи го оперативното разузнавање, односно користењето на тајните методи на работа, кои во наредниот период ќе мора посериозно да се разгледаат, утврдат и применат.

ОПШТИ ПОСТАВКИ НА ОПЕРАТИВНОТО РАБОТАЊЕ

Со оперативното разузнавање се утврдува и разработува предметот и методологијата на извршување на работите на овластените службени лица за разузнавање, контраразузнавање и безбедност (во натамошниот текст: ОСЛ). Во вршењето на оперативните работи, ОСЛ можат да соработуваат и координираат со ОСЛ на Министерството за внатрешни работи, Агенцијата за разузнавање на РМ и со други органи на државната управа и управни организации, а по овластување од надлежен авторитет и со други организации, претставништва, поединци, припадници на странски воени и военоразузнавачки служби, на територијата на Република Македонија и во странство.

При вршењето на оперативните работи, ОСЛ можат да користат оперативни методи и оперативно – технички средства и методи. Во рамките на вршењето на работите, ОСЛ водат и обработуваат евиденција и документација за преземени мерки и активности.

Оперативните активности, ОСЛ можат да ги вршат во секоја прилика, без оглед дали се наоѓаат на службена должност. При преземањето на мерките, активностите и постапките за разузнавање, контраразузнавање и безбедност, воените лица кои имаат статус ОСЛ на ВСБиР можат да носат цивилна облека и користат моторни возила предвидени за остварување на пропишаните дејности.

ВОЕНО РАЗУЗНАВАЊЕ

Военото разузнавање во одбраната може да опфаќа мерки, активности и постапки што се преземаат за собирање, документирање и анализирање на разузнавачки податоци значајни за одбраната, кои се однесуваат на состојби, можности и намери на субјекти или потенцијално непријателски сили или елементи, према кои разузнавачки се делува, а кои претставуваат закана да бидат ангажирани од организации или поединци во дејствија со кои се загрозуваат елементите на одбраната и безбедноста на државата.

Разузнавањето во одбраната за потребите од воен интерес, го врши Воената служба за безбедност и разузнавање на Министерството за одбрана и секциите Г-2, А-2 и С-2 во Армијата на

Република Македонија (ВСБиР на МО и АРМ). Военото разузнавање во одбраната обезбедува разузнавачка поддршка на авторитетите кои се одговорни за донесување на одлуки за ангажирање на силите за одбрана и безбедност. Разузнавачката организација претставува компонента на разузнавањето во одбраната и безбедноста и ја чини разузнавањето во МО и АРМ.

Разузнавањето во МО, спроведува воено-стратегиско разузнавање самостојно или со собирање и размена на разузнавачки информации со другите разузнавачки органи и служби на разузнавачката заедница во државата и со давање насоки и инструкции на стручно потчинетите органи и секции на ВСБиР на АРМ (секциите Г-2, С-2, А-2).

Разузнавањето во АРМ ја спроведува воено-разузнавачката мисија на оперативно и на тактичко ниво со размена на разузнавачки информации со стручно претпоставените и потчинетите органи и секции.

Функционирање на военото разузнавање

Функцијата на военото разузнавање во одбраната ги означува организацијата, средствата и активностите кои овозможуваат да се задоволат потребите во разузнавањето. Во процесот на военото разузнавање можат да се проучуваат биографските, економските, научните, технолошките, географските, воените, политичките, и социолошките, области за обезбедување на долгорочни проценки потребни за дефинирање на недостатоците на одбранбените и безбедносни сили, и претстојните потреби на истите. Военото разузнавање развива зона на интерес која претставува област во која ОСЛ можат да се ангажираат во реализирањето на разузнавачката дејност кон групи, поединци, објекти, појави и територии, кон кои разузнавачки се делува или се интерес на одбраната, командите, единиците и установите на одбраната.

Зоната на интерес, во зависност од потребите на военото разузнавање, може да се проширува, локално, регионално и меѓународно.

Разузнавачката дејност може да се врши врз основа на проценки и анализи, како и разузнавачки барања и потреби на надлежни авторитети во одбраната. Работите од военото разузнавање го вршат ОСЛ за разузнавање. Военото разузнавање му помага на командниот и раководен кадар во претставување на

воените цели и кон кои разузнавачки се делува, во насока за правилно насочување на планираните воени операции. Врз основа на стандардните оперативни процедури военото разузнавање на МО може да раководи со спроведувањето на разузнавачкиот циклус и дистрибуира разузнавачки продукти до надлежни авторитети во министерството за одбрана и армијата, а Г-2 во ГШ на АРМ на пониски рамништа.

Со правилата за разузнавање се одредуваат методи и средства кои ОСЛ и органите на военото разузнавање ги применуваат во својот делокруг на работа и се пропишува начинот на нивната примена и облици на оперативната дејност, како и начинот на водење на документација, и евиденција.

Разузнавачко-оперативна дејност

Разузнавачко-оперативната дејност е перманентна активност на военото разузнавање со цел да се идентификуваат, разоткријат и спречат целите, можните закани или дејствија на шпионажа, саботажа, субверзија, тероризам и организиран криминал, како и други опасности и активности кои се потенцијална закана и кон кои разузнавачки се делува, а се насочени кон вредностите на одбраната и безбедноста на државата.

Против надворешните притисоци кои можат да имаат влијание на одбранбената и безбедносна компонента на државата, како и против активностите во странство кои се насочени кон загрозување на објектите, субјектите и интересите на МО и АРМ, во извршувањето на функционалните задачи и мисии надвор од државата и воопшто во одбраната, разузнавачките органи во процесот на разузнавање кон субјектите кон кои разузнавачки се делува и кои се носители на тие притисоци, можат да применуваат оперативно-технички средства, методи и мерки преку стандардни оперативни процедури.

За остварувањето на работите во военото разузнавање, ОСЛ за разузнавање воспоставуваат соработнички однос со државјани на РМ и со странски државјани кои работат на прибирање на разузнавачки податоци.

Во зависност од мотивите за соработка, карактерот на односите, содржината на работа и улогата која ја има во разузнавачката активност, соработничкиот однос со органите за воено разузнавање, може да се востанови како: агентурна врска,

агентурна врска – посредник, агентурна врска – информатор, агентурна врска опсерватор, агент, агент – резидент, агент – врзник, агент – база, агент – двојник, агент – информатор, агент – типер и агент – врбувач.

Военото разузнавање е одговорно за разузнавачката поддршка на армиските сили пред и за време на изведување операции на територијата на РМ и мисиите надвор од територијата на државата. Разузнавачката поддршка на армиските сили надвор од територијата на РМ се врши во соработка со военоразузнавачките служби на НАТО членките и партнерски земји.

ОСЛ за разузнавање во одбраната можат да вршат проучување на документи и материјали за објектите, субјектите, правците, реоните, појавите и заканите кон кои разузнавачки се делува со:

- следење и анализирање на тековни доверливи и јавни публикации;
- проучување и анализа на претходни содржини;
- следење на емисии на електронските медиуми;
- побарување на службени податоци од вработените во МО и АРМ;
- контакти со дипломатски акредитирани претставници во земјата и во странство;
- размена на разузнавачки податоци со „сродни странски партнерски служби“;
- користење на други извори и начини за разузнавање кои се применуваат кон структурите на одбраната.

ОСЛ на разузнавањето можат да користат легални и тајни форми на собирање на податоци во и надвор од државата.

Легалните форми на собирање на податоци претставуваат збир на легални активности на оперативните органи во разузнавањето, кои претставуваат придонес во разоткривањето на субјектот или појавата која се третира. Легалните форми на собирање на податоци надвор од државата се и активностите на официјалните воени претставници во мисиите, во рамките на дипломатско-конзуларните претставништва и претставници на општествените претставништва во странски земји (од официјален и неофицијален карактер) со легално дејствување во насока на развивање на пријателски односи, а со цел прибирање на разузнавачки податоци од воен интерес.

Формите на тајно собирање податоци претставуваат збир на разновидни активности, мерки и постапки кои ги изведуваат оперативните органи за разузнавање, кои се изведуваат тајно заради прибирање на разузнавачки податоци од интерес за одбраната, во и надвор од државата. Формите на работа за ангажирање надвор од територијата на државата опфаќаат создавање и подготовка на соработнички мрежи, подготовка на групи и поединци, создавање на оперативно-разузнавачки бази и сл.

Мерки на тајно собирање на податоците можат да бидат следните:

- тајно набљудување на локацијата на субјектот врз кој се делува;
- тајно извидување;
- аерофото снимање;
- таен надзор и техничко снимање на внатрешност на објект, затворена просторија и предмети;
- тајно набљудување и следење со фотоснимање на лица на отворен простор и на јавни места;
- тајно набљудување и следење со звучно снимање на содржина на разговори на лица на отворен простор и на јавни места;
- тајно звучно снимање на содржина на разговори на лица во затворен простор;
- радио-техничко извидување и прислушување на емисија на електромагнетни бранови од извори лоцирани надвор од територијата на државата;
- други мерки и постапки наменети за целосно разузнавачко документирање за потребите на одбраната.

Одговорните лица кои ги спроведуваат мерките на тајно собирање на податоците или лица вработени во државните тела, МО и АРМ кои имаат сознанија за примена на мерките за тајно собирање на податоците во странска држава, се должни тие сознанија да ги чуваат како класифицирани со степен „СТРОГО ДОВЕРЛИВО”.

ОСЛ за разузнавање врз база на приоритетните разузнавачки барања, можат да применуваат мерки на тајно собирање на податоците секојдневно, без оглед дали се наоѓаат на службена должност. Собирањето на разузнавачки информации се остварува преку своите организациски компоненти наменети за разузнавање од следните извори: ХУМИНТ, ИМИНТ, ОСИНТ и СИГИНТ.

Разузнавачко-оперативната дејност преку ХУМИНТ, може да се остварува со прибирање на информации од човечки извори преку своите ОСЛ за разузнавање. Прибирањето се врши преку: неформална комуникација со граѓаните, оперативните врски, соработници, информатори и други форми на разузнавање од човечки извори.

Разузнавачките информации со ИМИНТ, можат да се собираат со ангажирање на сопствени организациски елементи и со примена на фотографски, инфрацрвени, термички, радарски или мултиспектрални средства. За секоја презентирана разузнавачка информација собрана со ИМИНТ се изготвува оперативен документ.

Разузнавачките информации со ОСИНТ, можат да се собираат со ангажирање на свои организациски елементи во следење на публикации и неklasифицирани информации јавно публикувани преку разни средства и медиуми. Во собирањето на овие разузнавачки информации не е потребна оперативна употреба на човечки и технички ресурси. ОСИНТ претставува легална форма на собирање на податоци од отворените извори кои покриваат воени и цивилни зони на одговорност на командите, единиците и установите на МО и АРМ, во земјата и странство.

Военото разузнавање може да собира разузнавачки информации добиени преку СИГИНТ, со следење на информација емитирана преку електромагнетни бранови. Разузнавачки информации од ЕЛИНТ (електронско разузнавање), може да се добива од специјализираните единици на АРМ за електронско извидување.

Собирањето на разузнавачки информации може да се спроведува интерактивно и комбинирано преку ХУМИНТ, ИМИНТ, ОСИНТ и ЕЛИНТ.

Методите и формите на разузнавачко–оперативна дејност во военото разузнавање се реализираат и преку следните категории:

- **Разузнавачко – ојеративна врска** на органот за разузнавање, е лице кое е во можност да дава разузнавачки податоци од интерес на военоразузнавачката служба, кое во своето ангажирање применува мерки на тајно собирање на податоци и кое може да биде странски или наш државјанин.
- **Ојеративец** - припадник на ВСБиР на работа во разузнавачкиот центар, подцентар или пункт во земјата,

во странство или вграден во други органи и тела на Р. Македонија во странство.

- **Соработник** - е домашен или странски државјанин со постојано живеалиште во странство, кој свесно, тајно, континуирано и организирано собира податоци и известувања, или извршува други задачи за потребите на органот за воено разузнавање.
- **Разузнавачки поштор** - граѓанин на земја која разузнавачки се третира
- **Жива јавка** - соработник кој служи за прифат на оперативните врски од земјата, за нивно поврзување со соодветни лица, за примање и предавање на материјали, пораки и др.
- **Соработник – двојник** - лице кое најчесто од материјални побуди едновременно работи за две или повеќе служби, а за тоа ни една од нив не знае.
- **Соработник-резидент** – лице кое оперативниот орган за воено разузнавање го овластува да држи на врска еден или повеќе соработници.
- **Општитесвена врска** - лице, странски државјанин кое воените разузнавачко – оперативни органи го користат за прибирање на разузнавачки информации. Тоа се, главно, странски лица на повисоки општествени функции.
- **Пријателска врска** - лице, странски државјанин кое оперативниот орган за воено разузнавање го користи за прибирање на разузнавачки материјал врз база на лично познанство и пријателство.
- **Посредник** – лице, наш државјанин, кое по кој било основ има врски со странци, а се користи од страна на военоразузнавачки оперативни органи за изведување на оперативните комбинации со веќе создадени оперативни врски на странска територија.
- **Врзник** – лице, наш државјанин, кој одржува врска помеѓу воено разузнавачкиот оперативен орган во земјата и оперативните врски во странство.
- **Информатор** - оперативна врска која свесно или несвесно дава информации од интерес на воено разузнавачката служба.

- **Ойсервајџор** - лице кое прибира разузнавачки информации со лично набљудување и забелешки од разговори со свои врски во странство.
- **Разузнавачка база** - објект на странска или наша територија која служи за илегално сместување, престој и работа на група или поединец (соработник).
- **Разузнавачки центар** (РзЦ) - специјализиран оперативно-разузнавачки орган во земјата или во странство кој организира оперативна дејност во доделената зона на одговорност во поголема длабочина поради прибирање на разузнавачки податоци од воен интерес.
- **Разузнавачки потцентар** - истурен специјализиран разузнавачко оперативен орган на РзЦ, кој работи на создавање на оперативни мрежи на територијата на странска земја.
- **Разузнавачки пункт** - седиште на еден оперативен орган, односно оперативец истурен од составот на разузнавачкиот центар или потцентар на одреден правец, кој држи на врска одреден број оперативни врски во странство.

ОСЛ за разузнавање може да воспостави тајна соработка со државјани на Р. Македонија со привремен престој во странство, државјани - странци во Републиката и во странство, заради прибирање на разузнавачки податоци и известувања кои содржат закани од тероризам и опасност по одбраната и безбедноста на државата.

ОСЛ за разузнавање е должен соработникот да го обучи, подготви и инструира за извршување на задачи од разузнавачки карактер. Не е дозволено, присилување на било која од горенаведените категории лица.

Во вршењето на работите од својот делокруг, военото разузнавање може да презема мерки за заштита на вистинскиот идентитет на ОСЛ за разузнавање, лицата кои помагаат на органите за воено разузнавање и други извори на податоци, целта на собирање на податоците, како и заштита на начинот на кој податокот е прибран.

Комуникациско-информатички систем

Дистрибуцијата на разузнавачките податоци може да се изврши по: електронски, устен, писмен и графички пат. Системите за комуникација преку кои се дистрибуираат разузнавачките информации и податоци мора да се во согласност со НАТО стандардите. Военото разузнавање обезбедува поврзување на одговорните разузнавачки авторитети и авторитетите за координирање на примарните и специфични разузнавачки побарувања.

Комуникацискиот систем на военото разузнавање обезбедува интерактивни врски на разузнавачкиот персонал со компатибилна опрема. Истиот треба да обезбеди брза и ефикасна размена на разузнавачки информации, со доставување и размена на мултимедијални информации во архитектурата на военото разузнавање.

Комуникацискиот систем треба да обезбеди квалитетна база на податоци со која ќе се обезбеди автоматизирана можност за добивање, чување, пристап, повраќање, експлоатација и дистрибуција на разузнавачките информации. За потребен број авторитети во разузнавањето, базата на податоци треба да биде пристапна и достапна далечински. Усниот начин на презентирање може да биде со директно усно презентирање на разузнавачкиот податок на побарувачот или во форма на експозе-брифинг. Писмено презентирање на разузнавачките податоци се користи со стандардизирани усвоени облици на документи.

Со графичкото презентирање се прикажуваат разузнавачки податоци нанесени на карти, скици, шеми, цртежи. Графичкиот начин може да се користи и како дополнување на писменото и усното презентирање.

Разузнавачките информации и податоци во рамките на учество во мировни мисии во состав на меѓународната алијанса и НАТО и ПЗМ се дистрибуираат преку средства за комуникација во писмена форма.

Воена разузнавачка продукција

ОСЛ во разузнавањето од својот делокруг на работа вможат да водат евиденција и документација. Формирањето и водењето на документација во разузнавањето треба да е пропишано со посебно „Упатството за документација и евиденција”.

Документацијата од областа на разузнавањето може да се состои од документи и документациони фондови. Документите кои се водат во областа на разузнавањето се од примарен и повисок степен на продукција.

Информацијата претставува необработен податок во целата своја природа, кој може да биде употребен во разузнавачкото елаборирање. Необработена информација е првична информација добиена од кој било извор, медиуми, сили на јавниот ред и мир, јавноста, воени затвореници или пак, директно од противникот кон кој е насочено разузнавањето.

Разузнавачката информација е секоја информација која придонесува во запознавањето на субјектот кон кој е насочено разузнавањето. Во секоја разузнавачка информација треба да се обработат следните елементи: кој, што, кога, каде, зошто и како.

Информации во функција на военото разузнавање кои на кој било начин даваат податоци за третиралиот субјект или појава можат да бидат од: човечки извори (категории на соработници и врски, пребегани, бегалци, воени заробеници, невладини организации и сл); технички извори - технички материјали, комуникациска и информатичка инфраструктура и нивна емисија; документациски извори - документи во сите форми и облици (текстови, карти, цртежи, фотографии, видео и аудио записи).

На секоја собрана разузнавачка информација и претстои обработка. Обработката на разузнавачката информација е дел од разузнавачкиот циклус, каде разузнавачките информации собрани врз основа на примарните и специфични побарувањата од авторитетите во МО и во АРМ, се обликуваат во разузнавачки податок. Обработени разузнавачки информации се оние врз кои е извршена анализа, проценка, проучување, интеграција и толкување. Необработени разузнавачки информации се оние врз кои не се извршени постапките од претходната точка од овој став.

Военото разузнавање подразбира: насочување, истражување, процесуирање и дистрибуирање на одговори на примарните и

специфични разузнавачки побарувања. Разузнавачките информации може да имаат трајна и временски ограничена вредност.

Спрема содржината и формата, разузнавачката информација може да биде потполна или непотполна, а по времето на прибирање и доставување навремена или задоцнета. Потполна информација ги има следните елементи: ознака на изворот и прибирачкиот орган, содржина на откриената или забележаната активност на третиралиот субјект, со прецизно наведување кој, што, кога, каде, зошто и како. Непотполна информација е онаа која нема еден од претходно наведените елементи, е со задоцнет рок и податок. Непотполната разузнавачка информација под услов да е точна, не ја губи својата вредност.

Првично собраните информации додека не се потврдат, не се прифаќаат како точни и вистинити. На добиените информации се врши проценка за тоа колку е сигурен изворот и колку е веројатно дека информацијата кој доаѓа од нив е вистинита. Секоја информација од сигурен извор не мора да е точна, ниту пак, една информација која е видливо точна не значи дека нејзиниот извор е потполно доверлив. Во проценката на информацијата, изготвувачот ја обработува и доделува алфанумерички степен кој го означува степенот на доверливост кој може да се стави на неа. Во целокупната проценка на информацијата, доверливоста на изворот и кредибилитетот на информацијата мора да се третираат независно еден од друг.

Согласно став еден од овој член се применуваат стандардни вредности за доделување на степен за доверливоста на изворот и кредибилитетот на информацијата. Степенот за доверливост на изворот на разузнавачката информација може да се степенува со:

- А потполно доверлив,
- Б често доверлив,
- В доволно доверлив,
- Г ретко доверлив,
- Д недоверлив и
- Ѓ не може да се одреди сигурноста.

Кредибилитетот на разузнавачката информација се степенува со:

- 1 потврдено од други извори,
- 2 веројатно вистинит,
- 3 можно вистинит,
- 4 сомнителен,

- 5 неверојатна и
- 6 вистинитоста не може да се оцени.

Степенувањето на разузнавачката информација може да се врши со комбинирање на вредностите.

Врз разузнавачката информација, ОСЛ во разузнавањето вршат анализа, проценка, проучување и интеграција и толкување за заокружување на процесот на претворање на разузнавачката информација во разузнавачки податок, последователно толкување и повисок степен на процесуирање.

Разузнавачкиот податок се доставува во соодветна форма и адекватни средства до авторитетите за кои е наменет. Разузнавачките материјали се класифицираат согласно Законот за класифицирани информации. Разузнавачките документи, во рамките на учеството во меѓународни мировни мисии, се обработуваат во писмена стандардизирана форма во три облика: разузнавачки извештај, резиме на разузнавачки податоци, дополнителен извештај за разузнавачки податоци.

Разузнавачките документи, кои се разменуваат со странски партнерски воено-разузнавачки служби можат да се класифицираат со степен: неклассифицирано, ограничено, доверливо и строго доверливо.

Разузнавачка соработка

Военото разузнавање може да одржува редовни координативни и консултативни состаноци со авторитети на сродни служби во Р. Македонија. Ако ОСЛ за разузнавање располагаат со податоци кои се од интерес и се значајни за работа на друга сродна служба во државата, должна е веднаш за тоа да ја извести.

Разузнавачкиот дел на МО во делокругот на своите работи, ако процени дека е потребно, може да бара дополнителни сознанија и податоци за третирана проблематика, од АР на РМ, МВР или друга сродна служба.

ОСЛ на военото разузнавање може да биде овластено за потпишување на договори, протоколи и меморандуми за воена разузнавачко-безбедносна соработка и размена на класифицирани информации со странски воени разузнавачки служби. Со странски воени разузнавачки служби може да соработуваат и разменуваат разузнавачки информации и податоци, заедничко водење на

третирана разузнавачка проблематика, едукација, стручно и лингвистичко усовршување на вработените и органите на разузнавањето.

Воспоставување и прекин на соработка со странски воени разузнавачки служби одобрува функционер од министерството за одбрана или овластено лице од него.

Приемот, водењето и усовршувањето на разузнавачкиот персонал во кариерата може да се врши во согласност со „Правилник за прием и водење”.

На органите за разузнавање им се издава посебна службена легитимација и значка која им служи за докажување на припадноста и идентитетот во земјата.

ВСБиР на МО, може по потреба, да му издаде службено оружје на ОСЛ за разузнавање. ОСЛ во извршувањето на задачите и обврските во државата, можат да носат и употребуваат службено и лично оружје согласно Законот за служба во АРМ – носење и употреба на оружје. За службеното и лично оружје потребно е да се поседува соодветна дозвола.

За стимулирање на оперативните врски и соработници на органите за разузнавање, може да се примени наградување кое се состои од: парична награда, награда во вид на подарок, награда во вид на помош за набавка на одредени предмети, награда во вид на помош за разрешување на лични, материјални и статусни прашања, награда во вид на одликување или други општествени признанија и пофалби, комбинирање на горенаведените начини на наградување.

Со исклучок на претходниот член, органите за разузнавање, во состав на мисии на меѓународната заедница, НАТО и ПЗМ, носат воена униформа, што е пропишано со Правилникот за воена униформа во армијата.

ВОЕНО КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ

Военото контраразузнавање опфаќа оперативни и оперативно-технички мерки, активности и постапки за откривање, следење, документирање и попречување на носители на активности, безбедносни појави и настани поврзани со тероризмот, шпионажата, саботажата, диверзијата и организираниот криминал во одбраната, насочени кон командите, единиците, установите, објектите на МО и

АРМ, зоните на одговорност, материјално-техничките средства и припадниците на МО и АРМ.

Военото контразузнавање ги користи следните оперативни методи:

- оперативна безбедносна проверка;
- разговор;
- организирана соработка;
- пласирање на информации и дезинформации;
- оперативна обработка,
- оперативна комбинација;
- оперативна акција;
- оперативно проценување;
- оперативно анализирање и
- оперативно истражување.

Оперативно-технички средства и методи се:

- следење на врските;
  - тајна контрола на телефон и други телекомуникациони и радио средства;
  - тајна контрола на писма и други поштенски пратки;
  - тајно фото и видео документирање;
  - тајно следење и набљудување;
  - таен претрес и технички преглед и
  - техничка заштита на објекти, лица и предмети
- Примената на ОТС се регулира со посебно Упатство.

Оперативни безбедносни проверки

Оперативните безбедносни проверки за вработените лица во МО и АРМ се вршат врз основа на член 50 од Законот за класифицирани информации (Сл. Весник на РМ бр.9 од 2004 година) и Уредбата за безбедност на лица корисници на класифицирани информации (Службен весник на РМ бр.82 од 2004 година).

Рокот за извршување на оперативната безбедносна проверка зависи од видот и степенот на оперативната безбедносна проверка и тоа:

- оперативна безбедносна проверка од прв степен 1 (еден) месец;
- оперативна безбедносна проверка од втор степен 3 (три) месеци;

- оперативна безбедносна проверка од трет степен 6 (шес) месеци.

Со резултатите од извршената оперативна безбедносна проверка се известува органот кој го поднесол барањето за вршење на оперативна безбедносна проверка. Со оперативната безбедносна проверка се утврдува идентитетот, државјанството, деловната способност и постоењето на безбедносен ризик за лицето.

ОСЛ вршат оценка за постоење на безбедносен ризик за лице заради негово ангажирање на задачи од делокругот на контраразузнавањето и безбедноста, како и за лице кое е од значење за безбедноста на лица, објекти и институции кои со Одлука на Владата на Република Македонија безбедносно се заштитиуваат.

При вршењето на оперативните безбедносни проверки се остварува соработка со МВР, Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации на Република Македонија (ДБКИ на РМ) како и со други органи на државната управа доколку се јави потреба.

По барање на ДБКИ на РМ, согласно критериумите пропишани во Законот за класифицирани информации и Уредбата за безбедност на лица корисници на класифицирани информации врши оперативни безбедносни проверки за цивилните лица вработени во МО, за кои треба да се издаде безбедносен сертификат за пристап до национални, НАТО и ЕУ класифицирани информации.

Согласно критериумите на Законот за класифицирани информации и Уредбата за безбедност на лица корисници на класифицирани информации, се вршат оперативни безбедносни проверки за потребите на МО и АРМ за:

- лице кандидат за прием во ВСБиР;
- вработување на лица во МО и АРМ;
- студенти-питомци и студенти на Воената академија;
- лица-кандидати за школување за потребите на одбраната;
- лица-кандидати за работа во органите за криптозаштита – КЗ;
- припадници на АРМ кои се упатуваат во мисиите на АРМ надвор од територијата на Република Македонија;
- лице за кое се заведува оперативна обработка;
- лице со кое се воспоставува организирана соработка;
- лице кое е носител или е во безбедносно индикативна врска со носител на активност поврзана со тероризам,

- шпионажа, саботажа, диверзија или организиран криминал и
- други лица за кои има потреба.

Во зависност од видот на барањето, оперативните безбедносни проверки за лица се прилагодуваат согласно пропишаните критериуми во Законот за класифицирани информации и Уредбата за безбедност на лица корисници на класифицирани информации, односно на степенот на оперативната безбедносна проверка.

Определени ОСЛ можат да изработуваат и водат документација за вршење на оперативни безбедносни проверки согласно одредбите од Законот за класифицирани информации, Уредбата за безбедност на лица корисници на класифицирани информации и Уредбата за административна безбедност на класифицирани информации објавени во (Сл. весник на РМ” бр. 82 од 2004 година).

ОСЛ организираат чување и заштита на документите од извршените безбедносни проверки согласно критериумите од Законот за класифицирани информации, Уредбата за физичка безбедност на класифицирани информации и Уредбата за административна безбедност на класифицирани информации објавени во (Сл. весник на РМ” бр. 82 од 2004 година).

ОСЛ водат компјутерска евиденција на реализирани оперативни безбедносни проверки која содржи: податоци за лицето за кое проверката е извршена, име на организационата единица или органот по чие барање е извршена проверката, датум на доставување на писменото барање за проверката, почеток и крај на проверката и резултати од проверката.

Разговор

ОСЛ можат да вршат разговор со припадници на МО и АРМ, други државјани на Република Македонија и странски државјани, по нивна претходна согласност, со цел прибирање, потврдување, проширување и документирање на информации и податоци од делокругот на контраразузнавањето.

Разговор може да се врши и доколку лицата тоа го бараат сами. Разговорот се реализира, по претходно одобрен план од надлежниот старешина, а по реализација на истото се изготвува оперативен материјал согласно Упатството за евиденција и

документација. ОСЛ во соработка со припадници од МВР во дадени околности можат да вршат разговор со државјани на РМ и со странски државјани. Вработените во МО и АРМ се должни да се отповикаат на поканата на ОСЛ за разговор.

Организирана тајна соработка

ОСЛ можат да воспоставуваат организирана тајна соработка (во понатамошниот текст: соработка) со државјани на Република Македонија и странски државјани во Република Македонија. Лица со кои ОСЛ воспоставиле тајна и организирана соработка се соработници и оперативни врски. Соработката со државјани на Република Македонија и странски државјани во Република Македонија, се воспоставува на доброволна, материјална и на компромитирачка основа.

Соработник

Соработник на ОСЛ во контраразузнавањето е лице кое свесно, тајно, организирано и плански прибира информации и податоци или извршува други задачи. Начелно, соработникот прибира информации за подготовка и активности на носители на безбедносни појави, настани и дејствија.

Организирана соработка со државјани на Република Македонија, може да се воспостави со одлука, по претходно писмено образложен предлог од ОСЛ и согласност приложена од страна на претпоставеното ОСЛ (началник на секција, оддел, орган и слично). Од почетокот до крајот на регистрацијата на соработник, постапката е класифицирана со степен на класификација „ДРЖАВНА ТАЈНА”.

ОСЛ во контраразузнавањето кој врши ангажирање на соработникот, има обврска за спроведување обука за користење на оперативните методи и оперативно-технички средства.

Во обуката со соработникот посебно се разработува користењето на методите во извршување на задачите; воспоставувањето и одржувањето на сигурни врски; постапување во случај на вонредни и воени околности.

ОСЛ се должни да обезбедат конспиративност на соработничкиот однос, заради што соработниците во евиденциите можат да се водат под псевдоним и се определува посебен режим на користење и употреба на материјалите добиени од нив.

Оперативна врска

Оперативна врска на ОСЛ е лице кое е во можност свесно, тајно и организирано да дава информации и податоци. За воспоставување соработка со оперативна врска се дава одобрение од надлежен авторитет или лице овластено од него по предходно писмено образложение на ОСЛ. Од почетокот до крајот на регистрацијата на оперативната врска, постапката е класифицирана со степен на класификација „ДРЖАВНА ТАЈНА”.

Пласирање информации и дезинформации

Пласирање на информации е свесно и намерно давање на вистинити податоци и известувања на странски разузнавачки служби, други безбедносни органи и институции, терористички групи, организации или поединци во земјата и странство, кога за тоа постои оперативен и друг интерес на ОСЛ во извршувањето на работите од нивниот делокруг.

Пласирање на дезинформации е намерно давање или подметнување на полувистинити или неvistинити податоци и известување на странски разузнавачки служби и други носители на разузнавачка терористичка и друга противуставна дејност, со цел истите да бидат прифатени како вистинити, кога за тоа постои интерес на ОСЛ во извршувањето на работите од нивниот делокруг.

Подготовката на информации и дезинформации ОСЛ ги вршат врз основ на информации и податоци добиени во текот на ангажирањето како и од други извори. Пласирањето на информации и дезинформации, по превило, може да се врши преку соработник, а по проценка и преку други извори.

Оперативна обработка

ОСЛ можат да спроведуваат оперативна обработка за лица во земјата и странство за кои, врз основа на информации и податоци добиени во оперативното работење или на друг начин, кога постојат сериозни индикатори дека се инволвирани во активности поврзани со тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија или организиран криминал кон одбраната и безбедноста на Република Македонија.

Целта на оперативната обработка е да се оствари оперативен увид во активноста на одредено лице и со тоа да се потврдат и

оперативно документираат или отфрлат индициите наведени во став 1 од на овој член.

ОСЛ заведуваат и водат оперативна обработка за:

- лица, групи и организации во земјата и во странство, за кои врз основа на особено значајни информации, податоци и индиции постои сомневање дека се во врска со активности поврзани со тероризмот, шпионажата, диверзијата, саботајата или организираниот криминал;
- лица, групи и организации во земјата и во странство за чии активности е потребно понатамошно, следење, проширување, потврдување и документирање за активности како тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија или организиран криминал кон одбраната и безбедноста;
- непознат извршител, кога се работи за кривичните дела тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија или организиран криминал кон одбраната и безбедноста, како и други тешки кривични дела насочени кон насилна промена или загрозување на уставниот поредок и безбедноста на државата, ако таквата дејност се врши спрема и во структурите на одбраната, загрозување на системот на одбраната, загрозување на безбедноста и тајноста на плановите и подготовките за одбрана;
- потврдување на кругот на лицата кои се во врска со кривичните дела тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија или организиран криминал кон одбраната и безбедноста; идентификација на поттикнувачите; организаторите; извршителите и помагачите во извршувањето на таквата дејност; разјаснување или проверка на одредени околности и факти; прибирање на оперативна и судска документација и при потребата за преземање на други мерки и активности;
- странски органи и организации и нивни институции (или нивни делови), кога постојат информации, податоци и индиции за преземање активности за тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија или организиран криминал кон одбраната и безбедноста.

Кога се работи за обработка на група, институција или организација, во одлуката за заведување во оперативна обработка прецизно се наведува кои лица во обработката се опфаќаат со средствата и методите на ОСЛ и кои средства и методи во текот на водењето на групната обработка се применуваат.

Оперативна комбинација

Оперативна комбинација е систематско создавање на услови и планска примена на средства и методи и преземање мерки и активности заради постигнување на одредена оперативна цел.

ОСЛ можат да заведуваат и спроведуваат оперативна комбинација со цел да се продре во странски разузнавачки, воени, полициски и други институции, групи или организации, кои вршат активности, безбедносни појави и настани поврзани со тероризмот, шпионажата, саботажата, диверзијата и организираниот криминал во одбраната, насочени кон командите, единиците, установите, објектите, зоните на одговорност, материјално-техничките средства и припадниците на одбраната.

Оперативна акција

ОСЛ можат да спроведуваат оперативна акција заради извршување на конкретни задачи во земјата и странство кои бараат организирано и синхронизирано ангажирање на поголем број на извршители со поширока примена на средства и методи, мерки и активности а се однесува на:

- обезбедување на многу значајни лица од политичкиот, јавниот и општествениот живот, како и странски претставници;
- откривање на сложени облици на активности и носители поврзани со тероризмот, шпионажата, саботажата, диверзијата и организираниот криминал во земјата или странство, насочени кон одбраната и безбедноста на Министерството за одбрана и АРМ, како и територијата на Република Македонија;
- прибирање или проверка на одредени податоци и сознанија од посебно значење за безбедноста, меѓународниот, економскиот, политичкиот, воениот или друг интерес на Република Македонија.

Оперативно проценување

Оперативното проценување може да се применува во оперативното работење на ОСЛ при согледување на индикативните лица, безбедносните појави и настани, индикатори за закани и загрозеност, при потребата за насочување на оперативната работа

кон определено лице, група, организација, објект или подрачје, а се состои во:

- преземање мерки и активности за собирање, обработка, потврдување, проширување и целосно процесирање на информациите и податоците од оперативен интерес, како и донесување на заклучоци и предлози кои ќе помогнат во предвидувањето и разобличувањето на развојот на согледуваниот предмет на интерес;
- оценка на ефикасноста на применетите средства и методи, преземените мерки и активности и постигнатите резултати при попречувањето на одредена дејност.

Од извршеното проценување се составува службена документација.

Оперативно анализирање

Оперативно анализирање може да се применува кога се остварува целосно согледување и проценување на:

- значајните безбедносни појави, процеси и настани; инволвираност на субјектите; формите и начините низ кои се манифестираат; тактиката и целите; организираноста и составот; меѓусебното поврзување, влијание и развој на нивната дејност; можното загрозување на системот за одбрана, безбедноста и тајноста на плановите; како и можностите за преземање на соодветни мерки и активности;
- можностите на одбранбените и безбедносните капацитети за спротивставување на безбедносните појави, процеси и настани.

Во аналитичката работа ОСЛ ги користат сите сознанија и податоци добиени со примена на средства и методи и бази на податоци од јавни и други извори. ОСЛ применуваат научни методи и развиваат сопствени идеи во аналитичката работа.

Резултатите од оперативното анализирање можат да се користат за одредување на насоките на ОСЛ, организирање и унапредување на оперативната функција, усогласување на мерките и активностите заради ефикасност во работата, утврдување на единствена програмска ориентација, изработката на безбедносни проценки, програми, планови за работа и за други потреби.

Резултатите од оперативното анализирање се прикажуваат низ одредени постојани и повремени единици, осврти и други

аналитички материјали. Податоците од оперативното анализирање се користат за оперативни потреби и за информирање на надлежните државни отргани.

Оперативно истражување

ОСЛ спроведуваат оперативно истражување во земјата и во странство со цел севкупно согледување и оценка на сложените проблеми и појави од значење на безбедносните, воените, економски, меѓународните и други интереси на Република Македонија, како и заради продлабочување и информациите, односно потврда или отфрлување на претпоставките за карактерот и целите на активности поврзани со тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија и организиран криминал насочени кон одбраната и безбедноста.

Во оперативното истражување се обединуваат оперативните и аналитичките функции на ОСЛ.

За оперативно истражување се користат анализи и проценки и на научни и други стручни институции, како и податоци од други извори од интерес за предметот на оперативното истражување.

ОПЕРАТИВНО-ТЕХНИЧКИ СРЕДСТВА И МЕТОДИ

Видови и општи услови за примена

ОСЛ применуваат оперативно-технички средства и методи со цел преземање мерки и активности.

Оперативно-техничките средства се применуваат за:

- следење на врските;
- тајна контрола на писма и други поштенски пратки;
- тајно фото и видео документирање;
- тајно следење и набљудување;
- таен претрес;
- технички преглед и техничка заштита на објекти, лица и предмети.

Оперативно-техничките средства и методи можат да се користат и за други задачи од делокругот на контраразузнавањето, а се однесуваат на:

- откривање и попречување на вградени средства за прислушкување и злоупотреба на постоечката инсталација;
- откривање и отстранување на радиоактивни, биолошки, хемиски и други опасни материи;
- откривање, деактивирање и отстранување на експлозивни и запаливи направи и средства;
- откривање на огнено и ладно оружје;
- откривање на тајни врски кои ги користат поединци, организирани групи, организации или институции кои делуваат разузнавачки, терористички или противуставно;
- откривање на фалсификати и заштита на документи од фалсификување;
- изработка на пропусници и други безбедносни документи;
- оперативно-техничка заштита од тајно и недозволено влегување во објекти, простории, трезори, каси и сл;
- извршување други задачи и активности заради безбедносна заштита.

Примената на оперативно-технички средства може да биде постојана или привремена.

Постојана примена на ОТС постои кога средствата се вградуваат во подвижни и стационарни објекти – цели на оперативен интерес, како и простории со намера за континуирано користење за подолг период.

Привремена примена постои кога ОТС се применува за извршување на одредена конкретна (времена) задача.

Следење на врските

ОСЛ во својот делокруг на работа можат да применуваат ОТС за следење на врските во однос на објектот на оперативен интерес на контраразузнавањето, согласно со закон.

Оперативно-техничките средства за следење на врските можат да се применуваат кон државјани, групи или организации во земјата, како и странци, странски организации и институции во земјата и странство, со цел собирање, проширување, потврдување и документирање на информации за постоење сомневање за активности насочени кон подготовка и вршење на тероризам,

шпионажа, саботажа, диверзии или организиран криминал на територијата, со што може да се наруши одбраната и безбедноста или да се предизвикаат последици по безбедносниот систем на Република Македонија.

Следењето на врските, ОСЛ од контраразузнавањето можат да го вршат самостојно, а зависно од степенот на закани и загрозеност соработка можат да остварат и со Министерството за внатрешни работи, Агенцијата за разузнавање, Центарот за електронско разузнавање и други партнерски служби.

Тајна контрола на писма и други поштенски пратки

ОСЛ можат да вршат контрола на писмата и други поштенски пратки на физички и правни лица - државјани и странци и странски организации, со цел собирање, проширување, потврдување и документирање на информации за постоење сомневање за активности насочени кон подготовка и вршење на тероризам, шпионажа, саботажа, диверзии или организиран криминал.

ОСЛ можат привремено да задржуваат писма и други поштенски пратки кои содржат податоци и материјали во врска со разузнавачка, терористичка или друга активност на одредени лица, групи, организации и институции, насочена кон насилно загрозување на уставниот поредок и безбедноста под услови и начин пропишани со закон или прописи донесени врз основа на закон, за што се должни веднаш да го известат надлежниот орган определен со закон, и понатаму постапува по неговите налози.

Тајно фото и видео документирање

Тајно фото и видео документирање се користи со цел собирање, проширување, потврдување и документирање на информации за постоење сомневање за активности насочени кон подготовка и вршење на тероризам, шпионажа, саботажа, диверзии или организиран криминал.

Тајно следење и набљудување

ОСЛ можат да применуваат тајно следење на лица и набљудување на објекти со цел собирање, проширување,

потврдување и документирање на информации за постоење сомневање за активности насочени кон подготовка и вршење на тероризам, шпионажа, саботажа, диверзии или организиран криминал на територијата на Република Македонија.

Тајното следење и набљудување може да се применува во земјата и во странство.

Таен претрес

ОСЛ можат да применуваат таен претрес со цел собирање, проширување, потврдување и документирање на информации за постоење сомневање за активности на лица насочени кон подготовка и вршење на тероризам, шпионажа, саботажа, диверзии или организиран криминал.

Технички преглед и заштита на објекти, лица и предмети

ОСЛ можат да вршат технички преглед на објекти, возила, предмети, материјално-технички средства и друго, кои се обезбедуваат со цел откривање на прислушни средства, експлозивни и други направи, заради откривање и отстранување на такви средства и направи или кога тоа го налагаат други причини.

Технички преглед, како и примена на оперативно-техничко средство, се врши со согласност со функционерот кој раководи со органот, установата, објектот или единицата.

ДОКУМЕНТАЦИЈА И ЕВИДЕНЦИЈА

ОСЛ во контраразузнавањето можат водат евиденција и документација од својот делокруг на работа, која се однесува на:

- информации, податоци, известувања и други сознанија од разузнавачка, контраразузнавачка или безбедносна природа, од значење за безбедносните, воените, економските, политичките и меѓународните и други интереси за одбраната и безбедноста;
- примена на средствата и методите од делокругот на ВСБиР и преземање на мерки и активности на ОСЛ во ВСБиР.

Документацијата на ОСЛ ја сочинуваат документи од примарен и повисок степен на обработка (изведени документи). Документи од примарен степен на обработка се:

- документи што се однесуваат на примената на средствата и методите на ОСЛ (известувања, службени белешки, барања и други);
- документи составени врз основа на податоци, известувања и сознанија добиени со примена на средствата и методите или со преземање на мерки и дејствија (извештаи, насоки, дописи и други видови на операционализација и обработка на податоците);
- оригинални документи или нивна репродукција, како и доказни предмети добиени со примена на одредени средства или методи, мерки или активности на ОСЛ;
- документи добиени од други органи и служби за безбедност ако содржат податоци од делокругот на контраразузнавањето или безбедноста;
- документи добиени од партнерски служби на национално рамниште или пошироко.

Документите од повисок степен на обработка се оформуваат врз основа на оперативно и аналитичко проценување или се создаваат со аналитичкото работење или истражување.

Основен документ на повисок степен на обработка преку кој се извршува известување и информирање за оперативното работење на ОСЛ, е оперативната информација. Документи од повисок степен на обработка претставуваат информациите, оценките, анализите, елаборатите, предлозите, одлуките и други.

Документациони фондови

ОСЛ можат да формираат и водат документациони фондови кои се состојат од пропишаните досиеја за:

- дејноста на странските разузнавачки служби и други безбедносни органи и институции;
- активности поврзани со тероризам, шпионажа, саботажа, диверзија и организиран криминал;
- проблематика од делокругот на военото разузнавање, контраразузнавање и безбедност значајна за безбедноста и одбраната;
- работата насочена кон прибирање на податоци и информации од значење за безбедноста, политичките,

воените, меѓународните, економските и други интереси.

ОСЛ формираат и водат и одредени посебни фондови како:

- фондови на пасивна документација;
- издвоени фондови;
- фондови на историска (архивска) документација.

Фондот на пасивна документација го сочинуваат досиеја и поедини документи од трајна вредност над кои е завршено или прекинатото оперативното работење, а кои се од значење за работењето на ОСЛ и повремено се користат.

Издвоени фондови се формираат кога од безбедносни причини е потребно да се ограничи кругот на корисниците на одредена документација и да се заостри критериумот на нејзиното чување.

Во фондот за историска (архивска документација) се чуваат документи кои немаат оперативно и безбедносно значење, а можат да имаат поширока државна или историска вредност. Документите и податоците од овој фонд се чуваат и користат во согласност со законските прописи.

Евиденции

ОСЛ можат да ги водат следните евиденции и тоа: евиденција на лица, евиденција на реализирани безбедносни проверки, евиденција на организации и објекти, евиденција на формите на оперативно работење, евиденција на изгубени, исчезнати класифицирани информации од областа на одбраната, евиденција на соработници и оперативни врски, други евиденции согласно потребите.

Од евиденцијата се бришат сите податоци кои изгубиле значење, како и податоци за кои ќе се потврди дека се неточни и погрешно заведени. Евиденциите на ОСЛ се водат на единствено пропишан начин.

Контраразузнавачка заштита

ОСЛ во контраразузнавањето, преку примена на оперативни средства и методи и форми за оперативно работење, можат да преземаат мерки на контраразузнавачка заштита (КРЗ) на објекти и личности.

ОСЛ за контраразузнавање предлагаат преземање мерки за подобрување на КРЗ во одбраната, како и ажурно и непрекинато водење на документите за контраразузнавачка заштита. ОСЛ можат да изработуваат контраразузнавачка проценка.

ВОЕНА БЕЗБЕДНОСТ

Делот на активности на МО кој се однесува на безбедноста го сочинуваат четири сегменти и тоа: административна, персонална, физичка и информатичка безбедност.

Овие сегменти функционираат во една целина во која надлежните ОСЛ со примена на оперативни методи во тековното извршување на задачите имаат за цел навремено откривање на носителите на инкриминираните дејства насочени кон безбедноста на одбранбената инфраструктура, на кои крајна цел им е пристапот до класифицираните информации од одбраната на РМ, како и предлагање на мерки за нивно попречување.

Со стапување на сила на Законот за класифицирани информации (Службен весник на РМ, бр. 9/2004, Уредбата за безбедност на лица корисници на класифицирани информации, Уредбата за административна безбедност на класифицирани информации, Уредбата за физичка безбедност на класифицирани информации сите објавени во (Службен весник на РМ, бр.82/2004) и Уредбата за информатичка безбедност на класифицирани информации (Службен весник на РМ, Бр. 16/2005) ќе настанат квалитативни промени во односот на заштитата на класифицираните информации.

Со примена на мерките за физичка, персонална, информатичка и административна безбедност, треба да се:

- одврати (спречи) неовластен пристап до класифицирани информации, и

- открие и попречи дејство на шпионажа и отекување на класифицирани информации од работата на институциите во одбраната.

Определени оперативни и оперативно-технички средства и методи можат да се преземат и по претходна иницијатива и барање на министерот за одбрана. За запознавањето и користењето на овие правила од страна на ОСЛ се води евиденција.

РЕЧНИК НА РАЗУЗНАВАЧКИ ТЕРМИНИ

Анализа – дел од процесот во разузнавачкиот циклус во кој разузнавачката информација е изложена на систематичка проверка со цел да се идентификуваат значајни факти или заклучоци.

Антитероризам – мерки и активности на специјализирани органи, насочени кон смалување на загрозеноста или чувствителноста и заштита на силите од можни терористички закани и напади.

Акустично разузнавање - (ACOUSTINT) – разузнавачка информација, создадена од анализи на акустичките бранови кои зрачат со причина или без причина од целта во рамките на звучно средство.

Агент – лице кое е регрутирано, обучувано, контролирано и ангажирано да собира информации и да пријавува и известува за информации. Може да е странски или домашен државјанин кој живее во странство или таму има привремен престој или лице од земјата кое, по разни основи, патува во странство и од таму, свесно, тајно, организирано и континуирано, прибира разузнавачки податоци и информации. Агентот обезбедува разузнавачки податоци и информации, најчесто од странство.

Агент-информатор - лице кое, во непосредна комуникација, лично, со следење или со примена на други методи на оперативна постапка пренесува разузнавачки податоци.

Анекс на разузнавање – дополнување на оперативна наредба или друг разузнавачки документ за употреба на сили и средства или користење на мерки, активности и методи на работа.

Асиметрична закана – потенцијална закана од неконвенционален тип, насочена кон јасно определена цел (тероризам, организиран криминал, диверзија, саботажа, користење на биолошко оружје, хемиски средства, оружје за масовно уништување, еколошки харзард, технологија и средства за двојна употреба, компјутерски криминал и друго).

Барање на информации – потреба од разузнавачки информации со цел да се пополни празнината во познавањето на командантот и разбирањето на бојното поле или заканата од непријателските сили. Се однесуваат на непријателот и неговото опкружување кои е потребно да се приберат и обработат со цел да ги задоволат разузнавачките барања и потреби на командантот. Барањата за

информации се однесуваат на деталите потребни за извршување на специфична борбена варијанта.

Безбедност - состојба на заштита на силите и инсталациите од закани од конвенционални и неконвенционални (асиметрични) закани.

Безбедносни операции – збир на мерки и активности во рамки на операциите, кои претставуваат процес кој овозможува соодветна безбедност, употребувајќи пасивни или активни средства со цел да се искористи познавањето на непријателот за реализација на мисијата и намерите на сопствените сили.

Биографско разузнавање – разузнавање на биографијата на потенцијалниот противник, особено на политичките и воените лидери, командантите, раководните лица, предметите, појавите, настаните и слично.

Борбено разузнавање - разузнавање за непријателот, временските прилики и географските карактеристики, кое го бара командантот во процесот на планирање и изведување на борбените операции.

Военото разузнавање - претставува собирање, обработка, проценување, анализа и користење податоци за непријателот, објектите за дејство, времето и населението, со цел спречување евентуалното изненадување и изготвување реална и правовремена одлука за дејство на сопствените сили и да се постигне ефикасно раководење со операцијата.

Веројатност - информација или сознанија што се добиваат од повеќе независни извори и може да послужи во разузнавачкиот процес или за донесување проценки, анализи и одлуки.

Географско разузнавање – разузнавање за просторот, проодноста, карактеристиките на заемјштето и релјефот, пошуменоста, карактеристиките на водните површини, рамнини, ридови, планини, природни препреки, состав на земјштето и неговите особини и друго.

Дисеминација – правовремено и безбедно пренесување и доставување на разузнавачките информации, со цел донесување на правилна одлука за водење на операциите.

Електронско војување – збир на мерки и активности наменети за искористување на електронскиот спектрум кој вклучува: барање, прслушување, пресретнување и идентификација на електромагнетни емисии, распоредување на електромагнетната енергија за да се намали или спречи непријателското користење на

електромагнетниот спектрум, а со кои би се обезбедила негова ефикасна и активна употреба од пријателските сили.

Електронско разузнавање - разузнувачки информации кои потекнуваат од некомуникациски електромагнетни зрачења и преноси од други извори различни од наменетите приматели или корисници. Можат да претставуваат и технички и разузнавачки информации кои потекнуваат од странски некомуникациски електромагнетни зрачења кои произлегуваат од различни извори.

Електронско војување – воени активности кои вклучуваат користење на електромагнетна енергија за откривање, искористување, совладување и превенција од непријателското користење на електромагнетниот спектар и активности кои ги обезбедуваат пријателското и сопственото користење на реципроцитетните средства.

Експлоатација – процес на употребување на разузнавачката информација од кој било вид извор и создавање услови за користење во разузнавачки цели.

Евалуација – проценка на вредноста на разузнавачките активности, информациите или други продукти, со цел поддршка на специфични цели.

Економско разузнавање – разузнавање со цел создавање продукти за надворешни извори, активности или насоки, вклучувајќи производство, дистрибуција и потрошувачка на економски добра, одржување, работа, финансии, даноци и други економски аспекти.

Закана – вид притисок од позиција на сила, комбиниран со различни мерки за потенцијално нарушување на безбедноста.

Залажување – активности на силите со погрешно насочување или залажување на противникот, користејќи манипулација, искривување, уништување или фалсификување на податоците, со цел наведување кон погрешен курс на активности.

Заштита на силите – обезбедување на потребната борбена готовност, интегритет и можности за спротивставување на заканите и елементите кои доаѓаат од противникот, природните катастрофи, оштетувањата на животните средини или внатрешните закани.

Информација - необработен податок од секаков вид кој може да се користи за создавање разузнавачка информација (сознание).

Информатор - лице кое дава информации од доверлив карактер и чиј идентитет е загарантиран.

Извор - лице кое остварува оперативен контакт и отстапува информации на оперативен работник. Изворот прибира информации случајно или плански и организирано. Информацијата од изворот е свежа, необработена.

Извидување – процес на спроведување задачи за собирање информации преку визуелно набљудување и со тактика, методи и средства на откривање на активностите и средствата на потенцијалниот противник.

Индикатори - елементи на информациите кои што ја одразуваат намерата или можноста (способноста) на потенцијалниот противник. Индикаторите се позитивен или негативен доказ за активностите на заканата.

Извидување – збир на активности во зоната на одговорност со цел обезбедување информации за потенцијалниот непријател, или метеоролошките, хидрографските или географските карактеристики на една одредена област.

Интервју - разговор со лице за однапред дефинирани прашања за кое постои проценка дека располага со информации од значење за одбраната или безбедноста или пак, изведувањето на операцијата.

ИСТАР²⁰² – збир на активности (разузнавање, набљудување, одредување на целите и извидување), кои овозможуваат безбедност при извршување на операциите и постигнување на планираните цели.

Јавка – остварување на комуникацијата со оперативните позиции, со оставање пораки, разузнавачки информации и документи, на точно определено место.

Контраразузнавачка проценка – процес на трансформација на добиените информации во заклучоци, предлози, насоки и задачи за можната активност на потенцијалниот противник, закана, појава или состојба.

Контраразузнавање - активности на идентификување, откривање, попречување и превенирање на носители на разузнавачки активности и асиметречни закани (шпијунажа, саботажа, субверзивни дејствија или тероризам и други).

Координација – усогласување на ставовите за активностите или процесите за кои постои заедничка одговорност.

---

²⁰² Intelligence, Surveillance, Targeting and Reece

Комуникациско разузнавање - разузнавачки информации кои потекнуваат од комуникациите на странските држави, а се стекнати од други субјекти.

Медицинско разузнавање - разузнавање кое произлегува од собирање, проценка, анализа и интерпретација на странски медицински, научни и информации за животната средина.

Набљудување - пасивна активност која се изведува со систематско пребарување и набљудување на одредена зона, од одредена точка за набљудување (набљудувачница).

Оперативно разузнавање - изведување на разузнавачки активности на оперативно рамниште.

Оперативно работење - примена на оперативни и оперативно-технички средства и методи кон определени лица, групи, објекти или организации.

Оперативна акција – форма на оперативно работење со цел координирано ангажирање на поголем број извршители со примена на соодветни средства и методи, мерки и активности.

Оперативна комбинација – форма на оперативно работење со примена на комбинирани средства и методи за обезбедување и проверка на податоците, информациите и документите за активности со кои се загрозува безбедноста и одбраната на земјата или други нејзини интереси.

Оперативно истражување – примена на оперативни методи за проучување, согледување и анализирање на состојбите, процесите и појавите од значење за безбедноста и одбраната, како и потврдување или отфрлување на претпоставките за карактерот и за целите на дејствување на одредени странски служби, сили и организации и нивни припадници кон земјата.

Област на разузнавачка одговорност – географски простор определен за собирање на разузнавачки информации, како и нивна дистрибуција со средствата кои ги има на располагање.

Област на разузнавачки интерес – географски простор на изведување на операции на кој се спроведуваат разузнавачки операции.

Област на интерес - географски простор на кој се спроведува потребното разузнавање за планирање на операции.

Област на операција – географски простор на кој се изведуваат воени активности.

Психолошки операции - координирани активности насочени кон противничките, пријателските, сојузничките или неутралните сили со намера за создавање психолошко влијание врз ставовите и однесувањето заради постигнување на политичка или воена цел.

Противелектронската борба – систем од мерки и активности кои се планираат, организираат и изведуваат заради заштита на сопствените електронски средства и системи, луѓето, објектите и борбената техника и оневозможување или смалување на ефикасноста или онеспособување на електронските средства и системи на противникот.

Противелектронска заштита - оперативно - тактички и технички мерки и постапки за заштита на одбранбено-безбедносните системи и критичната инфраструктура од електронско извидување и противелектронски дејства.

Разузнавање – систем на спроведување мерки и активности за собирање, обработка, анализа и доставување информации кои можат да имаат влијание и директно или индиректно да ги загрозуваат безбедноста и одбраната.

Разузнавачки процес – спроведување мерки и активности на разузнавачки орган, лице или институција со цел произведување на разузнавачки производи.

Разузнавачки циклус - процес на спроведување мерки и активности за создавање разузнавачки информации кој содржи: планирање и насочување, собирање, обработка, анализа, дистрибуција и потврдување на разузнавачките информации.

Разузнавачка проценка – комплексна постапка на обработка на информации, сознанија и податоци, со која се утврдува специфична состојба и се определуваат понатамошни мерки и активности кон објектот на интерес.

Ризик – последица добиена од неефикасно или несоодветно спроведени мерки и активности.

Разузнавачка заедница – формално-правна заедница на организации и агенции вклучени во спроведување на разузнавачки активности.

Разузнавачка подготовка на борбеното поле - систематски, постојан и континуиран процес на проценка и анализа на можните закани на

бојното поле (непријател, земјиште, сопствени и пријателските сили, време, околина).

Разузнавачка информација - производ на специјализирани органи или агенција, добиена со системска обработката на собраните информации.

Разузнавачки извештај – специјализиран документ на разузнавачки орган, изготвен како резултат на разузнавачки информации, сознанија, податоци и други продукти на разузнавачка дејност.

Саботажа - намерно уништување, вознемирување или онеспособување на опремата, материјалот или користење на капацитетите од страна на/или за сметка на непријателски елементи.

Специјална војна - вештина на употреба на политички, економски, идеолошки, морални, психолошки, воени, научни, техничко-технолошки и други средства, без примена на вооружена борба, како средство на сила и притисоци, поради остварување на одредени воено -политички цели.

Специјални операции - операции водени од специјално обучени, опремени и организирани сили за остварување на одредени цели, најчесто национални, воени, политички, економски, психолошко-пропагандни и други.

Субверзија - активности со цел ослабување на воениот, економскиот или политичкиот или друг вид капацитет на институцијата, системот или државата.

Тајни операции – операции на специјализирани органи, служби или поединци, во кои се применуваат активности, поддржани или изведени на таков начин да обезбедуваат тајност или прикриеност.

Тероризам - незаконска употреба или закана за употреба на сила или насилство против поединци, институции или имот со цел принудување или заплашување за постигнување политички, етнички, религиозни или идеолошки цели.

Факти - информации со кои се утврдува постоењето на вистината. Разузнавањето се добива со утврдување на фактите и фактичката состојба.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Adam Roberts, "Counter-terrorism, Armed Force and Laws of War", 2002;
2. Alice Ackermann, "The Prevention of armed conflicts", 2003;
3. Brian Rotheray, "New Risks of crisis – fresh perspectives from open source", 2001;
4. Ball Nicole, "Security Sector Reform" 2000;
5. Biddle, T. (2002). Rhetoric and Reality in air warfare. Princeton: Princeton Univ. Press;
6. Carl von Clausewitz, "On War", translated and edited by Michael Howard and Oeter Paret, 1976;
7. CIA "intelligence" – A Consumer's Guide to intelligence;
8. Christopher Greenwood, "International Law and the Conduct of Military Operations", 2001;
9. Christopher Greenwood, "International Law and the Conduct of Military Operations", 2001;
10. Dan Stiver "Managing Contemporary Crises, 2003;
11. DIA, JMiTC "The legal aspects of Chemical and Biological Warfare" 2000;
12. DIA, JMiTC "National intelligence Course" – Textbook, 2000;
13. DIA, JMiTC "Intelligence Analyst Course" – Textbook 2001;
14. DIA, JMiTC "Intelligence Support to Multinational Operations Course" 2000;
15. DIA, JMiTC "The War in the Gulf 1980 – 1988" 2000;
16. Душан Бојчев, "Дипломатски речник", Скопје 1998 година;
17. DIA, JMiTC "Intelligence Analyst Course Presentations" 2001;
18. Donald G. Hukle, "The legal aspects of chemical and biological warfare", 2000;
19. David Pratt, "Sierra Leone: The Forgotten Crisis", 1999;
20. Душан Бојчев, "Дипломатски речник", Скопје 1998 година;
21. Eliot A. Jardines, "Open Source Publishing", 1994;
22. Edmund., Volsh School of Foreign Service Georgetown University, 2001;
23. European Parliament, "European Security Strategy", 2003;
24. Фердинанд Оџаков, „Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал”, магистерски труд, Скопје 2010;
25. Gert Tubah, "The citizen in uniform", 2003;
26. Gray Colin, "Combating Terrorism" 1993;
27. Gert Tubach "The citizen in uniform – The German concept of innere fuhrung as a philosophy for the integration of the military in a democratic society" 2003;
28. G.C.M.E.C.F.S.S, "Glossary of Terms", 2003;

29. Hans H. Mack "Terrorism and Changing Nature of Conflict" 2003;
30. Hammes, T. (2004). The sling and the stone: On war in the 21st century. St. Paul: Zenith Press;
31. HQ, DOA "Intelligence preparation of the battlefield" 1994;
32. HQ, DOA "Division intelligence and electronic warfare operations" 1986;
33. HQ, DOA "Brigade and Battalion intelligence and electronic warfare operations" 1986;
34. HQ, DOA, "Combat Commander's handbook of intelligence", 1992;
35. HQ, DOA "intelligence officer's handbook", 1998;
36. Hughes-Wilson, J. (2004). Military intelligence blunders and cover-ups. NY: Carroll & Graf;
37. <http://www.apsu.edu/oconnort/4200/4200lect02.htm>;
38. Istvan Gyarmati, "Security sector reform in southeast-Europe", 2004;
39. Извјештај ЦРС за американскиот Конгрес "Terrorists and suicide attacks", 2003;
40. JCPT МК – 418 "G-2 Functions" 2002;
41. Jeffrey T. Richelson, "The U.S.Intelligence Community", 1989;
42. John Kriendler, "NATO and Key Issues on its Agenda", 2003;
43. Joint Military Intelligence College. (2005). Learning with professionals. Washington DC: JMIC;
44. Klaus-Dieter Fritsche, "Intelligence Agencies in the Federal Republic of Germany", 2003;
45. Keegan, J. (2003). Intelligence in war. NY: Knopf;
46. Khalsa, S. (2004). Forecasting terrorism: Indicators and proven analytic techniques. Lanham, MD: Scarecrow Press;
47. Lotz & Barry Wickersham "Intelligence Oversight in a Democratic Society" 2003;
48. Laslo Botz, "Information sharing and Early Warning" 2003;
49. Merars "Palestinian suicide terrorism", Power Point presentation;
50. Методија Дојчиновски, Современо воено разузнавање, Скопје, 2009;
51. М.Шикман, "Појавни облици самоубилачког тероризма", Безбедност - Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006;
52. М. Котовчевски "Разузнавањето златен клуч во борба против тероризмот";
53. Митко Котовчевски "Современи разузнавачки служби", Македонска цивилизација, Скопје, 2002;
54. Митко Котовчевски „Борба против тероризмот“, Македонска цивилизација, Скопје, 2004,
55. Милан Милутиновиќ, "Криминологија", Белград, 1988;
56. Murat Komesli, "Information Technology", 2002;
57. Michael G.Ritchie, "Homeland Defence", 2003;

58. Michael M. Smith, Melinda Hofstetter, "Information Flow in Civil-Military Operations", 1999;
59. Neil Gui, "Nautical charting applications", 2001;
60. Nick Pratt, "The New Terrorism", 2003;
61. Paul Holman "National Security Planning" 2003;
62. Patrick Tyrrell, "Open source intelligence: The Challenge for NATO", 2001;
63. Paul Wilkinson, "Why Modern Terrorism?", 2003;
64. Pancho Kinney, "The U.S. View of the Terrorist Threat", 2003;
65. P.C. Feith, "Generic crisis management", 1999;
66. Pal Dunai, "Future of NATO and PfP", 2004;
67. Roger Kangas "International relations and global trends: Has global terrorism introduced a new era?", 2003;
68. Richard N. Kohn, "How democracies control the military", 1997;
69. R. E. Pape, "Dying to kill us", New York Times, 2003.
70. R. Gunaratna, "Suicide terrorism a global threat", Janes Intelligence Review, 2000;
71. Roger Kangas "International relations and global trends: Has global terrorism introduced a new era?", 2003;
72. Stephen Sloan "Changing Requirements in the Domestic and international Arena" 2003;
73. Sean D. Murphy, "Terrorism and the Concept of Armed Attack", 2002;
74. Shashi Tharoor, "The future of Civil Conflict", 1999;
75. Steven Metz, "The Strategic Implications of Alternative Futures", 1997;
76. Собрание на Република Македонија, "Национална концепција за безбедност и одбрана" 2003;
77. Seal of the President of the US "The National Security Strategy of the United States of America" 2002;
78. Steinbruner, J. (2000). Principles of global security. Washington DC: Brookings Inst. U.S. Dept. of Defense. (2002). 21st century U.S. Army intelligence officer's handbook field manual (FM 34-8-2). Washington D.C.: U.S. DOD;
79. Samuel Huntington, "Officership as a Profession", 1985;
80. SHAPE, Belgium, "NATO Geographic Policy", 1996;
81. Stephen J. Flanagan, Ellen L. Frost and Richard L. Kugler, "Globalization and Security: A Growing Challenge", 2001;
82. Steve Windsor, "Hydrographic Products and Requirements", 2001;
83. ССНО "Безбедност" – Учебник за безбедносна обука во воените школи на ЈНА, 1981;
84. T. Eisenblatter "Intelligence preparation of the battlefield" 2002;
85. Tim Small, "NATO CIMIC", 2002;
86. United States Department of State "Patterns of Global Terrorism" 1999;
87. US Department of State "Intelligence and Research" 1999;

88. U.S. Dept. of Defense. (2003). 21st Century U.S. Army intelligence and electronic warfare operations manual (FM 34-1). Washington D.C.: U.S. DOD;
89. United States Department of State “Patterns of Global Terrorism” 1999;
90. Влада на Република Македонија, “Стратегиски одбрамбен преглед”, 2003;
91. Vladimir Orlov, “Patient in coma”, 2003;
92. ВАКОВ ЈНА, “Рад војно-обавештајних органа”, 1955;
93. Друга помошна литература, скрипти и материјал од курсеви, семинари, презентации и слично.

МЕТОДИЈА ДОЈЧИНОВСКИ, потполковник, доктор по одбрана, Раководител на Катедрата за безбедност, кризен менаџмент, заштита и спасување, во Воената академија „Генерал Михаило Апостолски” – Скопје.

Роден е во Битола во 1967 година. Во 1989 година дипломирал на Воената академија на Копнената војска, воено-полициска специјалност во Белград, магистрирал на Полициската академија 1999 година и докторирал 2008 година на Институтот за мировни и одбранбдени студии на Филозофскиот факултет во Скопје на тема „Модел на поставеност и функционирање на военото разузнавање во Армијата на Република Македонија, според стандардите на НАТО”. На Воената академија е доцент во областите разузнавање и безбедност.

Во текот на воената кариера вршел должности во командите, единиците и установите од рангот на полк, бригада, Здружена оперативна команда, ГШ на АРМ и Воената служба за безбедност и разузнавање на Министерството за одбрана.

Студент е на Европскиот центар за безбедносни студии Џорџ С. Маршал од Германија, во кој присуствувал на реализацијата на голем дел наставни програми и истражувања. Особено внимание и интерес во научно-истражувачката дејност посветува на глобалните кризи и асиметричните закани во регионот и пошироко, развојот на современото воено разузнавање, безбедноста на локално и регионално рамниште, менаџирањето со кризи, мировните операции и слично.

Во текот на професионалната кариера бил Претседател на координативно тело за гранично обезбедување и попречување активности за шверц со луѓе, дрога и оружје, Претседател на Работна група за стандардизација на разузнавањето, контраразузнавањето и безбедноста во Министерството за одбрана, член на државната делегација за изготвување договори за заштита на класифицирани информации со странски земји, и како член на повеќе работни групи во министерството.

Во 2009 година ја објавил неговата прва книга „Современо воено разузнавање”.

Д-р Методија Дојчиновски учествувал во реализирањето на семинари, курсеви, конференции, состаноци и реализирање на научно-истражувачки проекти од областа на одбраната и безбедноста. Од позначајните можат да се издвојат следните:

- „Комбиниран национален стратегиски разузнавачки курс” 2000 година, Вашингтон, САД.
- „НАТО-географија” ц-48, 2001 година, Оберамергау, Германија.
- „Лидери на 21-век” 2003 година, Гармиш, Германија.
- „Разоружување, демобилизација и реинтеграција, 2004 година, Скопје.
- „Менаџирање со кризи”, 2004 година, Скопје.
- „Борба против тероризмот и илегалната трговија”, 2005 година, Анкара, Турција.
- “Мултинационални операции и правото”, 2005 година, Охрид, Република Македонија.
- “Програма за тероризам и безбедносни студии”, 2005 година, Гармиш, Германија.
- „Мировни операции”, 2006 година, Гармиш, Германија.
- „Олимписките игри во Атина”, 2006 година, Атина.
- „Асиметрични закани и заштита на сили”, 2006 година, Мадрид.

ФЕРДИНАНД ОЦАКОВ, магистер по одбрана, Раководител на Воената служба за безбедност и разузнавање во Министерството за одбрана на Република Македонија.

Роден на 31.05.1969 година во Гњилане, Република Косово. Дипломирал на Институтот за одбрана и заштита (сега Институт за одбранбени мировни студии) при Филозофскиот факултет во Скопје, во април 1994 година. На 23 април 2010 година се стекнал со звање магистер по одбрана на тема „Улогата на разузнавачките служби во борба против тероризмот и организираниот криминал”.

Во текот на професионалната кариера вршел должности во Министерството за одбрана на Република Македонија од 1996 – 2004 година, и тоа: 1996 – 1998 годна, како стручен соработник во Секторот за воена обврска, а од 2000 – 2004 година извршувал повеќе задачи во Секторот за планирање и меѓународна соработка.

Од 2004 до 2007 година е вработен во Министерството за внатрешни работи на Република Македонија, каде ги извршува следниве должности: главен инспектор, раководител на одсек за координација на странска помош и развој на проекти во Одделот за Гранична полиција од 01.09.2004 до 19.04.2005 година, полициски советник за прекугранична соработка во Секторот за гранични работи во Бирито за јавна безбедност од 20.04.2005 до 31.05.2007 година.

Од 01.06.2007 година е Раководител на Воената служба за безбедност и разузнавање при Министерството за одбрана на Република Македонија.

Во рамки на научно-истражувачката дејност и придонесот кон остварувањето на военото образование, од март 2010 година, ангажиран е како експерт предавач на одредени области по предметот „Основи на национална безбедност”, на Воената академија во Скопје.

М-р Фердинанд Оцаков е учесник на повеќе курсеви, семинари, работилници во земјава и странство, во организација на НАТО, Демократскиот центар за контрола на вооружените сили со седиште во Женева, како и Министерствата за одбрана на САД и Холандија, меѓу кои:

- Македонско-холандски курс за меѓународна безбедност, 2003 година, Скопје.

- Курс за НАТО Европска безбедносна соработка, 2003 година, Училиште на НАТО во Оберамергау, СР Германија.
- Ссеминар МК 0528 „Планирање на национална воена стратегија”, 2004 година, во организација на Канцеларијата за билатерална соработка при Амбасадата на САД, Скопје.
- Интегриран ПЗМ/ОБСЕ курс на тема „НАТО во иднината”, 2004 година НАТО Колеџ во Рим, Италија.
- Обука за раководење за потребите на Граничната полиција, во организација на ОБСЕ и Полициската академија, 2005 година, Скопје.
- „Зајакната светска терористичка мрежа: Испитување на показатели”, 2004 година, Маршал центар во Гармиш - Партенкирхен, Германија.
- „Туги култури и малцински заедници. Политика на имиграција и интеграција и регрутирање на терористи”, 2008 година, Маршал центар во Гармиш - Партенкирхен, Германија.